

ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 543
Παρασκευή
21 Ιανουαρίου 1991
Δρχ. 300

«Μακεδονικό»: Συντονιστείτε πριν να στρίψ

ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ –
ΠΟΙΚΙΛΗ ΜΝΗΜΗ

SALONICCO - Lo scalo
SALONIQUE - Le quai
SALONICA - The Quay

ΠΙΕΡ ΒΙΝΤΑΛ-ΝΑΚΕ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΩΜΗΣ,
ΕΝΤΓΚΑΡ ΜΟΡΕΝ

Οι τόμοι του ANTI, ένας πολύτιμος σύμβουλος

Το ANTI είναι μια ζωντανή παρουσία στην πολιτική και πολιτισμική μας ζωή.

Το ANTI ήταν όμως πάντοτε μια ζωντανή παρουσία.

Το χρονικό της Ελλάδας στα τελευταία είκοσι χρόνια είναι αποτυπωμένο στους τόμους του ANTI.

Η σειρά των τόμων του περιοδικού ANTI είναι ένας πολύτιμος σύμβουλος για σας.

Οι τόμοι του ANTI διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού: Δημοχάρους 60, 115 21
Αθήνα, τηλ. 7232.713, 7232.819, 7249.300, 7248.240

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διεύθυνση: Β' Τμήμα 21ος Όμιλος 543
Ισχυρή 21 Ιανουαρίου 1994,
300

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Μοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819
FAX: 72.26.107

Υπεύθυνος:
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Οκράτους 131
21 Αθήνα

Ρημίσσεις:
ΓΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
Ματαιία - Λογιστήριο:
ΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

Δοκιμή, Μοντάζ:
ΙΑ ΛΕΒΟΝ

Οροτοχειροθεσία - Φιλμς:
ΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Που Λαδά 1 - Αθήνα
32.33.114 - 32.19.182
: 32.33.114

Υπόψη:
ΟΤΥΠΙ Α.Ε.
Ν. 5 - Περιστέρι
11 Αθήνα
57.22.201

Ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
θέσεις του συγγραφέα του.
Δογραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ερικού
3.400 δρχ.
α 6.800 δρχ.
α Οργανισμών,
εξών, κτλ.: 25.000 δρχ.
Γιτική ετήσια: 6.100 δρχ.

Ερικού
Πη - μεσογ. χώρες:
Γνη: δολ. 27
α: δολ. 54
Α. - Καναδάς - Α.ν. Ασία -
Ραλία - Ωκεανία:
Γνη: δολ. 30
α: δολ. 60

Βάσματα, επιταγές:
ΗΣΤΟΣ
ΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Μοχάρους 60
21 ΑΘΗΝΑ
ΓΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 300
ΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Για τα διδλοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
λ.: 7232.713 - 7232.819
Για τα διδλοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του διδλίου.
Ιουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 3,
ΤΗΛ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ»: Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΟΦΗ..... 12

Η «αδιαπραγμάτευτη» εθνική στρατηγική για το θέμα των Σκοπίων, που από όλους ομολογήθηκε ότι ηττήθηκε, είναι κακός σύμβουλος για την αντιμετώπιση και των υπόλοιπων, πολύ πιο σοβαρών, εθνικών προβλημάτων. Γράφει ο Νίκος Φίλης.

ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ: ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΑΛΠΗ 16

Οι ευρωεκλογές θα είναι το πεδίο στο οποίο θα δοκιμαστούν οι τωρινές στρατηγικές των κομμάτων. Ό,τι σπέρνουν, όντως θα θερίσουν; Γράφει ο Τάσος Παππάς.

ΤΙ ΑΛΛΑΞΕ ΣΤΟΝ ΣΥΝ; 17

Αν για όλους μας τα 100 πρώτα χρόνια είναι δύσκολα, για τον ΣΥΝ είναι οι πρώτες 100 μέρες εκτός Βουλής. Άλλαξε, άραγε, τίποτα, μετά την εκλογή νέας ηγεσίας; Γράφει ο Ανδρέας Πετρόπουλος.

ΕΛΑΧΙΣΤΟΙ ΗΘΕΛΑΝ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ 14

Ένα κείμενο που λέει αλήθειες. Ο πολωνός ιστορικός Krzysztof Pomian υποστηρίζει πως μόνο ένα μικρό μέρος της ελληνικής ελίτ ήθελε την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ! Μήπως είναι κι αυτός ανθέλληνας;

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΠΟΙΚΙΛΗ ΜΝΗΜΗ 23

Ένα αφιέρωμα προς τιμήν των Σεφαραδιτών Εβραίων που συνδέθηκαν άρρηκτα επί πέντε αιώνες με τη Θεσσαλονίκη. Συμμετέχουν οι: Πιέρ Βιντάλ - Νακέ, Γιάννης Τσιώμης, Εντγκάρ Μορέν.

ΜΕΞΙΚΟ: ΒΙΒΑ ΖΑΠΑΤΑ

Ένα μικρό αφιέρωμα στα πρόσφατα γεγονότα που ακολούθησαν την εξέγερση των Ινδιάνων του Μεξικού. Μιλάει ο Ούγο Γουδιέρες Βέγα, πρόεδρος του Μεξικού, και γράφουν ο Δημήτρης Φιλίππης (στην ενότητα «Διεθνής Σκηνή») και ο Φίλιππος Φιλίππου (στην ενότητα «Επισημαίνουμε»).

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ 5

Κόμικς του Γιώργου Φιλιδιάκου

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ..... 6

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ 10

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ

ΠΙΣΩ 19

ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗ-

ΜΕΡΟ 28

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ 31

Το «φαινόμενο Ζιρινόφσκι».

Μια άλλη άποψη για τη

Βοσνία. Φονταμενταλισμός

στην Αλγερία. Η Κίνα

ολοκληρώνει τη νέα

«σοσιαλιστική αγορά».

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ 43

Μια νέα στήλη, με ειδήσεις,

σχόλια και πληροφορίες για τα

μαζικά κινήματα σε όλο τον

κόσμο.

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 47

Η συνέχεια της έρευνας για τα

λογοτεχνικά περιοδικά.

Κρίσεις για τις εκδηλώσεις του

Μεγάλου Μουσικής. Ποιος

πήρε το βραβείο Θεοβάλτες

και γιατί; Και, στην τελευταία

σελίδα, θυμόμαστε τον

Χρήστο Βακαλόπουλο.

ΟΙ ΣΥΜΠΛΗΓΑΔΕΣ ΤΟΥ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ»

Ο ΥΠΟΤΡΟΠΙΑΣΜΟΣ του θέματος της ελληνικής πολιτικής απέναντι στην «πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας» ήταν αναμενόμενος. Το ΑΝΤΙ με συνεχή αρθρογραφία είχε προ πολλού επισημάνει τα αδιέξοδα της ελληνικής πολιτικής, τις ευκαιρίες που χάθηκαν επί κυβέρνησης Μητσοτάκη για έναν έντιμο συμβιβασμό, που θα διασφάλιζε τα εθνικά μας συμφέροντα μακροπρόθεσμα και θα επέτρεπε στην Ελλάδα να ασκήσει πραγματικά τον ευρωπαϊκό της ρόλο στα Βαλκάνια ως η Ευρώπη στα Βαλκάνια κι όχι τα Βαλκάνια στην Ευρώπη.

Ο ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΟΣ παροξυσμός των «Μακεδονομάχων» του ΠΑΣΟΚ όντας αξιωματική αντιπολίτευση, η εθνικιστική γραμμή Σαμαρά και οι παρεπιδημούντες εκτός της Ν.Δ. εμπόδισαν την επίλυση του προβλήματος, τουλάχιστον όσον αφορά στα όρια της ελληνικής πλευράς.

ΚΑΙ ΦΤΑΣΑΜΕ εκεί που φτάσαμε. Από ήττα σε ήττα. Μολονότι ακούστηκαν πολλές και πολύ λογικές φωνές. Σε ώτα μη ακουώντων.

Οι πρόσφατες δηλώσεις του πρωθυπουργού κ. Παπανδρέου μετά τη συνάντησή του με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, την περασμένη Δευτέρα, δημιουργούν την ελπίδα ότι «ποτέ δεν είναι αργά», αν και το «αργά» σημαίνει συνήθως δυσμενέστερους όρους διαπραγματεύσεων. Αφού απεφάνθη λογικώς περί της διατηρήσεως του «κρατιδίου», ο κ. Παπανδρέου αναγνωρίζει τώρα –υπό όρους βέβαια– τη χρησιμότητα του διαλόγου με το FYROM, δεχόμενος να συζητήσει ακόμα και το όνομα (για να πείσει βέβαια τα Σκόπια να το αλλάξουν, όπως το εμφανίζει).

ΕΜΕΙΣ ΔΕΝ πρόκειται να επισημάνουμε ούτε τις διπλοπροσωπίες, ούτε τις ασυνέπειες, ούτε τις παλινωδίες, ούτε τις σκοπιμότητες και τις ανευθυνότητες του ΠΑΣΟΚ. Προέχει η άρση του αδιεξόδου και η επισήμανση ότι πολιτική που εξυπηρετεί το εθνικό συμφέρον πρέπει να στηριχθεί απ' όλα τα κόμματα.

ΚΑΙ ΓΙΑ την εξυπηρέτηση του συμφέροντος αυτού της χώρας, που θα της επιτρέψει να παίξει το ρόλο που επιθυμεί στην ταραγμένη περιοχή, μπορούν να γίνουν ανεκτές όλες εκείνες οι τακτικές συγκάλυψης και ουσιαστικής ύπνωσης της κοινής γνώμης προς χάριν του επιθυμητού αποτελέσματος. Το ΠΑΣΟΚ έχει αυτή την ικανότητα. Τα πάντα θα εμφανιστούν ως «θρίαμβος».

ΑΛΛΑ ας κοιτάξουμε την ουσία. Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι η σημερινή κυβέρνηση δεν μπορεί να απαντήσει από τη σημερινή αξιωματική αντιπολίτευση τα όσα η ίδια της αρνείτο πριν τις εκλογές, τη στήριξη δηλαδή μιας λογικής και συμφέρουσας γραμμής στο θέμα αυτό.

ΑΝ επικρατήσει και πάλι η λογική της εθνικής πλειοδοσίας, τη στιγμή που τόσο πολύτιμο πολιτικό κεφάλαιο έχει δαπανηθεί εδώ και δύο χρόνια στο θέμα, τότε ας μην ψάχνουμε για αποδιοπομπαίους τράγους. Αν το πρόβλημα ξαναγίνει αντικείμενο εσωτερικής πολιτικής διαμάχης, τότε και πάλι θα επακολουθήσουν αλλεπάλληλες ήττες στο διεθνές διπλωματικό πεδίο.

ΑΣ κρίνει η κυβέρνηση ποια πρέπει να είναι η ακολουθητέα διπλωματική γραμμή και ποια η επιχείρηση δημοσίων σχέσεων στο εξωτερικό.

ΘΑ ΣΗΜΑΝΕ όμως μια νέα εποχή στα ελληνικά πολιτικά πράγματα αν όλα τα κόμματα –την ύστατη έστω ώρα– είχαν το θάρρος να συμφωνήσουν περί του πρακτέου.

ΔΕΝ ΑΞΙΖΕΙ ΕΣΤΩ ΓΙΑ ΜΙΑ ΦΟΡΑ;

αντί

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

του Γιώργου Φιδισιάκου

ΤΟ ΜΟΝΟ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ
ΕΠΙΛΕΞΕΙ ΕΝΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΣ
ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΚΤΕ-
ΛΕΣΤΗΣ ΤΟΥ!

ΠΑΝ

ΑΑΑΧ

ΚΑΛΑ, ΤΡΕΛ-
ΛΑΘΗΚΕΣ!;

ΚΑΘΟΛΟΥ!
ΤΟΥΣ ΑΠΑΛΛΑΣΣΩ
ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΖΕΡΙΑ
ΤΟΥΣ!

Ο ΕΠΟΜΕΝΟΣ!

Γιόργο!
ΠΑΝΟ ΑΜΕΣΟΣ!

ΚΑΙ ΞΕΡΕΙΣ ΚΑΤΙ; ΜΟΥ ΑΡΕΣΕΙ! ΒΑΡΕΘΗΚΑ
ΝΑ ΤΟ ΠΑΙΖΩ ΣΟΒΑΡΟΣ ΚΑΙ ΝΑ ΟΡΓΑΖΟΥΝ ΟΙ ΠΑ-
ΠΑΘΕΜΕΛΗΔΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΓΚΑΛΟΙ! ΕΙΜΑΙ ΚΙ ΕΓΩ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ! ΕΧΩ ΚΙ ΕΓΩ ΤΑ
ΠΑΘΗ ΜΟΧ!

ΠΑΩ ΝΑ ΣΥ-
ΝΕΧΙΣΩ!

ΕΧΕΙ ΚΙ Η
ΛΑΣΠΗ ΗΔΟΝΗ!

ΕΛΑ, ΠΕΠΟΝΗ! ΕΠΕΙΔΗ Ο ΓΕΝΝΗ-
ΜΑΤΑΣ ΛΑΛΗΣΕ, ΜΗΠΟΣ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥ-
ΣΕΣ ΝΑ...

ΠΑΝ
ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ ΝΑ
ΤΕΛΕΙΩΣΩ ΑΠΟ' ΔΕ...

ΠΑΝ

Καλός ο διάλογος, αλλά...

Η ΑΛΛΑΓΗ πορείας στις σχέσεις μας με την «ΠΓΔ της Μακεδονίας» είναι πια γεγονός! Ακόμη και αν έλειπαν οι δηλώσεις του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου, αμέσως μετά τη συνάντησή του με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλή, οι ενδείξεις, οι πληροφορίες και, προπαντός, οι «διαρροές» (πότε από Γάλι, πότε από Βανς, πότε από Όουεν...) ήταν αρκετές για να βεβαιώσουν του λόγου το αληθές -ότι ο διάλογος με τα Σκόπια είναι εν όψει. Και ότι «μπορεί να επεκταθεί ακόμη και στο θέμα της ονομασίας»!

ΦΥΣΙΚΑ η κυβέρνηση εξακολουθεί να συνδέει το διάλογο με «ορισμένες προϋποθέσεις». Και να διακηρύσσει ότι δεν θα υπάρξει μετακίνηση από τη «βασική θέση μας», κ.λπ. Αλλά ένας διάλογος είναι πάντα μια καλή αρχή. Πολύ περισσότερο όταν, ύστερα από πολύμηνη και πολύμοχθη προσπάθεια με τη μεσολάβηση των Βανς και Όουεν, επιτεύχθηκε -επί υπουργίας Μιχ. Παπακωνσταντίνου- σχέδιο συμφωνίας, σε ό,τι αφορά τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ Αθηνών και Σκοπίων.

ΟΛΟΚΛΗΡΟ το κείμενο του σχεδίου αυτού, που φέρει ημερομηνία 14 Μαΐου 1993, έφερε στο φως ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» της προηγούμενης εβδομάδας (τεύχος αρ. 2 της 13ης Ιανουαρίου 1994). Και όσο και αν ηχεί παράξενα, σύσσωμος σχεδόν ο «γραπτός» και ηλεκτρονικός μας Τύπος έκρινε πως έπρεπε να περιβάλει το δημοσίευμα αυτό με αχλύ συσκότισης. Αποτέλεσμα: Ο πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου να ζητεί σήμερα από τα Σκόπια «να φύγει ο ήλιος της Βεργίνας», «να φύγει η επιθετικότητα του Συντάγματος», να «πάψει η συνεχής αλυσωτική προπαγάνδα», όταν και τα τρία αυτά αιτήματα (ή «προϋποθέσεις» για διάλογο) της ελληνικής πλευράς έγιναν αποδεκτά από την ΠΓΔΜ, βάσει του σχεδίου συμφωνίας της 14ης Μαΐου 1993! Αυτό, όμως, όπως σημειώνει ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος», σημαίνει ότι η σημερινή κυβέρνηση «διαπραγματεύεται ξανά τα ήδη κεκτημένα»! Και, φυσικά, η μόνη λογική εξήγηση είναι ότι η κυβέρνηση είτε δεν γνωρίζει την ύπαρξη του σχεδίου αυτού (πράγμα απίθανο, βέβαια...) είτε ότι επιχειρεί να εμφανίσει ως δικό της «επίτευγμα», κάτι που έχει ήδη επιτευχθεί (συμφωνηθεί), για να καλύψει, στη συνέχεια, ενδεχόμενο συμβιβασμό στο θέμα του ονόματος...

[Για όσους τυχόν δυσπιστούν, αναφέρουμε ενδεικτικά ότι στην παρ. 2 του άρθρου 7 του σχεδίου συμφωνίας της 14ης Μαΐου 1993, το κείμενο λέει επί λέξει: «Έκαστο μέρος αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην χρησιμοποιεί σύμβολα, ονόματα, σημαίες, μνημεία ή εμβλήματα που αποτελούν μέρος της ιστορίας ή της πολιτιστικής κληρονομιάς του άλλου μέρους». Και αμέσως παρακάτω: Με αυτό το πνεύμα, η ΠΓΔΜ (την οποία οι Βανς και Όουεν προτείνουν να ονομασθεί «Nova Makedonija») «συμφωνεί ως μέτρο οικοδόμησης εμπιστοσύνης να μη χρησιμοποιεί κατά οποιονδήποτε τρόπο τον ήλιο της Βεργίνας».]

★ ★ ★

ΑΣ ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΟΥΜΕ από την αρχή μερικά πολύ απλά πράγματα: Η στήλη αυτή, από το Δεκέμβριο του 1992, είχε ταχθεί -και τάσσεται- υπέρ του διαλόγου με την ΠΓΔΜ. Έτσι, στο τεύχος του ANTI αρ. 509 της 11.12.92 γράφαμε:

«...Οι καιροί είναι δύσκολοι. Η Ελλάδα έχει κάθε λόγο να αποκαταστήσει ομαλές σχέσεις με τη μικρή αυτή δημοκρατία στα θόρρα σύνορά της, αντί να αφήνει ελεύθερο το πεδίο στην Τουρκία να το παίζει περιφερειακή δύναμη στα Βαλκάνια, "προστάτης" των φτωχών και αδυνάτων της περιοχής... Η Ελλάδα έχει κάθε λόγο να ανοίξει, τώρα, απευθείας διάλογο με την "ΠΓΔ της Μακεδονίας". Χωρίς μεσολαβητές, χωρίς φανατισμούς, εμμένοντας στο απαραβίαστο των σημερινών συνόρων και σε ό,τι άλλο κατοχυρώνει τη χώρα μας από παρωχημένους ιρρεδεντισμούς. Όσο για το όνομα, μπορεί επιτέλους να βρεθεί λύση, έστω και με τη χρήση κάποιου παραγώγου. Η "Μακεδονία" είναι και γεωγραφικός όρος. Διάλογος, λοιπόν, τώρα».

ΠΡΟΣ ΤΟ διάλογο αυτό -και ύστερα από τους απαντούς διπλωματικούς μας ευτελισμούς- φέρεται να προσανατολίζεται τώρα και η σημερινή κυβέρνηση. Μόνο που δεν τολμά να το πει καθαρά στο λαό. Γι' αυτό και «χτυπά ανοιχτές πόρτες», όταν θέτει «προϋποθέσεις» που, όπως αναφέραμε ήδη, είναι αποδεκτές από τα Σκόπια! Ασφαλώς, το πρόβλημα, για τον κ. Α. Παπανδρέου, είναι το όνομα. Και το ερώτημα που τίθεται είναι αν ο σημερινός πρωθυπουργός

θα τολμήσει εκεί που δεν τόλμησε ο πρώην πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης. Το δημοσίευμα του Οικονομικού Ταχυδρόμου διακρίνει ότι ενώ και οι δύο πλευρές (Ελλάδα και ΠΓΔΜ) είχαν συμμετάσχει και συμφωνήσει σε όλα τα σημεία του σχεδίου Βανς και Όουεν (λέξη προς λέξη, σημείο προς σημείο), δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν στο θέμα του ονόματος. Οι δύο διαπραγματευτές είχαν προτείνει, ως «μέση λύση», «Nova Makedonija» (στη σλαβική και αμειψωραστο), όνομα το οποίο η προηγούμενη κυβέρνηση, υπό την πίεση του ίδιου ΠΑΣΟΚ και των λογής άλλων «νεομακεδονομάχων» δεν είχε το πολιτικό θάρρος να αποδεχθεί, «έτσι ώστε και τα Σκόπια να χρειασθεί να εμμένουν με έμφαση στο όνομα "Δημοκρατία της Μακεδονίας"».

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι, στη διάρκεια της πρόσφατης προεκλογικής περιόδου, ο πρώην πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης δήλωσε ότι, σε περίπτωση επανεκλογής, θα αναζητούσε κάποια «μέση λύση» στο θέμα του ονόματος. Τη δήλωσή εκείνη, η αξιωματική αντιπολίτευση -και σημερινή κυβέρνηση- είχε χαρακτηρίσει ως «προδοτική» για νέα εθνική «μειοδοσία», «προδοτική» κ.λπ. Και καθώς η νέα κυβέρνηση προσεγγίζεται, επιτέλους, προς το διάλογο -οποίο είχε αποκηρύξει, μόλις ανήλθε στην εξουσία...- είναι φυσικό κάποιοι να θέλουν να αποκρυπτογραφήσουν (σε βάθος!) τις δηλώσεις του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου σύμφωνα με τις οποίες ναι μεν «ο διάλογος θα αφορά και στο όνομα», πλην «δεν υπάρχει πάγεται αναγνώριση του ονόματος "Μακεδονία" ή ονόματος που περιέχει παράγοντες του»...

★ ★ ★

ΜΕΣΑ ΑΠΟ την πολυπλοκότητα και σφαιρικότητα ενός πλέγματος δηλώσεων και αντιδηλώσεων, στην οποία παρεμβαίνουν αρνητικά τότε οι λεγόμενοι «Σαμαρατζοθεμελήδες» και τότε ηγετικά στελέχη της Νέας Δημοκρατίας, δεν λείπουν οι αιτιάσεις εκείνοι που πιστεύουν ότι ο πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου -απαρνούμενος τον Ανδρέα Παπανδρέου, αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης- θα προχωρήσει στην αποκατάσταση ομαλών σχέσεων με την ΠΓΔΜ. Διαφορετικά -για να μεταφέρουμε μια διατύπωση του προέδρου του Συνταγματοδότη, Νίκου Κωνσταντόπουλου- «το πρόβλημα θα κακοφορμίζει περισσότερο». Η χώρα θα γνωρίσει «χειρότερες ήττες». Η κυβέρνηση, εφόσον θα θελήσει να απογειωθεί από το έδαφος του λαϊκισμού, μπορεί να επωφεληθεί απ' όλες τις δυνατότητες προκύπτουν από την άσκηση της κοινοτικής προεδρίας. Και, εγκαταλείποντας την τώρη λαθεμένη πολιτική, να αναζητήσει λύση από το διάλογο σε όλα τα επίπεδα, «εθνικά αποδεκτή και παραγωγική». Επειδή πολύς ο λόγος περί «αντιδράσεων» του υπουργού Δημόσιας Τάξης κ. Στ. Πα

ή (που ζητεί, μεταξύ άλλων, «να αντιμετωπίσουμε τον αλυτρωτισμό των Σκοπίων», «να αυτοσυνεπάγεται...»), ας καταγράψω και τον αντίλογο του αναπληρωτή γιού Εξωτερικών Θ. Πάγκαλου: Η δονία είναι γεωγραφική περιοχή που ιτοικείται μόνο από Έλληνες. Κατά τα ο κ. Στ. Παπαθεμελής είναι, πράγματι, κεδών!

ιστολογράφος της στήλης θυμίζει ότι 170, ο καρδινάλιος Βησσαρίων, για να ινήσει την Ευρώπη να πολεμήσει κατά ούρκων, τύπωσε –και κυκλοφόρησε– λυνθιακό του Δημοσθένη. «Αν ο κ. θεμελής επρόκειτο να τυπώσει σήμερα Ολυνθιακό –διερωτάται ο λογράφος– πού θα τον έστελνε; Στον Ντελόρ, στον Γκλιγκόροφ ή στον Αν-Παπανδρέου;...]

★ ★ ★

Α ΤΑ άλλα, το «Δεκαπενθήμερο» που οπούμε κάλυψε –και καλύπτει– διάφολα θέματα, από το ταξίδι του πρωθυού στις Βρυξέλλες και τους κυβερνητι-τανηγυρισμούς (επί τω ότι «ο πρόεδρος ον εγγυήθηκε αμέσως, πλην σαφώς, τα ά μας»), έως την πρόταση 59 βουλευ-ου ΠΑΣΟΚ για σύσταση προανακριτι-τιτροπής της Βουλής για το θέμα των οπών ή την πρωτοβουλία της γού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη ην αρχαιολογική συλλογή του κ. Κ. οτάκη, έως την εισοδηματική πολιτική «+5» ή το νομοσχέδιο Πεπονή για την «θωση» της δημόσιας διοίκησης...

ΣΣ προς τις ελληνοαμερικανικές σχέ-εν υπάρχει, ασφαλώς, νηφάλιος ανα-που δεν θα ήθελε καλές, ισότιμες σχέ-ε τη μοναδική υπερδύναμη του κό-στις ΗΠΑ. Την αλήθεια αυτή παραδέ-ακόμα και εκείνοι που «κοιτάζουν α πίσω, πιο πίσω και από την πτώση ίχους»... Άλλο αυτό, όμως, και άλλο οι εθελόδουλοι κυβερνητικοί αιογρά-ου έφθασαν να εκστασιάζονται επειδή τον είπε στον πρωθυπουργό ότι «δια-τις συνεντεύξεις και τα άρθρα του» ύψος δυσανάδατον ανθρωπίνοιοις λο-(!...) ή επειδή, στην κοινή συνέντευξη ν-Ντελόρ-Παπανδρέου, ο αμερικα-έδρος ζήτησε από τον Έλληνα πρωθυ-να απαντήσει εκείνος σε κάποια η που απευθυνόταν στον ίδιο (τον ν) και που αναφερόταν σε ευρωπαϊκά ! Πώς μετριέται η εθνική αξιοπρέ-

ΣΟΚ επιμένει πάντοτε ότι «δεν δια- από κανενός είδους ρεβανσισμό». δεκαπενθήμερο αυτό η διακήρυξη ε από τον κοινοβουλευτικό του εκ-το Χρ. Ροδόφυλλο και την υπουργό μου Μελίνα Μερκούρη. Και για να άρξει η παραμικρή αμφιβολία, η μεν η των «59» είχε ως στόχο τον πρώην οργό κ. Κ. Μητσοτάκη και την

πρώην υπουργό Πολιτισμού Ντόρα Μπακο-γιάννη, η δε πρόταση της Μ. Μερκούρη είχε ως στόχο μόνο τον κ. Κ. Μητσοτάκη! Υπάρ-χουν, βέβαια, αυτοί που επιμένουν ότι στο θέμα των υποκλοπών μάλλον δεν θα δοθεί συνέχεια. Και ότι η όλη επιχείρηση αποβλέ-πει στο να αιχμαλωτίσει το κόμμα της αξιω-ματικής αντιπολίτευσης ή –δεύτερη εκδοχή– να αποσπάσει την προσοχή της κοινής γνώ-μης από το μείζον θέμα της «λυμπατικής εισοδηματικής πολιτικής». Όπως και να έχει το πράγμα, είναι δύσκολο να υποθέσει κανείς ότι το κόμμα που εξέθρεψε τον «πα-τριαρχή των υποκλοπών, όλων των εποχών» –τον «πιστό υπηρέτη του δημοσίου» κ. Θεο-φάνη Τόμπρα– κινείται από... αγνότητα προθέσεων, με μοναδικό πάθος την κατοχύ-ρωση του τηλεφωνικού απορρήτου!

ΟΣΟ ΓΙΑ το «5+5», ήταν φυσικό να προκα-λέσει την αντίδραση των εργαζομένων και, ειδικότερα, την αντίδραση των δημοσίων υπαλλήλων, μια και το εισόδημά τους, για πέμπτη συνεχή χρονιά, παραμένει κάτω από τον πληθωρισμό, παρά τις προεκλογικές δε-σμεύσεις του ΠΑΣΟΚ. Φυσικά, «δεν δε χρη-μάτων και άνευ τούτων ουδέν έστι γενέσθαι των δεόντων»... Και, φυσικά, όλοι θα ήθε-

λαν να δοθηθούν την εργώδη προσπάθεια του υπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Γ. Γεννηματά. Αλλά όταν η «νέα ρύθμιση» για τις αστικές συγκοινωνίες μας στοιχίζει (μό-νον αυτή!) 70 δισεκατομμύρια δραχμές και οι προγραμματιζόμενες 60.000 νέες προσλή-ψεις στο δημόσιο θα έχουν κόστος (κατά την εκτίμηση του προέδρου της Ν.Δ. κ. Μ. Έβερτ) περίπου 150 δισ. δραχμές, δεν πρέ-πει να απορεί κανείς για τα παιγνίδια που παίζονται σε βάρος των εργαζομένων προ-κειμένου να βουλευθούν οι «ημέτεροι» και να σαρκωθεί το νέο κομματικό κράτος!

ΑΛΛΑ ΤΟ νέο κομματικό κράτος ενσαρκώ-νει, κυρίως, το νομοσχέδιο «εξσυγχρο-νισμού» και... «εξευρωπαϊσμού» του υπουργού Προεδρίας κ. Α. Πεπονή, τόσο κυνικό και άθλιο, ώστε ακόμα και φίλιες προς το ΠΑΣΟΚ στήλες να εισηγούνται την άμεση ανάκλησή του.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ ήδη συμπλήρωσε τον κύκλο των πρώτων 100 ημερών. Για να επιδεοδώ-σει εκείνους που, από διαίσθηση ή εμπειρία ή, έστω, προκατάληψη, επέμεναν ότι δεν υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές μεταξύ ΠΑ-ΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας.

ΑΝΤΗΝΩΡ

Κοινωνία και Φύση

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Για την Αυτονομία, την Κοινωνική Δικαιοσύνη και την Οικολογική Ισορροπία

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΗ

Noam Chomsky	Συνέντευξη στην Κοινωνία και Φύση
Murray Bookchin	Ο Εθνικισμός και το "Εθνικό Ζήτημα"
Κορνήλιος Καστοριάδης	Παγκόσμια ανισορροπία και οικολογία
Τάκης Φωτόπουλος	Το Κράτος-Εθνος και η Αγορά
Janet Biehl	Οικοφασισμός και νεοδεξιό στη Γερμανία
Carl Boggs	Νέα παγκόσμια τάξη & κοινωνικά κινήματα
Hyndman & Duhaylungsod	Εθνισμός στις Φιλιππίνες

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Brian Morris στο βιβλίο	Society and Nature: toward a Green Social Theory, του Peter Dickens
Νίκος Ράπτης στο βιβλίο	Year 501: the conquest continues, του Noam Chomsky

5.

ΤΕΥΧΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ: ΜΙΑ ΤΡΥΠΑ ΣΤΟ ΝΕΡΟ;

Τι είναι τελικά αυτό το περίφημο νομοσχέδιο περί Δημόσιας Διοίκησης, αυτό το «άθλιο μικρομάγαζο» όπως το χαρακτήρισε ενυπόγραφο άρθρο της «Καθημερινής»; Για να μην αναφέρουμε άλλους χειρότερους χαρακτηρισμούς. Ψύχραιμα και επί του χάρτου το νομοσχέδιο περιέχει θεσμούς όπως το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) και διαδικασίες (σύστημα προσλήψεων στο δημόσιο τομέα με διαγωνισμούς) που αν λειτουργήσουν σωστά, μη κομματικά, με τα κατάλληλα πρόσωπα αξιοκρατικά επιλεγμένα, τότε ίσως στην αφετηρία του κακού κάτι διορθωθεί. Αλλά με ποια αξιοπιστία; Με ποια ευρύτερη πολιτική και κοινωνική συναίνεση;

Πέραν τούτου διάτρητες όλες οι υπόλοιπες διατάξεις. Φεύγουν οι «ημέτεροι» για να 'ρθουν οι «ημέτεροι». Ο φαύλος κύκλος συνεχίζεται. Η συναλλαγή, η μικροκομματική λογική, η πρακτική της απροκάλυπτης ρουσφετολογίας επενδυμένες με το ένδυμα της «αποκατάστασης» διαφόρων «διωχθέντων» αναφύησαν ως μανιτάρια κατά δεκάδες χιλιάδες.

Άσε πια για το βαθμολόγιο. Δεν προλαβαίνουν να ενταχθούν οι υπηρετούντες στα νέα βαθμολόγια και αυτά αλλάζουν σαν εσώρουχα. Μύλος, χάος απερίγραπτο. Χάσαμε τα νούμερα, την αλφάβητο, «τ' αυγά και τα πασχάλια».

Με τέτοιες πρακτικές ασκούμε την προεδρία, ευαγγελιζόμαστε τον «εκσυγχρονισμό» και υμνολογούμε τον εξευρωπαϊσμό.

Μωραίνει Κύριος... Σωτηρία δεν υπάρχει φαίνεται ούτε και μετάνοια παρά μόνο στον Άδη.

Κ.Β.

ΑΣ ΠΥΡΟΒΟΛΟΥΣΕ ΤΟ ΧΑΡΤΟΚΟΠΤΗ!

Νιώθει ότι απειλείται κυνηγηγμένος μέσα στη νύχτα από ένα περιπολικό. Τρομοκρατημένος, βγάζει για μοναδική του άμυνα έναν χαρτοκόπτη. Ο αρχιφύλακας δεν μπορεί να τον συλλάβει και τον... πυροβολεί.

Παιδί ήρεμο και ευαίσθητο είπαν για τον Θοδωρή Γιάνκα οι φίλοι του. Ένας ακόμα νεκρός που προστέθηκε από σφαίρα αστυνομικού στον κατάλογο των θυμάτων χωρίς αιτία.

Τα ερωτήματα επαναλαμβάνονται και απασχολούν καταπιεστικά όσο υπάρχουν άδικοι χαμένοι. Μπορούν οι εκπρόσωποι του νόμου ή ο ίδιος ο νόμος, κατά τη γνωστή ρήση του πρώην πρωθυπουργού, να συγκρατούν τα όπλα τους, ώστε να μην πυροβολούν για ψύλλου πήδημα; Γνωρίζουν άραγε οι ένστολοι πολίτες τι ακριβώς προστάζει ο νόμος και ποιος εν τέλει είναι ο υπεύθυνος νους που οπλίζει αυτή την παράνοια;

Γ.Δ.

ΠΡΟΤΑΣΗ

Απολύτως επιτυχημένη ήταν ομολογουμένως η «πρώτη» του Ν. Κωνσταντόπουλου την Κυριακή στο Παλλάς της Θεσσαλονίκης. Δεν ήταν μόνο το πυκνό και πολύ θερμό ακροατήριο, ήταν κυρίως η παρουσία αρκετών που είχαν αποστρατευθεί εξαιτίας των όσων συνέβαιναν τα τελευταία χρόνια στο χώρο του ΣΥΝ. Εκτός όμως από το κλίμα, ιδιαίτερη σημασία αποκτά η πρόταση που διατύπωσε ο πρόεδρος του ΣΥΝ για άμεσο τερματισμό των απαράδεκτων βομβαρδισμών στο Σερράγεβο, με παράλληλη άρση του οικονομικού εμπάργκο στη Σερβία για έναν μήνα. Πρόκειται για μια πρόταση που με δεδομένη την απαισιοδοξία των συνομιλιών της Γενεύης παρέχει τη δυνατότητα προσωρινής έστω διεξόδου από το αδιέξοδο.

Άραγε θα συγκινήσει κάποιους κυβερνώντες για συζήτηση - κατάθεση παρεμφερών προτάσεων ή -γιατί όχι- για ανάληψη πρωτοβουλιών προς αυτή την κατεύθυνση;

Α.ΠΕ.

ΘΑ ΓΕΛΑΣΟΥΜΕ

Αρχαιολογική συλλογή Μητσοτάκη, τηλεφωνικές υποκλοπές, πορίσματα, ανακριτικές επιτροπές, παραπομπές στο θέατρο της πολιτικής, συμψηφισμοί και τα παρόμοια. Ρόλοι που αντιστρέφονται, πρόσωπα που εναλλάσσονται. Οφθαλμών αντί οφθαλμού. Αμοιβαία «ηρωοποίηση» διωκομένων. Οι χθεσινοί διωκόμενοι σημερινοί διώκτες. Κι αντιστρόφως. Όλα επιτρέπονται στο πολιτικό παίγνιο. Έχει κι αυτό τους κανόνες του. Γραπτούς και άγραφους. Η μόνη που υποφέρει είναι η αλήθεια. Τα άλλα περισσεύουν και ευδοκιμούν. Έτοιμοι να γελάσουμε πολλαπλώς, πολυπλεύρως και εκατέρωθεν.

Κ.Β.

ΣΤΟ ΠΑΝΘΕΟΝ

Η συνταγή είναι πλέον γνωστή. Για να εξασφαλίσεις περίοπτη θέση στο ψηφοδέλτιο ενός εκ των δύο μεγάλων κομμάτων πρέπει να δώσεις «εξετάσεις καπατσοσύνης». Μικροαπατεωνιές, υπεξαιρέσεις δημοσίου χρήματος κ.λπ. καταφέρεις και πιάσεις κοροίδα τίποτε κουτόφραγκους -και άσχετους με το ζήτημα- στο καλάμπόκι- ακόμα καλύτερα. Για το τελευταίο ψιλοαδίκημα ίσως χρειαστεί να περάσεις και τις πύλες του Κορυδαλλού για μικρό χρονικό διάστημα, εξασφαλίζεις ισοδύως θέση στο πάνθεον των λαϊκών ηρώων!!!

Μετά έρχεται η επόμενη κυβέρνηση -η δική σου- και σε παραδίδει λευκή περισσότερα από κοινωνία ζητώντας σου και συγγνώμη για τλαιπωρία. Κάποιοι γνωστοί γραφικοί ίσως μιλήσουν για σκανδαλώδη ρύθμιση, τραυλίσουν τίποτε περί ισονομίας και ισοπολιτείας κ.λπ. Αγνόησέ τους. Πρόδλημά τους, ΜΕΓΑΛΕ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΕ.

Α.Π.

ΓΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ
ΑΛΛΑΞΑΝ!!...

ΕΥΤΥΧΩΣ!...
ΠΑΓΚΑΛΕ ΝΑ ΣΕ ΦΙΛΗΣΩ!...

ΤΙ ΕΓΙΝΕ
ΡΕ ΠΑΙΔΙΑ;...

ΘΡΙΑΜΒΟΣ!...
ΑΛΛΑΞΑΝ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ
ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ
ΠΟΥ ΑΛΛΑΖΑΜΕ ΑΠΟΨΕΙΣ!...

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΕΒΕΡΤΙΑ ΒΑΣΑΝΑ

Ι συμφώνησαν όλοι οι βουλευτές με την
τική γραμμή του αρχηγού της Ν.Δ. κ.
ρτ στην Αλεξανδρούπολη.
ουλντόζες» για να σαρώσουν το
ΕΟΚ, ζητεί ο κ. Ανδρεουλάκος, άλλοι,
ηρή γραμμή» αντιπαράθεσης στο
ΕΟΚ – η αντιπολίτευση μέσα στους
ους της Ν.Δ. με τις αποχρώσεις και τις
οποιήσεις της οργανώνεται.
μασία για τον κ. Έβερτ οι ευρωεκλογές
ονίου, όπου πρέπει να δείξει ότι η
μή του για να καταλάβει τον «κεντρώο
τικό χώρο» θα έχει συγκεκριμένα
ελέσματα σε ψήφους. Γιατί, σ' αντίθετη
τωση, θα βγουν τα μαχαίρια για καλά.
ακόμα ακονίζονται.

Β.Κ.

ΤΖΟΓΟΣ

Σε πρωτοφανή ρεκόρ έφτασαν οι
συναλλαγές στο Χρηματιστήριο
Αθηνών. Οι ειδικοί ερμηνεύουν το
γεγονός από την εισροή πολλών
ξένων κεφαλαίων που δρίσκουν τις
ελληνικές μετοχές εξαιρετικά
φθηνές.

Όταν αρχίσει όμως η κατρακύλα ή
έρθει καμιά «μαύρη μέρα» από
εκείνες που έρχονται ενίοτε στα
Χρηματιστήρια, τότε ποιος θα την
πληρώσει;

Κ.Β.

ΘΥΜΑ Ή ΘΥΤΗΣ;

Ο Ματθαίος Μονσελάς ανέλαβε –κατά τα
λεγόμενά του– να σώσει τη φίλη του
οδοντίατρο, και την πυροδόλησε,
σκοτώνοντάς την.

Οι συγγενείς της γνώριζαν το προσωπικό της
πρόβλημα και τις προθέσεις της, αλλά...
Μέχρι και ψυχολόγο συμβουλευτήκε.

Άραγε το «πεπρωμένο φυγείν αδύνατον»;

Η Βαγενά, πάντως, είχε ενημερώσει τον
περίγυρό της. Επιβεβαιώθηκε μεν η άποψη
ότι αυτοί που αυτοκτονούν φοβούνται το
θάνατο, απομένει δε να κριθεί –όχι μόνο
νομικά, αλλά και ηθικά– ο Μ. Μονσελάς,
«θύμα ή θύτης»;

Κ.Α.

Η ΕΣΗΕΑ γιορτάζει τα 80χρονά της. Άντε, να τα χιλιάσει. Επ' ευκαιρία του εορτασμού επισκέφτηκε για δεύτερη φορά την Ελλάδα ο κ. Γουάιτ, γενικός γραμματέας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δημοσιογράφων. Ας μη ξεχνάμε ότι την πρώτη φορά είχε έρθει για να συνηγορήσει υπέρ των διευθυντών που βρίσκονταν στη φυλακή εξαιτίας του τρομονόμου! Αλήθεια, ποιος ξέρει πόσο σοφότερος -όσον αφορά στα ελληνικά πράγματα- έφυγε ο κ. Γουάιτ... Τον ενημέρωσε κανείς για όσα συμβαίνουν εδώ; Του μίλησε κανείς για το ολοκληρωτικής παρέμβασης νομοσχέδιο που έγινε, μόλις πρόσφατα, νόμος του κράτους; Ξέρουμε ότι η Διεθνής Ομοσπονδία Δημοσιογράφων είναι ευαίσθητη σε θέματα Τύπου, ιδιαίτερα στο συγκεντρωτισμό και την ιδιοκτησιακή διαφάνεια στα ΜΜΕ και δουλεύει αρκετά αποδοτικά, σε συνεργασία πάντα με την Κομισιόν και το

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Για την περίεργη, αδιαφανή και διαπλεκομένων συμφερόντων κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα τον ενημέρωσε άραγε κανείς; Ή μήπως φέραμε τον κ. Γουάιτ έτσι, για το θεαθήναι, μόνο διά τας εορτάς και τας πανηγύρεις;

• Το πόρισμα για τα περίφημα «μυστικά κονδύλια» που υπογράφεται από τον κ. Παναγιώτη Βενάρδο, μέλος του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της ΕΣΗΕΑ, δημοσιεύτηκε στο τεύχος 540 του *ANTI*. Έως εδώ καλά τα πράγματα. Αν και το θέμα είναι σε ύφεση, ωστόσο περιμέναμε μια συνέχεια. Σιωπή. Αρκετά εμπιστευτικά, λοιπόν, μάθαμε ότι το Πειθαρχικό Συμβούλιο στη διάρκεια των ερευνών του βρήκε κάποιαν άκρη... που φτάνει έως πολύ ψηλά ιστάμενα πολιτικά πρόσωπα. Ωστόσο, λέγεται ότι εμποδίζεται να συνεχίσει τις έρευνές του και, προφανώς, να φτάσει σ' αποκαλύψεις... Μήπως στην ΕΣΗΕΑ

γνωρίζουν περισσότερα απ' όσα ομολογούν;...

• Την *Ημερησία*, γνωστή οικονομική εφημερίδα, απέκτησε τελικώς ο Όμιλος Μπόμπολα. Και γνωρίζουμε βεβαίως τι σημαίνει αυτό, αφού οι εκδότες οικονομικών εφημερίδων μπορούν να παίζουν σε διαφορετικά ταμπλώ, τόσο έναντι της κυβέρνησης όσο και των επιχειρηματιών. Γι' αυτό άλλωστε και τρεις εκδότες άλλων οικονομικών εφημερίδων είχαν ενδιαφερθεί για την *Ημερησία*, την οποία τελικώς και για κάποιους λόγους απέκτησε ο κ. Μπόμπολας. Πολλά όμως ακούγονται για τους 35 δημοσιογράφους που εργάζονται σ' αυτήν. Τι θ' απογίνουν; Ακούγεται ότι ο κ. Μπόμπολας θα χρησιμοποιήσει τη μέθοδο του «επιμισθίου». Μ' άλλα λόγια, θα ζητήσει από τους συντάκτες του *Έθνους* να δίνουν κομμάτια μ' επιπλέον συμπλήρωμα στο μισθό τους. Έτσι, οι εργαζόμενοι ήδη σ' αυτήν κινδυνεύουν να πεταχτούν στο δρόμο. Γνωστή η τακτική. Θα μπει άλλη μία φορά σε εφαρμογή;

• Την δόξαν του υιού Αλαφούζου φαίνεται να εξήλωσε ο υιός Μπόμπολα: Έτσι, ο Φώτης Μπόμπολας, εδώ και δύο εβδομάδες συμμετέχει στο εταιρικό σχήμα του ραδιοφωνικού σταθμού «Ράδιο 94,4», (παλαιός «Ωχ FM»). Πίσω βέβαια κρύβεται ο μπαμπάς μου, ο οποίος πλέον έχει δύο εφημερίδες, συμμετέχει στο Mega Channel και πέρασε στο ραδιοφωνικό χώρο. Εκτός των άλλων επιχειρήσεων...

• Φαινόμενο κι αυτό των καιρών: Τηλεοπτική σειρά, πιο προκλητική και *glamorous*, πλην ελάχιστα καλύτερη από τα υπόλοιπα, πήρε -εν μέσω σατανιστών και Δουρή- διαστάσεις εθνικής υπόθεσης. Η *Αναστασία* μπήκε στη ζωή των τηλεθεατών, την αναστάτωσε (δήθεν) με την τολμηρότητά της, επεδίωξαν να γίνει εθνικό ερωτηματικό το τέλος της. Τύπος και Mega άρπαξαν την ευκαιρία για να την κάνουν μέγα θέμα. Στην ουσία όμως δεν έκαναν τίποτε άλλο από το να υπερασπιστούν τα ποσοστά τηλεθέασης του καναλιού. Όλη η υπόθεση, συνεπικουρούμενη από τον στυλίστα -χιουμορίστα κ. Θέμο Αναστασιάδη της *Ελευθεροτυπίας*, που

ξεπέρασε κάθε όριο και χορηγοποιήθηκε κατά κόρον από τον κ. Χατζηνικολάου προς διαφήμιση του ιδίου, δεν απέδειξε τίποτε άλλο από τη σεξουαλική πείνα όχι μόνο των τηλεθεατών (χωρίς να είναι αυτό δεδομένο), αλλά μηδέ εξαιρουμένων των ανθρώπων των ΜΜΕ...

• Νέο, δεύτερο περιοδικό, θα εμπλουτίσει εντός ολίγου την κυριακάτικη έκδοση της *Καθημερινής*. Περιοδικό που λέγεται *Independent*, με στόχο την αλιεία και νέων αναγνωστών. Θα πειράξει; Τι θα γίνει μ' αυτό; Μα θα παραμείνει ως έχει, θεματικό, όπως πολλών καθηγητών κι ερευνητών. Νέο εκδοτικό δέγμα του Αρ. Αλαφούζου, προς δέλεαρ της *Καθημερινής*, η οποία άλλωστε εξελίσσεται συνεχώς κάτι που δεν συμβαίνει με υπόλοιπες εφημερίδες.

• Τη χαμένη κυκλοφορία δικούν τα Νέα. Μετά την κυκλοφοριακή πτώση που υπέστη εφημερίδα από τη μείωση μέρους των «μικρών αγγελιών», πέρασε κι αυτή στη μάχη των κουπονιών. Προσφέρει νέα επτάτομη εγκυκλοπαίδεια *Άλφα*, ειδικά γραμμένη νέους, με χορηγό δέβεια Interamerican. Η εγκυκλοπαίδεια αξίζει πενήντα χιλιάδες δραχμές και αποκτάται με τη μπτήρωση 75 κουπονιών. Αν σφτεί κανείς ότι έως πρόσφατα Συγκρότημα Λαμπράκη προσηγορεύονταν στη μάχη εναντίον θύτων κουπονιών, θα καταλάβει τις οικονομικές επιπτώσεις της μείωσης των αγγελιών. Τα Νέα, λοιπόν, μη θέλοντας να χάσουν το τραίνο κυκλοφορίας διαφήμισης, πέρασαν κι αυτά στην αντεπίθεση. Έτσι, ο ανταγωνισμός δεν περιορίζεται μόνο στα κανάλια όπου κατά κόρον έχει ακουστεί τα τελευταία, κυριαρχεί και στα έντυπα. Τώρα, αν όλες οι εφημερίδες βελτίωναν την ύλη τους τα τελευταία χρόνια με τις προσφορές τότε, ίσως τα πράγματα να ήταν καλύτερα για όλους...

• Μια και μιλάμε για τα Νέα, όμως, θα πρέπει να αναφερθούμε και στον ανελέητο πόλεμο που ξεκίνησαν ενάντια στο σάτονοθη Γιώργο Λαζάνη, οποίος -κάπως φάλτσα, εν

Ξυδούεις
Νεφέλη

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Οι λεπτομέρειες
του μαύρου

(ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ)

... Προωθούν τό ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

θεια-αντιστάθηκε στην εδώ πολύ καιρό ισοπεδωτική θέση του κριτικού κ. Γεωρσόπουλου. Η καλή εφημερί-πριν φτάσει στα άκρα, θα επε να είναι ίσως περισσότε-προσεκτική, γιατί δεν είναι τα περιστατικά αντίδρασης λιτεχνών με το συγκεκριμένο κικό, ο οποίος -κακά τα πατα- έχει ταυτιστεί με άλλ-δημιουργούς τόσο, που αμ-ήγείται πλέον η αδέκαστη μη του...

τον πόλεμο του ενθέτου, φάνεται να μπαίνει απο-ιστικά και η Απογευματινή Κυριακής, ύστερα από πολ-ταλινδρομήσεις. Αφού προ-ιατίστηκε αρκετά το Ίδρυ-Μπότση αν θα περιλάβει κυριακάτικη έκδοση της γευματινής περιοδικό ποι-ς ύλης ή τηλεοπτικό, κατέ-όπως λέγεται- στο δεύτε-ο οποίο θεωρείται λιγότερο ανηρό. Θα μπορέσει όμως τηλεοπτικό περιοδικό να άσει την κυκλοφορία της μερίδας, όταν τα αντίστοιχα είδους προσφέρουν όχι μόνο οπτικό πρόγραμμα αλλά ν γίνει τα περισσότερα και οδικά ποικίλης ύλης...

ε ρυθμό χελώνας προχω-οι αλλαγές των υπευθύνων ΕΡΤ Α.Ε. Τα ονόματα που λμερα έχουν γνωστοποιηθεί: Ο Τάσος Αλεξάκης ανέ-διευθυντής τηλεόρασης ET-1, ενώ η Μέννα Παπα-ύλου αναλαμβάνει τη διεύ-η ειδήσεων του ίδιου κανα-Διευθυντής τηλεόρασης ET-2 ανέλαβε ο Παναγιώ-Παναγιώτου, ενώ διευθυ-στο ίδιο κανάλι ανέλαβε ο ήτρης Χατζηδημητρίου. θυντής στην ET-3 ανέλαβε ντελής Σαββίδης. Ο Κώ-Τσιβίλιας τοποθετήθηκε θυνος των ενημερωτικών μπών και ο Γιώργος Καρα-υπεύθυνος σύνταξης του ου των 9.00 μ.μ., ενώ η η Χατζάκη επανέρχεται παρουσίαση του μεσημε-ού δελτίου ειδήσεων. Κι η, διευθυντής στη Ραδιοτη-ση -η οποία, ως γνωστόν, εται σε χείριστη θέση ένα-των άλλων τηλεοπτικών δικών- αναλαμβάνει ο κ. Σαπρανίδης. Ας σημειω-ι στο ραδιόφωνο τα πράγ-

ματα προχωρούν ως έχουν. Αλ-λαγές υπολογίζεται να γίνουν γύρω στο Μάρτιο.

- Καλά, αυτό δεν το περίμενε κανείς; Την πολυπράγμονα κ. Λιάνα Κανέλλη θα την ακούμε πλέον από τον ραδιοφωνικό σταθμό της «Εκκλησίας της Ελλάδος 89,4». Μαζί με τον Ι.Ν. Χατζηφώτη θα παρουσιάζει την εκπομπή «Οι πατέρες απαντούν στα σύγχρονα προβλήματα», που θα μεταδίδεται κάθε δεύτε-ρη Δευτέρα στις 8.00 μ.μ. Τώρα, αν η δημοσιογράφος θα παίξει το ρόλο του συνηγόρου του δια-βόλου, αυτό θα το διαπιστώσου-με στην πορεία της εκπομπής...

- Την παλιά του ακροαματικό-τητα επιδιώκει να ανακτήσει ο δημοτικός ραδιοσταθμός «Αθή-να 9.84». Αφού πήρε πολλά από τα παλιά στελέχη του, εμπλουτί-στηκε με νέα, διαφημίζεται κιό-λας με γιγαντοαφίσες στους αθηναϊκούς δρόμους. Η αλήθεια είναι ότι έχει βελτιωθεί αρκετά και μοιάζει να προχωρεί ακάθε-κτος. Ωστόσο, φαίνεται ότι η διαφημιστική εκστρατεία είχε και τα θύματά της. Λέγεται ότι η υπεύθυνη του πολιτιστικού τμή-ματος του σταθμού κ. Μελίνα Αδαμοπούλου θεώρησε καλό να παραιτηθεί, επειδή δεν περιλή-φθηκε το όνομά της στις διαφη-μιστικές καμπάνιες. Οι σταρ των ΜΜΕ περιφρονούν το σταριλίκι τους, δεν νομίζετε; Και μάλιστα με κάθε μέσον...

- Ποιος θα περίμενε ότι οι αδελφοί Κουρή θα έφταναν σ' αυτό το σημείο; Ποιο; Μετά από όσα έχουν συμβεί; Ο Γιώργος Κουρής βρίσκεται σε διαπραγ-ματεύσεις με τον αδελφό του Μάκη για να αγοράσει ο δεύτε-ρος την εφημερίδα Νίκη. Αυτό κι αν είναι νέο!

- Νέα λέξη -λόγω των τελευ-ταίων γεγονότων- πλουτίζει το λεξιλόγιό μας: «Δεοντολαγνία». Αλιεύθηκε από δήλωση της κ. Φανής Πετραλιά, μέλους του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ, στην εφημερί-δα Καθημερινή, σχετικά με τη στρογγυλή τράπεζα που οργά-νωσε ο υφυπουργός Τύπου κ. Βενιζέλος καλώντας τους διευ-θυντές των διαφόρων καναλιών -ιδιωτικών και κρατικών- να απολογηθούν και να δεσμευτούν πάνω στο θέμα της προβολής βίας από την τηλεόραση...

ΠΡΟΦΑΣΕΙΣ ΕΝ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ

Ζούμε πια τον απόηχο των γεγονότων των «σατανιστών» και του παιδοκτόνου -όπως αδόκιμα αποκαλείται- της Ερμιόνης. Όσα είδαμε στα κανάλια, ακούσαμε στα ραδιόφωνα και διαβάσαμε στις εφημερίδες, σημάδεψαν τα προηγούμενα Χριστούγεννα, ίσως γιατί παραήταν βίαια για την ούτως ή άλλως κατασκευασμένη μας πραγματικότητα. Καθώς τώρα πια τα συγκεκριμένα γεγονότα έχουν επικαλυφθεί από την τρέχουσα επικαιρότητα, να θυμηθούμε ότι έπειτα από σχόλια αρθρογράφων η ΕΣΗΕΑ εξέδωσε μian αιχμηρή ανακοίνωση, που επεδίωκε να βάλει φρένο στην τρομολαγνία και εξ ανάγκης έδειξαν ότι «αφυπνίζονται» πολιτεία και ΜΜΕ. Η πολιτεία, μέσω του υφυπουργού Προεδρίας και κυβερνητικού εκπροσώπου, κ. Βενιζέλου, άδραξε την ευκαιρία να παρέμβει. Εν μία νυκτί οργάνωσε στρογγυλή τράπεζα, μίλησε για κώδικα δεοντολογίας, έμμεσα απείλησε μ' αυτόν, κάτι που δεν έχει άλλο νόημα στην προέκτασή του από την επιβολή μιας μορφής λογοκρισίας. Ωστόσο, εδώ κι αρκετό καιρό ήταν πασιφανές που θα κατέληγαν τα πράγματα, ο ανταγωνισμός και η τηλεοπτική ασυδοσία κάποια στιγμή -ευκαιρίας δοθείσης με τους σατανιστές και τον παιδοκτόνο- έφθασαν στα άκρα. Τα ΜΜΕ αφυπνίστηκαν αναγκαστικά, εξ αιτίας της πρόσκλησης για συζήτηση του καθ' ύλην αρμόδιου υπουργού τους. Οι διευθυντές των καναλιών, όσοι προσήλθαν, αφού έκαναν την αυτοκριτική για τ' ατοπήματά τους, προσπάθησαν να κρυφτούν πίσω από τον ανελέητο ανταγωνισμό τους και αντιμετώπισαν μ' επιφύλαξη όσα ειπώθηκαν περί δεοντολογίας από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο. Προσπάθησαν από το ίδιο βράδυ να ρίξουν τους τόνους, να ξεπεράσουν το σκόπελο. Για να επανέλθουν ύστερα από λίγες ημέρες με περισσότερη βία και αίμα, καθώς συμβάντα με αίμα πάντα υπάρχουν, κι η νέα «ευκαιρία» είναι συνεχώς προ των πυλών. Αν παρακολούθησε κανείς τη συζήτηση στρογγυλής τράπεζας που μεταδόθηκε από την ET1 και μεταφέρθηκε περιληπτικά στις εφημερίδες, θα διαπίστωσε πως οι περισσότεροι από τους διευθύνοντες τα κανάλια μοιάζουν να μη ξέρουν το μέσον που έχουν στα χέρια τους. Μερικοί μάλιστα που συμβαίνει να έχουν και μακρόχρονη θητεία στην Αριστερά, και ως εκ τούτου θα 'πρεπε να είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι και ενημερωμένοι, ξεπέρασαν τα όρια. Μίλησαν για αντικατοπτρισμό της ζωής στα δελτία ειδήσεων, έστω κι αν πολύ καλά ξέρουν πως οι ίδιοι τα κατασκευάζουν, πως μοντάρεται ένα γεγονός για να περιέχει περισσότερη βία, αίμα και σεξ, ώστε να προσελκύσει το ενδιαφέρον του παθητικού -ως επί το πλείστον- τηλεθεατή. Έμοιαζαν αθώοι για ό,τι συμβαίνει καθημερινά, λες και δεν έχουν καταλάβει πως οι έννοιες «βία στη ζωή» και «βία στα κανάλια» είναι πια έννοιες αμφίδρομες και αλληλοτροφοδοτούμενες. Δεν διανοήθηκαν ότι τώρα πια η τηλεόραση είναι κατά πολύ υπεύθυνη για τις κοινωνικές συμπεριφορές που διαμορφώνονται, ότι ο νέος άνθρωπος που «κατασκευάζεται» δεν έχει πολιτιστικό παρελθόν αλλά αμφίβολο μέλλον, λόγω των προδιαγεγραμμένων προτύπων που καθημερινά οι ίδιοι προβάλλουν. Οι περισσότεροι μίλησαν για αυτοδέσμευση του δημοσιογράφου, όταν πολύ καλά γνωρίζουν ότι υπόκεινται στη δικαιοδοσία του εργοδότη, ο οποίος ελάχιστα ενδιαφέρεται για το τελικό προϊόν -προωθεί συνήθως το χειρότερο- ιδιαίτερα όμως ανησυχεί για το ποσοστό ακροαματικότητας -τηλεθέαςης, και το μεγαλύτερο κομμάτι της διαφημιστικής πίτας. Όλοι επιφυλάχτηκαν να σκεφτούν, φοβόμαστε όμως ότι κανείς δεν θα το πράξει. Γιατί πιστεύουμε πως όλα γίνονται για τα μάτια του «σκεπτόμενου κόσμου», κανείς δεν τολμά να φτάσει το μαχαίρι στο κόκκαλο, γιατί στο βάθος θα συναντήσει τα διαπλεκόμενα συμφέροντα (εκδοτικά -οικονομικά) που δεν χαρίζονται, που αποθλέπουν μόνο στο κέρδος και στις πολιτικές συμμαχίες.

«Μακεδονικό»:

του Νίκου Φίλη

Η από μνηνός προαναγγελθείσα στροφή της κυβερνητικής πολιτικής στο θέμα των Σκοπίων, επισημοποιήθηκε με την πρόσφατη δήλωση του κ. Παπανδρέου μετά τη συνάντησή του με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ότι η Ελλάδα δέχεται διάλογο με τους γείτονες, ακόμη και για το όνομά τους, αρκεί αυτοί να πάψουν να χρησιμοποιούν το ταφικό σύμβολο της Βεργίνας ως εθνόσημό τους, να απαλείψουν τις αλυτρωτικές διατάξεις από το Σύνταγμά τους και να αποδεχθούν ως απαραδίαστα τα υφιστάμενα σύνορα. Οι τρεις όροι για διάλογο, που έθεσε ο κ. Παπανδρέου, αποσιωπούν το «μέγα εθνικό θέμα» της ονομασίας, παρ' ότι ο πρωθυπουργός διευκρίνισε ότι παραμένουν οι ελληνικές θέσεις επί του προκειμένου. Κάτω από την πίεση των «διευκρινιστικών» ερωτήσεων στο πρες-ρουμ, ο κ. Βενιζέλος, την επομένη των δηλώσεων του πρωθυπουργού, υποχρεώθηκε σε μερική αναδίπλωση, επαναλαμβάνοντας τα γνωστά περί μη αποδοχής του ονόματος Μακεδονία ή παράγωγά του, με τη ρητή όμως επιφύλαξη ότι στην παρούσα φάση δεν υπάρχει μεταβολή της ελληνικής στάσης.

Η κυβέρνηση, και προσωπικά ο πρωθυπουργός, διέρχονται από το «καθαρήριο» της διγλωσσίας για το θέμα της αναγνώρισης της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Την εθνικά «αδιαπραγμάτευτη θέση», που διατυπώθηκε ακόμη και στο κείμενο των προγραμματικών δηλώσεων, διαδέχεται η ρεαλιστική αντιμετώπιση της εκκρεμότητας. Η έναρξη διαλόγου προϋποθέτει προκαταρκτική συμφωνία για το επίδικο αντικείμενο της ονομασίας «Μακεδονία». Ο κ. Παπανδρέου φρόντισε να μας προϊδεάσει υπενθυμίζοντας ότι «και οι 12 εταίροι στην Ευρωπαϊκή Ένωση (σημείωση: συνεπώς και η Ελλάδα), αναγνωρίζουν τα Σκόπια ως FYROM». Ο κ. Πάγκαλος, επιφορτισμένος να υλοποιήσει τη νέα πολιτική και προφανώς μη εμπιπτών στην κατηγορία των «αρμοδίως ομιλούντων» υπουργών, διευκρίνισε περαιτέρω την ελληνική στάση: «Εάν τα Σκόπια αποδεχθούν, μέσα σε 2-3 μήνες, τους τρεις όρους για διάλογο, τότε η Αθήνα πιθανόν να άρει το βέτο της για την ένταξή τους στη ΔΑΣΕ και για τη ροή της κοινοτικής βοήθειας».

Είναι, λοιπόν, θέμα ημερών η διευθέτηση των προκαταρκτικών όρων για να αρχίσει ο διάλογος μεταξύ Αθηνών - Σκοπίων, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και πάλι. Η επίσκεψη Παπούλια την άλλη εβδομάδα στην Ουάσιγκτον θα κλείσει τον κύκλο των παρασκηνιακών διαπραγματεύσεων, που διεξάγονται παρά τις κυβερνητικές διαψεύσεις.

Οι ανάγκες του Γκλιγκόροφ

Η γειτονική δημοκρατία αντιμετωπίζει σοβαρές πολιτικές και οικονομικές δυσχέρειες, που καθιστούν αναγκαία την αναγνώρισή της εκ μέρους της Ελλάδας και την ένταξή της

σε διεθνείς οργανισμούς, ώστε να κατοχυρωθεί τουλάχιστον το ενιαίο της επικράτειάς της. Όλοι οι οικονομικοί δείκτες, την περασμένη χρονιά, ήσαν αρνητικοί, ο πληθωρισμός καλπάζει με 349%, η πτώση της παραγωγής υπολογίζεται σε περίπου 700 δολάρια κατά κεφαλή, οι άνεργοι υπολογίζονται να φθάσουν φέτος τις 180.000 (σε συνολικό πληθυσμό 2 εκατ.) και η υπογεννητικότητα, κατά 1,2%, που παρατηρήθηκε, εάν συνεχισθεί είναι δυνατό να απελευθύνει την πληθυσμιακή ισορροπία μεταξύ Σλαβομακεδόνων και Αλβανογενών.

Στους κόλπους της αλβανικής μειονότητας ενισχύονται τα εξτρεμιστικά στοιχεία, τα οποία με κέντρο το Τέτοβ και με την ενίσχυση του κυβερνητικού Δημοκρατικού Κόμματος των Τιράνων, αμφισβητούν τη «νομιμόφρονη» ηγεσία του Νεφζάτ Χαλίλι.

Ο πρόεδρος Γκλιγκόροφ, δεξιотέχνης μέχρι σήμερα στους πολιτικούς χειρισμούς για την αναίμακτη ανεξάρτητη τοποίηση της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, αντιμετωπίζει προβλήματα μιας νέας φάσης κατά την οποία υποχωρεί ο ενθουσιασμός της «παλιγεννησίας» και αναπτύσσεται κλίμα λαϊκής δυσανεξίας, λόγω της εφαρμογής σκληρών οικονομικών μέτρων και εθνικιστικής αντιπαράθεσης. Γνωρίζει ότι η χώρα του έχει απελευθερωθεί από τη συνεργασία της Ελλάδας και συνεπώς η πρόσκληση για διάλογο, που απηύθυνε μέσω της ιταλικής επιμερίδας Ρεπούμπλικα, είναι ειλικρινής.

Η ελληνική στροφή

Η θετική τροπή της ελληνικής πολιτικής σημειώνεται, στη Γενεύη παρατείνεται το αδιέξοδο για τη συνολική ειρηνική επίλυση του Βοσνιακού. Η Αθήνα επιμένει να

νική στροφή

ρίζει τη διαφορά της με τα Σκόπια από τη γενικότερη κατάσταση στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Συνοπίζει, μάλιστα, ότι η εξομάλυνση του ειδικού ού ενδιαφέροντος» προβλήματος τη διευκολύνει για δραματίσει κάποιο ρόλο στα Βαλκάνια, ως Ευρωπαϊκή Προεδρία σε συνεργασία με τις ΗΠΑ. Η επιλογή Παπανδρέου να σταθεροποιήσει και να εμπεδώσει, ή τη φάση, την ελληνο - αμερικανική συνεργασία οφείλει, κατά κάποιο τρόπο, να αφαιρεθεί το «αγκά- τις σχέσεις μας με τα Σκόπια.

ληνική προεδρία, στην προσπάθειά της να συνδυά- κοινοτικές προτεραιότητες με την προώθηση ελλη- ενδιαφέροντος προβλημάτων, επιδιώκει την εξισορ- η των εξωβαλκανικών επιρροών, δίνοντας την εντύ- ότι για τακτικούς λόγους συμπλέει με τις ΗΠΑ, ως σε δεύτερη μοίρα τη στρατηγική ευρωπαϊκή επι- της χώρας. Η Ευρώπη περνάει δύσκολες ώρες και η η πρωτοβουλία, που υποστηρίζεται από τη Γερμα- ν Ισπανία και πιθανότατα την Ιταλία να συγκροτή- ευθυντήριο για τα επόμενα δύο κρίσιμα για την ηση χρόνια, ενέχει σοβαρούς κινδύνους για τη συ- και τη δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εξέλιξη εν αντιμετωπίζεται δέδαια με τη βοήθεια της Ουά- ν...

τίμηση του κ. Παπανδρέου για σύμπτωση απόψεων ΗΠΑ εδράζεται και στην εικόνα που εμφανίζει η ία. Πράγματι, για πρώτη φορά μετά το τέλος του ού Πολέμου, η γείτων αντιμετωπίζει κατά συρροήν ρικά και εξωτερικά γεγονότα, που υποβαθμίζουν ριζήτητο, μέχρι σήμερα, ρόλο της στην περιοχή. Το ρικό, οι συνομιλίες για το Μεσανατολικό, οι αποτυ- η μουσουλμανική ενδοχώρα της πρώην ΕΣΣΔ, αλλά η επιλογή Κλίντον να αναβαθμίσει τις αμερικανο- ρς σχέσεις περιορίζουν τα ισχυρά, ούτως ή άλλως, κτήματα που διαθέτει η Τουρκία ως εν δυνάμει ρειακή δύναμη. Η επιδίωξη της Μεγ. Βρετανίας να ργήσει, μαζί με τη Γερμανία, τις τουρκο - ευρωπαϊ- ρσεις, είναι φυσικό να ερεθίζει την Ελλάδα, όταν α η προεδρία της «ανοίγει» με την εντυπωσιακή ψη των κ. Χερντ και Κίνκελ στην Άγκυρα.

ίλουμε όμως να στοχαστούμε κάτω και παρά τις ρσεις. Αιφνίδια όξυνση στις ελληνοτουρκικές σχέ- ου προωθούν οι στρατιωτικοί κύκλοι στην Άγκυρα ίσκουν ανταπόκριση σε ορισμένους κύκλους μέσα ΑΣΟΚ, δεν ωφελεί σε τίποτε την Ελλάδα. Εύλογη, , είναι η ερώτηση σε τι εξυπηρετούν οι γεωτρήσεις ρίνο, ακόμη κι αν ο κ. Παπανδρέου με σαφήνεια ίζει, προς το παρόν, την επέκτασή τους στα αμφι- μενα ύδατα. Μήπως πρόκειται για μία εφεδρική η; Μήπως ενδεχόμενη εθνικιστική έξαρση για το ρων Σκοπίων, την οποία πριμοδοτεί δειλά δειλά η

Ν.Δ. και αναφανδόν ο κ. Σαμαράς, επιχειρηθεί να αντιροπηθεί με όξυνση στα ελληνοτουρκικά; Είναι γνωστό ότι ένθεν κακείθεν υπάρχουν οι λεγόμενες απορριπτικές δυνάμεις που προτιμούν τη διαιώνιση της σημερινής κατάστασης στην Κύπρο, ακόμη και την άτυπη διπλή ένωση, προκειμένου να ναυαγήσει το σχέδιο για τη χαλαρή ομοσπονδία, που υποσχέθηκε να προωθήσει και ο πρόεδρος Κλίντον.

Ο εθνικισμός είναι ένα εκτατικό φαινόμενο. Δύσκολα περιορίζεται στον ασθενή αντίπαλο. Η «αδιαπραγμάτευτη» εθνική στρατηγική για το θέμα των Σκοπίων, που από όλους ομολογείται ότι ηττήθηκε, είναι κακός σύμβουλος για την αντιμετώπιση των όντως σοβαρών εθνικών προβλημάτων στο Αιγαίο και την Κύπρο. Γι' αυτό η χωρίς αυτοκριτική στροφή της ελληνικής κυβέρνησης μπορεί να αποδειχθεί κακό προηγούμενο και άλλοθι για να ασκείται η εξωτερική πολιτική με επικίνδυνους αυτοσχεδιασμούς.

«Μόνο ένα μέρος της ελίτ ήθελε την είσοδο της χώρας στην Ευρώπη»

Κόπασε κάπως ο θόρυβος και οι πανελλήνιες αντιδράσεις οργής που προκάλεσαν τα δημοσιεύματα, σημαντικής μερίδας του ευρωπαϊκού Τύπου, σχετικά με την Ελλάδα και τη στάση της εν όψει της ανάληψης από μέρους της, κατά το πρώτο εξάμηνο του 1994, της προεδρίας στην Κοινότητα. Θεωρούμε λοιπόν τώρα κατάλληλη τη στιγμή –και πριν επαναληφθούν, ενδεχομένως, ανάλογες καταστάσεις– να σημειώσουμε κάτι που μας έκανε εντύπωση.

Από όλα τα «ανθελληνικά», «συκοφαντικά», «ύποπτα» δημοσιεύματα, περισσότερο ενόχλησε εκείνο της *Libération* (1-2 Ιανουαρίου) με αναγγελία στην πρώτη σελίδα «Ευρώπη: προσοχή! Η Ελλάδα προεδρεύει». Επί μία εβδομάδα περίπου το σύνολο των ελληνικών εφημερίδων το σχολίαζε και το αναδημοσίευε παντοιοτρόπως.

Ωστόσο, ακριβώς πλάι στο εν λόγω δημοσίευμα της *Libération* –στην ίδια σελίδα– υπήρχε και ένα άλλο, με τις απόψεις του Πολωνού ιστορικού Krzysztof Pomian για την Ελλάδα και τη σχέση της με την Ευρώπη. Ο Pomian εργάζεται από το 1973 στη Γαλλία στο CNRS (Εθνικό Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών) με ιδιαίτερο αντικείμενο την ιστορία του ευρωπαϊκού πολιτισμού και των εθνών της Ευρώπης.

Κανείς, άραγε, δεν είδε το δημοσίευμα αυτό; Μια τέτοια εκδοχή πρέπει μάλλον να αποκλειστεί, αφού οι δηλώσεις του Pomian φιλοξενήθηκαν στην ίδια σελίδα με το άρθρο «φωτιά»... Γιατί, τότε, καμιά ελληνική εφημερίδα δεν θεώρησε ενδιαφέρον να το αναδημοσιεύσει; Μήπως επειδή ο Pomian μιλά σε τέτοιο τόνο και με τέτοιο ήθος που δεν αφήνει περιθώρια να εκφραστούν τα ολοένα αυξανόμενα στην Ελλάδα αντιευρωπαϊκά αισθήματα;

Αναδημοσιεύουμε τις απόψεις του Πολωνού ιστορικού και ας κρίνουν οι αναγνώστες.

Τ.ΠΑΠ.

Ο Krzysztof Pomian, σε σκίτσο που δημοσιεύθηκε στη *Monde*

«Στο φαντασιακό των Ευρωπαίων, η Ελλάδα κατέχει μια θέση που δεν συγκρίνεται με καμιάς άλλης χώρας. Όπως και η Ρώμη, η Ελλάδα θεωρείται ότι προσέφερε στην Ευρώπη τα θεμελιώδη στοιχεία της ταυτότητας της. Αποτελεί, επομένως, οπωσδήποτε μέρος της ιστορίας μας, παρ' ότι ήταν χωρισμένη από την Ευρώπη δεκαπέντε αιώνες. Μπορεί κανείς, βεβαίως, να διερωτηθεί σε ποιο βαθμό η σύγχρονη Ελλάδα είναι συνέχεια της αρχαίας, αφού οι διαφορές μεταξύ των δύο είναι προφανείς. Όμως, αυτή η ταυτότητα διώνεται ως πραγματική, από τις αρχές του 19ου αιώνα, με την αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία τους, τότε που το φιλελληνικό κίνημα δονούσε όλη την Ευρώπη. Μιλώντας για την Ελλάδα δεν σκεφτόμαστε τον κύριο Παπανδρέου αλλά τον Σωκράτη ή τον Πλάτωνα.

Όλα αυτά στήριξαν την απόφαση να γίνει δεκτή η Ελλάδα στην κολλήπους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετά την πτώση του καθεστώτος των συνταγματαρχών. Το ελληνικό παράδειγμα, με όλα τα συμβολικά φορτία του, αποδεικνύει ότι μια ευρωπαϊκή χώρα επανέρχεται στο δημοκρατικό πολίτευμα, γίνεται, ipso facto, να εισέλθει στην Κοινότητα. Όλοι σκέφτονταν ήδη την Ισπανία και την Πορτογαλία...

εν είμαι ειδικός της ελληνικής ιστορίας. Πιστεύω, εντούτοις, ότι μόνο ένα μέρος της ελίτ των ελλήνων διανοουμένων και ικών επιθυμούσε πραγματικά την εισδοχή της χώρας στην ύπη. Κατά βάθος, όμως, η χώρα δεν ήταν έτοιμη να αποδεχθεί τέτοιο. Η ορθόδοξη Εκκλησία, ενσάρκωση της εθνικής ταυτό-
ς, από την εποχή του οθωμανικού ζυγού, τήρησε εχθρική η. Το κομμουνιστικό κίνημα, που είχε τότε μεγάλη επιρροή, γγέλλε την Ευρώπη ως «καπιταλιστική και μπερλιαλιστική». ραύμα από τον εμφύλιο πόλεμο όπως και ο ρόλος που διαδρα-
ταν τότε οι Βρετανοί, δεν έχουν λησμονηθεί. Αυτά τα χρησιμο-
σε το ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου και εξακολουθεί να
διφορούμενη στάση, παρ' ότι η γλώσσα του ως προς το θέμα
υρωπαϊκής ολοκλήρωσης έχει αλλάξει. Η ελληνική ταυτότητα
εται κατά μεγάλο μέρος εκτός – αν όχι σε αντιπαράθεση – της
της Ευρώπης και του κόσμου της λατινικής χριστιανοσύνης.
πές οι αντιευρωπαϊκές τάσεις είχαν αρχίσει να εξασθενούν με
οικονομική εξέλιξη που επέφερε η ένταξη της Ελλάδας στην
υπαϊκή Κοινότητα και τη μεγάλη σημασία των κοινοτικών
ορών.

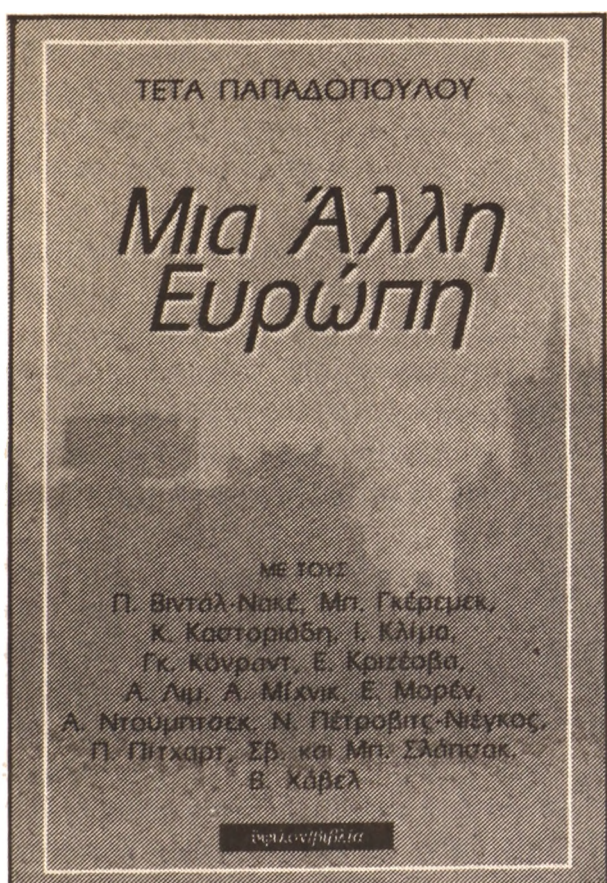
μως, η κατάρρευση του σοβιετικού μπλοκ καθώς και εκείνου
των κομμουνιστικών καθεστώτων, όπως της Γιουγκοσλαβίας
Αλβανίας, δημιούργησαν μια νέα κατάσταση στα Βαλκάνια.
η επιστροφή των παλαιών φαντασμάτων δεν μπορούσε παρά

να εντείνει την κρίση ταυτότητας της Ελλάδας.

Ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία δεν είναι πόλεμος θρη-
σκευτικός, περνάει όμως πάνω από τα βασικά ρήγματα της ευρω-
παϊκής ιστορίας και φέρνει αντιμέτωπους Σέρβους ορθοδόξους,
Κροάτες καθολικούς και Βόσνιους μουσουλμάνους. Η ορθόδοξη
Ελλάδα επιδεικνύει λοιπόν την αλληλεγγύη της προς τους Σέρ-
βους. Αρνείται να αναγνωρίσει τη Δημοκρατία της Μακεδονίας
υπό αυτό το όνομα, εκτιμώντας ότι το όνομα αυτό αποτελεί τμήμα
της δικής της ιστορικής κληρονομιάς.

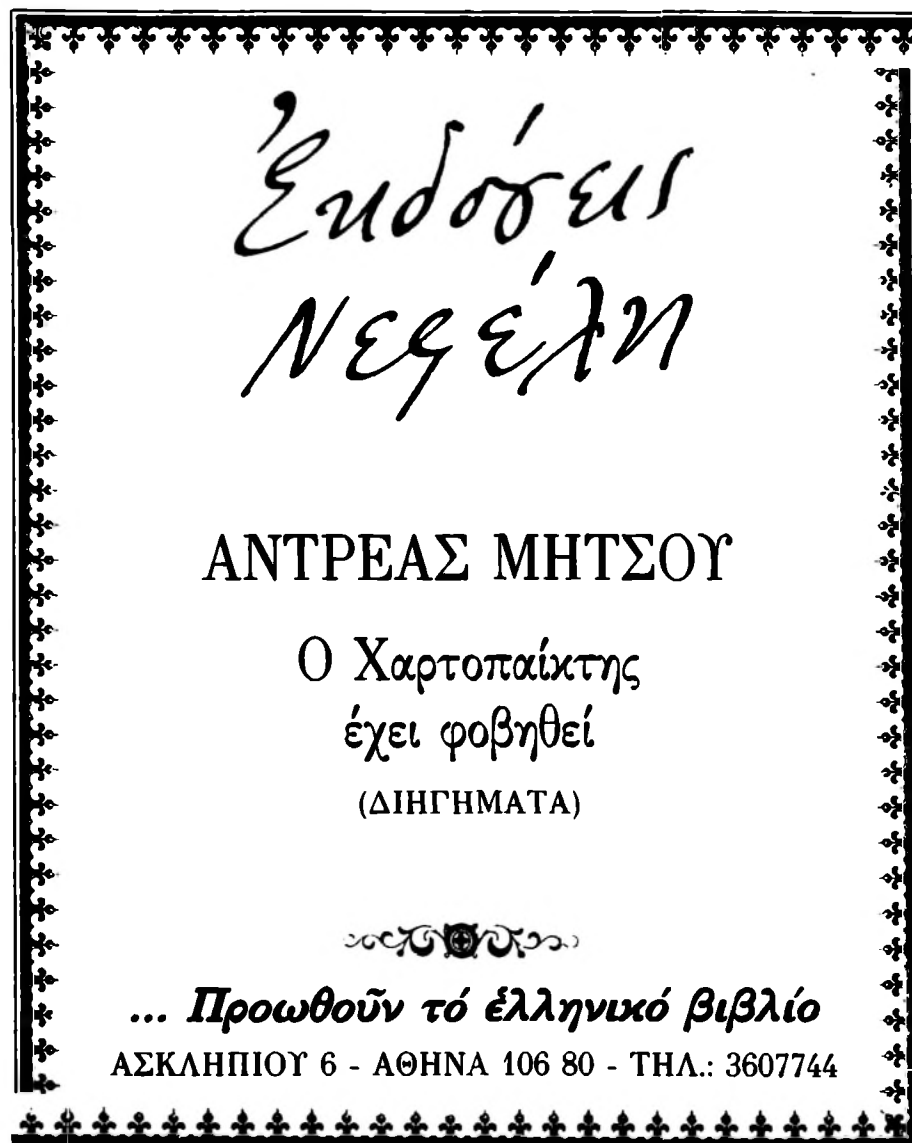
Αυτοί οι έξι μήνες της ελληνικής προεδρίας στην Κοινότητα, θα
χαρακτηριστούν πιθανώς από ορισμένες αντεγκλήσεις ή τη
μη-επικύρωση ορισμένων αποφάσεων. Ένα είναι το γεγονός που
μου φαίνεται σημαντικό: η Γαλλία, η Γερμανία, η Μεγάλη Βρετα-
νία συμπαρασύροντας τους άλλους Ευρωπαίους, σε ό,τι τις αφο-
ρά, έχουν τακτοποιήσει το θέμα της αναγνώρισης της Μακεδονίας
πριν από την έναρξη της ελληνικής προεδρίας. Είναι προφανές ότι
έπρεπε να θέσουν την Αθήνα προ τετελεσμένων γεγονότων. Υπάρ-
χουν χώρες των οποίων το βάρος τους είναι τέτοιο που αρκεί να
μεταβάλλει από μόνο του την κοινοτική πολιτική. Άλλες χώρες
έχουν πολύ πιο περιορισμένη επιρροή στις τύχες της Ενωμένης
Ευρώπης. Εξάλλου, δεν πρέπει να υπερτιμούμε την εξουσία της
κοινοτικής προεδρίας.

Μετάφραση: Τέτα Παπαδοπούλου

ύψιλον / βιβλίου

Ζωοδόχου Πηγής 34, ΑΘΗΝΑ 106 81
Τηλ. 3638257, FAX 3640349

Ευρωεκλογές: Πώς θα πάν

του Τάσου Παππά

Οι ευρωεκλογές θα είναι το πεδίο στο οποίο θα δοκιμαστούν οι στρατηγικές των κομμάτων, οι τελευταίες πολιτικές τους επιλογές, καθώς και οι νέες ηγεσίες τους (για τη Νέα Δημοκρατία και τον Συνασπισμό). Βεβαίως, τέτοιου τύπου εκλογικές αναμετρήσεις, από το αποτέλεσμα των οποίων δεν κρίνεται η διακυβέρνηση του τόπου, ευνοούν κατά κανόνα τα μικρά κόμματα και γενικότερα την αντιπολίτευση.

Για το ΠΑΣΟΚ τα πράγματα δεν είναι εύκολα. Η δυσαρέσκεια –ομολογουμένως χαμηλών τόνων– που γεννά η οικονομική του πολιτική, οι παλινωδίες του στο θέμα των απολύσεων - προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και η παλιμβουλία του στο ζήτημα των Σκοπίων αποτελούν τα «βαρίδια».

Σε συνδυασμό με την αποδυνάμωση των εκδιαστικών διλημμάτων –παρόντα στις εθνικές αναμετρήσεις– κάνουν και τους πιο αισιόδοξους να μιλούν για μια υποχώρηση της τάξεως του 4% με 5%. Φυσικά το θέμα των Σκοπίων συνιστά το σοβαρότερο πρόβλημα. Από τις ακραιφνείς πατριωτικές θέσεις –διανθισμένες με αρκετό εθνικισμό– της αντιπολιτευτικής περιόδου φθάσαμε σήμερα στην πολιτική της «προσαρμογής στα σημερινά δεδομένα», που στα απλά ελληνικά και σε ελεύθερη απόδοση σημαίνει «συζητούμε το όνομα αρκεί ο Γκλιγκόροφ να δώσει δείγματα διαλλακτικότητας. Με άλλα λόγια αναζητείται πρόφαση για την πανηγυρική αναδίπλωση.

Έτσι θα δικαιωθεί θριαμβευτικά η «αλλοπρόσαλλη» τακτική **Πάγκαλου**, ο οποίος επέμενε να μιλά από την επομένη της αναλήψεως των καθηκόντων του για «χαμένη υπόθεση». Τότε διάφοροι και σε μία προσπάθεια να αποενοχοποιηθεί ο **Αν. Παπανδρέου** ισχυρίζονταν ότι ο **Θ. Πάγκαλος** διατυπώνει προσωπική στρατηγική στο θέμα των Σκοπίων, εκμεταλλευόμενος το σχεδόν αναντικατάστατο ρόλο του στον υπουργείο Εξωτερικών, λόγω προεδρίας. Αποδείχθηκε, όμως, περιτράνω ότι ο κ. **Πάγκαλος** συνειδητά έπαιζε το ρόλο του «τρελού του χωριού» και σε απόλυτη συνεννόηση με τον πρωθυπουργό. Έλεγε όσα έλεγε προετοιμάζοντας τους εταίρους μας αλλά και την κοινή γνώμη για την αλλαγή στάσης. Στον κ. **Πάγκαλο** μπορείς να χρεώσεις πολλά πράγματα, αλλά δεν μπορείς να τον εγκαλέσεις για μικρόνοια. Ο πληθωρισμός του και οι αντιδημοφιλείς θέσεις του εντάσσονταν στο γενικότερο σχέδιο βολιδοσκόπησης. Απομένει να δούμε αν το ΠΑΣΟΚ θα πληρώσει στις ευρωεκλογές για την ελικοειδή πορεία του στο ζήτημα των Σκοπίων.

Ηττοπάθεια στη Ν.Δ.;

Το λογικό είναι να αναμένει κανείς αύξηση της εκλογικής

δύναμης της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Κάτι η σφοδρά εισοδηματική πολιτική, κάτι η ασυνέπεια του ΠΑΣΟΚ στο «Μακεδονικό» κάτι η αγανάκτηση των ομάδων που εθίγησαν από την πολιτική της κυβέρνησης, κάτι η επιστροφή στην κοίτη τους μερικών από αυτούς που ψηφίσαντας ΠΑΣΟΚ τιμώρησαν τον προηγούμενο αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, επιτρέπουν να δημιουργηθεί σφαιρα συγκρατημένης αισιοδοξίας. Κι, όμως, ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας **Μ. Έδερτ** «μπόλιασε» με περασμένο χρόνο την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματός του: «Είχα μικρός ο χρόνος που μένει μέχρι τις ευρωεκλογές, ώστε έχουμε επανακάμψη των ψηφοφόρων μας που έφυγαν τον Οκτώβριο. Ενώ υπάρχει και το ανάχωμα της Πολιτικής Άνοιξης καθώς και τα «τερτίλια» που μπορεί να κάνει η κυβέρνηση. Πρόκειται για μια ήκιστα κομψή προσπάθεια να καλλιεργηθεί κλίμα ήττας στον κόσμο της Νέας Δημοκρατίας και κατά συνέπεια συνάντησε την άμεση αντίδραση του σκληρού πυρήνα και των αποκλεισμένων από τα κομματικά κέντρα εξουσίας. Με αρνητικά σχόλια υποχθθηκαν την προσέγγιση **Έδερτ** η **Ν. Μπακογιάννη**, ο **Κασσίμης**, για λαπαδιασμένη αντιπολίτευση μιλώντας «πολύς» και υπερσυντηρητικός **Α. Ανδρεουλάκος** και «φιλανθρωπικό σωματείο» ο καρατομηθείς **Μ. Παπακωνσταντίνου**.

Τα στοιχεία που οδήγησαν στην ηττοπαθή αντίληψη **Μ. Έδερτ** τα «προμηθεύθηκε» από τις δεκάδες σφηνωμένες τρήσεις που έχει κάνει τις τελευταίες εβδομάδες το επιτελείο της Ν.Δ. – πρόκειται για ψύχωση, όπως καταγγέλλουν οι οπαδοί της σκληρής απέναντι στο ΠΑΣΟΚ γραμμής – και δείχνουν ότι το εκλογικό σώμα της Ν.Δ. παύει να σιάζει μεν μια αξιοσημείωτη συνοχή, αλλά δεν διευρύνεται τόσο ώστε να επιτρέψει σε κάποιον να μιλήσει για νικηφόρα έκβαση της σύγκρουσης. Υπάρχει, επιπλέον, και ένα ακόμη επιβαρυντικό στοιχείο το οποίο επισήμως ο κ. **Έδερτ** στην εισήγησή του στην κοινοβουλευτική ομάδα. Πρόκειται για τον υπέρ της επιδίωξής τους αγώνα να δώσουν «με νύχια και με δόντια» οι μικροί σχηματισμοί (ΠΟΛ.Α., ΚΚΕ, ΣΥΝ). Αυτό όμως που δεν ομολογεί ο κ. **Έδερτ** είναι η κατάσταση ομηρίας στην οποία είναι ενδεχόμενο να περιέλθει από την πορεία των υποθέσεων των υποκλοπών και της αρχαιοκαπηλίας που είναι μόνιμα

και κόμματα στην κάλπη;

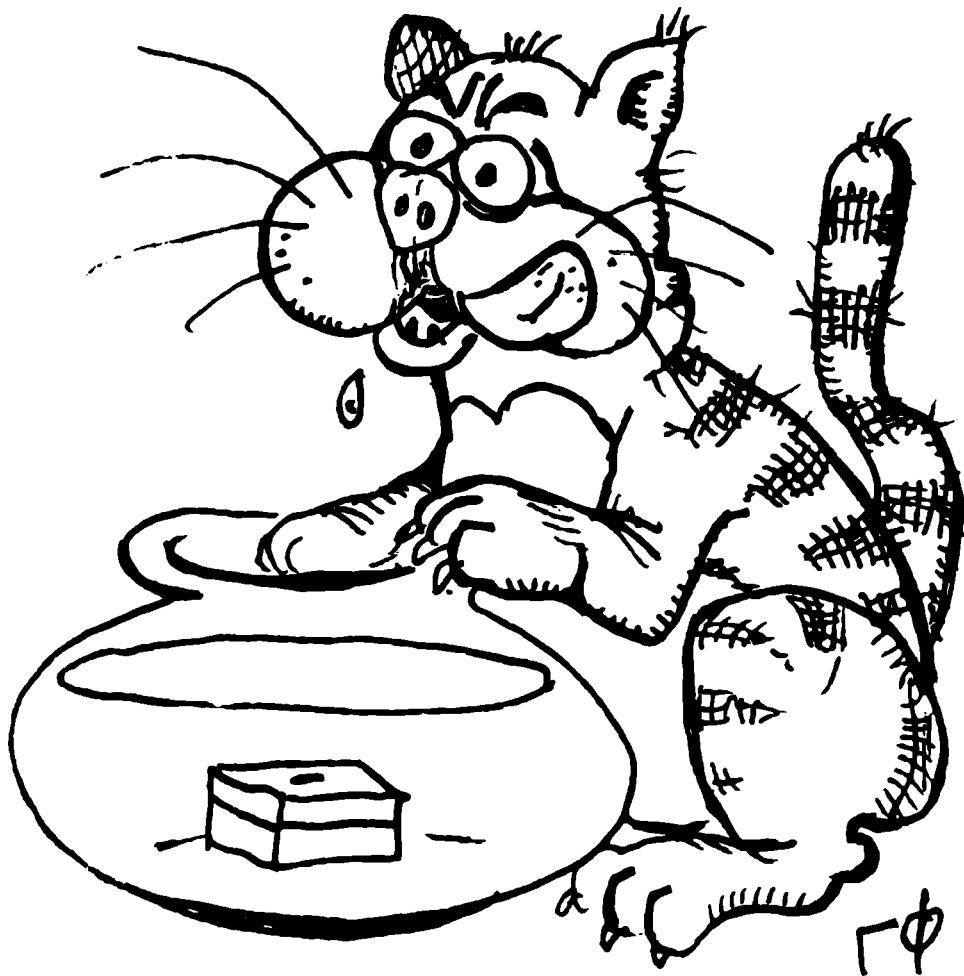
ιος ο προκάτοχός του. Η γραμμή άμυνας της Ν.Δ. δεν
αι δυνατόν να μην περιλαμβάνει και την πολιτεία του
Μητσοτάκη, όσο διακριτική κι αν είναι η παροχή
στήριξης. Στα ζητήματα αυτά το ΠΑΣΟΚ μπορεί με
τάλληλους χειρισμούς να «στριμώξει» τη Ν.Δ. διά της
ρχοποίησης του τέως πρωθυπουργού.

Η ΠΟΛ.Α. πάει με τα «Σκόπια»

Πολιτική Άνοιξη θα χρησιμοποιήσει, ως φαίνεται, το
«ριτί» των Σκοπίων. Άλλωστε είναι το μόνο θέμα που η
φοροποίησή της έναντι των άλλων κομμάτων είναι
φανής. Προσδοκά, λοιπόν, να αντλήσει ψήφους από
δεξαμενή του εθνικισμού, υιοθετώντας ακραίες θέσεις
ποντάροντας κυρίως στο ακροατήριο της Μακεδο-
ς. Το πεδίο είναι προνομιακό γι' αυτήν. Το ΠΑΣΟΚ
«ενδώσει» στο ρεαλισμό της κυβερνητικής δύναμης, η
Ν.Δ. και να θελήσει να αξιοποιήσει την υποχώρηση του
ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να το κάνει γιατί «κουβαλά» το φορ-
Μητσοτάκη με τη διπλή ονομασία, τη διπλή γλώσσα
τους απειρόκαλους ενδοτισμούς. Τέλος, το ΚΚΕ και ο
Ν.Δ. από καιρό τώρα προτείνουν διάλογο για την εξεύρε-
καμμοειδία αποδεκτής λύσης. Δεν είναι τυχαίο ότι ο **Θ.**
Εγκαλος, ο οποίος, ειρήσθω εν παρόδω, συμπεριφέρεται
να είναι ο επικεφαλής στο υπουργείο Εξωτερικών,
υπνώντας τα κενά που αφήνει ο άχρωμος **Κ. Παπού-**
ης, επιτίθεται μετά μανίας κατά του **Α. Σαμαρά**, υπεν-
ρίζοντας τις ευθύνες του όταν ήταν υπουργός Εξωτερι-
ων. Η προσπάθειά του κατατείνει στο να κόψει τις γέφυ-
μεταξύ Σαμαρά και τμημάτων του πληθυσμού που
φορούν μείζον θέμα αυτό της ονομασίας των Σκοπίων.
πρόβλημα για τον **Α. Σαμαρά** είναι πώς θα πείσει τους
ίτες ότι αυτός έκανε το καθήκον του όταν ήταν στην
στη γραμμή της διπλωματίας μας, και το κυριότερο,
θα αποφύγει την ενεργοποίηση των αντιευρωπαϊκών
κλαστικών μέρους της κοινής γνώμης, γιατί η σκληρή
ση απέναντι στο θέμα της ονομασίας και η καταγγελία
αδιεξόδου βάζουν στο στόχο εκτός από τις εγχώριες
ιτικές δυνάμεις και τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
ός κι αν επιθυμεί ο **κ. Σαμαράς** να διακριθεί στην
ιτική σκηνή για το αντιευρωπαϊκό του προφίλ.

Το αντιευρωπαϊκό ΚΚΕ

Όπλο του ΚΚΕ είναι η αντίθεσή του στη συνθήκη του
Λισαβόνα. Για άλλους λόγους από την ΠΟΛ.Α. θα προσ-
ήσει να απελευθερώσει τις αντιευρωπαϊκές διαθέσεις
του κόσμου, ο οποίος όμως βαθμιαίως συρρικνώνεται.
Πιθανότερο είναι να επιλεγεί ένας συνδυασμός
κυβερνητικής λογικής με αναγωγή στις ευθύνες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον Περισσό πιστεύουν ότι θα
κράσουν με μεγάλη άνεση το όριο του 3%, πρόβλεψη
δρίσκεται μέσα στη σφαίρα της λογικής. Άλλωστε, το
3 πάντοτε «σημάδευε» πολύ υψηλότερα νούμερα στις
εκλογικές, συγκριτικά με τα ποσοστά του στις εθνικές

εκλογές. Το ερώτημα είναι ποιος θα είναι επικεφαλής του
ψηφοδέλτιου. Ο **Β. Εφραιμίδης** αισίως διέρχεται την
έβδομη δεκαετία της ζωής του και το αίτημα της ανανέω-
σης τίθεται και για το ΚΚΕ. Ακούγονται τα ονόματα του
Γ. Θεωνά και του **Κράτη Κυριαζή**. Στη διαδικασία υπο-
ψηφιοτήτων θα πάρουν μέρος και οι οργανώσεις του
ΚΚΕ, που θα στείλουν προτάσεις τις οποίες θα λάβει
υπόψη της η Κεντρική Επιτροπή. Δεν αποκλείεται, τέλος,
το ευρωψηφοδέλτιο να στελεχωθεί και με προσωπικότητες
που δεν ανήκουν οργανωτικά στο ΚΚΕ, όπως είναι πιθα-
νό να τεθεί μεν επικεφαλής ο **Β. Εφραιμίδης** και μετά λίγο
καιρό να παραιτηθεί για λογαριασμό του επομένου στο
ψηφοδέλτιο. Βεβαίως, στο ΚΚΕ συζητούν και για δεύτερο
ευρωβουλευτή, προοπτική που δεν φαντάζει απίθανη.

Ο Συνασπισμός ελπίζει

Για το ΣΥΝ οι ευρωεκλογές προσφέρονται για να αποδεί-
ξει ο πρόεδρός του ότι η ήττα της 10ης Οκτωβρίου είναι
αντιστρέψιμη. Το κλίμα είναι καλό, παρατηρείται συσπεί-
ρωση των οπαδών του και επιστροφή μερικών από αυτούς
που ψήφισαν ΠΑΣΟΚ. Ο **Ν. Κωνσταντόπουλος** πολιτεύε-
ται με σύνεση. Απέφυγε τις σφόδρα αντιπασοκικές θέσεις,
απογοητεύοντας τα στελέχη του κυβερνώντος κόμματος
που περίμεναν στείρα αντιπασοκ πολιτική, ώστε υιοθετώ-
ντας πολιτική λογική να αποσπάσουν κι άλλη φέτα από τη
μικρή μερίδα του ΣΥΝ. Πάντως, ενδέχεται το κόμμα να
αντιμετωπίσει πρόβλημα στις υποψηφιότητες. Αν στο
διαρκές συνέδριο προκριθούν αντιευρωπαϊκές θέσεις, τό-
τε ο **Μ. Παπαγιαννάκης** έχει ξεκαθαρίσει ότι δεν θα είναι
υποψήφιος.

Τι άλλαξε στον ΣΥΝ;

του Ανδρέα Πετρόπουλου

Αν για μία κυβέρνηση οι πρώτες εκατό ημέρες είναι πολλές φορές αποκαλυπτικές όσον αφορά στις προθέσεις της και προοιδιαίνουν για όσα θα ακολουθήσουν, το ίδιο διάστημα για ένα κόμμα που βρέθηκε μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας ύστερα από μια εκλογική ήττα είναι σίγουρα καθοριστικό. Αυτό τον κάδο των εκατό πρώτων ημερών, ο ΣΥΝ κατάφερε να τον ξεπεράσει με σχετική επιτυχία, στηριζόμενος κυρίως στο τρίπτυχο: Ενότητα, λειτουργικότητα, αριστερή ταυτότητα.

Είναι γεγονός ότι αν επιχειρήσει κανείς να ξετυλίξει το κουδάρι της πρόσφατης εκλογικής ήττας του ΣΥΝ, θα καταλήξει σίγουρα στο πρώτο ιδρυτικό συνέδριο της παράταξης. Σ' αυτό εκτός των προσωπικών διαφορών ή διαφωνιών που καταγράφηκαν με όλους τους δυνατούς τρόπους, έμειναν χωρίς απάντηση βασικά πολιτικά θέματα, με αποτέλεσμα η πολιτική απόφαση του ιδρυτικού συνεδρίου να είναι τόσο στρογγυλοποιημένη «καταφέροντας» τελικώς να μην εκφράζει κανέναν.

Το πρόσφατο 2ο έκτακτο συνέδριο της παράταξης έκανε αρκετά δήματα σε αντίθετη κατεύθυνση αποφεύγοντας, σε πολλές περιπτώσεις, τους μέσους όρους και τις παραλυτικές συνθέσεις του παρελθόντος. Κυρίως σε ζητήματα θεμελιακά, όπως είναι αυτό του ιδεολογικού πλαισίου του κόμματος, της ταυτότητας και της στρατηγικής του. Επίσης κατάφερε να δώσει λύση στο κενό ηγεσίας που προέκυψε μετά την αποχώρηση της Μ. Δαμανάκη, χωρίς η λύση αυτή να προκαλέσει την παραμικρή αμφισβήτηση.

«Κατακτήσεις»

Σκιαγραφώντας το έκτακτο συνέδριο του κόμματος αλλά και τις μετέπειτα διαδικασίες (εκλογές Πολιτικής Γραμματείας) μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι ο ΣΥΝ δείχνει να

κατακτά σταδιακά τρία βασικά στοιχεία απαραίτητα για την ομαλή λειτουργία ενός κομματικού σχηματισμού, που θα μπορούσαν να του προσφέρουν ότι στο παρελθόν στερήθηκε και κυρίως:

- **Την ενότητα** που επέβαλε με την παρουσία της η δύναμη του κόμματος συμβάλλοντας αποφασιστικά τόσο στη σοβαρή δημόσια εικόνα που παρουσιάζει ο ΣΥΝ σήμερα όσο και στην επίτευξη μιας συνεννόησης ανάμεσα στα υπαρκτά ρεύματα και τάσεις της παράταξης.

- **Την ισορροπία στην ηγεσία.** Η ιδιότυπη για πολλούς «δυαρχία» του ηγετικού σχήματος δείχνει όχι μόνο να συμβιώνει αλλά και να λειτουργεί αποτελεσματικά. Το «μυστικό της επιτυχίας» βρίσκεται μάλλον σ' αυτό το ηγετικό σχήμα, αφού καθένας μπορεί ν' αναγνωρίζει σε αυτό τον εαυτό του.

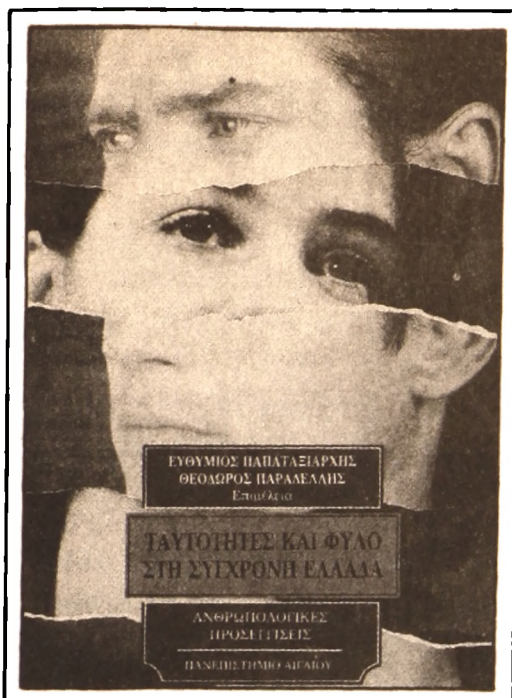
- **Την πολιτική απόφαση** του πρόσφατου συνεδρίου, δηλαδή που παταγωδώς απέτυχε το ιδρυτικό συνέδριο που σε θέματα ιδιαίτερης πολιτικής σημασίας (σχέσεις με ΠΑΣΟΚ, Μάαστριχτ) κατάφερε και να τονίσει την αυτονομία του, αλλά και να καταγραφεί ως σύγχρονη και ταυτόχρονα ριζοσπαστική πολιτική δύναμη που έχει και ποιες σαφέστερες κατευθύνσεις και στηρίζεται σ' ένα ιδεολογικό πλαίσιο.

Πρωτοβουλίες

Τα πρώτα μετασυνεδριακά δείγματα του ΣΥΝ πιστοποιούν τις αλλαγές που περιγράψαμε και του παρέχουν τη δυνατότητα μιας σοβαρής παρέμβασης στα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα. Αυτό, άλλωστε, φάνηκε και στην πρώτη δημόσια εμφάνιση του προέδρου Νίκου Κωνσταντόπουλου στη Θεσσαλονίκη, που ομοθυμαδόν κρίθηκε απολύτως επιτυχημένη. Ιδιαίτερο έργο θα δοθεί αυτή την περίοδο στις εξελίξεις και τις αλλαγές που συντελούνται στην πρώην Γιουγκοσλαβία ενώ όσον αφορά στο θέμα της αναγνώρισης της πρώτης Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, ο ΣΥΝ υπογραμμίζει σε κάθε ευκαιρία την ανάγκη συνομιλιών μεταξύ των δύο πλευρών με στόχο μια κοινά αποδεκτή λύση, που θα βοηθήσει στην αποκατάσταση του κύρους της χώρας μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τέλος, τις αμέσως επόμενες ημέρες ο ΣΥΝ θα μπει στην τροχιά των ευρωεκλογών με στόχο να κερδίσει το χαμένο έδαφος μετά την πρόσφατη εκλογική ήττα, αξιοποιώντας ένα γενικότερο προβληματισμό που υπάρχει από τον αποκλεισμό του. Την προεκλογική εκστρατεία του κόμματος θα επικυρώσει το διαρκές συνέδριο της παράταξης που θα συγκληθεί στις αρχές Μαρτίου και αναμένεται να στηριχθεί στις πολιτικές αποφάσεις του πρόσφατου συνεδρίου.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

**Ε. ΠΑΠΑΤΑΞΙΑΡΧΗΣ
Θ. ΠΑΡΑΔΕΛΛΗΣ**

Επιμέλεια

**ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ
ΚΑΙ ΦΥΛΟ
ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΕΛΛΑΔΑ**

**Ανθρωπολογικές
Προσεγγίσεις
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ**

**Συλλογή ανθρωπολογικών
κειμένων για τις σχέσεις ανδρών
και γυναικών μέσα και έξω από
την οικογένεια στη σύγχρονη
ελληνική κοινωνία.**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

**ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ**

**Σειρά: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ -
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ**

**ΠΑΝ. Δ. ΔΗΜΑΚΗΣ
ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

**Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, Τηλ.: 36.27.318**

*Γραφτείτε συνδρομητές
στο ANTI*

Αρχιτεκτονική παιδεία και πολεμικές παιδιές

του Πέτρου Μαρτινίδη

Το πολυθρύλητο, από τις προγραφές του '89, Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ. επανήλθε στην ταραχώδη επικαιρότητα. Αυτή τη φορά όχι από τις διαφορές των διδασκόντων του, αλλά από μια ομοφωνία των φοιτητών του.

Τις πρώτες εβδομάδες μαθημάτων, αρχές Νοεμβρίου, ο σύλλογος σπουδαστών αρχιτεκτονικής θεώρησε ότι δεν πρέπει αίθουσες διδασκαλίας, ήδη ελλιπείς, να μετατρέπονται σε γραφειακούς χώρους του προσωπικού και σε εργαστήρια εκπόνησης ερευνητικών προγραμμάτων. Οι φοιτητές αποφάσισαν έτσι, ομοφώνως, να ελέγχουν την παραμονή του προσωπικού στα γραφεία του και να την επιτρεπουν μόνο για ό,τι απαιτεί η προπαρασκευή των μαθημάτων, μέχρις ότου επιστραφούν οι μεταποιοούμενες αίθουσες κι επανασυζητηθούν τα όρια μεταξύ διδακτικών και επαγγελματικο-ερευνητικών απασχολήσεων

Ανεξάρτητα από την ορθότητα της απόφασής τους, οι φοιτητές πέτυχαν να την επιβάλουν με μία σταθερότητα χωρίς περιπέτειες και με μία παρηρησία χωρίς ύδρεις, οργανώνοντας, τελικά, μία κατάληψη χωρίς προηγούμενο (αφού περιέλαβε σοβαρές συναντήσεις με εκπροσώπους επαγγελματιών φορέων για τη διασάφηση των σχέσεων της επιστημονικής έρευνας με το κερδοφόρο επάγγελμα και μια ενθουσιώσα προσέλευση φοιτητών σε μαθήματα όσο και σε επιτροπές περιφρούρησης).

Η διοίκηση του Τμήματος, από την πλευρά της, θεωρώντας πως έρευνα και διδασκαλία συνεχονται στο πανεπιστήμιο, αποφάσισε ότι η παρεμπόδιση της μιας συνεπάγεται πάραυτα την αναστολή της άλλης. Παρακινήθηκε, έτσι, ένα ποσοστό διδασκόντων να διακόψουν τα μαθήματά τους, ενώ όσοι συνέχισαν να ασκούν τα διδακτικά τους καθήκοντα βρίσκονται σε μια *de facto* ρήξη προς τη διοίκηση και με τον κίνδυνο να «ακυρωθούν» αυτά τα μαθήματα, εφ' όσον πρόεδρος και διοικητικό συμβούλιο προωθήσουν, όπως προσπαθούν, τη συλλήβδην απώλεια του εξαμήνου.

Δεκέμβριος του '89 με Δεκέμβριο-Ιανουάριο του '93 - '94, φαίνεται ότι στους «Ολυμπιακούς» ενός διοικητικού δεσμεύν και λύειν, το τμήμα μας μπορεί ανά τετραετία να διεκδικεί το χρυσό μετάλλιο.

Αξίζουν, ίσως, τρεις αναλυτικότερες επισημάνσεις στο όλο ζήτημα:

1. Για το ίδιο το φοιτητικό αίτημα

Υλικό της αρχιτεκτονικής δεν είναι ούτε η φύση ούτε η κοινωνία, αλλά η εκκοινωνισμένη φύση. Υλικό της αρχιτεκτονικής δεν είναι η λάσπη ή η πέτρα, λ.χ., αλλά η καλουπωμένη λάσπη – οι πλίνθοι με τις μαγικές αναλογίες τους – η λαξευμένη πέτρα κ.ο.κ., μέχρι το εύπλαστο σαν λάσπη και το σκληρό σαν πέτρα μπετόν. Συνεπώς, η αρχιτεκτονική έρευνα δεν έχει να επιδιώκει κάποιες ιδιοφυείς παρεμβάσεις στη δυναμική της φύσης ή της κοινωνίας, όσο κάποιες εύστοχες αποτιμήσεις της κατά καιρούς διαπλοκής τους.

Με άλλα λόγια, η αρχιτεκτονική έρευνα δεν έχει να αναδείξει Νεύτωνα ή Λαβουαζιέ και Αϊνστάιν, αλλά διαφόρους Κοϋρέ, Τόμας Κουν και Καρλ Πόπερ, ή, όπως το κάνει, διαφόρους Πέβ-

σνερ, Γκίντιον, Μιχελήδες και Φράμπτον – ερμηνευτές των συνθηκών μέσα στις οποίες κάποια αρχιτεκτονήματα, ισχυρά ή σχεδιαζόμενα, γίνονται αποδεκτά ως λιγότερο ή περισσότερα ιδιοφυή. Κατ' εξοχήν έρευνα στην αρχιτεκτονική θα ήταν έτσι πολύ καλά προετοιμασμένο και με ουσιαστική συμμετοχή μάλιστα ενώ το καλύτερο μάθημα θα ήταν εκείνο που οδηγεί σε μια πλήρη μελέτη κατασκευής. Με αυτήν ακριβώς τη σειρά, όμως, κι όχι όπως να 'ναι, ώστε κάθε μελέτη κατασκευής να ανάγεται σε παραδειγματικό μάθημα ή ιδεώδη έρευνα (καθαγιάζοντας ενδιαμέσως μετατροπή αιθουσών διδασκαλίας σε χώρους επαγγελματιών γραφείων).

2. Για τη στάση του προέδρου και του διοικητικού συμβουλίου

Έστω, προς δόξαν των επιστημονικών «υποθέσεων», ότι τίποτα από τα παραπάνω δεν ευσταθεί και η καλύτερη αρχιτεκτονική έρευνα μαζί με την καλύτερη αρχιτεκτονική εκπαίδευση συντελείται μέσα σε επαγγελματικά γραφεία. Έστω ότι το κύρος πανεπιστημιακής σχολής ταυτίζεται με τον κύκλο εργασιών των διδασκόντων της. Έστω ότι το άπαν στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση έγκειται στην πειθήνια στάση των διδασκομένων απέναντι στους εκπαιδευτές τους. Και έστω ότι αυτοί οι τελευταίοι δεν είναι σε θέση να ανοίξουν το στόμα τους σε μάθημα, αν δεν έχουν περιγράψουν τις μεθοδεύσεις κάποιας τρέχουσας έρευνάς τους.

Υποθέτω, ωστόσο, ότι η ζωντανή σχέση ανθρώπων προς άλλους ανθρώπους παραμένει θεμελιωδώς αμετάβλητη, εφ' όσον μιλάμε για πανεπιστήμιο και όχι για εκπαιδευτική τηλεόραση. Τις πένες νώς λάθος εκτιμήσεις, αποφάσεις και κινητοποιήσεις των φοιτητών οφείλει, λοιπόν, να τις αντιμετωπίζει κάθε πανεπιστημιακή διοίκηση με αλληπάλληλες συγκεντρώσεις και μεθοδικές επιχειρηματολογίες, που οδηγούν σε αλλαγές αντιλήψεων, προσαρμογές διδακτικών τακτικών, αμοιβαίες ή μονομερείς υποχωρήσεις και βραχυδύους ή μακρόπνοους συμβιβασμούς.

Τα: μην επιμένετε στα αιτήματά σας γιατί θα χάσετε το εξαμήνιο, γιατί όσο εμείς αδρανούμε εσείς αποδυναμώνετε, γιατί τα ανατολίτικα διοικητικά όργανα μάς υποστηρίζουν και 30 από τους διδάσκοντες μας υπακούουν, δεν είναι στάση δασκάλων προς φοιτητές. Είναι συμπεριφορά επιχειρηματιών προς υπαλλήλους. Έστω και αν το νεότερο πανεπιστήμιο λειτουργεί πια ως επιχείρηση, σε μια ευρέως ιδιωτικοποιούμενη και ανταγωνιστική κοι-

Ο Πέτρος Μαρτινίδης είναι επίκουρος καθηγητής του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ.

δεν πιστεύω ότι δάσκαλοι που ασκούν διοικητικά καθήκοντα υπό το νεότερο πανεπιστήμιο ταυτίζονται άρδην με επιχειρη-
ς.

δ. Για τη στάση των άλλων μελών της Γ.Σ. και του τμήματος

θως, οι άνθρωποι έχουμε την τάση να θεωρούμε ότι οι πράξεις κινούνται από νηφάλιες επιλογές, προϊόντα λογικών και ειμενικών κρίσεων. Αυτό δεν με εμποδίζει από το να αμ-
πω, σκεπτόμενος μήπως παίρνω τη θέση που παίρνω, στην ύσα διελκυστίνδα, από την επιθυμία μιας εύκολης αρέσκειας, τα φοιτητικά πλήθη, από μιαν ακαταμάχητη έλξη προς τις ιρεπείς ήττες από μιαν αφελή συμπάθεια προς την αδύναμη ή κάθε σύγκρουσης ή από μιαν, εξίσου αφελή, αντιπάθεια την ισχυρή πλευρά της.

ρωτώμαι, λοιπόν, αν οι συνάδελφοι που έσπευσαν να ενστερ-
ύν την οργή της διοίκησης, να προσυπογράψουν τις διαμαρ-
ς της προς τη Σύγκλητο και να πλαισιώσουν την παρατεινόμε-
κατάλειψη των μαθημάτων, υποψιάζονται καθόλου ότι αυτή ση τους θα μπορούσε να έχει και άλλα κίνητρα, πέρα από την ίκτηση για την ακρισία και το πείσμα των φοιτητών. Π.χ. την έλεια να φανούν αρεστοί σε ανθρώπους από τους οποίους ώνται οι μελλοντικές προαγωγές τους. Π.χ. να επωφεληθούν πστήματος που πριμοδοτεί σε αναθέσεις μελετών τους πανε-
μακούς αρχιτέκτονες, θεωρώντας δεδομένη την ανωτερότη-
ς έναντι εκείνων της «πιάτσας», ενώ το ισχυρότερο εφαιτή-
ρος αυτή την «ανωτερότητα» είναι μία δουλοπρεπής στάση σε τέτοιες αντιπαραθέσεις.

εξαρτήτως κινήτρων και εκτιμήσεων, πάντως, εδώ που έχουν ει τα πράγματα, δύο είναι οι ακραίες δυνατότητες κατάληξης

ην περίπτωση πλήρους αποδοχής των φοιτητικών αιτημάτων, οι διδάσκοντες «περιορίζονται» στους γραφειακούς χώρους δη διαθέτουν, κάποια «ερευνητικά προγράμματα» που απαι-
χώρους και συνθήκες επαγγελματικών γραφείων συνεχίζουν πονούνται με δυσκολίες, οι φοιτητές διατηρούν ό,τι είχαν τα ταία χρόνια ως επιφάνειες διδακτικών αιθουσών και μία γενικών συνελεύσεων αναλαμβάνει να προσδιορίσει πρό-
ια και μορφή σπουδών στο Τμήμα. Μ' άλλα λόγια, ο «θρίαμ-
της φοιτητικής κινητοποίησης οδηγεί σε ένα είδος συμβιδα-
για όλους.

ην περίπτωση που θριαμβεύει η θέση της διοίκησης, οι φοιτη-
ριορίζονται σε ό,τι επιφάνειες και συνθήκες θεωρεί η διοίκη-
ς αρκούν για τα μαζικά μαθήματα, το πρόγραμμα σπουδών ρφώνεται ήδη, χωρίς συζητήσεις, το εξάμηνο χάνεται για όλα ήματα (για το 30 - 35%) που σταμάτησε με την κινητοποίηση, και για το υπόλοιπο 65% που συνεχίστηκε κανονικά), ορισμέ-
ιτητές από άλλες χώρες, που μετέχουν σε μαθήματα με το αμμα Erasmus, βρίσκονται μετέωροι, ο φοιτητικός σύλλογος ροπώνεται για καιρό και οι διδάσκοντες που δεν υιοθέτησαν τιμήσεις της διοίκησης «ακυρώνονται» μαζί με τα μαθήματά Μ' άλλα λόγια, ο «θρίαμβος» της διοίκησης γίνεται μια ική νίκη, που εξουθενώνει, σε βαθμό κονιορτοποίησης, νδήποτε διαφορετική από τη δική της άποψη μέσα στο Τμήμα α το Τμήμα.

εξαρτήτως, λοιπόν, του πώς πρέπει να διαμορφωθεί η αρχιτε-
ή παιδεία και του πού βρίσκεται το ευρωπαϊκό ή διεθνές ν της, σε κανένα Τμήμα μέσα στο πανεπιστήμιο δεν χρειάζε-
καταλήγουν οι διχογνωμίες σε σαρωτικές νίκες και συντρι-
ντιπάλων. Δεν το ευχόταν αυτό κανείς ούτε και για τις ικές παιδιές, στις οποίες ακαταπαύστως επιδίδεται ολόκλη-
ανθρωπότητα. Πολύ περισσότερο, κάτι τέτοιο είναι απευ-
όσο η γνώση παραμένει αντίθετη στην πολεμόχαρη βία. □

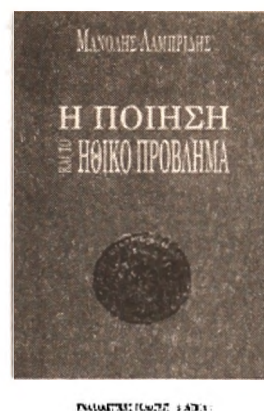
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ΑΘΗΝΑ: Θεμιστοκλέους 37, τηλ. 36.26.319, 36.02.644, fax 36.39.930
- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Αρμενοπούλου 24, τηλ. (031) 20.23.49
- ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Έκτορος 40, τηλ. 003572 - 43.32.97, 34.75.22
- ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Κοινοπρακτική Ε.Π.Ε., Ιπποκράτους 68, τηλ. 36.20.647, 36.46.202

ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
Η ελληνική ουτοπία

Ο ελληνικός δρόμος δεν είναι ούτε υπέρετερος ούτε κατώτερος από τό-
σους άλλους. Είναι απλώς διαφορε-
τικός. Και είναι αυτός που μας κλη-
ροδοτήθηκε. Σε εμάς εναπόκειται να αποποιηθούμε αυτή την κληρονο-
μιά ή να την επωμισθούμε. Να φτιά-
ξουμε παρέες και κοινότητες και, παραμερίζοντας τη μιζέρια του νεο-
ελληνικού μας κρατιδίου, να προ-
σπαθήσουμε να τρυγήσουμε από τον πλούτο της πολυσχιδούς μας παρά-
δοσης για να την εμπλουτίσουμε με νέες εκδοχές ελληνικότητας.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ
Η ποίηση και το ηθικό πρόβλημα

Έκδοση ενός σημαντικού για τη νεοελληνική γραμματεία έργου και ταυτόχρονα παρουσίαση ενός συγ-
γραφέα που σφραγίζει όλη τη μετα-
πολεμική περίοδο. Ο Μ.Λαμπρίδης με τα άρθρα του από το '55 και μετά θα προκαλέσει επανάσταση στην Α-
ριστερά της εποχής και θα ανοίξει νέους δρόμους στη λογοτεχνική κρι-
τική. Περιλαμβάνονται άρθρα για τον ρεαλισμό, την αισθητική κριτική, τα προβλήματα ερμηνείας, τον Κα-
βάφη, τον Μ. Αναγνωστάκη, τον Μ. Χάκκα.

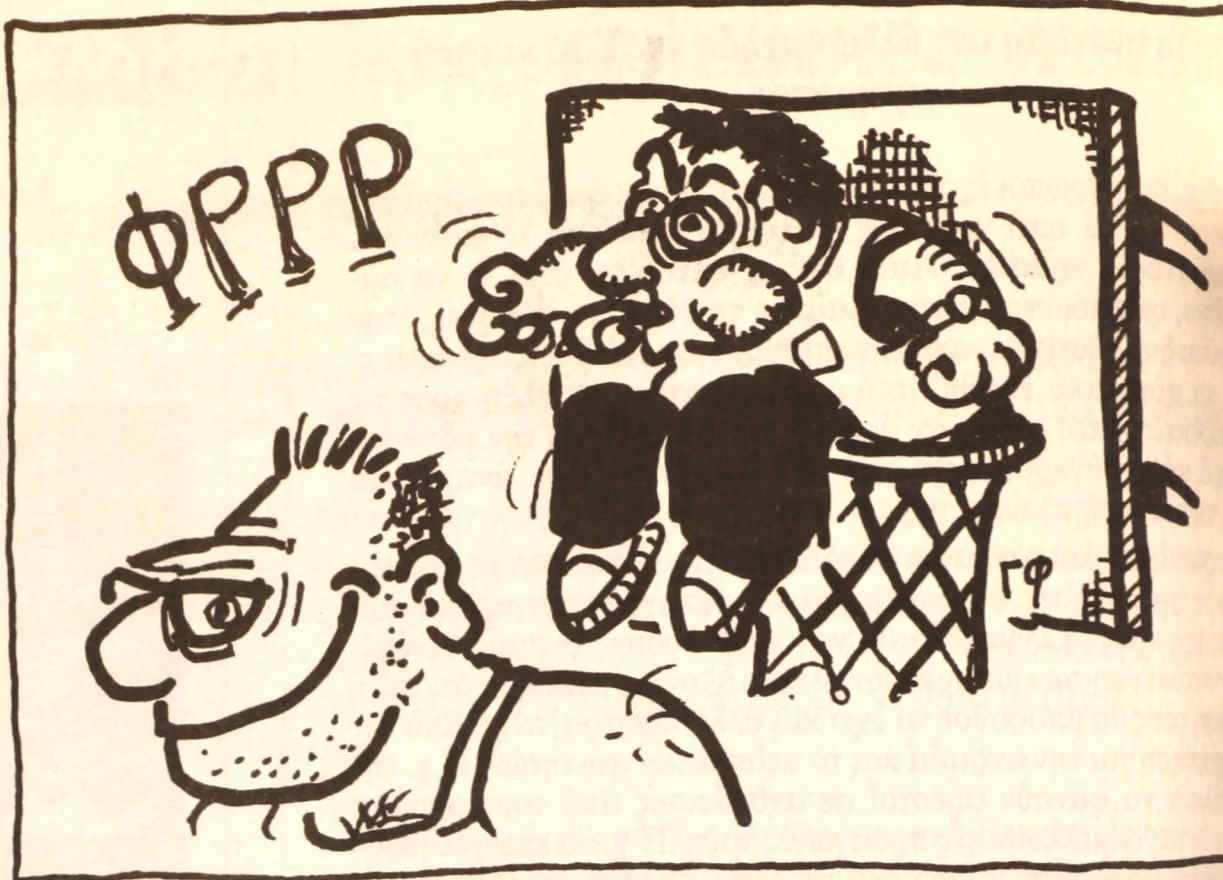
ΧΑΡΗΣ ΝΑΞΑΚΗΣ
Προς έναν πράσινο καπιταλισμό

Η μελέτη αυτή έχει ως επίκεντρο τη διαδικασία ορθολογικοποίησης της ανάπτυξης, την οικολογική μεταρ-
ρύθμιση, ως τη νέα επιλογή των φο-
ρέων της ανάπτυξης σε συνθήκες παγκόσμιας περιβαλλοντικής κρί-
σης. Το κεφάλαιο προστά στη συσ-
σώρευση των οικολογικών προβλη-
μάτων αλλά και την πίεση του οικο-
λογικού κινήματος ανακαλύπτει την «πράσινη» ανάπτυξη.

■ Ήρεμο ήταν το δεκαπενθήμερο που πέρασε στα σπορ, παρά το γεγονός ότι υπήρξαν γεγονότα που θα μπορούσαν να το σημαδέψουν. Λόγου χάρη, στην Τούμπα (όπου παίχτηκε ο φετινός στόχος τόσο του ΠΑΟΚ όσο και του Ολυμπιακού για το ποδόσφαιρο) δεν άνοιξε μύτη. Κι όμως: νεαροί ταραξίες διαδήλωσαν σε βάρος του προέδρου (του ΠΑΟΚ) **Βουλινού** με μαύρες σημαίες, πριν αρχίσει το ντέρμπυ. Τον καταλογίζουν κάτι απίστευτο: έχει ξοδέψει ένα δις σε ελάχιστα χρόνια, και η ομάδα τους μικραίνει. Όσο κι αν δείχνει παράξενο, ο ΠΑΟΚ παραμένει η μεγάλη ομάδα του ελληνικού Βορρά και παρά τη μιζέρια δεν χάνει το θάρρος της. Το συντηρούν η εκτόνωση στα αδιέξοδα της ζωής που βασανίζει στη Θεσσαλονίκη την τρίτη γενιά της προσφυγιάς. Το μεγάλο παιχνίδι έληξε ισόπαλο. Που σημαίνει ότι οι δύο ομάδες έπαιξαν τους στόχους και τους έχασαν. Επιμένουμε στο ντέρμπυ της Τούμπας, γιατί σε μεγάλο ποσοστό θα κρίνει το φετινό πρωταθλητή. Τόσο ο ΠΑΟΚ όσο και ο Ολυμπιακός (η άλλη μεγάλη ομάδα που λατρεύεται σε λιμάνι) διαθέτουν οπαδούς μαχητικούς, καλούς παίκτες, αλλά κάτι τους λείπει. Ίσως η ισορροπία. Ακροβατούν, κι ας ξοδεύονταν δισεκατομμύρια από τους κ.κ. **Βουλινό και Κόκκαλη**. Το πρωτάθλημα φτερουγίζει από τα μεγάλα λιμάνια. Οι φίλαθλοι αγωνιούν. Κανείς δεν τους φταίει...

■ Το όνειδος του ντέρμπυ της Τούμπας ήταν η αντιπαράθεση των ζωντανών, την ζήσαμε επί τόπου: Φωνασκούσε το ένα «πέταλο» (με τους 5.000 οπαδούς του ΠΑΟΚ), προς το απέναντι (όπου τα ΜΑΤ είχαν αιχμαλωτίσει εκατό οπαδούς του Ολυμπιακού): «Ο πιο καλός ο ΠΑΟΚτος έχει σκοτώσει γάβρο και η ζωή του ολόκληρη ένα καράδι μαύρο». Ποιος έχει το δικαίωμα να διατηρεί το «μαύρο» στη ψυχή των νεαρών, αλήθεια; Ποιος;

■ Το μπάσκειτ συνέχισε να ζει τις «αλκυονίδες» ημέρες του. Οι ομάδες που πολεμούν στο κύπελλο του Κόρατς, κέρδισαν σημαντικές μάχες. Πέρασαν όλες στους «8» της ευρωπαϊκής διοργάνωσης. Ο Πανιώνιος στάθηκε ελαφρά άτυχος, γιατί στο ντέρμπυ του πρωταθλήματος έχασε με σοβαρό τραυματισμό τον **Τέρνερ** παίκτη με εξαιρετική αλτικότητα και ευστοχία. Κι αυτός έπεσε θύμα του «πάθους». Νικούσε ο ΠΑΟΚ δεκαοχτώ πόντους διαφορά, κι όμως οι οπαδοί του στο «Αλεξάνδρειο Μέλαθρον», είχαν δημιουργήσει ατμόσφαιρα χαμαιτυπείου, ζητούσαν... αίμα που λέει ο λόγος. Και είχαμε στο τέλος τραυματισμό (ο Τέρνερ γλίστρισε σε κέρμα), ξυλοδαρμό αθλητών

μεταξύ τους, μεγαλείο, που το θυμάσαι και έχεις τη διάθεση για δάκρυ...

■ Άρχισαν στον Εθνικό Γυμναστικό Σύλλογο οι γιορτές για τα «100 χρόνια» του σημαντικού συλλόγου. Ενός συλλόγου που θεωρείται η κυψέλη των Ολυμπιονικών. Σήμερα ο ΕΓΣ λειτουργεί δώδεκα σπορ από 3.500 αθλητές. Στις τάξεις του εργάζονται τα πιο μεγάλα ονόματα του ελληνικού αθλητισμού **Γαλακτόπουλος, Μυγιάκης, Θανόπουλος**. Όσο για την λαμπρή ιστορία; Αρκεί να θυμίσουμε στους νεότερους ότι από τον Εθνικό Αθηνών πέρασαν ποιητές: **Δροσίνης, Πολυλάς, Βικέλας, Καμπούρογλου**. Ο ΕΓΣ δίνει το πιο λαμπερό χαμόγελο σήμερα στον ελληνικό αθλητισμό. Και από την στήλη ευχές για κουράγιο.

■ Η διοίκηση της ΕΠΑΕ (**Δέδες, Καλογιάννης** κ.λπ.), δεν άντεξε: επανήλθε στην τακτική της επαιτίας και έστειλε αντιπροσωπεία στον Οργανισμό του ΠΡΟ-ΠΟ, που μοιράζει το χρήμα στους σούπερ επαγγελματίες του ποδοσφαίρου. Ζήτησαν «περισσότερα χρήματα» και μόνη συμπάθεια. Ζήτησαν να επαναληφθεί το έκτακτο ΠΡΟ-ΠΟ του Σαββάτου, προκειμένου να υπάρξει μεγαλύτερος τζίρος - άρα και ποσοστά. Όλα παίζονται. Το έχουμε ξαναπεί: το κράτος τρέμει την οργή του ποδοσφαίρου. Και το ποδόσφαιρο θα έπρεπε να δακρύζει όταν δέχεται το «κόκκαλο» που του πετάει η Πολιτεία, αλλά πού να ανακαλυφθεί το φιλότιμο από τους παράγοντες. Τους επαγγελματίες του είδους.

■ Δύο συνεντεύξεις ξεχώρισαν σε κυρια-

κάτικα αθηναϊκά φύλλα: Του **Όλεγκ Μπλαχίν** στον **Ελεύθερο Τύπο** και του **Παναγιώτη Φασούλα** στην **Αυγή**. Ο Ουκρανός άλλοτε πρίγκιπας του σοβιετικού ποδοσφαίρου, μιλάει για τη δουλειά του στον ΠΑΟΚ και εξευτελίζει με τον τρόπο του τις ρωμεικές συνήθειες: «Έχω μάθει να κοιτώ τον άλλο στα μάτια, να είμαι καθαρός με όσους συνεργάζομαι. Και είμαι. Οι άλλοι δεν είναι. Μόλις γυρίσω την πλάτη οι μαχαιριές "πάνε κι έρχονται". Είλικρινά απορώ». Κι εμείς μαζί του.

■ Ο **Παναγιώτης Φασούλας**, όριμος σέντερ του εθνικού μας μπάσκετ, πλέον, προχωρά σε μη αθλητική συντεχνεία: «Η Αριστερά πρέπει να συλλάβει τα μηνύματα της εποχής και όχι να αναλώνεται στη δημιουργία ενός κουλτουριάρικου προφίλ». Και προχωρά στο φλέγον θέμα: «Ο ΠΑΟΚ είναι τεράστιος σύλλογος και κανείς δεν δικαιούται να τον κατεβάξει σε τόσο χαμηλό επίπεδο. Η αθλητική ηγεσία είναι δύσκολο να κοντραριστεί με τα μεγάλα συμφέροντα». Πάλι καλά που πήρε θέση ο καλός καλαθοσφαιριστής. Έστω στα τριάντα (του) και κάτι...

■ Αύριο Σάββατο αρχίζουν -επί τέλους- τα πρωταθλήματα του πόλο. Οι διαιτητές, αυτού του δύσκολου αθλήματος, επρόκειτο να πληρωθούν από την Ομοσπονδία μισθούς και οδοιπορικά αρκετών μηνών. Πάλι καλά που θα προχωρήσει η υδατοσφαίριση. Είναι το μοναδικό άθλημα που μας εκπροσωπεί μόνιμα στις Ολυμπιάδες. Συνεπώς, αξίζει καλύτερης μεταχείρισης...

Γιώργος Αρκουλής

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ποικίλη μνήμη

Επιμέλεια αφιερώματος: Τέτα Παπαδοπούλου

α την ιστορική μνήμη και τη διατήρησή της είναι απαραίτητες οι επέτειοι; Σίγουρα δεν την βιάζονται. Σε
ισμένες περιπτώσεις την βοηθούν. Όμως, γιατί, άραγε, χρειάζεται να στρογγυλεύουν οι χρονολογίες, να
μπληρώνονται τόσοι αιώνες, τόσες δεκαετίες από «τότε που...», προκειμένου να μιλήσουμε γι' αυτό το «τότε
...»;

λήθη υπονομεύει, σιγά σιγά, ανεπαίσθητα, αλλά ακατάπαυστα. Δεν περιμένει επετείους. Ποια είναι εκείνη η
μνήμη που η ιστορική μνήμη παραχωρεί τη θέση της στη λήθη;

ικρή συμβολή του περιοδικού, στην εκτός επετείων διατήρηση της ιστορικής μνήμης των Εβραίων της
εσσαλονίκης, αποτελέσουν τα δύο ανέκδοτα κείμενα που ακολουθούν. Το ένα είναι του Πιερ Βιντάλ - Νακέ,
υ διαπρεπέστατου ιστορικού της αρχαίας Ελλάδας, διευθυντού σπουδών στην Ecole des Hautes Etudes στο
αρίσι. Το άλλο είναι του Γιάννη Τσιώμη, ιστορικού και καθηγητή της αρχιτεκτονικής σχολής Paris - La Villette.
αζί με τα δύο κείμενα παραθέτουμε επίσης αποσπάσματα από το πολλαπλά γοητευτικό διδύμο του Εντγκάρ
ορέν, «Vidal et les siens», που προκαλεί απορία το γεγονός ότι δεν έχει ακόμη μεταφραστεί στα ελληνικά.

έλος, θα σημειώσουμε την παρατήρηση του Πιερ Βιντάλ - Νακέ για τη σημασία όχι απλώς της ιστορικής μνήμης,
λλά της **ποικίλης** ιστορικής μνήμης.

Κάθε βιβλίο έχει την ιστορία του, τους λόγους ύπαρξής του και τους στόχους του. Όπως και κάθε βιβλίο έχει τον «πόνο» και το πνεύμα που κυρίως θέλουν να του μεταδώσουν οι πρωτομάστορές του. Με πρωτοβουλία δική μου, ζήτησα από τον Pierre Vidal - Naquet ένα κείμενο, και έγραψα ο ίδιος ένα άλλο, που προορίζονταν για μία πρόσφατη και υπέροχη έκδοση μιας συλλογής καρτ-ποστάλ από τη ζωή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης*. Παρ' όλο που η πρωτοβουλία

αυτή δεν ευοδώθηκε, κρίναμε μαζί με τον Pierre Vidal - Naquet, χρήσιμο, αν όχι απαραίτητο, να μη χαθούν αυτά τα δύο κείμενα, με μερικές αλλαγές, ως ελάχιστη συμβολή στην ιστορική μνήμη που αρμόζει στους Εβραίους της Θεσσαλονίκης.

* Γιάννης Μέγας, *Ενθύμιον από τη ζωή της εβραϊκής κοινότητας, Θεσσαλονίκη 1897-1917*, Εκδόσεις Καπόν.

Γ.Τ.

ΕΝΑΣ ΤΟΠΟΣ ΛΗΘΗΣ: Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ

του Πιέρ Βιντάλ - Νακέ

Θεσσαλονίκη, 11 Ιουλίου 1942. Οι ναζί διαπομπεύουν δημοσίως τους Εβραίους ομήρους πριν τους στοιδιάσουν στα τρέινα που θα τους οδηγήσουν στα στρατόπεδα εξοντώσεως.

«**Υ**πάρχουν τόποι που αποπνέουν το πνεύμα» έλεγε ο *Barthes*, όπως υπάρχουν επίσης «τόποι της μνήμης». Υπάρχουν πόλεις ολόκληρες που είναι τόποι της μνήμης. Η Ρώμη ουδέποτε έπαψε να είναι η Ρώμη, ακόμη και όταν το *Forum Romanum*, το 17ο αιώνα, δεν ήταν πια παρά το *camporaccino*, ο τόπος δηλαδή που έβοσκαν οι αγελάδες.

Η Θεσσαλονίκη, για τους Εβραίους, για τους δικούς της Εβραίους, είναι ένας τόπος λήθης. Γνωρίζουμε ότι υπήρξε μια πόλη ελ-

ληνική που την ίδρυσε ένας στρατηγός του Αλέξανδρου. Την ξανασυναντούμε ρωμαϊκή και βυζαντινή, με την Εγνατία οδό να τη διασχίζει. Με εκκλησίες, όπως ο Άγιος Δημήτριος και ο Άγιος Γεώργιος, να σημαδεύουν το χώρο. Και με την αψίδα του Γαλέριου να φανερώνει το ρόλο που έπαιξε η πόλη αυτή στις αρχές του 4ου αιώνα μέσα στο χώρο της αυτοκρατορίας.

Το αρχαιολογικό μουσείο με τη χρυσή σαρκοφάγο που περιείχε κάποτε τις στάκτες του Φίλιππου του Μακεδόνα αναζωπυρώνει τη μνήμη πολύ περισσότερο από τη δημιουργία της ίδιας της πόλης. Αλλά ποιο μουσείο,

ποια ονομασία δρόμου θα μας μάθει ποτέ ότι η Θεσσαλονίκη υπήρξε από τον 16ο ως τις αρχές του 20ού αιώνα μια εβραϊκή πόλη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας; Ότι το 1912, όταν ο ελληνικός στρατός μπήκε στη Θεσσαλονίκη, οι Εβραίοι ήταν, ασφαλώς, εν συγκρίσει με τους Έλληνες, τους Τούρκους, τους Σλάβους (Βούλγαρους ή Σλάβους του Νότου), η πολυπληθέστερη κοινότητα της πόλης (σχεδόν το 40% του συνολικού πληθυσμού); Ότι αυτή η κοινότητα είχε τη γλώσσα της (τα ισπανοεβραϊκά), τις συναγωγές της (αρκετές δεκάδες), τη μουσική, την ποίηση, τη λογοτεχνία της, τα έντυπά της (στα ισπα-

εβραϊκά ή γαλλικά), αστική και εργατική ξη που δίδαξε το συνδικαλισμό και το σοσιαλισμό σε μεγάλο μέρος της βαλκανικής ροσνήσου. Δεν υπήρξε εδώ ένας «λαός - ξη», όπως όρισε το σύνολο της εβραϊκής απορίας ένας απρόσεκτος θεωρητικός, ο braham Léon, που έμελλε να χαθεί στο ουσβιτς (στο βιβλίο του *La conception materialiste de la question juive*, νέα έκδοση, αρίσι 1980).

Διωγμένοι από την Ιβηρική χερσόνησο, από την Καστίλλη, την Καταλωνία, την Αν-λουσία, τη Γαλικία, την Πορτογαλία, οι βραίοι συσπειρώθηκαν γύρω από την καλλιάνικη γλώσσα, που τη διαφύλαξαν ως το κέλφος προστατεύει το σπόρο. πήρξαν, ο λαός ενός βιβλίου, μιας γλώσσας και μιας πόλης.

Το βιβλίο αυτό που ο φίλος Γιάννης Τσιώμης, αρχιτέκτων και ιστορικός, ζήτησε να προλογίσω - πράγμα που αποτελεί τιμή για μένα - δεν θα ζωντανέψει ό,τι αθηκε για πάντα.

Όμως έχουν σωθεί οι καρτ-ποστάλ αυτού για πάντα χαμένου κόσμου. Εκεί, μπορεί να δει κανείς όσα μπορούν να απαθανατίσουν οι καρτ-ποστάλ. Δηλαδή; Ενδυμασίες, επαγγέλματα «του ποδαριού», κατοικίες και εργοστάσια, άνδρες και γυναίκες, εριθωριακές κοινότητες, όπως οι Ντονμέες, αυτοί οι ετερόδοξοι της ετεροδοξίας, ταδοί του *Sabbetai Cevî*, που έπεισε πολλούς Εβραίους της Θεσσαλονίκης, στο δεύτερο ήμισυ του 17ου αιώνα, να ασπασθούν, πως ο ίδιος, το Ισλάμ, να «τουρκέψουν» και να καταφύγουν στην Τουρκία το 1922 μετά την Μικρασιατική Καταστροφή.

Όλα αυτά μπορούμε να τα αναπαραστήσουμε με μία μνημονευτική και οικογενειακή ρευνα, όπως το έκανε ο Εντγκάρ Μορέν², πως μπορούν να το κάνουν πολλοί σημερινοί Γάλλοι, Ιταλοί, Ισραηλινοί, που ονομάζονται *Nahum, Barzilai, Allatini, Carasso*. Μπορούμε, επίσης, να τα μάθουμε διαβάζοντας βιβλία ιστορίας, όπως αυτά του *Joseph Nehama*³. Αλλά δεν θα μπορέσουμε ποτέ πια να τα δούμε με τα μάτια μας. Ένα κεφάλαιο του βιβλίου του Nehama είναι αφιερωμένο στο εβραϊκό νεκροταφείο της Θεσσαλονίκης του οποίου η πρώτη ταφόπλακα χρονολογείται το 1502. Πρόκειται για νεκροταφείο που συγκρίνεται με εκείνο της Πράγας ή της Ιρακοβίας. Αλλά αυτό το νεκροταφείο εξαφανίστηκε. Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο το κάλυψε και οι φοιτητές, πηγαίνοντας στο πολυμνηστήριο, πατούσαν μέχρι και το 1981 όπως το διαπίστωσα ο ίδιος - επάνω σε ένα μαρμα με εβραϊκούς χαρακτήρες. Το νεκροταφείο αυτό είχε ήδη απειληθεί και, εν έρει, συληθεί στη δεκαετία του '30. Οι ναζί κατακτητές αφάνισαν και τους ζωντανούς και τους νεκρούς...

Στις 15 Μαρτίου 1943 ο πρώτος συρμός με Εβραίους της Θεσσαλονίκης πήρε το δρόμο για το Άουσβιτς - Μπιρκενάου. Περίπου 40.000 Εβραίοι της Θεσσαλονίκης χάθηκαν εκεί. Έτσι, χάθηκε ένα μέρος του εβραϊκού λαού, ένα μέρος των Σεφαραδιτών Εβραίων - ένα μέρος αυτού που είχε γίνει, λίγο ως πολύ, και όχι χωρίς δισταγμό, μέρος του ελληνικού λαού.

Απόδειξη, αυτό το τραγούδι:

Εβραιοπούλα ήμουνα
το αστράκι φόρεσα⁴
μας πλακώσαν τα κωθώνια
και μας πήγαν στην Πολωνία.

Στην Πολωνία πήγαμε
πω, πω, πω, τι πάθαμε,
μας κουρέψαν τα μαλλιά,
και μας ντύσαν ανδρικά...

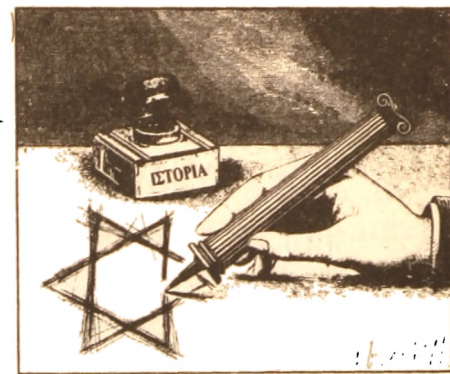
Στα λουτρά μάς πηγαίνανε
για ψώρα μας κοιτάζανε
και η καρδιά μας τικ-τικ-τακ
μη τυχόν στο γκάζι μας παν...⁵.

Αλίμονο! Στο γκάζι, πήγαν σχεδόν όλοι και όλες... Τους υπευθύνους για αυτή την εξόντωση τους γνωρίζουμε: είναι οι ναζί. Βεβαίως οι ηγέτες της κοινότητας, και ιδίως ο μεγάλος ραβίνος *Koretz* τοποθετημένος εξάλλου από τους ναζί, δεν ήταν αθώοι. Και, επίσης, όλοι οι Έλληνες δεν διαμαρτυρήθηκαν με την ομοθυμία που δηλοί ο μύθος. Αλλά, εν πάση περιπτώσει, τη συντριπτική, την ολοκληρωτική ευθύνη την φέρουν, οπωσδήποτε, οι ναζί και τα «κωθώνια» τους.

Αλλά συμβαίνει το ίδιο και με τη λήθη; Ακόμη και στην Πολωνία, στο κέντρο του παλιού γκέτο, έχει ανεγερθεί ένα μνημείο μπροστά στο οποίο γονάτισε ο καγκελάριος Μπραντ. Για να δρει, όμως, κανείς ένα μνημείο στη μνήμη των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, πρέπει να πάει μακριά, πολύ μακριά. Ωστόσο, οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης δεν ζούσαν σε γκέτο αλλά στο κέντρο της πόλης. Εκεί, λοιπόν, θα έπρεπε να βρίσκεται ο τόπος της μνήμης, αλλά εκεί δεν υπάρχει παρά ο τόπος της λήθης. Βρέθηκε, μάλιστα μια ελληνική κυβέρνηση που αρνήθηκε αυτό το ελάχιστο που αντιπροσωπεύει ένα αναμνηστικό γραμματόσημο για να τιμηθεί η επέτειος των σαράντα χρόνων από την εκτόπιση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης...

Λοιπόν, της λήθης ποιος είναι ο υπεύθυνος; Ας απαντήσουμε με τόλμη: είναι η σύγχρονη αντίληψη που, εν μέρει, πηγάζει από τη Γαλλική Επανάσταση και τον εθνικισμό του 19ου αιώνα του κράτους - έθνους.

Εάν αποφασίσουμε ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει θέση παρά μόνο για τους Έλληνες και καμιά θέση για τους Αλβανούς,

τους Σλάβους, τους Βλάχους, τους Τούρκους, τότε, δεν υπάρχει θέση ούτε και για τους Εβραίους στη Θεσσαλονίκη. Το ίδιο, και αν αποφασίσουμε ότι στο «Ερέτζ - Ισραήλ», δεν υπάρχει θέση παρά μόνο για τους Εβραίους, τότε δεν υπάρχει θέση για τους Παλαιστίνιους στην Παλαιστίνη.

Το γεγονός ότι τα πράγματα αρχίζουν να αλλάζουν είναι ένα ευτυχές σημείο των καιρών. Αλλά για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης είναι ούτως ή άλλως πολύ αργά. Το 1917 η πυρκαγιά χτύπησε στην καρδιά την πόλη των Εβραίων. Τον Ιούνιο του 1931 ξέσπασε ένα πογκρόμ και ο εκπατρισμός ήταν έντονος κατά τον μεσοπόλεμο. Το 1943 τα τραίνα «καθάρισαν» την πόλη.

Δεν εξιδανικεύω το παρελθόν. Η Οθωμανική αυτοκρατορία ήταν μια εξουσία καταπιεστική όπως ήταν, εξάλλου, και η Αυστροουγγρική αυτοκρατορία. Η Γιουγκοσλαβία του Τίτο και των άμεσων διαδόχων του χαρακτηριζόταν, επίσης, από μια δομή καταπιεστική. Παρ' όλα αυτά στο Σεράγεβο, Σέρβοι, Κροάτες, και Μουσουλμάνοι συνυπήρχαν χωρίς πρόβλημα... Το ίδιο συνέβαινε και στη Θεσσαλονίκη.

Η ανθρωπότητα θα δρει, ίσως, ένα σύστημα που θα επιτρέπει στους λαούς να συνυπάρξουν χωρίς τις γραφειοκρατίες που τους πνίγουν. Περιμένοντας κάτι τέτοιο, δεν μπορούμε να εγείρουμε στη μνήμη των Εβραίων της Θεσσαλονίκης τίποτε άλλο εκτός από ένα μνημείο απο...καρτ-ποστάλ, για να συμβάλει στη δημιουργία μιας πολύμορφης μνήμης, μιας μνήμης ποικίλης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Υπενθυμίζω την πρώτη προσπάθεια αυτού του είδους, από τον Ηλία Πετρόπουλο, *Les juifs de Salonique, in Memoriam, The jews of Salonica*, Παρίσι, 1983.
2. Edgar Morin, *Vidal et les siens*, εκδ. Seuil, Παρίσι 1989.
3. Η, πιο πρόσφατα, το αφιέρωμα που επιμελήθηκε ο Gilles Veinstein, *Salonique 1850-1918, La «ville des juifs» et le réveil des Balkans*, εκδ. Autrement, Série Mémoires, No 12. Ο καλύτερος γνώστης της εβραίο-ισπανικής κουλτούρας σήμερα είναι ο Haim Vidal - Sephiha.
4. Πρόκειται, βεβαίως, για το άστρο του Δαβίδ.
5. Αυτό το τραγούδι συμπεριλαμβάνεται στο βιβλίο του M. Molho, *In Memoriam, Hommage aux victimes juifs des nazis en Grèce*, 2η έκδοση, επαυξημένη και δελτιωμένη από τον J. Nehama, Θεσσαλονίκη 1988.

(S.W. Baron). Αλλά δίπλα σ' αυτές τις δύο θέσεις έρχεται μία τρίτη και σημαντική. Ο *Abraham Heschel* στο βιβλίο του *Οι Οικοδόμοι του Χρόνου* (1957), κάνοντας μία διάκριση ανάμεσα στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τον εβραϊκό, χαρακτηρίζει τον πρώτο ως πολιτισμό του χώρου και τους Εβραίους ως λαό του χρόνου.

Βαθιά διάκριση που μας θυμίζει ότι αν υπάρχει αρχαία ελληνική πόλη, αρχαία ελληνική πολεοδομία, αυτή εγγράφεται σε μία διανοητική και πολιτική δομή που απαιτεί τη σχέση με το χώρο, τη λεπτομερή χωροθέτηση του μύθου και των πολιτικών λειτουργιών. Λαός της Γραφής ή της ιδεατής πόλης (Ιερουσαλήμ), οι Εβραίοι διασχίζουν το χρόνο. Χωρίς ανάγκη άλλου υλικού χτιστού χώρου, εκτός από τη συναγωγή, η οποία όμως αρχιτεκτονικά δεν επιβάλλεται. Οι σχετικά μικρές διαστάσεις της νέας «Ταλμούδ Τора Αγκαδόλ» της Θεσσαλονίκης σε μια εποχή (1904) που είχαν πάψει να ισχύουν οι οθωμανικοί απαγορευτικοί κανονισμοί για τα κτίσματα των «αλλοθρήσκων» ήταν μία από τις πιο πρόσφατες ενδείξεις αυτής της «δομικής αδιαφορίας».

Αυτό, φυσικά, δεν σημαίνει ότι η εβραϊκή θρησκεία δεν δημιουργεί μια σχέση με το χώρο και, μάλιστα, μια γεωμετρία στο χώρο. Όμως και μόνο το γεγονός ότι το Ταλμούδ και ο Νόμος (ιδιαίτερα το *Shulhan Arukh*) καθορίζουν την απόσταση των 1.250 μέτρων ως μέγιστη επιτρεπόμενη απόσταση που μπορεί να διανύσει κανείς το Σάββατο (*Shabbat*) αλλά και η σχέση που επιβάλλει, πάλι ο νόμος, μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου χώρου είναι ενδεικτικά ότι η πόλη δεν αποτελεί χώρο λειτουργιών, αλλά μιας λειτουργίας που έχει σχέση με το Χρόνο και με τον αρχετυπικό χώρο, τον πριν την Έξοδο. Κι αν η *Suka*, η καλύβα, είναι κατασκευή, όμως δεν εκφράζει τίποτα άλλο από το πρόσκαιρο – και πάλι ο χρόνος! – της ερήμου.

Ο Διαφωτισμός στη Θεσσαλονίκη

«ΟΙ ΙΔΕΕΣ του Διαφωτισμού φθάνουν στη Θεσσαλονίκη γύρω στο 1856-58. Η διάδοσή τους επιταχύνεται μετά το 1875 και η επικράτησή τους σημειώνεται πριν ακόμη αρχίσει ο 20ός αιώνας. Η εσωτερική μεταμόρφωση καθενός θα γίνει ορατή, επίσης, και από τα εξωτερικά σημάδια όπως είναι η ενδυμασία και η κόμμωση[...] Το μουστάκι θα ακολουθήσει τη δυτική μόδα και στην αρχή του 20ού αιώνα, στις νέες γενιές σχεδόν θα εξαφανιστεί.

Ταυτοχρόνως υποχωρεί και η θρησκεία: Οι νεωτεριστές Εβραίοι σέβονται μεν πάντα την αργία του Σαββάτου, όχι όμως και τις απαγορεύσεις της αναλόγως, παραβλέπουν τους αυστηρούς κανόνες διατροφής που υπαγορεύει η θρησκεία και περιορίζονται μόνο στην απαγόρευση του χοιρινού. Η εξαπλώση της εκκοσμίκευσης είναι άνιση και, μέσα σ' αυτό το ρεύμα, ορισμένοι ομόθρησκοι παραμένουν ευσεβείς πιστοί, ενώ άλλοι γίνονται ελεύθεροι στοχαστές».

Από το βιβλίο του Εντγκάρ Μορέν, *Vidal et les siens*, εκδ. Seuil, Παρίσι, 1989.

Άποψη της αποβάθρας, των παραλιακών ξενοδοχείων και καφενείων. Καρτ-ποστάλ χρωμολιθόγραφης εκτύπωσης από την τρίτη σειρά του εκδότη *Juda S. Varsano* (Θεσσαλονίκη 1904).

Αλλά αυτές τις γενικές αρχές πρέπει με προσοχή να τις μελετήσει κανείς με τα περιφραζόμενα του «άλλου» χώρου, δηλαδή του γενικότερου χώρου της δύτικοευρωπαϊκής πόλης, όπου έζησαν οι διαφορετικών προελεύσεων εβραϊκές κοινότητες. Τότε μόνο θα είναι δυνατό να γίνουν κατανοητές οι διαφοροποιήσεις από πόλη σε πόλη, από γεωγραφικό - πολιτικό χώρο σε άλλον, από πολιτισμικές παραδόσεις σε άλλες. Τότε μόνο

θα είναι δυνατό να κατανοηθούν η πολύμορφη στάση και η κινητικότητα των Εβραίων μέσα στο χώρο, πέρα από το διωγμό και πέρα από το γνωστό ιδεολόγημα της «παθητικής αντίστασης».

Με άλλα λόγια: Η σχέση των εβραϊκών κοινοτήτων με το χώρο της πόλης στην Ευρώπη, και πέρα απ' αυτήν, στην Αμερική, Βόρειο και Λατινική, στη βόρειο Αφρική (π.χ. το παράδειγμα της Καζαμπλάνκα), και αλλού, δεν είναι μόνο θέμα υποδοχής, αλλά και επαναπροσδιορισμού της κάθε κοινότητας και της ιστορίας που δημιουργεί με αυτό το χώρο. Συγχρόνως όμως η σχέση με το συγκεκριμένο, κάθε φορά, χώρο είναι συνδεδεμένη με τη σχέση που η Γραφή, ο Νόμος, δημιουργούν με τον ιδεατό και υποθετικό χώρο και χρόνο: αυτόν της Γης του Ισραήλ (η οποία κακώς συγχέεται με το κράτος του Ισραήλ, κράτος κοινό, όπως οποιοδήποτε κράτος...).

Μέσα από την τριπλή πολυπλοκότητα της πόλης, αυτής του πολεοδομικού ιστού, των εθνοτήτων που την κατοικούν και της κοινωνικής στρωματογραφίας της, η Θεσσαλονίκη, η πριν το 1912, εξέχει. Εξέχουσα πόλη όχι μόνο διότι η εβραϊκή κοινότητα πλειοψηφεί και στο εσωτερικό της συναντώνται όλα τα κοινωνικά στρώματα. Η Θεσσαλονίκη είναι εξέχουσα πόλη γιατί η πολυπλοκότητά της ξεπερνά την ανατολίτικη πολυχρωμία και πολυφωνία ενδυμασιών και γλώσσας και ανοίγεται παντού, ιδιαίτερα, στη Δύση, όχι μόνο για το εμπόριο, αλλά και για τις ιδέες.

Η Θεσσαλονίκη είναι εξέχουσα πόλη, γιατί, χωρίς να τις εξαφανίζει, θγάζει από τα

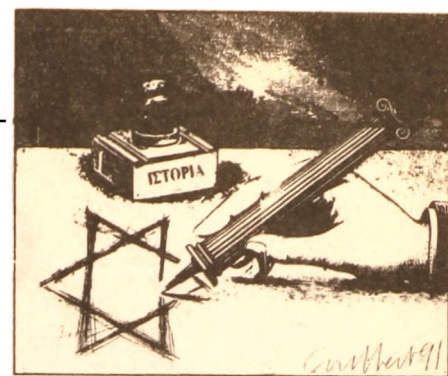

καθορισμένα όρια τις κοινότητες και όλη απ' όλες την εβραϊκή. Και χρησιμοποιώντας φυσικά την οθωμανική ανεκτικότητα και την ανάγκη για οικονομική διακίηση, αποδέχεται και υποδέχεται τον Διατισμό, από τα μέσα του 19ου αιώνα, επιποντας έτσι τη συμβίωση, αλλά και τη κρουση, μέσα στον ίδιο χώρο, όπου καίδες και μιναρέδες τρυπούν τον ουρανό. α αυτά αναδεικνύει ο *Εντγκάρ Μορέν διδλίο του, Vidal et les siens* (1989). Και όντως μπορεί να ερμηνευθεί η συνύπαρ- εκμοντερνιστικών οικογενειών που δια- ζουν την Ευρώπη - όπως οι *Allatini*, οι *Purgo*, οι *Fernandez*, οι *Modiano*, οι *Per-* - με παραδοσιακούς και συντηρητικούς λους για τους οποίους τα όρια του κό- ου δεν είναι καν αυτά της πόλης, αλλά να της συνοικίας, αρκεί μόνο «ο αέρας ω από την ιδιοκτησία να μένει ιδιοκτη- μέχρι τον ουρανό» (*Shulhan Arukh* - περάσματα του Ταλμούδ). Αλλά αυτή η ύπαρξη είναι ταυτοχρόνως και σύγκρου- λές ου και ο πλούτος της πόλης- με μορ- όπως του *Μπεναρόγια*, όπως αυτές που ύουν τη *Φεντερασιόν*.

Αλλά η Θεσσαλονίκη ήταν όχι μόνο εξέ- χουσα, αλλά και παράδοση πόλη. Στην ορία της πολεοδομίας έχουμε συνηθίσει

να βλέπουμε τον εκμοντερνισμό της πόλης ως αποτέλεσμα του εκμοντερνισμού του κοι- νωνικού ιστού. Ή, στην περίπτωση νέων κρατών, η νέα πολεοδομική επέμβαση πάνω στον παλιό ιστό εμφανίζεται ως προοίμιο και θέληση -συμβολισμός μέσα από τις νέες μορφές στο χώρο- για εκμοντερνισμό.

Το πρώτο παράδοξο στη Θεσσαλονίκη εί- ναι ότι ο εκμοντερνισμός ελάχιστα ενοχλεί- ται από τις δειλές πολεοδομικές επεμβάσεις των Οθωμανών, ενώ πουθενά δεν εμφανίζε- ται -από τα στοιχεία που έως τώρα διαθέ- τουμε τουλάχιστον- μια οποιαδήποτε σημα- ντική πίεση από τη μεριά της εβραϊκής κοι- νότητας για τέτοιου είδους παρεμβάσεις. Η πόλη -όπως το δείχνουν οι καρτ-ποστάλ- υποδέχεται, προσθέτει, αφομοιώνει κάθε τι το νέο πάνω και δίπλα στο παλιό. Τα μοντέρ- να αρχιτεκτονήματα -εργοστάσια, τράπε- ζες, κινηματογράφοι, τελωνεία, βίλες, μεγά- λα καταστήματα- είτε εντάσσονται στον πα- λιό ιστό ως έξοχα και μοναδικά αντικείμενα, είτε πάνε αλλού (προς τα ανατολικά, η λεω- φόρος Βασιλίσσης Όλγας, η Καλαμαριά προς τα δυτικά, μετά τα Λαδάδικα και τον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό). Και το πρώ- το παράδοξο είναι αυτό: Μετά την Απελευ- θέρωση, μετά την πυρκαγιά του 1917, όταν η Θεσσαλονίκη με το σχέδιο *Hébrard*, προτεί-

νει ένα νέο πολεοδομικό πρόσωπο που να εκφράζει με μεγαλοπρέπεια το ελληνικό κράτος -έτσι πίστευαν τουλάχιστον- ο εκ- συγχρονισμός έχει πλέον αποδυναμωθεί, διότι, ίσως, να είχε ήδη σβηστεί η φλόγα της κινητικότητας ολόκληρης της κοινωνίας της Θεσσαλονίκης: Το κράτος - έθνος είναι γνω- στό, δεν επιδέχεται ούτε αποδέχεται τις δια- φορές και τις πολύμορφες ταυτότητες. Έτσι η Θεσσαλονίκη έχασε το Άμστερνταμ, το Λιβόρνο, τη Νέα Υόρκη, το Παρίσι, το Λον- δίνο, τη Βιέννη και την Κωνσταντινούπολη.

Όσο για το δεύτερο παράδοξο: Αν η εβραϊκή πόλη έσβησε και δεν άφησε παρά ελαχιστότατα δείγματα στο χώρο, παρ' όλα αυτά στη μνήμη της Θεσσαλονίκης έμεινε σαν σκιά ο λαός του Χρόνου που επί αιώνες την κατοίκησε, πολυπληθής. Αλλά αυτή η απώλεια, και είναι καλό να το επαναλάβου- με, δεν οφείλεται απλώς στον περίφημο «εκ- μοντερνισμό» της πόλης. Υπάρχουν πόλεις που γεννήθηκαν «μοντέρνες» και όπου, παρ' όλα αυτά, οι ιδιαιτερότητες μεταφέρθηκαν, εγκαταστάθηκαν, εκφράστηκαν και εκφρά- ζονται χωρίς να αναιρεθεί η ιδιότητα του πολίτη από τα άτομα, μόλις εκείνα εγκατα- λείψουν ηθελημένα την οικογένεια, την κοι- νότητα, το σπίτι ή το χώρο που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο έχουν ιδιοποιηθεί. Αναφέ- ρομαι σε «νέες» πόλεις στη Βραζιλία, όπως π.χ. το Porto Alegre, όπου οι εβραϊκές, αρα- βικές ή ιαπωνικές κ.λπ. κοινότητες ζουν την ιδιομορφία τους «εντός» και την κοινή τύχη του κάθε πολίτη «εκτός» της κοινότητας. Επίσης αναφέρομαι σε «παλιές» πόλεις όπως π.χ. το Παρίσι, όπου παρά την «κατ' εξοχήν» παρουσία της κρατικής θέλησης για ένα κράτος πολιτών, εδώ και δύο αιώνες, και παρά τον γνωστό αντισημιτισμό, δεν εμποδίστηκε η έκφραση της ιδιαιτερότητας των εβραϊκών κοινοτήτων.

Πρέπει, άρα, να γίνει αποδεκτό ότι το πρόβλημα σχετικά με την ηθελημένη αμνησία που στην Ελλάδα επικρατεί ακόμα σχετικά με τους Εβραίους της Θεσσαλονί- κης, είναι αλλού: Μήπως είναι αυτό της έλ- λειψης ανεκτικότητας; Ή, μάλλον, μήπως είναι αυτό της δομικής πλέον μη - ανεκτικό- τητας που επικράτησε στην Ελλάδα;

Ευχαριστώ θερμά την κυρία Αμπατζοπούλου (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), καθώς και την Ισ- ραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης για τα ντο- κουμέντα που έθεσαν στη διάθεσή μου. Για τον ίδιο λόγο ευχαριστώ επίσης την κυρία Α. Καραδή- μον - Γερολύμπου (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), καθώς και την φοιτήτριά μου, κυρία F. Azoulay.

Εβραϊκές εφημερίδες και έντυπα της Θεσσαλονίκης.

Ο λαός του Χρόνου

του Γιάννη Τσιώμη

Πώς διατηρείται η μνήμη μιας πόλης; Στην αρχιτεκτονική και την πολεοδομία η απάντηση είναι φαινομενικά απλή: Με τα μνημεία, τις χαράξεις, τα θραύσματα τοίχων, τα κτίρια... Η μνήμη ζει με ό,τι, επιτέλους, έχει απομείνει από τη φθορά που φέρνει ο χρόνος, με ό,τι περισώζεται από τις αλλαγές παράλογων ή ορθολογιστικών εκμοντερνισμών, με ό,τι, τέλος, συντηρεί και αναδεικνύει μια έξυπνη πολιτική η οποία θεωρεί ότι η πόλη μέσα στην ιστορία εκφράζει τον αστικό πολιτισμό, όχι μόνο τον παρελθόντα, αλλά και τον παρόντα. Η μνήμη είναι συνέχεια. Διαφορετικά η μνήμη, και η εικόνα είναι μνήμη, δεν έχει νόημα.

Τι συμβαίνει όμως με τη Θεσσαλονίκη; Τι συμβαίνει με μία πόλη όπου τόσο στον κοινωνικό της ιστό όσο και στην τεχνητή πολεοδομική μορφή της παρατηρούμε ένα τεράστιο κενό; Το κενό που άφησαν οι Εβραίοι και, επίσης, το κενό που άφησαν οι χώροι των Εβραίων δεν είναι μια απλή τομή.

Σε όλες τις πόλεις του κόσμου παρατηρούνται τομές. Χάνονται κομμάτια, γεννιούνται άλλα. Παρ' όλα αυτά η πόλη συνεχίζει να υπάρχει, διότι δεν εξαφανίζονται κομμάτια ολόκληρα του κοινωνικού ιστού της από τη μία ημέρα στην άλλη. Γι' αυτό και η Θεσσαλονίκη διαφέρει από κάθε άλλη πόλη.

Η ιστορία αυτής της πόλης πάσχει από δύο κενά και όχι «εξελίξεις» ή «αλλαγές». Το πρώτο κενό είναι αυτό που άφησαν οι πυρκαγιές του τέλους του 19ου αιώνα και φυσικά η καταστροφική του 1917. Πυρκαγιές εξοντωτικές και μοναδικές στη διαιότητά τους που θα ήταν, κάποτε, χρήσιμο να διερευνηθούν, παίρνοντας πάντα υπ' όψιν ότι ο βαρδάρης είναι μόνιμη πληγή της πόλης.

Το δεύτερο κενό είναι εκείνο που άφησαν οι άνθρωποι. Πριν απ' όλα φυσικά το κενό ως αποτέλεσμα του Ολοκαυτώματος. Αλλά και πριν από αυτό, τα κενά μιας κοινωνίας που από τη βυζαντινή και μέχρι και την οθωμανική περίοδο έκαναν τη Θεσσαλονίκη να είναι μία μοναδική, κοσμοπολίτικη πόλη της Βαλκανικής χάρη στους Εβραίους, τους Έλληνες, τους Αρμένιους και φυσικά τους Τούρκους οθωμανούς υπηκόους...

Για όλους αυτούς τους λόγους η Θεσσαλονίκη διαφέρει. Αλλά διαφέρει και για έναν άλλο λόγο: Μετά το κενό ήρθε η σιωπή. Και η σιωπή μας αφορά. Και αν υπάρχει κάποιο νόημα στο να μιλήσουν οι εικόνες του παρελθόντος, σίγουρα δεν είναι από απλή «εθνο-

Το ξενοδοχείο *Splendid* στην παραλία της Θεσσαλονίκης.

γραφική» περιέργεια, ούτε για να πληρωθεί ένα αντίτιμο «αβρόχοις ποσί». Οι πόλεις έρχονται και φεύγουν. Το ίδιο και οι κοινωνίες. Όταν όμως αυτό γίνεται με δία και ζώντων ημών και των πατέρων μας, τότε, η σιωπή μεταβάλλεται σε ηβελημένη πολιτική πράξη.

Αν η ιστορία χρησιμεύει σε κάτι είναι τουλάχιστον σε αυτό: Στο να επανατοποθετεί τις εικόνες και να συνδέει τις καθημερινές μνήμες και τα περασμένα χρώματα με εμάς. Η πόλη είναι λοιπόν εικόνα με αυτή την έννοια: Δεν μπορούμε να φανταστούμε το χώρο της πόλης διαφορετικά. Και είναι από την εικόνα, από τα ντοκουμέντα, που κάθε φορά έχουμε στα χέρια μας, που θα δημιουργήσουμε ή, μάλλον καλύτερα, θα ανα-δημιουργήσουμε την πόλη.

Γιατί περί αυτού πρόκειται. Από τις διάφορες εικόνες της πόλης, θα δημιουργήσουμε την εικόνα, *μιαν* εικόνα της πόλης μέσα από δύο υποθετικούς χρόνους: τον χρόνο, τον στιγμιαίο, όπου «ο φακός απαθανατίζει» και τον χρόνο, συνάθροισμα όλων των στιγμών και των πραγμάτων που απαθανα-

τίζονται και που διαρθρώνοντας θα φτιάξουν την «εικόνα - ιστορία» της πόλης.

Αλλά στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι η πόλη της Θεσσαλονίκης, η πόλη η εβραϊκή, που προτείνουν οι όποιες εικόνες.

- «Ξενοδοχείο Σπλέντιτ», σημαίνει ταξιδιώτες και μετακίνηση.

- «Κομμωτήριο Μπαρούχ», σημαίνει καλωπισμός, κοσμικότητες.

- «Μέγα- Καφεζυθοπωλείον Κρυστάλ» - και στα γαλλικά στην ίδια ταμπέλα «*Grande Brasserie - Café Cristal*» - θυμίζει το βιβλίο *Θεσσαλονίκη φωλιά των κατασκόπων*, του *Albert Londres*.

- Κινηματογράφοι, «Ολύμπια», «Παλλάς», «*Cinéma Pathé Frères*» σημαίνει εισβολή της νέας τέχνης στη ζωή της πόλης.

- «*Varsano, Libraire - Articles de Bureau - A Salonique*», σε διαφήμιση πάνω σε κάποιο τοίχο, σημαίνει ανταγωνισμό με κάποια άλλα βιβλιοπωλεία που θα βρούμε αλλού, όπως εκείνο της «*Librairie Hachette*» του *L. Μόλχο* ή εκείνο των *Matarasso - Saracoussi - Roussou*. Αλλά πριν απ' όλα βιβλιοπωλείο

αίνει: αναγνωστικό κοινό, διανοούμε-
ς, ιδέες:

*Victor Tiring - Vêtements - Chaussons -
ineterie»,* σημαίνει νέο τρόπο κατανάλω-
ς, μεγάλο αγοραστικό κοινό...

Εικόνες από τις βίλες *Allatini, Benrubi,*
et, από τη βίλα *Ida* του *Λεβή Μοδιάνο.*
ες σε διάφορα στυλ. Οι βίλες αυτές σε
ση με κατοικίες «παραδοσιακές», σημαί-
ν πόλη με πλούσιους και φτωχούς, αλλά
με τυπολογίες αρχιτεκτονικές που αντι-
χούν σε διαφορετικές αστικές καταστά-

Έλος, εργοστάσια, λέσχες, νοσοκομεία,
πεζες, εμπορικά καταστήματα, τελω-
ς, σχολεία...

ιγά σιγά δημιουργείται έτσι, από τις ει-
ες, η εικόνα της πόλης. Γιατί όλα αυτά,
στιγμιαία, πρέπει να διαρθρωθούν, να
δυναστούν, να τα δούμε μέσα στην κίνη-
στο θόρυβο των υπηλάτων και, μετά,
ηλεκτροδοτημένων τραμ, των ατμών του
ίνου που θα μεταφέρει τον έμπορο στη
νη, τον φοιτητή στο Παρίσι.

ια να αποκτήσουν σημασία όλα αυτά
πει να ιδωθούν μέσα από τη διακίνηση,
υναλλαγή, τη σύγκρουση, τη λειτουργία
όν, επαγγελμάτων, συμφερόντων, ειδι-
ήτων, πολιτικών και διανοητικών ρευμά-
ς, θρησκευτικών και αντι-θρησκευτικών
εων.

ιατροί, νομικοί, δικηγόροι, δημοσιογρά-
ς, καθηγητές, δάσκαλοι, έμποροι, χαμά-
ες, τραπεζίτες, μαθητές, γυναίκες παρα-
ακά ντυμένες και καθισμένες σε κατώ-
ς, γυναίκες ντυμένες παριζιάνικα σε αυ-
ακές καρέκλες *Tonnet...* Όλοι αυτοί μι-
τας, και άλλοι διαβάζοντας, ισπανοε-
ϊκά, γαλλικά, ιταλικά, ελληνικά, γερμα-
ς (ο *Ιωσήφ Νεχαμά* δεν μας λέει ότι μπο-
σε κανείς να βρει στα βιβλιοπωλεία πε-
δικά από τη Βιέννη, τη Φραγκφούρτη,
Κολωνία, το Βερολίνο;) φτιάχνουν, μαζί
τον ήχο των μηχανών, το θόρυβο της
μοπολίτικης πόλης.

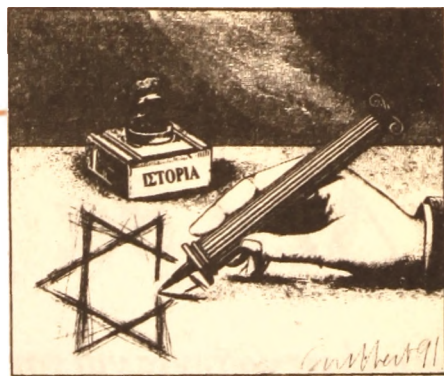
πόλη είναι διαπλοκή του αστικού και
του κοινωνικού ιστού. Και από αυτή
άποψη η Θεσσαλονίκη, χάρη στους
αίους, είναι η κατ' εξοχήν πόλη και η
εξοχήν κοσμοπολίτικη πόλη. Τόσο με
ανατολίτικη της έκφραση αλλά όσο και
η δυτική. Και η δυσκολία να την περι-
ψουμε είναι αυτή: Δεν είναι μόνο ο συ-
τισμός, το εμπόριο, οι γλώσσες και οι
ήπτες. Δεν είναι ούτε τα σχετικά πολύ-
φα αρχιτεκτονικά στυλ που κάνουν τη
σσαλονίκη, την πριν την απελευθέρωση
την πυρκαγιά του 1917, να είναι πόλη
αδική.

ίναι η διπλή υφή της πόλης με οικονομίες
τλεγμένες τόσο με τη Δύση όσο και με την

Ανατολή. Με οικονομίες τόσο «παραδοσια-
κές», στατικές, όσο και άλλες που είναι δυ-
ναμικές γιατί εγγράφονται στον καπιταλι-
στικό δυτικό κόσμο.

Αλλά πέρα από αυτόν, ή μάλλον γι' αυτόν
ακριβώς το λόγο, οι ιδέες – και η μορφή και η
ζωή της πόλης εξαρτώνται από τις ιδέες για-
τί αυτές *χωροθετούνται*, σε στέκια, σε καφε-
νεία, σε σπίτια, σε δρόμους, σε τυπογραφεία
και συνοικίες – οι ιδέες λοιπόν ακολουθούν
και εκφράζουν αυτή τη διπλή ζωή της Θεσ-
σαλονίκης.

Η Θεσσαλονίκη δεν είχε γκέτο όπως μπο-
ρούσε κανείς να το βρει στην Πράγα (ιδιαί-
τερα πριν από τη δεκαετία του 1860) και στις
δεκάδες άλλες πόλεις της Ευρώπης. Η Θεσ-
σαλονίκη δεν ήταν γκέτο, όπως υπήρξαν
ολόκληρες πόλεις της Ρωσίας λόγω του
προστατευτισμού και του αντισημιτισμού
της τσαρικής πολιτικής. Γι' αυτό και να μη
γέννησε έναν *Σαγκάλ*. Αλλά αυτό σημαίνει
ότι η Θεσσαλονίκη ξεφεύγει από τη συνηθι-
σμένη «τοπογράφηση» που γίνεται σ' ό,τι

αφορά τις πόλεις της Ευρώπης, από τον
Μεσαίωνα και μέχρι το Ολοκαύτωμα. Πό-
λεις όπου εξειδικεύονται οι χώροι και τα
επαγγέλματα του «εβραϊκού στοιχείου» ή
της εβραϊκής μειονότητας, όπως συνήθως
λέγεται. Και γράφοντας κάτι τέτοιο αναφέ-
ρομαι σε βιβλία όπως αυτό του *David Philip-
son* (*Old European Jewries-1984*) ή και άλ-
λων αργότερα.

Αν το γκέτο σημαίνει εκτοπισμός (και «η
οδός των Εβραίων» στο Στρασβούργο
το θυμίζει ακόμα), το γκέτο μπορεί να ση-
μαίνει και ένδειξη της συνοχής και της αυτο-
νομης ανάπτυξης της εβραϊκής κοινότητας

>>>

Ο ΕΝΤΓΚΑΡ ΜΟΡΕΝ ΚΑΙ Η ΣΕΦΑΡΑΔΙΤΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

«ΜΕΤΑΦΕΡΟΝΤΑΣ τον 16ο αιώνα στην Ανατολή τον πολιτιστικό πλούτο της πρώιμης
Αναγέννησης (που και η ίδια είχε εμπλουτιστεί από τον αραβικό πολιτισμό της Ανατο-
λής), δηλαδή τον πλούτο της χριστιανο-ισλαμο-εβραϊκής Ιβηρικής χερσονήσου, οι
Σεφαραδίτες Εβραίοι ανοίχτηκαν, κατά τον 19ο αιώνα, στον όψιμο δυτικό πολιτισμό,
αυτό της εκκοσμίκευσης, του Διαφωτισμού, του μοντέρνου πολιτισμού. Επανειλημμέ-
νως, η σεφαραδίτικη κουλτούρα της Θεσσαλονίκης υπήρξε μια εξέχουσα στιγμή μέσα
στον ιστορικό στρόβιλο της Μεσογείου, όπου Δύση και Ανατολή ανανεώνονται η μία
από την άλλη.

Η Θεσσαλονίκη υπήρξε, αδιάλειπτα, εκτός από την πιο σκοτεινή περίοδο του 18ου
αιώνα, *χωνευτήρι* της Ανατολής και της Δύσης που παρήγαγε κάθε φορά ένα πολύ
πλούσιο μείγμα πολιτισμών.

Όμως ο Διαφωτισμός, οι μεταρρυθμίσεις, η επανάσταση των Νεότουρκων και, τελικά,
η διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και ο εξελληνισμός της Θεσσαλονίκης θα
αποσυνθέσουν την πόλη - πατρίδα. Ενώ Έλληνες, Βούλγαροι, Τούρκοι βρίσκουν την
πατρίδα τους σε ένα κράτος - έθνος, οι Σεφαραδίτες Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, από
την πλευρά τους, θα θελήσουν να ξεφύγουν από το κράτος - έθνος. Αυτό όμως, τελικά,
θα αποδιάρθρωσει την μικρή πατρίδα τους και εκείνοι θα καταδικαστούν να σκορπί-
σουν στη Δύση ή να διαλυθούν στην Ελλάδα.

Η σεφαραδίτικη ψυχή θα μείνει ακόμη, για ένα διάστημα, πολύ ζωντανή φέροντας τη
σκοτεινή συνείδηση του προαιώνιου κοινού πεπρωμένου. Οι Θεσσαλονικείς μέτοικοι
θα παραμείνουν βαθύτατα πιστοί στη μνήμη της μικρής χαμένης πατρίδας τους. Όμως
η ενσωμάτωση και στη Δύση και στην Ελλάδα, θα επέλθει. Τα παιδιά των Εβραίων της
Θεσσαλονίκης, γαλουχημένα στις νέες πατρίδες, αγνοούν ότι, ακριβώς, αυτή η ιδιαιτε-
ρότητα στην κουλτούρα και την ταυτότητα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης ήταν που
ευνόησε τη διάλυσή τους προς τις χώρες της Δύσης».

Απόσπασμα από το βιβλίο του *Εντγκάρ Μορέν, Vidal et les siens*. Σ' αυτό, ο Ε.Μ.
αφηγείται την ιστορία της οικογένειάς του με κεντρικό ήρωα τον πατέρα του *Vidal*
Nahum, ο οποίος γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη, έζησε εκεί μέχρι το 1920, οπότε
εγκαταστάθηκε στη Γαλλία, όπου πέθανε το 1984.

Η ιστορία της οικογένειας *Nahum* δίνει στον Ε.Μ. μια πρώτης τάξεως αφορμή για να
αναπλάσει την περιπέτεια των Σεφαραδιτών Εβραίων της Θεσσαλονίκης που άρχισε
τον 15ο αιώνα και έκλεισε με τον πιο βίαιο, φρικτό και ανεπίστροφο τρόπο, το 1943, στα
ναζιστικά στρατόπεδα εξοντώσεως.

Δεν θα μπορούσε να γίνει αλλιώς

Πίσω από τις κραυγές για τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκε ο Τύπος την υπόθεση των «σατανιστών» και εκείνη του ανθρωποκτόνου της Ερμιόνης, υπάρχει και ο αμείλικτος κώδικας της αγοράς που ασπάζονται όσοι κάνουν καριέρα στα ΜΜΕ. Η άποψη που ακολουθεί θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κυνική – αν δεν ήταν, απλώς, μια ψύχραιμη ματιά στον τρόπο με τον οποίο εκτιμούν τα γεγονότα τα media. Και οι επιχειρηματίες που είναι πίσω τους...

Τις μέρες της σατανολογικής έκρηξης, σε εφημερίδα που δοξάστηκε κάποτε για το σχετικό εγκληματολογικό οίστρο της, ο εγκυρότερος σχολιαστής της ζητούσε λαύρος την επαναφορά της θανατικής ποινής, στις τηλεοπτικές στήλες της κυριαρχούσε η γνωστή αποστροφή προς την τηλεοπτική σατανολαγνία και, μέσα σ' όλη αυτή την εμμονή στην προστασία της κοινωνίας από τα άνθη του κακού, η ίδια εφημερίδα δημοσίευσε, κατ' αποκλειστικότητα, την γαργαλιστική περιγραφή της... σατανίστριας, για τις σεξουαλικές επιδόσεις της με τον Μάκη, τον αρχηγό της απίθανης και αποτρόπαιας, κατά τα άλλα, ομάδας.

Στη συζήτηση (ή μήπως... ζύμωση) που οργάνωσε ο ευφάνταστος Ευάγγελος Βενιζέλος, με τους διευθυντές των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης, περίσσεψε πια ο στρουθοκαμηλισμός. Αγαπητοί συνάδελφοι, υπερασπιζόμενοι προφανώς τις ιδέες και τις αγωνίες τους, άρχισαν να αντιδρούν και να υπαινίσσονται πονηρές σκέψεις, περικοπές δικαιωμάτων, υστεροβουλίες της κρατικής εξουσίας απέναντι στη δική τους εξουσία.

Ειπώθηκαν διάφορα για την κοινωνία, για το κοινό που αποδέχεται και επιδραβεί με τους δείκτες θεαματικότητας όλο αυτό το σερβιρισμένο αίμα. Ανομολόγητα, όμως, κυριάρχησε μια συλλογική ενοχή που κράτησε όλους στενά δεμένους στο φαύλο κύκλο. Τι σημασία έχει ποιος άρχισε πρώτος, ποιος ακολούθησε και πόσος φανατισμός, πόσος κυνισμός και πόση αμετροέπεια έφεραν τα πράγματα εδώ που τα έφεραν. Κανείς δεν φάνηκε διατεθειμένος να αλλάξει, να διορθώσει έστω, αυτή τη φρίκη. Και κανείς δεν παραδέχθηκε ότι δεν θα το μπορούσε· αυτός ο αφορισμός για το ότι «δεν ζούμε επιτέλους σε κοινωνία αγγέλων» ομολογεί στην ουσία την υπαλληλική τραγωδία της δημοσιογραφικής ιντελιγκέντσας. Οι εκπρόσωποι της κρατικής τηλεόρασης είχαν βέβαια την πολυτέλεια να διαλαλούν όλα τα ηχηρά περί κοινωνικής ευθύνης, αλλά σχέση με την κοινωνική ευθύνη έχει επίσης και η κυβερνητική προπαγάνδα, ή η φιλοσοφία προγράμματος της κρατικής τηλεόρασης και ραδιοφωνίας.

Η συλλογική και αόριστη ενοχή αποκρύπτει μια κυνικότατη, αλλά και ουσιαστικότατη αλήθεια: όλοι υποτασσόμαστε στην εμπορική σκοπιμότητα του Μέσου στο οποίο εργαζόμαστε κι αυτή υπερασπίζουμε. ΟΛΟΙ, μεροκαματιάρηδες είμαστε που φτιάχνουμε την καθημερινή τροφή του φιλοθεάμονος κοινού σε φρίκη και ψέμα και κουτσομπολιό και οικονομική σκοπιμότητα και πολιτική υστεροβουλία. Ας αφήσουμε τις υποκρισίες και τα μυγιάγχιχα στην άκρη, ας σταματήσουμε να θεωρούμε τη δημοσιογραφία... λειτούργημα. Ένα άγριο επάγγελμα είναι που, κατά παραγγελία και δραχμοθηρική σκοπιμότητα των αφεντικών, των εκδοτών και των ιδιοκτητών, δηλαδή, κατασκευάζει τη ζωή, τρέφεται από τις σάρκες της κοινωνικής απόγνωσης και παίζει, κάθε μέρα και με περισσότερη αποτελεσματικότητα, διευρύνοντας διαρκώς το μερίδιό του, στο παιχνίδι των εξουσιών.

Βέβαια το επαγγελματικό μας σωματείο εκδίδει φιρμάνια μελοδραματικών διαπιστώσεων για τον κατήφορο που δεν έχει σταματημό, αλλά σιωπά στον καταμερισμό των ευθυνών. Αυτή η σιωπή είναι μοιραία. Ο συνδικαλισμός δεν μπορεί παρά να εκφράζει την εμμονή στη συλλογικότητα, αυτό είναι το υπαρκτικό του συστατι-

κό. Καλύτερα λοιπόν η ΕΣΗΕΑ να διεκδικεί τη βελτίωση του μεροκάματου, και την προστασία της ασπιρίνης του συνταξιούχου, αντί να ηθικολογεί με κενολογίες για το δημοσιογραφικό λειτούργημα.

Η αντιδικία ανάμεσα στον ηλεκτρονικό και τον έντυπο Τύπο είναι αντιδικία δικαιολογημένη από την ανακατανομή που έγινε και συνεχίζεται σε ό,τι αφορά την αγορά, την εμπορική δύναμη, και κατά συνέπεια και την πολιτική - εξουσιαστική αποτελεσματικότητα στο χώρο του Τύπου. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά χάνουν χρήματα και δύναμη - τα τηλεοπτικά δίκτυα, αντίθετα, κερδίζουν: εδώ παίζονται όλα.

Οι απίστευτης νοσηρότητας υποθέσεις των σατανιστών και του Δουρή θα είχαν -και είχαν- την ίδια αντιμετώπιση και στην τηλεόραση και στις εφημερίδες. Και η καταγραφή τους δεν μπορούσε να παρακάμπτει τη νοσηρότητά τους. Οι κοινωνιολογίζοντες, βέβαια, και οι τιμητές της δημοσιογραφικής πιάτσας φλυαρούν περί παιδευτικής λειτουργίας και τα λοιπά ρομαντικά και κούφια. Η δημοσιογραφία, όμως, δεν είναι παιδευτικός οργανισμός, αλλά ένα επάγγελμα, που κατ' εντολή δραχμοθηρικής σκοπιμότητας και πολιτικής υστεροβουλίας παράγει ένα προϊόν άμεσα καταναλώσιμο, σαν το γάλα της ΔΕΛΤΑ και εξίσου αλλοτριωτικό σαν τη μόδα του ΜΟΣΚΙΝΟ.

Όλος ο θόρυβος για την σατανολογία, ακόμα και οι οιμωγές του στυλ για τον Δουρή που κρύβουμε μέσα μας, τα περίτεχνα άρθρα, οι υπουργικές ευαισθησίες, οι επιλεκτικές αμνησίες, οι εισαγγελείς της Ερμιόνης, όλοι αυτοί -πλην ελαχίστων- συνειδητά απέκρυψαν την αδυναμία τους να προσεγγίσουν τέτοια φαινόμενα με άλλη πολιτισμική - κοινωνική οπτική.

Αυτή η αδυναμία δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο της εγχώριας δημοσιογραφίας. Στην Αγγλία, που η τηλεόρασή της και οι εφημερίδες της αποτελούν για διάφορους δικούς μας ημιμαθείς σημεία αναφοράς, το μέγιστο θέμα των τελευταίων χρόνων είναι η δύσμοιρη λαίδη Ντι, η πριγκίπισσα Νταϊάνα και τα κερατώματά της από τον ξενέρωτο διάδοχο Κάρολο.

Δεν θα μπορούσε να ήταν λοιπόν διαφορετικά τα πράγματα αυτή είναι η προδιαγεγραμμένη πορεία τους. Γιατί ο Τύπος, στην οποιανδήποτε μορφή του, ήταν και είναι δέσμιος της εμπορικής της κοινωνικής και της πολιτισμικής του καταγωγής· γιατί οι δημοσιογράφοι φλυαρούμε για ελευθερίες και ανεξαρτησίες, αποκρύπτοντας τις ατομικές ευθύνες μας, την λαστιχένια μας συνείδηση, την εξάρτησή μας από το μεροκάματο και την ευκολία προσαρμογής μας στη «γραμμή» του αφεντικού.

Ο κύριος Υπουργός, λοιπόν, που παρουσιάζεται ευαίσθητος και οι συνάδελφοι που τον αντιμετωπίζουν με την παροιμιώδη τάχα υποψία, αντάξια της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, κάπου υποκρίνονται ή, χειρότερα, είναι αφελείς και ανιστόρητοι. Μόνο να μην το παίζουν όλοι τους αθώοι και έτοιμοι να σώσουν την κοινωνία από το κακό.

Γιώργος Μπράμος

Συμμελέτριά: Βασίλης Καπετανγιάννης

ΑΜΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑ

Ο πρόεδρος Κλίντον έκανε μια επιτυχή εμφάνιση στην Ευρώπη και προς το παρόν κατάφερε να ισοσταθμίσει την απογοήτευση των χωρών της ανατολικής Ευρώπης για τη μη ένταξή του στο ΝΑΤΟ με τους λόγους της Ρωσίας, προσφέροντας τη «Σύμπραξη για την Ειρήνη».

Ωστόσο, οι ανησυχίες για την εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ Αμερικής και Ρωσίας, σχέσεις που ακολουθούν ακόμη να επηρεάζουν μεγάλο μέρος του παγκόσμιου χάρτη σε περιοχές μάλιστα πολύ αίσθητες, εξακολουθούν να υπάρχουν. Και ενισχύθηκαν μάλιστα από την παραίτηση του αντιπροέδρου της κυβέρνησης και «αρχιτέκτονα της οικονομικής μεταρρύθμισης» προς την «ελεύθερη αγορά» Γκαϊντάρ. Η ανακοίνωση του κόμματος του καϊντάρ «Επιλογή της Ρωσίας», που στις πρόσφατες εκλογές κατέδθηκε στηρίζοντας τον πρόεδρο Γέλτσιν, περί «απομάκρυνσης από την πορεία της μεταρρύθμισης και της σταθεροποίησης» λέει πολλά. Ιδίως τραβάει το χαλί κάτω από τα πόδια του Γέλτσιν, που απειλείται σοβαρά από τους ακροδεξιούς του Ζιρινόφσκι.

Για την Αμερική, το πρόβλημα της οικονομικής ανόρθωσης της Ρωσίας είναι πρόβλημα κατ'εξοχήν ασφαλείας. Γι' αυτό κι ο Κλίντον υπεσχέθη βοήθεια ύψους 3 δισ. δολ., αναδιαπραγμάτευση χρέους, ποικιλίες διευκολύνσεις, επενδύσεις, τεχνική και βιομηχανική βοήθεια. Το «πακέτο» αυτό, βέβαια, να σταγών εν τω ωκεανώ για τη χειμαζόμενη ρωσική οικονομία, όπου τα διλήμματα είναι αμείλι-

κτα. Για να τεθούν υπό έλεγχο ο πληθωρισμός και τα τεράστια δημοσιονομικά ελλείμματα απαιτούνται ακόμη μεγαλύτερες θυσίες από τον εξουθενωμένο, ταπεινωμένο και σχεδόν εξαθλιωμένο ρωσικό λαό. Γι' αυτό και ο αμερικανός πρόεδρος προέτρεψε μεν για «περισσότερες μεταρρυθμίσεις», αλλά και για «περισσότερες κοινωνικές υπηρεσίες», ελπίζοντας ότι παρέχοντας ένα μικρό «δίχτυ ασφαλείας» στον Γέλτσιν με την οικονομική βοήθεια θα αποφευχθεί η περαιτέρω κοινωνική και πολιτική αποσταθεροποίηση και θα αναχαιτιστεί τουλάχιστον ο κίνδυνος των εθνικιστικών και ακροδεξιών φασιστικών δυνάμεων, που τρέφονται πάντα από τα κοινωνικά και εθνικά αδιέξοδα.

Ωστόσο, ο αμερικανός ΥΠΕΞ Κρίστοφερ έσπευσε να δηλώσει ότι εάν υπάρχει οπισθοδρόμηση στη Ρωσία, εάν απειληθούν οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης, τότε το ΝΑΤΟ θα πρέπει να εξετάσει την έγερση ενός φραγμού ασφαλείας «του τύπου που είχαμε στο παρελθόν». Η προειδοποίηση είναι σαφής. Η επάνοδος σε μία νέα ψυχροπολεμική περίοδο φαίνεται ορατή εάν οι εξελίξεις στη Ρωσία επιδεινώσουν τους φόβους που τονίζουν οι αναλύσεις περί «χειρότερου σεναρίου». Οι εξελίξεις αυτές μπορεί να μην είναι τόσο μακριά όσο μερικοί φαντάζονται. Αλλά προς το παρόν επικρατεί η άποψη ότι παρά τους φόβους και τις ανησυχίες, η καλύτερη επιλογή της Αμερικής και κατ'επέκταση της Δύσης στη Ρωσία είναι η στήριξη του Γέλτσιν και η προώθηση των μεταρρυθμίσεων σε βαθμό που θα προκαλέσουν κοινωνική έκρηξη. Η στήριξη βέβαια γίνεται υπό όρους.

**Μία νέα
ψυχροπολεμική
περίοδος είναι δυνατή
εάν στη Ρωσία
επικρατήσουν οι
ακροδεξιές και
εθνικιστικές δυνάμεις.**

Ο θόρυβος που προκλήθηκε παγκοσμίως μετά τα αποτελέσματα των ρωσικών εκλογών, το Δεκέμβριο που μας πέρασε, θα ήταν δικαιολογημένος, ακόμη και ελπιδοφόρος, όσον αφορά στις δημοκρατικές μας ευαισθησίες, διότι ο Ζιρινόφσκι είναι όντως όλα αυτά, και πολύ χειρότερα ακόμη.

Όμως, είναι επίσης γεγονός, δεν ανησυχούν όλοι για τον ίδιο λόγο. Οι πάντες, ωστόσο, τον δέχονται ως φαινόμενο.

ΤΟ «ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ» ΖΙΡΙΝΟΦΣΚΙ

Φαινόμενο, ιαλήθεια, πού; Στην, κατά τα άλλα, «ειρηνική», δίχως συγκρούσεις και εθνικισμούς Ευρώπη; Φαινόμενο για ποιον; Για «αγαθούς» ηγέτες όπως ο Κολ, ο Ιζετιμπέκοβιτς, ο Γκλιγκόροφ και άλλους, οι οποίοι «παλεύουν» για την «ευημερία» των κρατών τους και για «σταθερότητα» με τους γείτονές τους, έχοντας ως όπλα το σωβινισμό και τις ανομολόγητες επιθυμίες τους; Σίγουρα όχι γι' αυτούς, και ο υποψιασμένος αναγνώστης καταλαβαίνει γιατί. Τότε, λοιπόν, φαινόμενο για τη Ρωσία; Οι Ρώσοι είναι ένας υπέροχος, εγκάρδιος και φιλόξενος λαός, με μεγάλη ιστορία και παράδοση. Γι' αυτήν, όμως, την ιστορία και την παράδοση, ο Ζιρινόφσκι δεν αποτελεί κεραυνό εν αιθρία, αν εξαιρέσει ίσως κανείς την Οχτωβριανή Επανάσταση.

Η κόκα - κόλα δεν αρκεί. Οι Ρώσοι χρειάζονται κάτι πολύ παραπάνω από ένα ποτό!...

Κι αυτό όχι από κάποιο αίσθημα μαζικού μαζοχισμού της ρωσικής ψυχής. Οι αιτίες είναι σύνθετες και ίσως δε θα έφτανε όλο το τεύχος για να τις αναλύσουμε. Πολύ χοντρικά, όμως, δύο είναι τα βασικά νήματα απ' όπου μπορούμε να πιαστούμε: Πρώτον, οι

Ρώσοι βαρέθηκαν. Και βαρέθηκαν πολύ συγκεκριμένα πράγματα, όπως π.χ. τις υποσχέσεις δίχως αντίκρισμα. Αν το συνδυάσουμε με την οικονομική κρίση που μασιτίζει την απέραντη πατρίδα τους και την κοινωνική ψαλίδα που συνεχώς μεγαλώνει, τότε βρίσκουμε κάποια άκρη.

Εξάλλου, ως γνωστόν, η εξαθλίωση οδηγεί αναγκαστικά στην επανάσταση, οδηγεί και στο φασισμό.

Δεύτερον, η ανυπαρξία οργανωμένης προοδευτικής πρότασης εξ αριστερών. Και δεν εννοούμε μόνο το ένα απ' τα πολλά κομμουνιστικά κόμματα που πήρε μέρος στις εκλογές. Εννοούμε το γενικό χάος που επικρατεί στην πολιτική σκηνή της χώρας και το οποίο εκφράστηκε, με κωμικοτραγικό τρόπο, στην προεκλογική περίοδο που έτυχε να ζήσω από κοντά.

Ο εθνικισμός προ των πυλών;

του Γρηγόρη Τραγγανίδα

Βλαντίμιρ Ζιρινόφσκι, λοιπόν. Το «νέο φρούτο» κατά τον ΑΝΤ1, ο «Χίτλερ της Ρωσίας» για τα διεθνή πρακτορεία ειδήσεων, «εχθρός των μεταρρυθμίσεων», «απειλή για τη Δημοκρατία», ο «εθνικιστής που είναι έτοιμος για όλα» για τους δυτικοευρωπαίους εταίρους, τους επενδυτές, το ΝΑΤΟ, το ΔΝΤ, αλλά και για τους απλούς πολίτες της Γηραιάς Ηπείρου, που κάτι παραπάνω ξέρουν περί φασισμού, καθώς, ανέκαθεν, αποτελούσαν στόχο του.

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ

Καταρχάς, δεν ήταν μόνο κοινοβουλευτικές, αλλά και ένα άτυπο δημοψήφισμα υπέρ ή κατά του καινούργιου Συντάγματος.

Το ενδιαφέρον της υπόθεσης είναι πως η συντριπτική πλειοψηφία από τους ψηφισάντες το «ναι» στο νέο Σύνταγμα, δεν είχε ιδέα για το περιεχόμενό του.

Περιεχόμενο, που δίνοντας όλες τις εξουσίες στον πρόεδρο, καταργούσε ουσιαστικά την ίδια την έννοια του Κοινοβουλίου, για τη σύσταση του οποίου γίνονταν οι εκλογές. Η

ντίφαση ήταν εκπληκτική και αυτό φάνηκε και στις πρόσφατες ταραχώδεις συνεδριάσεις της Άνω Βουλής.

Ειδικοί απεσταλμένοι της ΕΟΚ, καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, ταξίδεψαν σε μεγάλα αστικά κέντρα για να ελέγξουν αν η παρουσίαση των κομμάτων και των υποψηφίων από τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ και τον Τύπο ήταν ισότιμη ή όχι. Φυσικά, έφυγαν ευχαριστημένοι. Ποιος ενδιαφερόταν στις Βρυξέλλες για το αν η *Πράβντα* είχε απαγορευθεί καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, για τη μαζική γνωση των ψηφοφόρων όσον αφορούσε στο νέο Σύνταγμα, αλλά και για τα τεράστια ποσά των διαφημίσεων, πριμοδοτούμενων από τράπεζες κομμάτων, που ουσιαστικά διοποιοούνταν τον τηλεοπτικό χρόνο;

Ο Ζιρινόφσκι, για παράδειγμα, εμφανιζόταν στην τηλεόραση 4 με 5 φορές ημερησίως και για αρκετή ώρα, τη στιγμή που η «ταρίφα» στο τηλεοπτικό μέγαρο «Οστάνκινο» ήταν 1.000 δολάρια το λεπτό. Τρελά ποσά για τη Ρωσία.

Οι συνθήκες αυτές του έδωσαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τις μεθόδους του κρατικού λαϊκισμού, του ψυχολογικού εκβιασμού και των άλλων όπλων της προπαγάνδας και να μιλήσει για πράγματα που ανείχαν απ' τους αντιπάλους του δεν έθιξε, αλλά που πραγματικά αποτελούν υπαρκτά προβλήματα της ρωσικής κοινωνίας.

«Έπιασε» η τηλεοπτική αμεσότητά του, ο ρόπος που μιλούσε και άριστη γνώση του της ρωσικής ψυχής. Αλλά δεν ήταν μόνο αυτό.

Όπως έγραψε κι ένας πολιτικός αναλυτής στη φιλογέλτσινική πλέον, εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας *Αργκουμέντι* i *Φάκτι* μετά τα αποτελέσματα των εκλογών, ο Ζιρινόφσκι βοηθήθηκε έμμεσα κι από την ίδια την αλιγωρία των «δημοκρατών - μεταρρυθμιστών», όπως τους ονομάζει ο σχολιαστής, να αλλήσουν ανοιχτά για τις αιτίες που ο «παράδεισος» αργεί παρά τις θυσίες, καθώς και για τις προοπτικές.

Χαρακτηριστικές, ως προς τα παραπάνω, είναι οι εμφανίσεις του Γκαϊντάρ, του «χαϊνέμένου παιδιού» του Γέλτσιν, του εισηγητή των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και του ύριου αντιπάλου του Ζιρινόφσκι. Ο Γκενάτι Γκαϊντάρ, λοιπόν, επαναλάμβανε σε ύψιστο υποχρέωση -για να εμπεδωθεί πως- πως «η χώρα περνάει κρίσιμες στιγμές» και πως «πρέπει να συνεχιστούν οι μεταρρυθμίσεις και να διαφυλαχθεί η δημοκρατία», εννοώντας σαφώς τον εθνικιστή αντίπαλό του.

«Λάθος εξ αρχής», όπως θα έλεγε και ο Πάουντ. Ο Ζιρινόφσκι έγινε στόχος των πάλ-

νων, ξεχνώντας αυτοί οι «πάντες» πως για τους Ρώσους ο «επικίνδυνος» για την εξουσία, αυτομάτως είναι «καλός» και οικείος για τους ίδιους. Ο Ζιρινόφσκι το μόνο που είχε να κάνει ήταν να παίξει το ρόλο του Ρομπέν των Δασών. Και το έκανε.

ΟΙ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ

Αυτό που πραγματικά φόβισε τους Δυτικούς, δεν ήταν τόσο ο ίδιος ο Ζιρινόφσκι. Εξάλλου, το είπαμε και στην αρχή, η «νέα τάξη πραγμάτων» γέννησε, κατά δεκάδες, εθνικιστικά εκτρώματα σ' όλο τον πλανήτη, αλλά και στην Ευρώπη, για τα οποία ο θόρυβος δεν ήταν τόσο μεγάλος όσο θα έπρεπε.

Ήταν η προοπτική συσπείρωσης της Ρωσίας, έστω και γύρω από έναν εθνικιστικό πυρήνα που ο μεγαλοϊδεατισμός του θα γινόταν επικίνδυνος για τα συμφέροντά τους.

Για το ΝΑΤΟ, η επιρροή της Ρωσίας στα κράτη δορυφόρους της πρέπει να ανακοπεί δραστικά. Σ' αυτό το πλαίσιο κινούνται και οι αποφάσεις της πρόσφατης συνόδου του.

Από την άλλη, οποιανδήποτε συμμετοχή των χωρών αυτών στο ΝΑΤΟ απειλεί αντιστοίχως τη Ρωσία. Ο Γέλτσιν ίσως είναι έτοιμος για παραχωρήσεις, για να προσελκύσει ξένες επενδύσεις και δάνεια, στρατηγικά όμως είναι ασύμφορο και οι στρατιωτικοί στη Μόσχα σκέφτονται λιγότερο το εμπόριο.

Ο Ζιρινόφσκι με τις δηλώσεις του περί «προσαρτήσεων» ξεφεύγει από το παραπάνω σχήμα και ίσως και να μπλόφαρε για ψηφοθηρικούς λόγους.

Το πιθανότερο, όμως, είναι να αναφέρεται στη στρατηγική της Ρωσίας απέναντι στις ανατολικές χώρες και τις δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ, την οποία προωθούν ακραίοι εθνικιστικοί κύκλοι στους πολιτικούς και το στρατό. Κύκλοι τους οποίους ο ίδιος εκφράζει και που μπορούν προοπτικά να γίνουν επικίνδυνοι για την ίδια τη Ρωσία πρωτίστως, στο, έτσι κι αλλιώς, διαταραγμένο Status της Ανατολικής Ευρώπης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ουδείς μπορεί να βάλει το χέρι του στη φωτιά. Όπως ειπώθηκε και πιο πάνω, το νέο Σύνταγμα το μόνο που εγγυάται ξεκάθαρα είναι οι υπερεξουσίες του προέδρου.

Αυτός προτείνει πρωθυπουργό και το Κοινοβούλιο απλά συμφωνεί ή όχι. Σε περίπτωση που η κρίση του είναι αρνητική και αυτό επαναληφθεί τρεις φορές, τότε ο πρωθυπουργός διαλύει το Κοινοβούλιο και προκηρύσσει νέες εκλογές.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι πλειοψη-

φίες και οι μειοψηφίες στην Κάτω Δούμα και στο Συμβούλιο της Ομοσπονδίας δεν παίζουν και μεγάλο ρόλο στο σχηματισμό κυβέρνησης. Ο Ζιρινόφσκι, ωστόσο, είναι από τους ανθρώπους που τέτοιου είδους εμπόδια δεν τον ενοχλούν και πάρα πολύ. Εξάλλου, υπάρχουν κι άλλοι δρόμοι που οδηγούν στην εξουσία, εκτός Συντάγματος, και ο ίδιος τους ξέρει καλά.

Η λαϊκή υποστήριξη στο πρόσωπό του είναι ισχυρή, αν κρίνει κανείς από τα ποσοστά, αν και η αποχή ήταν πολύ μεγάλη. Κατά συνέπεια, είναι νωρίς να μιλήσουμε για πραγματικές τάσεις της ρωσικής κοινωνίας στον εθνικισμό.

Τέτοιο ρεύμα υπήρξε σε περιοχές όπως η Σαχαλίνη, για τους γνωστούς λόγους του προβλήματος με την Ιαπωνία, στους Ρώσους των βαλτικών σημοκρατιών, λόγω του ρατσισμού που αντιμετωπίζουν και στο στρατό.

Αυτό που σίγουρα όμως έδειξαν οι εκλογές, αλλά και το προεκλογικό κλίμα, είναι η απο-στροφή των πολιτών στο πρόσωπο του Γέλτσιν και η άρση της εμπιστοσύνης τους στην πολιτική του, εκφρασμένη είτε με ακραίες επιλογές -βλέπε Ζιρινόφσκι- είτε με την αποχή και την απογοήτευση που έφερε η έλλειψη ουσιαστικής εναλλακτικής πρότασης.

Νέα Οικολογία

Τεύχος 111, Ιανουάριος 1994

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομυχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36 19 837, fax. 36 02 621.

ΡΙΟ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ • ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ • Ο ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ AMAZONΙΑΣ • ΝΑΡΚΙΣΣΙΣΜΟΣ • ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ

Η Νέα Οικολογία κυκλοφορεί την 15η κάθε μήνος

Για κάποιους η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται· παραμένει απελπιστικά και απεγνωσμένα η ίδια!... Και η εξέγερση των ιθαγενών νεοζαπατιστών του Μεξικού, απογόνων των Μάγια και των Αζτέκων, θα πρέπει ακριβώς να εκληφθεί κραυγή απόγνωσης και απελπισίας. Ολόκληρη η ιστορία του Μεξικού, εξάλλου, «ακούγεται» ως κραυγή απόγνωσης και αγωνίας... Και ίσως να είναι λίγο τυχαίο, ίσως λίγο συμβολικό, που η εθνική εορτή του Μεξικού είναι η επέτειος μιας... κραυγής!... Ήταν Κυριακή πρωί της 16ης Σεπτεμβρίου του 1810, όταν ο Μιγέλ Ιδάλγο ν Κοστήγια, σεβάσμιος γέροντας και σοφός ιησουΐτης, ιερέας του χωριού Ντολόρες, αφού απελευθέρωσε από τις φυλακές των ισπανών κατακτητών τους μεξικανούς πατριώτες, κάλεσε το ποίμνιό του και αντί για το κήρυγμα του Κυρίου κήρυξε το κήρυγμα της ελευθερίας. Το κήρυγμα αυτό έμελλε να μείνει στην ιστορία σαν «κραυγή (ή ιαχή) του Ντολόρες» και θεωρείται η κορυφαία στιγμή της μεξικανικής ιστορίας.

Αυτή η ιαχή αντήχησε πάλι ανά τον κόσμο με την εξέγερση της Τσιάπας, πριν προλάβει καλά καλά να ανατείλλει το 1994. Ποιοι ακριβώς εξέγερθηκαν; Και γιατί εξεγέρθηκαν, αφού με τον πρωτόγονο εξοπλισμό τους δεν μπορούσαν να επιφέρουν κανένα σοβαρό πλήγμα στις ειδικές μεξικανικές δυνά-

μεις; Συμμετείχαν στην εξέγερση και αντάρ-

τες της γειτονικής Γουατεμάλας; Και ο νεο-ρός «κομαντάντε» Μάρκος, ξενοφερμένος και πολύγλωσσος, φερόμενος κι αρχηγός της εξέγερσης, δεν έχει βέβαια κανένα κοινό σημείο με το θρυλικό Ζαπάτα – αλλά από ποιο ξεφύτρωσε; Τα ερωτήματα αυτά δεν απαντήθηκαν και είναι, ούτως ή άλλως, δευτερεύουσας σημασίας. Σημασία έχει ότι η εξέγερση της Τσιάπας ήταν σίγουρο ότι θα είχε διάρκεια. Και σίγουρο είναι ακόμη ότι η κατάσταση στην Τσιάπας, θα παραμείνει ως έχει από την εποχή του Κολόμβου: οι Ίντιος θα είναι πένητες γεωργοί και οι πένητες γεωργοί θα είναι Ίντιος... Οι πλούσιοι θα παραμείνουν οι ίδιοι: οι γαιοκτήμονες, οι φεουδάρχες. Γιατί αν δεν το ξέραμε η εξέγερση μάς το έμαθε: στην Τσιάπα το καθεστώς είναι φεουδαρχικό και κύρια μορφή της οικονομίας είναι το λατιφούντιο...

Κραυγή Ντολόρες, ιαχή Τσιάπας

του Δημ. Φιλίππη

Ο Τύπος, διεθνής και ελληνικός, κάλυψε με κατατοπιστικά άρθρα την εξέγερση των αυτοαποκαλούμενων (νεο)ζαπατιστών της Τσιάπας του Μεξικού... Και όλοι συμφώνησαν σε ένα μακάβριο ποσοστό: γύρω στο 35% του μεξικανικού πληθυσμού, και πρόκειται κυρίως για ιθαγενείς, τους λεγόμενους «Ίντιος», είναι πένητες, δούλοι και αγράμματοι. Μιλάμε για ρατσισμό, φυσικά... Μόνο που η «φιλοσοφία» αυτού του ρατσισμού είναι λιγάκι πρωτότυπη: Οι μη ισπανόφωνοι είναι κατώτερα όντα! Και αυτό το παρέδλεψαν οι εφημερίδες...

Η σύγχρονη φεουδαρχία!

Τελικά, αυτή ήταν η σημασία της δραχύνδας αυτής εξέγερσης, χωρίς κατ' ανάγκη να είναι αυτός και ο πρωταρχικός σκοπός των εξεγέρσεων: Τα ΜΜΕ του Μεξικού δεν σιάπησαν, όπως έκαναν σε ανάλογες περιπτώσεις εκείνα της Γουατεμάλας ή του Σαλβαντόρ· αντίθετα, κατέγραψαν διεξοδικά την εξέ-

Κοινωνικά ήταν τα προβλήματα που οδήγησαν στην εξέγερση των Ινδιάνων του Μεξικού

αυτοί από τις σελίδες της ισπανικής *El Pais* τα γεγονότα και «φωτογράρισαν» τους υπευθύνους...

Βέβαια, δεν μπορεί να διανοηθεί πια κανείς να κατηγορήσει ως υπευθύνους την Κούβα, τη Σοβιετική Ένωση, τον Τρότσκι ή τον Μάο... Και, βέβαια, είναι εύκολο να ρίξει κανείς τις ευθύνες στον Σαλίνας και στις ΗΠΑ... Πλήν, όμως, η αλήθεια είναι άλλη: όλοι συλλήδην, που ζουν, είτε έχουν συμφέροντα στο Μεξικό, είναι λίγο πολύ υπεύθυνοι για την κατάσταση στην Τσιάπας, γιατί η κοινωνική και οικονομική επιφάνειά τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μιζέρια των ιθαγενών. Και κατά σύμπτωση, όλοι αυτοί είναι ισπανόφωνοι, οι λεγόμενοι «λαντίνος»... Και την ευθύνη τούς την καταλογίζει μια από τις σημαντικότερες εφημερίδες του Μεξικού, η *Excelsior* που σε ανάλυσή της, στο φύλλο της 4/1/94, γράφει τα εξής: «Οι ισπανόφωνοι, φορείς μιας περίεργης υπεροψίας, πιστεύουν ακράδαντα ότι οι άτυχοι ιθαγενείς αποτελούν μέρος μιας «παράδοσης». Χάρη στους ιθαγενείς διαφυλάττονται τα έθιμά μας. (Ποια έθιμα, άραγε -αναρωτιέται η εφημερίδα, δικιά της και η παρένθεση- της εξουθενωτικής πείνας, της σκληρότητας, της αγραμματοσύνης;)...». Πιο κάτω, επισημαίνει ο ίδιος συντάκτης: «Ο Μεξικανός που δεν πάει σχολείο και δεν απολαμβάνει της στοιχειώδους μόρφωσης (και στη χώρα μας το προνόμιο της μόρφωσης είναι δυστυχώς καθορισμένο με κριτήρια απολύτως ρατσιστικά) και που παραμέ-

νει έτσι αποκλεισμένος από τον πολιτιστικό κόσμο της καστιλιάνικης, θα βρίσκεται πάντα στην ίδια μίζερη κατάσταση, ανίκανος να νικήσει το πεπρωμένο του».

Εξεγερμένοι δύο... ταχυτήτων

Για να συνειδητοποιήσουμε την ένταση του «κοινωνιογλωσσικού» αυτού ρατσισμού αξίζει να αναφέρουμε την ερμηνεία που δίνει η εγκυκλοπαίδεια του Μεξικού στον όρο «λαντίνος»: «Με το όνομα αυτό ορίζουμε το μη ιθαγενή Μεξικανό. Είναι οι έμποροι, οι γαιοκτήμονες και όλοι όσοι έχουν στη δούλεψή τους έμμισθους ιθαγενείς...». Αλλά δεν χρειάζεται να ανατρέξει κανείς στην εγκυκλοπαίδεια. Είναι εξαιρετικά ενδεικτικό το πρώτο αυθόρμητο σχόλιο των εφημερίδων για τους εξεγερμένους αντάρτες του ELZIN (αρχικά του «στρατού» των νεοζαπατιστών): «Μπορούμε να χωρίσουμε σε δύο είδη τους επικεφαλής των εξεγερμένων: σε αυτούς που μιλούν καλά τα ισπανικά και σε εκείνους που τα μιλούν σπαστά...».

Για τους Ίντιος του Μεξικού δεν διακρίνεται φως στην άκρη του τούνελ. Μοιάζει ειρωνικό, αλλά είναι η αλήθεια: Τα χρήματα που συνηθίζουν να δίνουν οι αμερικανοί ανθρωπολόγοι στις ομάδες των ιθαγενών που επιλέγουν σαν υποδείγματα των ερευνών τους είναι η μόνη σίγουρη βοήθεια για τους Ίντιος!...

εγερση και κατήγγειλαν το «Μεσαίωνα» της Τσιάπας... Και οι δύο μεγάλες προσωπικότητες του Μεξικού, οι συγγραφείς Οκτάβιο Πας και Κάρλος Φουέντε κατήγγειλαν και

«Οι Ίντιος έχουν ψυχή!...» • Ο πρόεδρος του Μεξικού Ούγο Γουτιέρρες Βέγκα μιλά στο ANTI.

Ζητήσαμε από τον πρόεδρο του Μεξικού στην Αθήνα, Ούγο Γουπιέρρες Βέγκα, τη γνώμη του για τους λόγους που οδήγησαν στην εξέγερση των Ινδιάνων αλλά και για την αντίδραση του μεξικανικού κράτους. Ακολούθησε η παρακάτω μικρή συνομιλία:

♦ Γιατί κύριε πρόεδρε η Τσιάπας είναι μία περιοχή τόσο καθυστερημένη κοινωνικά, οικονομικά- ενώ το υπόλοιπο Μεξικό προχωρεί γρηγορότερα από τις άλλες όμορες χώρες προς την ευημερία;

- Πρέπει να ξέρετε ότι η ιστορία της Τσιάπας είναι διαφορετική. Προσαρτήθηκε στο Μεξικό πολύ αργά, στα μέσα του περασμένου αιώνα. Για λόγους γεωγραφικούς (τα σύνορά της με τη Γουατεμάλα είναι ουσιαστικά ανύπαρκτα) και κοινωνικούς (δηλαδή ρατσιστικούς) έμεινε πάντα χωρισμένη από το υπόλοιπο Μεξικό...

♦ Πείτε μας λίγα πράγματα για το ρατσισμό...

- Στην Τσιάπας έχουμε τους ιθαγενείς, τους Ίντιος δηλαδή, και τους υπόλοιπους, τους λεγόμενους Λαντίνος και Κολέτος. Οι Ίντιος είναι οι Τσαμούλα, οι Τζεντάλ, οι Τζοτζίλ, οι Λακαντάν και οι Γοχολομπάλ, οι οποίοι μιλούν τις αντίστοιχες (ομώνυμες) γλώσσες.

Έχουμε ακόμη τους Μεστίσος, που είναι κατά το ήμισυ Ίντιος και κατά το ήμισυ ισπανικής καταγωγής... Ακόμη τους Κριόλιος που είναι παιδιά ή εγγόνια Ισπανών ή Γερμανών...

♦ Γιατί τόση απέχθεια λοιπόν για τους μη ισπανόφωνους;

- Οι λόγοι είναι πάλι ιστορικοί. Ανάγονται στα 16ο αιώνα. Τότε έγινε μια ιστορική διαμάχη μεταξύ του Σεπούλβεδα και του Βαρθολομαίου δε Λας Κάσας. Επικράτησε ο πρώτος με τη ρήση: «Οι Ίντιος δεν έχουν ψυχή». Αυτή η άποψη συνεχίζει ακλόνητη στην Τσιάπας. Δυστυχώς...

♦ Ποιες οι ενέργειες της κυβέρνησης μετά την εξέγερση;

- Ο πρόεδρος Σαλίνας έκανε μια έξυπνη κίνηση. Έδωσε σε όλους αμνηστία... Σε σύντομο χρονικό διάστημα θα συγκληθεί το Κοινοβούλιο με αποκλειστικό θέμα την Τσιάπας και η οικονομική ενίσχυση θα είναι πολύ μεγάλη και συνεχής.

♦ Τι προβλέπεται για τον αναλφαριθμητισμό;

- Υπάρχει το Εθνικό Ινστιτούτο των Ιθαγενών που τελευταία έχει δραστηριοποιηθεί πολύ. Εκεί οι ιθαγενείς μπορούν να μάθουν να γράφουν και τα ισπανικά και τη γλώσσα τους...

Δ.Φ.

Στη μικρή του πραγματεία «*Περί του κοινώς λεγομένου: Αυτό ίσως να είναι σωστό στη θεωρία, αλλά στην πράξη είναι ανεφάρμοστο*» (1793), ο Ερμανουέλ Καντ γράφει ότι από το δράμα της ιστορίας της ανθρωπότητας θα πρέπει να προκύπτει ένα αναγνωρίσιμο νόημα, ώστε να μπορεί κανείς να δείχνει διαρκώς ενδιαφέρον για το δράμα αυτό. Βέβαια, οι ηθοποιοί επιμένουν με πάθος στο έργο, ακόμη και όταν δεν υπάρχει σαφής στόχος, ακόμη και όταν δεν φαίνεται στον ορίζοντα καμιά διέξοδος και καμιά λύση, επειδή είναι «*άφρονες*», δηλαδή αιχμάλωτοι της περιορισμένης ορατότητάς τους. Αντίθετα, για το θεατή, ακόμη και όταν διαθέτει την καλύτερη θέληση, το έργο γίνεται σίγουρα κουραστικό, «*σε κάποια από τις πράξεις του έρχεται η στιγμή που το βαριέται, όταν μπορεί να υποθέσει δάσυμα ότι το κομμάτι που δεν φθάνει ποτέ σε κάποιο τέλος είναι ένα ατέλειωτο ένα από τα ίδια*».

Η κατάσταση του σημερινού θεατή της σύγκρουσης στην Κροατία και τη Βοσνία αντιστοιχεί ακριβώς σ' αυτό που περιγράφει ο Καντ. Από τότε που ο πόλεμος εκεί έγινε

μα ανακατωσούρα στην οποία δεν βρίσκεις άκρη, από τότε που πολεμούν όλοι εναντίον όλων –Σέρβοι εναντίον Κροατών και Μουσουλμάνων, Κροάτες εναντίον Μουσουλμάνων, Μουσουλμάνοι εναντίον Κροατών, Μουσουλμάνοι μεταξύ τους, Σέρβοι και Κροάτες, μαζί, εναντίον των Μουσουλμάνων, Μουσουλμάνοι εναντίον Κροατών με όπλα που διέθεσαν φιλικά οι Σέρβοι– και από τότε που τα θύματα της επίθεσης έκαναν δικές τους τις μεθόδους των επιτιθεμένων, η πληροφορημένη κοινή γνώμη έχει σηκώσει τα χέρια ψηλά. Όχι ότι έχει γίνει σήμερα περισσότερο μισάνθρωπη ή λιγότερο κοσμοπολίτικη από όσο ήταν χτες. Εξαντλήθηκε μόνον η περιέργειά της εξαιτίας της γενικής σύγχυσης και του τρόμου, που επαναλαμβάνεται χωρίς τέλος. «*Το να γίνεσαι για λίγο θεατής αυτής της τραγωδίας*», σημειώνει ο Καντ, «*μπορεί ίσως να είναι συγκινητικό και διδακτικό, αλλά στο τέλος πρέπει κάποτε να πέφτει η αυλαία*». Και παρ' όλο που για το Σεράγεβο άρχισε ο δεύτερος χειμώνας χωρίς θέρμανση, χωρίς νερό και χωρίς όπλα, με τα οποία θα μπορούσε να αντιμετωπίσει το σερβικό βομβαρδισμό, η αυλαία ήδη πέφτει.

Με άλλα λόγια: Μπορεί, μια ακόμη φορά,

να στηλιτεύουμε με οργή τη μοντέρνα επιπολαιότητα, το βραχύδιο της επικαιρότητας με την οποία οι θεατές όλου του κόσμου γίνονται υποκείμενα που συμμετέχουν –αλλά υποκείμενα ασυνεπή– πλημμυρισμένα από αισθήματα και, ταυτόχρονα, εντελώς αναισθητά. Όμως δεν επιτρέπεται να αρκούμαστε σ' αυτή την ερμηνεία. Ο Καντ μας παρακινεί να ερευνήσουμε προσεκτικά αυτό τον κορεσμό των θεατών.

Ο Καντ δεν επιφυλάσσει σ' αυτή την παραίτηση τον τελευταίο λόγο. Επειδή ο Καντ έχει ως αφετηρία της σκέψης του ότι από την ιστορία της ανθρωπότητας πρέπει να προκύπτει ένα νόημα, διατυπώνει ως εξής εκείνο που ο Χέγκελ θα ονομάσει αργότερα «*επίδραση του αρνητικού*»: «*Ο κίνδυνος από τους διαρκείς πολέμους, με τους οποίους κράτη προσπαθούν να καταστρέψουν ή να υποτάξουν άλλα κράτη, είτε θα οδηγήσει εν τέλει αυτά τα κράτη, και παρά τη θέλησή τους, σε έναν καταστατικό χάρτη των πολιτών του κόσμου, είτε σε μια άλλη πλευρά, της ελευθερίας, πολύ επικίνδυνη, που οδηγεί στο φοβερότερο δεσποτισμό*». Άρα πρέπει αυτός ο κίνδυνος να εξαναγκάσει τα κράτη να φθάσουν σε μία τέτοια κατάσταση που παρ' ότι δεν θα αποτελούν το Κοινό όλων των πολιτών του κόσμου κάτω από ένα αληθινό, θα απαρτίζουν όμως μια θεσμοποιημένη Ομοσπονδία, σύμφωνα με ένα Διεθνές Δίκαιο συναποφασισμένο από την κοινότητα.

Η επιταγή του Μπούχενβαλντ

του Αλαίν Φίνκιελκρωτ

Στον πόλεμο της Βοσνίας «δεν είμαστε θεατές, είμαστε Ευρωπαίοι και άρα συνυπεύθυνοι για τις αποφάσεις των Δώδεκα», επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ο Αλαίν Φίνκιελκρωτ στο άρθρο του που ακολουθεί και το οποίο δημοσιεύθηκε στην εβδομαδιαία εφημερίδα του Αμβούργου *Die Zeit* (3.12.93).

Ο Αλαίν Φίνκιελκρωτ, ο οποίος γεννήθηκε το 1949, ζει στο Παρίσι. Είναι φιλόσοφος, συγγραφέας και διευθυντής της επιθεώρησης *Le Messenger Européen*.

Στο ANTI είχε δημοσιευθεί κείμενο για τον Αλαίν Φίνκιελκρωτ (τ.χ. 368, «*Ζούμε στην εποχή της πολιτιστικής διομηχανίας*») με αφορμή διάλεξη που είχε δώσει στην Αθήνα το Μάρτιο του 1988.

Πόλεμος εναντίον των αμάχων

Αυτό το σενάριο που περιέγραψε ο Καντ το 1793, έγινε πραγματικότητα στην Ευρώπη μετά το 1945: Μετά τη συνθηκολόγηση των ναζί, η Ευρώπη οικοδομεί τον εαυτό της όχι με τη μορφή ενός ενιαίου κράτους των λαών, αλλά όπως προέβλεψε ο Καντ, με τη μορφή μιας ένωσης των λαών, προκειμένου να αποφύγει την επιστροφή του δεσποτισμού και των πολέμων. Αυτό ακριβώς το μοντέλο ένωσης, ή τη σκανδιναβική εκδοχή του, προσπάθησαν ανεπιτυχώς να αντιπροτείνουν στην κτηνώδη επιθετικότητα της Σερβίας οι δημοκρατίες της Σλοβενίας και της Κροατίας.

Λίγο πριν διεξαχθεί το δημοψήφισμα στη Κροατία (19 Μαΐου 1991), Σέρβοι αυτονομιστές κατέσφαξαν μερικούς Κροάτες αστυνομικούς στο Μπόροβο Σέλο. Μετά κομμάτισαν τα πτώματά τους και τα έστειλαν σε πακέτα στο κροατικό υπουργείο Άμυνας. Στο δημοψήφισμα, οι ψηφοφόροι ενέκριναν με μεγάλη πλειοψηφία μια πρόταση που εμπεριείχε την εξής διατύπωση: «*Η Κροατία ως κυρίαρχη και ανεξάρτητη χώρα εγγυάται την πολιτιστική αυτονομία και όλα τα δικαιώματα του πολίτη για τους Σέρβους και*

Αλαιν Φίνκιελκρωτ

...σους ανήκουν σε άλλες εθνότητες που ζουν στην Κροατία. Επίσης, η Κροατία θα μπορούσε να συμπήξει με άλλες Δημοκρατίες μια νωση κυρίαρχων κρατών». Η απάντηση σ' αυτή την απόφαση ήταν ο πόλεμος. Όχι μφύλιος πόλεμος, όπως αποκλήθηκε επιτό-αία και το επαναλαμβάνουν με μηχανικό ρόπο οι φλύαροι, αλλά πόλεμος εναντίον του άμαχου πληθυσμού, ο οποίος θεωρήθηκε, ο ίδιος, ως εχθρός και πολεμήθηκε με πρατιωτικά μέσα, με την επέμβαση ενός στρατού.

Αυτός ο πόλεμος γελοιοποίησε όλες τις διεθνείς συμφωνίες που αφορούν εμπόλεμες καταστάσεις και επανέφερε στην Ευρώπη αυτό που η Ευρώπη, μετά το Άουσβιτς και το Μπούχενβαλντ, δεν θα ήθελε να ανεχθεί ποτέ στο έδαφός της. Σ' αυτή την πρόκληση, οι υπερασπιστές του «ποτέ ξανά» απάντησαν με την άποψη, ότι οι αληθινοί εχθροί της Ευρώπης δεν είναι οι επιτιθέμενοι, αλλά οι παδοί της απόσχισης· επειδή διάλεξαν την

απομόνωση και τον κατακερματισμό αντί για την Ομοσπονδία· επειδή διάλεξαν την επιστροφή στον πρωτόγονο τρόπο σκέψης της φυλής αντί για την πρόοδο της ανθρωπότητας προς ένα Διεθνές Δίκαιο συναποφασισμένο από την κοινότητα.

Όπως ξέρουμε, με τέτοιο τρόπο εκφράστηκε ο γάλλος πρόεδρος. Πολλοί διανοούμενοι, σαν άπιστοι κληρονόμοι του Καντ, πέρδεψαν την απαίτηση για πνεύμα κοσμοπολιτισμού με τη δυσπιστία προς τα έθνη και ακολούθησαν κατά πόδας τον πρόεδρο. Όμως θα υποτιμούσε κάποιος τη συγκρότηση και την ευφυία του Φρανσουά Μιτεράν αν του καταλόγιζε ότι εννοεί, πράγματι, αυτό που είπε. Λίγο καιρό πριν, μιλώντας για την Ανδόρα, είχε εξομολογηθεί ότι «η ύπαρξη μικρών ανεξάρτητων κρατών είναι ένα από τα στοιχεία του πλούτου της Ευρώπης». Δεν είναι ο φόβος του κατακερματισμού που παρακίνησε τη Γαλλία και την Αγγλία να αφήσουν -για όσο καιρό μπορούσαν- ελεύ-

θερα τα χέρια της Σερβίας, αλλά ο φόβος μπροστά στη δύναμη της Γερμανίας: Είναι προτιμότερη μια Μεγάλη Σερβία, έστω και οικοδομημένη με το όπλο στο χέρι, παρά μια Γερμανία η οποία, ευνοημένη από τον κατακερματισμό της Γιουγκοσλαβίας, θα επέκτεινε ακόμα περισσότερο την οικονομική της σφαίρα επιρροής και θα βελτίωνε τη γενική της θέση στην Κεντρική Ευρώπη. Αυτό θεώρησαν ορθό τα κυβερνητικά μας επιτελεία. Μία ασθενής Γερμανία προς όφελος μιας στέρεης Ευρώπης: Σ' αυτό το στόχο έτειναν οι υπολογισμοί των πολιτικών μας.

Θα περίμενε κανείς ότι η σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δγάλει τα συμπεράσματά της από τη χρεοκοπία της πολιτικής της «εξισορρόπησης των δυνάμεων», για την οποία ο Καντ είχε ήδη πει ότι μοιάζει με το σπίτι του Σονίφτ, «το οποίο ήταν χτισμένο από τον αρχιμάστορα με τόση σχολαστική προσήλωση στους νόμους της εξισορρόπησης, ώστε μόλις κάθησε επάνω του ένας σπουργίτης, κατέρρευσε αμέσως».

Στην πραγματικότητα, η Ευρώπη του Μάαστριχτ δεν καταπολέμησε αυτή την πολιτική, αλλά την έθρεψε μέσα στους κόλπους της. Το ότι η Ευρώπη δεν κατόρθωσε να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων, και να τιμωρήσει την επιθυμία για κατακτήσεις, έχει ως συνέπεια να επιδοκιμάζει τις κατακτήσεις. Ισχύει το δίκαιο του ισχυρότερου. Και επειδή, εκεί όπου ο μοναδικός νόμος που επικρατεί είναι ο νόμος του εγκλήματος, όλοι μετατρέπονται σε εγκληματίες, βλέπουμε σήμερα με απογοήτευση πως ο επιτιθέμενος μολύνει εκείνον που δέχεται την επίθεση.

Βέβαια, η εικόνα της επιδημίας δεν μας δίνει την άδεια να συγχωρήσουμε τους Μουσουλμάνους και προπάντων τους Κροάτες πολιτικούς. Ο πρόεδρος Ιζετμπέγκοβιτς διακήρυξε την πίστη του σε μια Βοσνία των δικαιωμάτων του πολίτη. Όμως, ταυτόχρονα, κινητοποίησε τον μουσουλμανικό πληθυσμό, με την ευκαιρία του δημοψηφίσματος του 1991, χρησιμοποιώντας το σύνθημα «τα συμφέροντά μας εξαρτώνται από τον αριθμό μας», ένα εκλογικό σλόγκαν που δύσκολα εναρμονίζεται με τον κλασικό ορισμό της έννοιας του πολίτη.

Ο πρόεδρος Τούτζμαν από την άλλη πλευρά, είχε βέβαια και πραγματικές ανησυχίες για την τύχη της κροατικής μειονότητας σε ένα κράτος με πλειοψηφία Μουσουλμάνων. Όμως οι αποφασιστικοί λόγοι για την εχθρότητά του εναντίον της Βοσνίας βρίσκονται κάπου αλλού: Ως απλοϊκός και χοντροκομμένος ρεαλιστής πίστεψε ότι θα μπορούσε να πάρει πίσω τα κατεχόμενα από τους Σέρβους εδάφη της Κροατίας με αντάλλαγμα την αναγνώριση εκ μέρους του των σερβι-

κών κατακτήσεων στη Βοσνία. Έπαιξε λοιπόν από την αρχή το χαρτί του διαμελισμού, και αυτή η απόφασή του ήταν μοιραίο να οδηγήσει στη βίαιη δημιουργία τριών εθνικά εκκαθαρισμένων επικρατειών στη Βοσνία.

Η ευθύνη της Ευρώπης

Ο επιμερισμός των ευθυνών είναι ολοφάνερος και επώδυνος. Η καταστροφή της γέφυρας του Μόσταρ από τα στρατεύματα του κροατικού ΗΥΟ αποτελεί πλήγμα εναντίον της ομορφιάς του κόσμου. Είναι πράξη, εξίσου εγκληματική, όπως ο βομβαρδισμός του Ντουμπρόβνικ από τους Σέρβους. Αλλά δεν θα είχε προσπαθήσει η μία πλευρά να προσφέρει τροφή στο τέρας και δεν θα είχε εξαναγκασθεί η άλλη πλευρά να καταλάβει την Κεντρική Βοσνία, προκειμένου να επιδιώξει, αν η Ευρώπη δεν είχε δείξει η ίδια το δρόμο: Η Ευρώπη μόνη της κατέστησε σαφές στα εμπόλεμα μέρη ότι δεν υπερασπίζεται την ακεραιότητα της διεθνώς αναγνωρισμένης Βοσνίας, και ότι ο καθένας θα πάρει τόσα εδάφη, όσα μπορεί να καταλάβει.

Η Ευρώπη καταγγέλλει, τώρα, ένα παιχνίδι τους κανόνες του οποίου έφτιαξε μόνη της. Μιλά για τη μέθη της «λιβανοποίησης» η

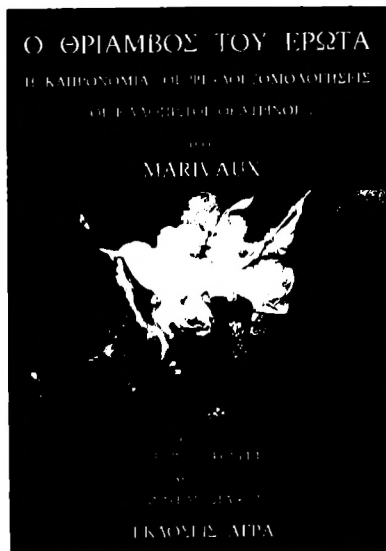
οποία είναι, στην πραγματικότητα, προϊόν της δικής της νομικής και μεσολαβητικής επιχειρηματολογίας. Με τον τρόπο αυτή η Ευρώπη κατορθώνει το αμίμητο, δηλαδή να δικαιολογεί την πολιτική της του «νίπτω τας χείρας» με τα αποτελέσματα που παρήγαγε αυτή η πολιτική. «Το βλέπετε», εξηγεί η Ευρώπη στην κοινή γνώμη, την αποπροσανατολισμένη και κουρασμένη από τις εξελίξεις στη Βοσνία, «ότι αυτές οι θαλκανικές χώρες δεν αξίζουν να χυθεί ούτε μια σταγόνα αίματος ενός ευρωπαίου στρατιώτη».

Αν όμως με τον τρόπο αυτό κάνουμε δώρο έναν ακόμα χειμώνα στους πολιορκητές του Σεράγεβο, αν η Γερμανία και η Γαλλία (εν τω μεταξύ έχουν ομονοήσει και συμμαχήσει στη θεωρία και την πράξη της πολιτικής του κατευνασμού του επιτιθέμενου) κατορθώσουν να πείσουν τη διεθνή κοινότητα να άρει το εμπάργκο κατά της Σερβίας με αντάλλαγμα την επιστροφή του 3% των κατεχόμενων εδαφών, τότε αυτό θα σημαίνει ότι εκείνος ο πραγματισμός, τον οποίο δεν ήθελαν να αφήνουν να αναδιώσει ποτέ ξανά, θα ασκεί και πάλι την αδιαίρετη κυριαρχία του. Και αυτό θα συμβαίνει στην Ευρώπη του «ποτέ ξανά», στη σκιά των αναμνήσεων της γενοκτονίας. Δύσκολο να φανταστεί κανείς τελειότερη πλαστογραφηση, πιο κατηγορημα-

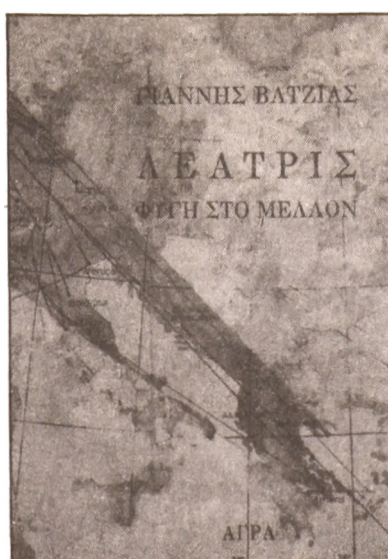
τική απόρριψη του ισχυρισμού του Καντ για το νόημα της ιστορίας της ανθρωπότητας. Μπροστά σε τέτοια ηθοποιία, η ψυχρότητα και η αδιαφορία είναι λοιπόν για μας κάτι το ανεπίτρεπτο. Βλέπετε, δεν είμαστε θεατές, είμαστε Ευρωπαίοι και άρα συνυπεύθυνοι για τις αποφάσεις των Δώδεκα.

Γι' αυτό το λόγο, στις 14 Νοεμβρίου 1993, πήρα μέρος μαζί με τον Μάρεκ Έντελμαν, (Σ.τ.Μ., τον τελευταίο εν ζωή ηγέτη της εξέγερσης στο γκέτο της Βαρσοβίας 1943) τον Βιτάουτας Λαντισμπέργκις (πρώην πρόεδρο της Λιθουανίας), σε μια συνάντηση για τη Βοσνία, που τη διοργάνωσε η Εταιρία για Απειλούμενους Λαούς, στο χώρο του ναζιστικού στρατοπέδου συγκέντρωσης του Μπούχενβαλντ. Φυσικά, στη Βοσνία δεν συμβαίνει ό,τι είχε συμβεί στο Μπούχενβαλντ. Αλλά αυτές οι διαφορές δεν παύουν άφεση αμαρτιών για τίποτε, επειδή το Μπούχενβαλντ δεν είναι μόνον ένα μνημείο αλλά και μια επιταγή, η οποία ισχύει - αυτό πρέπει να επαναλαμβάνεται ακούραστα - ακόμη και όταν η ελπίδα να γίνει σεβαστή χάνεται μέρα με τη μέρα: Το να ακολουθήσει η Ευρώπη αυτή την επιταγή, αποτελεί για το πνευματικό Είναι της ηπείρου μας ζήτημα ζωής και θανάτου.

Μετάφραση: Γιώργος Ριζούλης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΓΡΑ
1979 - 1993

Ο Αλλάχ μαζί τους

Δύο χρόνια μετά το πραξικόπημα του Ιανουαρίου του 1992, που έφερε στην εξουσία τη σημερινή κυβέρνηση της Αλγερίας και ακύρωσε τις βουλευτικές εκλογές που έδιναν το προβάδισμα στο Ισλαμικό Μέτωπο Σωτηρίας, οι ακτιβιστές μουσουλμάνοι απαντούν στην «αδικία» που τους έγινε και στο όνομα του Αλλάχ με φωτιά και σίδερο. Ο πέλεκυς πέφτει αδιάκριτα σε ντόπιους και ξένους, σε αστυνομικούς, στρατιώτες αλλά και απλούς πολίτες, σε δημοσιογράφους αλλά και διανοούμενους. Ο αγώνας για την εξουσία είναι πολύ σκληρός και όλοι αναρωτιούνται τώρα ποια πλευρά έχει τον άσο στο μανίκι της, αν έχει, και πότε θα τον ρίξει στο παιχνίδι.

Η φετινή δεύτερη επέτειος του πραξικοπήματος του Γενάρη του '92 σφραγίστηκε με το θάνατο 19 ατόμων που έπεσαν σε ενέδρα ακτιβιστών μουσουλμάνων. Οι φονταμελιστές εκδικούνται για την εξουσία που υς πήραν μέσα από τα χέρια με εκείνο το αξιόπημα που κρυφά και φανερά υποηρίχτηκε από το στρατό και παράκαμψε ν, επί 12 συνεχή χρόνια, πρόεδρο της χώρας και μέλος του Εθνικοαπελευθερωτικού ετώπου, Τσάντλι Μπεντζετίτ.

Στόχος του πραξικοπήματος ήταν να ακυρωθούν οι βουλευτικές εκλογές, που όπως κινόταν από τα αποτελέσματα του πρώτου ρου θα έδιναν το προβάδισμα στο Ισλαμικό Μέτωπο Σωτηρίας και θα άνοιγαν το δρόμο για τη δημιουργία του ισλαμικού κράτους που οραματίζονται οι φονταμενταλιστές της Αλγερίας. Τελικά οι εκλογές ακυρώθηκαν, η Βουλή διαλύθηκε, πενταμελές βουλευτικό Συμβούλιο ανέλαβε την εξουσία της χώρας και το μακελειό, όπως ήταν αναμενόμενο, άρχισε. Τους 3.000 έχουν φτάσει νεκροί από την αντιπαράθεση αυτή των ισλαμιστών από τη μία με τις δυνάμεις ασφαλείας και το στρατό από την άλλη. Μεταξύ των θυμάτων και ο πρόεδρος της χώρας Μουντιάφ, ιστορικός ηγέτης του απελευθερωτικού αγώνα της Αλγερίας, που ανέλαβε τη διακυβέρνηση μετά την παραίτηση του Τσάντλι Μπεντζετίτ και θεωρήθηκε ως ο άνθρωπος που θα έβγαζε τη χώρα από το αδιέξοδο.

Ο Μουντιάφ δολοφονήθηκε τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου, χωρίς να προλάβει να βάλει σε τάξη μία χώρα που πραγματικά κυριαρχεί το χάος. Σε μία χώρα που επωφείται μια συγκεκριμένη ελίτ, που απειλείται από την ανεργία, που ξεπερνάει το ποσοστό του 25%, και που ο πληθυσμός της στην ηλικιακή ομάδα των 15-24 ετών είναι κάτω των 30, χωρίς επαγγελματική και χωρίς προοπτική επαγγελματική αποκατάστασης.

Η ελπίδα στους ισλαμιστές

Ουσιαστικό είναι λοιπόν ο κόσμος αυτός να κατευθυνθεί στο Ισλαμικό Μέτωπο Σωτηρίας, πτώντας τη χαμένη του ελπίδα. Το θέμα είναι ότι οι φονταμενταλιστές πέρα

Όταν οι ισλαμιστές αδικούνται, η εξέγερσή τους γιγαντώνεται.

από τις μεγάλες υποσχέσεις και την εύνοια του Αλλάχ, δεν έχουν τίποτα άλλο να προσφέρουν στο δοκιμαζόμενο αυτό λαό. Ουσιαστικά δεν έχουν να παρουσιάσουν κανένα απολύτως πρόγραμμα και δεν το χρειάζονται όσο πατάνε γερά στα αισθήματα ταπείνωσης και αποστέρησης που προκλήθηκαν από τον κατακερματισμό του αραβικού κόσμου, όπως αυτός αναδείχθηκε με αφορμή τον πόλεμο στον Κόλπο.

Το βέβαιο είναι ότι στη βία των Ισλαμιστών το κράτος απαντάει με βία. Έχει επιβάλει κατάσταση έκτακτης ανάγκης, έχει απαγορεύσει την πολιτική δράση του Ισλαμικού Μετώπου Σωτηρίας, από το Γενάρη

του 1993, και τη δημοσίευση ειδήσεων για τα τεκταινόμενα στη χώρα, ενώ έχει προχωρήσει σε φυλακίσεις, εκτελέσεις αλλά και κράτηση μελών του Ισλαμικού Μετώπου Σωτηρίας, σε ειδικά στρατόπεδα στη Σαχάρα. Εκεί εκτοπίστηκαν 10.000 δυναμικά στελέχη του ΙΜΣ τον Απρίλη του 1992, ενώ υπάρχει καταγγελία από τοπική οργάνωση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ότι τα στρατόπεδα αυτά υφίστανται ακόμα, παρά τη ρητή διαβεβαίωση, τον Οκτώβρη του 1993, του υπουργού Δικαιοσύνης ότι έχουν κλείσει.

Τι μέλλει γενέσθαι; Το Ανώτατο Κρατικό Συμβούλιο της χώρας έχει ανακοινώσει ότι στις 31 Γενάρη θα παραιτηθεί και θα ακολουθήσει Εθνική Συνέλευση που θα εκλέξει το νέο πρόεδρο της χώρας και τους δύο συμβούλους του. Στόχος τους, όπως τονίζουν, είναι να ανοίξει μια ειρηνική, μεταβατική περίοδος που θα καταλήξει στη διεξαγωγή εθνικών εκλογών. Ωστόσο, το αντιπολιτευτικό κόμμα, Μέτωπο των Σοσιαλιστικών Δυνάμεων, έχει ήδη δηλώσει την άρνησή του να συμμετάσχει στην Εθνική αυτή Συνέλευση, κατηγορώντας την κυβέρνηση ότι ετοιμάζει κάποια συνδιαλλαγή με τους φονταμενταλιστές. Επιφυλακτική στάση κρατά και το Εθνικοαπελευθερωτικό Μέτωπο, που δεν έχει ακόμα ξεκαθαρίσει αν θα συμμετάσχει ή όχι.

Και ο στρατός;

Η συνδιαλλαγή ωστόσο με τους Ισλαμιστές και η παραχώρηση ενός τμήματος της εξουσίας ίσως να μην είναι και το χειρότερο ενδεχόμενο. Αφού υπάρχει πάντα η περίπτωση η Εθνική Συνέλευση να είναι μια συνέλευση - μαϊμού που απλώς θα νομιμοποιηθεί στην εξουσία τη σημερινή κυβέρνηση. Σ' αυτή την περίπτωση ο αγώνας για την εξουσία θα επαναληφθεί δριμύτερος, τα κουνιά θα μετρηθούν για τα καλά και σ' αυτή την καταμέτρηση θα συμπεριληφθεί αναγκαστικά και ο στρατός, που μέχρι τώρα κινεί τα νήματα από το παρασκήνιο, και τότε η γενικευμένη εμφύλια σύρραξη θα είναι πραγματικότητα.

Κατερίνα Καρύγιαννη

Λίγες μέρες πριν συμπληρωθούν εκατό χρόνια από τη γέννηση του Μάο Τσε Τουνγκ το αγγλικό BBC παρουσίασε αποκαλυπτικές λεπτομέρειες για την κρυφή σεξουαλική ζωή του Μεγάλου Τιμονιέρη. Στο Χονγκ Κονγκ και στην Ταϊβάν όπου αναμεταδίδεται το BBC η σχετική εκπομπή κόπηκε, ενώ ο Κινέζος πρέσβης στη Βρετανία διαμαρτυρήθηκε έντονα, αλλά όπως φαίνεται το μόνο που κατόρθωσε ήταν να μάθει πράγματα που μάλλον αγνοούσε για την κρυφή ζωή του Μάο. Στην Κίνα η ηγεσία του ΚΚΚ εποίησε την νήσσαν και περιορίστηκε σε έναν πανηγυρικό που εκφώνησε ο γενικός γραμματέας του κόμματος Ζιανγκ Ζεμίν στις 26 του Δεκέμβρη που μας πέρασε.

Ο Ζεμίν υποστήριξε ότι η χώρα σήμερα βαδίζει στο δρόμο που οραματίστηκε ο Μεγάλος Τιμονιέρης, που ακόμα και αν δεχτούμε ότι έκανε λάθη δεν ήταν παρά τα λάθη «ενός μεγάλου μαρξιστή και ενός μεγάλου επαναστάτη». Το χαρακτηριστικό είναι ότι ο πανηγυρικός στο Μάο έκλεισε με αναφορά στον Ντενγκ Ξιαο Πίνγκ. Ο γενικός γραμματέας του ΚΚΚ ζήτησε από όλους να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να ολοκληρωθεί με επιτυχία το εντυπωσιακό ξεκίνημα της Κίνας που δρομολόγησε ο Ντενγκ Ξιαο Πίνγκ.

Ένας πανηγυρικός, αναμνηστικά και κοσμήματα με παραστάσεις του Μάο, που πούλησαν αρκετά μέσα και έξω από την Κίνα και τα πικρόχολα σχόλια μερικών σκεπτόμενων πολιτών που κάποτε ύψωναν το χέρι και φώναζαν «θα αγωνιζόμαστε μέχρι το τέλος για την πάλη των τάξεων». Έτσι η Κίνα

Οκτώβριος 1992, το συνέδριο του κόμματος. Η παλιά φρουρά ήταν εκεί.

αποχαιρέτησε μια εποχή και υποδέχεται μια άλλη. Είναι βέβαιο ότι οι παλιές αρχές χάθηκαν όσο είναι βέβαιο ότι οι καινούργιες δεν έχουν αναδυθεί ακόμα.

Σοσιαλισμός της αγοράς!

Στα τέλη του Οκτώβρη του 1992, στο 14ο Συνέδριο του ΚΚΚ, ο Ζιανγκ Ζεμίν υποστήριξε ότι «η φτώχεια δεν είναι σοσιαλισμός» και εισήγαγε τον όρο σοσιαλισμός της αγοράς. Τρία χρόνια μετά τα αιματηρά γεγονότα της πλατείας Τιεν Αν Μεν και αφού η υπόθεση έκλεισε όπως έκλεισε με τη θυσία ενός πιστού μέλους του κόμματος που του φορτώσανε όλη την ευθύνη, η πλειοψηφία των συνέδρων ικανοποιήθηκαν με τη δήλω-

ση του Ζεμίν ότι η Τιεν Αν Μεν άνοιξε το δρόμο για την αναγέννηση του φιλελευθερισμού.

Οι οικονομικοί στόχοι προσδιορίστηκαν στην επέκταση του χρηματιστηρίου με την είσοδο και άλλων επιχειρήσεων και στη σταδιακή ανεξαρτητοποίηση των κρατικών βιομηχανιών. Κουδέντα ωστόσο δεν ακούστηκε για πολιτική μεταβολή. Και πώς ήταν δυνατόν, αφού η παλιά φρουρά βρισκόταν εκεί έστω και με τα καροτσάκια, έστω και για τελευταία φορά.

Ενάμισι χρόνο μετά, η ηγεσία του ΚΚΚ φαίνεται να μένει σταθερή στις αρχές της. Ο Ντενγκ Ξιαο Πινγκ που βρίσκεται παντού και πουθενά οδηγεί το κόμμα και τη χώρα στο τεντωμένο σχοινί που ορίζει από τη μια η απαίτηση της παλιάς φρουράς του κόμματος να μην γίνουν αλλαγές και από την άλλη η απαίτηση των άλλων πολιτικών δυνάμεων της χώρας που ζητούν πολιτικό πλουραλισμό. Όσο και αν φαίνεται παρακινδυνευμένη η εφαρμογή του μοντέλου της Σιγκαπούρης σε μια χώρα τόσο μεγάλη όσο η Κίνα, η ηγεσία του ΚΚΚ παίρνει το ρίσκο ενός μοντέλου που συνδυάζει τον οικονομικό φιλελευθερισμό με τον πολιτικό αυταρχισμό.

Το 1994 θεωρείται από πολλούς αναλυτές η χρονιά των πραγματικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Η κυβέρνηση θα θέσει ως στόχο φέτος τη μείωση του πληθωρισμού, με την αναμόρφωση του πιστωτικού συστήματος, και με την υποβολή της κεντρικής Τράπεζας υπό άμεσο κρατικό έλεγχο. Έχει ήδη ανακοινωθεί η ανάκληση 17,5 δισ. βραχυπρόθεσμων δανείων από κρατικές τράπεζες. Επιχειρούν έτσι να δάλουν τέρμα στον αλόγιστο δανεισμό επιχειρήσεων που έχουν πάψει να επενδύουν σε παραγωγικούς τομείς και λυμαινόνται κερδοσκοπικά το δημόσιο χρήμα. Στο στόχαστρο έχει μπει και το φορο-

Μάο, Μάο είσαι εδώ;

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Εκατό χρόνια έχουν περάσει από τη γέννηση του Μεγάλου Τιμονιέρη. Εκείνοι που βρίσκονται σήμερα στο τιμόνι της χώρας τίμησαν το μεγάλο «μαρξιστή και επαναστάτη», οι επιτήδριοι πούλησαν την προαμάτειά τους – αναμνηστικά και κοσμήματα με παραστάσεις του Μάο –, οι απλοί πολίτες θυμήθηκαν την περισσότερη μιζέρια τους, που διατήρησαν με τη μαοϊστική επαναστατική φρασεολογία και η Κίνα τραβάει ένα μονοπάτι που κάποιοι το ονομάζουν σοσιαλισμό της αγοράς

Μάο τσε Τουνγκ. Από την πολιτιστική επανάσταση έχει περάσει τόσοσ καιρός.

γικό σύστημα που αποδίδει το 80% των όδων στην επαρχία και στερεί την κεντρική εξουσία από τη δυνατότητά της να αποπαιώνει τους αγρότες για τις καλλιέργειές τους.

Η ανεργία επί θύραις

Ο πιο ευαίσθητο όμως σημείο της οικονομίας πολιτικής μάλλον είναι η ανεργία. Οι σορισμοί του παρελθόντος ότι η ανεργία και φαινόμενο των δυτικών κοινωνιών δεν μπορούν εκ των πραγμάτων να ισχύσουν. Η ανεργία είναι εδώ και, σύμφωνα με επίσημες ανακοινώσεις, είναι της τάξης του 2,5%, αλλά αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά. Προς την κατεύθυνση αυτή έχει δρομολογηθεί ένα σχέδιο σταδιακής απόλυσης των εργαζομένων. Αυτό σημαίνει πως σε μία πρώτη φάση οι απολυθέντες θα πληρώνονται νομικά το μισθό τους, σε μία δεύτερη φάση όμως θα αγωνίζονται για μία από τις επτά χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας που προγραμματίζει η κυβέρνηση να δημιουργήσει.

Από την άλλη η ηγεσία του ΚΚΚ εφιστά την προσοχή όλων στο θέμα της διαφθοράς, που όπως υποστηρίζουν πολλοί δεν έχει οδηγήσει σε άλλες εποχές. Οι πολιτικοί ισχυρίζονται αποδίδουν τον αγώνα αυτό για εύκολο κέρδος στη μεταβολή των αξιών κυρίως στην αλλαγή της αντίληψης που υπήρξε τη φτώχεια με το επαναστατικό έδαφος. Πολλοί κατηγορούν το Ντενγκ Χιαο Πινγκ επειδή έκανε μόδα το να είσαι πλούσιος, ενώ Ζιανγκ Ζεμίν προσκαλεί τα μέλη του κόμματος να δείξουν το καλό παράδειγμα, μένοντας μακριά από τις δωροδοκίες και τον κολο πλουτισμό.

Όπως όλα δείχνουν η κομμουνιστική ηγεσία της Κίνας είναι αποφασισμένη να οδηγήσει τη χώρα μέσα από τις παλιές δομές στο

νέο κόσμο της αγοράς. Θα τα καταφέρει; Το πείραμα δεν είναι καθόλου εύκολο. Εκτός από την εξέλιξη της οικονομίας δύο ακόμα πολλοί σημαντικοί παράγοντες θα καθορίσουν την τελική επιτυχία ή αποτυχία του όλου εγχειρήματος που ονομάζεται σοσιαλισμός της αγοράς. Ο πρώτος έχει να κάνει με τις εσωκομματικές εξελίξεις μετά το θάνατο του Ντενγκ Χιαο Πινγκ. Υπάρχει ο φόβος, όταν ο Ντενγκ λείπει, να ξεκινήσει ένας χωρίς προηγούμενο αγώνας για την εξουσία μέσα στο κόμμα, με δραματικές συνέπειες για τη χώρα που χωρίς την ύπαρξη ισχυρής και ενιαίας εξουσίας μπορεί να φτάσει ακόμα και στο διαμελισμό με την αποσπίρτηση των νότιων περιοχών που έχουν περισσότερο ενστερνιστεί το καπιταλιστικό μοντέλο.

Η κίτρινη υπερδύναμη

Ο δεύτερος παράγοντας αφορά στη διεθνή χώρα της χώρας και ειδικότερα στο πόσο καλά μπορεί να παίξει τους ρόλους που καλείται να παίξει στη νέα τάξη πραγμάτων. Μέσα στην επόμενη δεκαετία, όπως υποστηρίζουν πολλοί αναλυτές, η Κίνα θα παίξει στο ταμπλώ των υπερδυνάμεων με συμπαίχτες τις ΗΠΑ, την Ευρώπη, τη Ρωσία και την Ιαπωνία. Την υπεροχή της θα εξασφαλίζουν ο ρυθμιστικός ρόλος που θα παίξει στην περιφέρειά της και από την άλλη το μεγάλο οπλοστάσιό της, που ενισχύεται διαρκώς και θα ενισχύεται ακόμα και αν ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας πέσει στο 10% από το 13% που είναι τώρα. Ο 21ος αιώνας λοιπόν αναμένεται να δρει την Κίνα με χαμηλό το κατά κεφαλήν εισόδημα, αλλά με ακμαίο το ηθικό. Θα μπει όμως η Κίνα στο χορό αυτό των υπερδυνάμεων;

Προς το παρόν όλα δείχνουν ότι η χώρα θα παλέψει και στα δύο μέτωπα, και στο εσωτερικό της οικονομικής ανόρθωσης και στο εξωτερικό της διεθνούς ισορροπίας των δυνάμεων. Πολύ πρόσφατα ο πρωθυπουργός της χώρας αρνήθηκε να συμμορφωθεί με την απαίτηση των ΗΠΑ να επιβάλουν κυρώσεις στη Νότια Κορέα επειδή εξοπλίζεται με πυρηνικά και δήλωσε ξεκάθαρα ότι η Κίνα θα σπάσει το όποιο εμπάργκο επιβληθεί. Η κίνηση ήταν σαφής και δεν σημαίνει βέβαια ότι η Κίνα ενδιαφέρεται για τον εξοπλισμό της Ν. Κορέας, που κάθε λόγο έχει να τον φοβάται, αλλά ότι η Κίνα έχει τη δύναμη να λείει όχι στις ΗΠΑ.

Εκατό χρόνια, λοιπόν, μετά τον Μάο η Κίνα ίσως θέτει για πρώτη φορά τόσο έντονα το ερώτημα «Μάο, Μάο είσαι εδώ;». Και ίσως για πρώτη φορά αδιαφορεί τόσο πολύ για την απάντηση, μιας και όλα δείχνουν πως όπου και αν βρίσκεται ο Μάο, η Κίνα βρίσκεται αλλού.

□

Κυκλοφορεί

από τις εκδόσεις

ΠΙΤΣΙΛΟΣ

Το βιβλίο της

ΚΙΚΗΣ ΣΑΡΛΗ

**ανατολικά
και δυτικά
της Εδέμ**

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Α. ΠΙΤΣΙΛΟΣ & ΥΙΟΣ Ο.Ε.

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 - ΑΘΗΝΑ

T.K. 105 59 - Α.Φ.Μ. 82288294

ΤΗΛ. 3211237 - 3218872

■ POOR MAJOR!

Εβδομάδα παθών για το βρετανό πρωθυπουργό η περασμένη. Από κρίση σε κρίση, καθώς αλληπάλληλα σκάνδαλα σαρώνουν την κυβέρνησή του. Η τύχη του κρέμεται από μία κλωστή! Λένε πως οι μέρες του είναι μετρημένες. Πολλοί οι δελφίνοι. Αλλά το σημαντικότερο, η αλαζονεία της εξουσίας όταν ένα κόμμα κάθεται 15 χρόνια στην εξουσία.

■ ΔΡΑΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ!

Εκατοντάδες χιλιάδες Γάλλων κατέβηκαν στο δρόμο του Παρισιού, αναγκάζοντας τη συντηρητική κυβέρνηση του Μπαλαντύρ να αποσύρει νομοσχέδιο για την Παιδεία, που θα είχε συνέπεια την ενίσχυση της ιδιωτικής παιδείας, σε βάρος της κρατικής. Μπροσ στο πολιτικό κόστος η γαλλική κυβέρνηση υποχώρησε. Στην Ελλάδα πότε θα δούμε τους πολίτες να δρουν συλλογικά στα μεγάλα θέματα που απασχολούν την ελληνική κοινωνία;

■ ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΑΘΑΡΣΗ

Εκλογές στην Ιταλία στις 27 Μαρτίου. Είχαν προβλεφθεί μετά τα αποτελέσματα των πρόσφατων δημοτικών εκλογών. Έχει γίνει όμως πραγματική καθαύραση; Και θα λύσουν οι εκλογές αυτές το πολιτικό και ηθικό πρόβλημα της χώρας; Θα γυρίσει η γειτονική χώρα μία νέα σελίδα στην πολιτική της ιστορία; Ερωτήματα που θα απαντηθούν σύντομα.

■ ΛΥΚΟΦΙΛΙΕΣ

Η πρώτη του Γενάρη του 1994 σήμανε για τους Αφγανούς έναν νέο γύρο αίματος

που σφραγίστηκε από μια αλλόκοτη συμμαχία μεταξύ ενός ισλαμιστή και ενός πρώην κομμουνιστή, μια λυκοσυμμαχία που κανείς δεν ξέρει πόσο θα κρατήσει.

Από τον Απρίλη του '92, που έπεσε το κομμουνιστικό καθεστώς που στήριζε η Ρωσία, οι μουτζαχεντίν του Αφγανιστάν λύνουν με τα όπλα που άφησε το παλιό καθεστώς τις διαφορές τους σε έναν μέχρι τελικής πτώσεως αγώνα για την εξουσία. Το Μάρτιο που μας πέρασε, οι αντιμαχόμενοι κατέληξαν σε ένα *modus vivendi*, ένα μοίρασμα της εξουσίας μεταξύ του Χεζμπ-Ι-Ισλάμι, που το εκφράζει ο αυτοποκαλούμενος πρόεδρος της χώρας Γκουλμπουντίν Χεχματιάρ και του Τζαμιάτ-Ι-Ισλάμι που το εκπροσωπεί ο πρόεδρος Ραμπανί, που δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Από τότε που ξεκίνησε η σύγκρουση μεταξύ των ανταρτών μουτζαχεντίν, 10.000 άτομα περίπου έχουν χάσει τη ζωή τους, ενώ ο αριθμός τους αναμένεται να αυξηθεί δραματικά μετά τη νέα επίθεση του Χεχματιάρ που ξεκίνησε την πρωτοχρονιά, τη στιγμή μάλιστα που ο ίδιος είχε ζητήσει ανακωχή και διαπραγμάτευση.

Η είδηση, ωστόσο, δεν είναι η επίθεση του Χεχματιάρ, αλλά η συμμαχία του με τον Αμπντούλ Ρασίντ Ντοστάμ, από τους πρώτους στρατηγούς του Νατζιμπουλάχ που αποστάτησε στις αρχές του '92 και τάχθηκε με τους μουτζαχεντίν. Λίγο πριν βρεθούν στο ίδιο στρατόπεδο ο Χεχματιάρ που θέλει να ιδρύσει την Ισλαμική Δημοκρατία του Αφγανιστάν, αποκαλούσε το σημερινό σύμμαχό του, κομμουνιστή και προδότη. Με αυτές τις προϋποθέσεις, ο μήνας του μέλιτος Χεχματιάρ, Ντοστάμ, μάλλον προβλέπεται σύντομος.

Από την άλλη, ο πρόεδρος Ραμπανί παρ' όλο που δεν περίμενε μια τέτοια εξέλιξη αντέδρασε δυναμικά και διατήρησε την εξουσία του

στα στρατηγικά σημεία του νότου. Στο Βορρά κυριαρχεί ο Χεχματιάρ. Όπως και να 'χει, ο βασανισμένος λαός της Καμπούλ πήρε πάλι το δρόμο της προσφυγιάς. Τις μέρες που μας πέρασαν περίπου 20.000 τράβηξαν ανατολικά και έφτασαν μέχρι το Πακιστάν. Όπου έχουν ήδη βρει καταφύγιο 160.000 Αφγανοί, ενώ 230.000 συμπατριώτες τους έχουν ζητήσει προστασία και ασφάλεια στο Ιράν. Οι πρόσφυγες έχουν δημιουργήσει ήδη μεγάλο

πρόβλημα στις χώρες που τους φιλοξενούν και αυτό δικαιολογεί την προσπάθεια του Πακιστάν και του Ιράν να αναλάβουν μια διαμεσολαβητική πρωτοβουλία για τον τερματισμό της εμφύλιας σύρραξης.

Όσοι τότε, όμως, η Καμπούλ θα έχει ερημώσει τελείως, οι Αφγανοί θα αναρωτιούνται απεγνωσμένα γιατί το κάνουν αυτό οι μουτζαχεντίν και ίσως θα περιμένουν τον Νατζιμπουλάχ να γυρίσει πίσω για να τους σώσει.

■ PAX AMERICANA

Μετά την 5ωρη διάσκεψη κορυφής στη Γενεύη, την περασμένη Κυριακή, ο πρόεδρος της Συρίας Άσαντ έτεινε κλάδο ελαίας προς το κράτος του Ισραήλ — με το οποίο βρίσκεται τεχνητά σε εμπόλεμη κατάσταση — για αποκατάσταση «κανονικών» σχέσεων. Η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή συνεχίζεται. Έξω ο Κλίντον πάει καλά.

Επιμέλεια: Στέφανος Κοτρωνάκης - Νικήτας Λιοναράκης

Γιατί σε δεύτερο κι όχι σε πρώτο;

Όσοι διάβασαν το πρωτοχρονιάτικο αφιέρωμα του *Βήματος* στο «110 νέα κέντρα εξουσίας του κόσμου» που δεν είναι ο Λευκός Οίκος, το Κρεμλίνο κλπ., θα έμειναν εμβρόντητοι! Όταν μάλιστα διάβασαν πως μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται... πρακτορεία μοντέλων ή οργανισμοί... τυποποίησης, θα πρέπει να μειδίασαν, «οι συνηθισμένες υπερβολές των δημοσιογράφων».

Κάποιοι προερχόμενοι από την Αριστερά, πιο ζυμωμένοι αυτοί, θα εξηγούσαν στους αδαείς. «Ναι, μωρέ. Είναι τα μαζικά κινήματα. Εμείς το λέγαμε από το '70». Άλλοι θα το είδαν με συμπάθεια. «Πρόκειται για τη Γκρην Λις, τη Διεθνή Αμνηστία, τους οικολόγους κλπ.». Σοκ όταν γύριζαν σελίδα και έβλεπαν τη Sony, το CNN και την Όπους Ντέι.

Οι γιάπηδες με το που διάβασαν τον τίτλο κόντεψαν να φθάσουν σε... εγκεφαλικό οργασμό!

«Η εξουσία του χρήματος και των επιχειρήσεων. Αυτά είναι τα σύγχρονα κέντρα εξουσίας».

Άφωνοι και αυτοί όταν γυρίζουν σελίδα και βλέπουν Γιατρούς χωρίς Σύνορα και Αρμοστεία για πρόσφυγες!

Αυτά παθαίνει κανείς όταν προσπαθεί να εντάξει, δίκην Προκρούστη, απόλυτα καινούργια φαινόμενα σε διλήμματα του χθες. Οι «μη κυβερνητικές οργανώσεις», για να πιάσουμε μία μόνο πλευρά της επανάστασης που βρίσκεται εν εξελίξει, δεν είναι αριστερές ή δεξιές. Δεν τείνουν στον καπιταλισμό ή το σοσιαλισμό. Δεν ταιριάζουν σε γιάπηδες, και σε μαρξιστο-λενινιστές. Είναι παιδιά του σήμερα, αμφισβητούν το μονοπώλιο της πολιτικής από κόμματα, σύνορα και εθνικά κράτη.

Ας τις παρακολουθούμε πιο τακτικά από τις στήλες του ΑΝΤΙ.

ΔΡΑΣΕΙΣ

★ Στο χώρο των ΜΚΟ, η λέξη που έχει κυρίαρχη σημασία είναι: «ομπρέλα». Έτσι, ονομάζονται τα δίκτυα που αποτελούνται από δεκάδες (καμιά φορά και εκατοντάδες) τοπικές οργανώσεις πολιτών σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Η κεντρική «μονάδα» ενός τέτοιου δικτύου είναι η οργάνωση-ομπρέλα που συντονίζει όλες τις υπόλοιπες.

★ Στις ΗΠΑ, ένα τέτοιο μεγάλο δίκτυο είναι το CCHW ή αλλιώς η Ένωση Πολιτών κατά των Επικίνδυνων Απορριμμάτων. Η CCHW έχει παραρτήματα σε κάθε βιομηχανική πόλη των ΗΠΑ, εκεί όπου υποβαθμισμένες περιοχές κατοικίας «μοιράζονται» το οξυγόνο και τη δυνατότητα επιδίωξης με μεγάλες και ρυπογόνες βιομηχανικές μονάδες. Μακριά από κομματικές εξαρτήσεις και κυβερνητικά κατελώματα, τα μέλη της CCHW δρουν σε... δεύτερο επίπεδο. Κάθε χρόνο μάλιστα, το Μάιο, αντιπρόσωποι των τοπικών παραρτημάτων απ' όλη τη χώρα συγκεντρώνονται για να γιορτάσουν την προ ενδεκαετίας ίδρυση της ένωσης και να κάνουν απολογισμό της χρονιάς.

★ Δραστήρια είναι η ελληνική Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύονται στον ετήσιο απολογισμό της παγκόσμιας αυτής οργάνωσης, ο ΕΕΣ κατέχει την 19η θέση σε παγκόσμια κλίμακα, σε ύψος βοήθειας, συναγωνιζόμενος αντίστοιχες επιτροπές σε πλούσιες χώρες της Δύσης.

★ Παγκόσμιο ιατρικό συμπόσιο με θέμα

την επιδημική νευροπάθεια οργανώνεται μέσα στο 1994 από την κουβανική κυβέρνηση σε συνεργασία με την Παναμερικανική Οργάνωση Υγείας. Τραγική αφορμή για την πρωτοβουλία αυτή υπήρξε η επιδημία της «οπτικής νευρίτιδος» στη χώρα αυτή. Μόνο μέσα στο 1993, πενήντα χιλιάδες Κουβανοί κινδύνεψαν να χάσουν την όρασή τους από την επιδημία που οφείλεται στη χαμηλή περιεκτικότητα σε βιταμίνες της τροφής ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Μέχρι τώρα έχει σταλεί στην Κούβα ιατρική βοήθεια ύψους 6 δισ. δολαρίων για την αντιμετώπιση της επιδημίας, που πάντως είναι πλέον υπό έλεγχο.

★ Την 21η θέση σε παγκόσμια κλίμακα, όσον αφορά στα έσοδα από διαφημίσεις στα ΜΜΕ, κατέχει η χώρα μας. Σύμφωνα με στοιχεία του περιοδικού της Διεθνούς Ένωσης Περιοδικού Τύπου, πρώτες σε τζίρο από κάθε είδους διαφημιστικές καταχωρίσεις είναι οι ΗΠΑ, δεύτερη η Ιαπωνία και τρίτη η Γερμανία.

★ Το ημερολόγιο που εκδίδει για 8η χρονιά φέτος η Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης (τηλ. 222503 - Αθήνας 5128304) έχει κάτι παραπάνω. Εκτός από τα συνηθισμένα, καταγράφει ονόματα, τηλέφωνα, διευθύνσεις από 400 και πλέον οικολογικές, εναλλακτικές, αντιπολεμικές, γυναικείες κ.λπ. οργανώσεις. Ελληνικές αλλά και διεθνείς.

Να λέγεσαι Διεθνής Αμνηστία, να προστατεύεις τα ανθρώπινα δικαιώματα και να... τραβάς τα μαλλιά σου! Γιατί δεν σου μένει τίποτα άλλο όταν μαθαίνεις ότι οι δικτατορίες, αλλά και ένοπλες αντιπολιτευόμενες ομάδες στο όνομα των... «δικαιωμάτων», σκοτώνουν και διαπράττουν ωμότητες!

– Όταν αντιμετωπίζουμε τρομοκράτες με πρακτικές αφάνταστης βίας, είναι δυνατόν να συμβούν υπερβολές, (προεδρικός σύμβουλος Σρι Λάνκα).

– Απορρίπτουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα διότι αποτελούν αντιδραστικά και αντιεπαναστατικά δικαιώματα της αστικής τάξης (οργαν. Φωτεινό Μονοπάτι, Περού).

Υπόθεση Μαρκ Κέρτις

Διαστάσεις παγκόσμιας εκστρατείας παίρνει η «υπόθεση Μαρκ Κέρτις» στις ΗΠΑ. Πρόκειται για την προσπάθεια των Αρχών της Αϊόβα να εμποδίσουν τη συνδικαλιστική δράση του εργάτη Μαρκ Κέρτις, κατασκευάζοντας κατηγορίες διάρρηξης και διασμού εναντίον του.

Όλα άρχισαν την άνοιξη του 1988 στο εργοστάσιο συσκευασίας προϊόντων κρέατος της εταιρίας Swift στην πόλη Des Moines. Ο Μαρκ Κέρτις αρχίζει μια μεγάλη καμπάνια για την απελευθέρωση 17 συναδέλφων του από το Μεξικό και το Ελ Σαλβαδόρ, που έχουν συλληφθεί σε επιχείρηση-σκούπα της Υπηρεσίας Μετανάστευσης. Η καμπάνια αυτή βρίσκει ανταπόκριση στους πολίτες της Αϊόβα και οι τοπικές Αρχές, πανικόβλητες, επεξεργάζονται αμέσως (σύμφωνα με τα μέλη της Επιτροπής για την Υπεράσπιση του Μαρκ Κέρτις) ένα σχέδιο εξόντωσής του: τον συλλαμβάνουν στις 4 Μαρτίου με την κατηγορία του διασμού νεαρής γυναίκας μέσα στο σπίτι της.

Συνήθης... ένοχος

Ο Μαρκ Κέρτις οδηγείται στην πολιτειακή φυλακή, όπου «πάνω από έξι αστυνομικοί», όπως καταθέτει ο ίδιος, εισβάλλουν στο κελί του και τον χτυπούν για πολλή ώρα, προξενώντας του σοβαρά τραύματα. Τέσσερα χρόνια αργότερα, ο Κέρτις δικαιώνεται για την υπόθεση του ξυλοδαρμού του από τους αστυνομικούς και του επιδικάζονται 64.000 δολάρια. Η κατηγορία του διασμού όμως παραμένει. Λίγες ημέρες, μάλιστα, μετά τη σύλληψή του, προστίθεται και η κατηγορία της... διάρρηξης με στοιχεία εμφανώς κατασκευασμένα. Ο Κέρτις καταδικάζεται τελικά σε 25 έτη φυλάκιση και παραμένει από το 1988 μέχρι σήμερα στη φυλακή «Τζων Μπένετ» στο Φορτ Μάντισον της Αϊόβα.

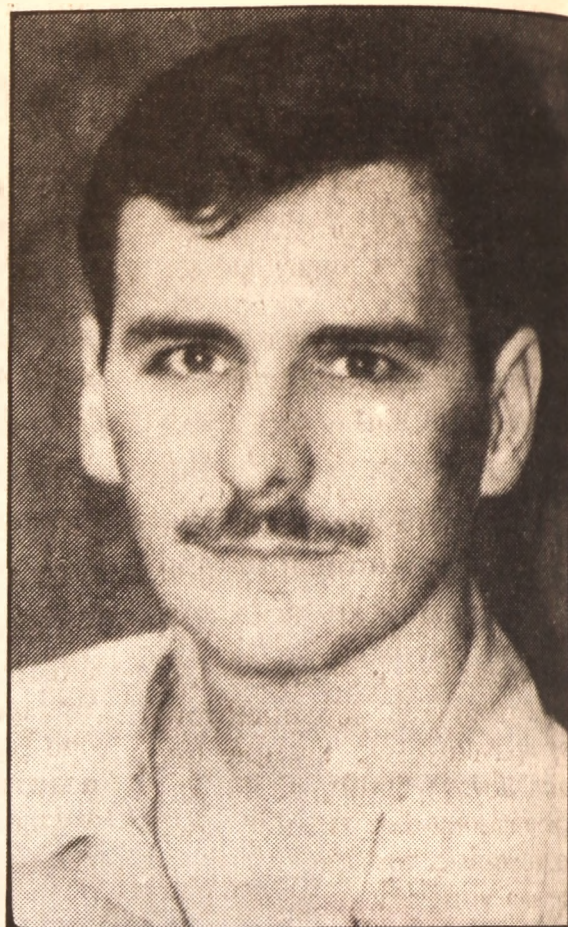
Διεθνής κινητοποίηση

Αμέσως μετά την «κατασκευασμένη» δίκη, σχηματίζεται από συνδικαλιστές, αξιωματούχους και πολίτες η Επιτροπή για την Υπεράσπιση του Μαρκ Κέρτις. Στόχος της είναι η εξασφάλιση υποστήριξης για την απελευθέρωση του συνδικαλιστή. Η αίτηση για την ακύρωση του κατηγορητηρίου βασίζεται σε ένα σημαντικό αριθμό καταπατήσεων συνταγματικών δικαιωμάτων του:

- ★ Το δικαστήριο δεν του έδωσε το δικαίωμα να προσκομίσει στοιχεία που αποδεικνύουν την αφερεγγυότητα του αστυνομικού Τζόζεφ Γκονζάλες, που τον συνέλαβε. Ο τελευταίος έχει τεθεί σε διαθεσιμότητα από την Αστυνομία για παράθεση ψευδών στοιχείων σε άλλη υπόθεση.
- ★ Ο Μπράιαν Γουίλεϋ, συνάδελφος του Κέρτις, έχει καταθέσει ότι ήταν μαζί του την ώρα που έλαβε χώρα ο υποτιθέμενος διασμός. Στο δικαστήριο, όμως, αυτή η κατάθεση υποβαθμίστηκε στα μάτια των ενόρκων.
- ★ Ο δικαστής Χάρντ Πέρκινς αρνήθηκε να συμπεριλάβει στη δικογραφία αποδεικτικά στοιχεία που υποστήριζαν την κατηγορία της σκευωρίας από την πλευρά της Αστυνομίας. Τα στοιχεία αυτά έδειχναν, επίσης, ότι οι Αρχές της πόλης εχθρεύονταν τον Κέρτις για τη συνδικαλιστική δράση του και τη δοήθεια που πρόσφερε στους μετανάστες.

Προσπάθειες για αναψηλάφηση

Το Νοέμβριο του 1993 οι δικηγόροι του Μαρκ Κέρτις έκαναν αίτηση αποφυλάκισής του μια και έχει εκτίσει ήδη την ποινή για τη μια κατηγορία, αυτή του διασμού. Η αίτηση απορρίφθηκε από την αρμόδια επιτροπή και τώρα η Επιτροπή Υπεράσπισης διευρύνει σε παγκόσμιο επίπεδο την εκστρατεία υποστήριξης για τον άτυχο συνδικαλιστή αποσκοπώντας στην αναψηλάφηση της δίκης του με όλα τα υπάρχοντα στοιχεία.

Ο συνδικαλιστής Μαρκ Κέρτις που βρίσκεται στη φυλακή από το 1988 με μη αποδειχθείσες κατηγορίες. Άλλη μια «υπόθεση Ντρένφους» για την αμερικανική Δικαιοσύνη

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ανταπάντηση του κ. Χ.Λ. Αργαίου σε επιστολή του κ. Ανδρειωμένου, που δημοσιεύτηκε στο τχ. 140.

Το *Βήμα* της Κυριακής (11.1993) δημοσιεύτηκε συντομμένο ένα κριτικό σημείωμά μου στη *Βιβλιογραφία Κάλβου* του Γιώργου Ανδρειωμένου. Σήμερα, ύστερα από τη διπλή απάντησή του συντάκτη της (*Βήμα*, 14.11, Αντί τχ. 540, σ. 48 - 49), είμαι υποχρεωμένος να επανέλθω και να εισώ εδώ το ζήτημα: διότι, όταν καταλογίζει πως διαστρεβλώθηκε σκοπίμως τα γραφόμενά του, ως τρέφω φθόνο και κακία προς πρόσωπό του, καταλύει την έννοια του καλόπιστου διαλόγου. Πράγματι, ως κριτική δεν είναι μόνον η θετική, μα και αυτή που επισημαίνει τις αδυναμίες ως εργασίας, τότε δεν μπορώ να ηγήσω γιατί έδωσε προσωπικό τρακτήρα σε μια επιστημονική αφωνία. Δεν πρόκειται βέβαια να τον ακολουθήσω στις προσωπικές βολές του (εξάλλου δεν έχω ποτέ να χωρίσω μαζί του και μου είναι σχεδόν άγνωστος), αλλά θα αναφέρω το διάλογο στο επισημονικό επίτεδο: γιατί ό,τι αποεπιστικώς ενδιαφέρει είναι οι βιβλιογραφικές αρχές και η μέθοδος που προτείνει η ΒΚ με το παράδειγμά της. Κατά την κρίση μου, συνεκτιμώντας τις αδυναμίες, πίστευα και πιστεύω ότι εννοείται «είναι μια εργασία υποδομής, ασφαλώς, θα αποτελέσει χρήσιμο βοήθημα για την προώθηση των καλδικών σπουδών». Επομένως, αξίζει έπαινος στο συντάκτη για τη συμβολή του. Από αυτή κατά βάση θετική εκτίμηση χωρώ σε επιμέρους επισημάνσεις για τις κύριες αδυναμίες της, κριτικός/μεθοδολογικός αρχές που υποστηρίζω.

Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο βιβλιογράφος είναι η έκταση του πεδίου έρευνας. Ο εξαντλητικός μπορεί και πρέπει να είναι η απογραφή, π.χ. των σεσων και πληροφοριών για το έργο. Σε γενικές γραμμές, κρίνεται για κείμενα που είτε ως αποκλειστικό ή κύριο θέμα αντιμετωπίζονται άλλο άσχετο θέμα όπου παρεπιπτόντως γίνεται λόγος και γι' αυτόν. Στη δεύτερη περίπτωση υπάγονται πολυάριθμα σύντομες αναφορές που φτά-

νουν ως την απλή μνεία του ονόματος – και είναι αυτές ακριβώς που προκαλούν τον πονοκέφαλο στον βιβλιογράφο, διότι πρέπει να επιλέξει τις άξιες λόγου. Το ότι και η πιο σύντομη αναφορά μπορεί να έχει κάποια σημασία, δεν δικαιώνει αυτομάτως και την καταγραφή της, διότι η βιβλιογραφία θα επιβαρυνθεί υπερβολικά και ο χρήστης θα είναι αναγκασμένος να αναζητήσει το όντως χρήσιμο μέσα σε πολυπληθές υλικό, να ξεχωρίσει ο ίδιος το σάβρι από την ήρα. Ας σκεφτούμε ποια θα είναι η έκταση π.χ. της σολωμικής ή της καθαφικής βιβλιογραφίας, αν περιλάβει τις αναρίθμητες χρήσεις στίχων τους και τις απλές μνείες του ονόματός τους – και, πόσο, τελικά, χρήσιμο θα είναι κάτι τέτοιο. Για το λόγο αυτό, επιβάλλεται την επιλογή να την κάνει ο βιβλιογράφος, επιστρατεύοντας την κριτική του ικανότητα – και, όσο ξέρω, αυτό κάνουν μέχρι σήμερα όλοι οι βιβλιογράφοι. Τα κριτήρια επιλογής θα είναι ως ένα βαθμό υποκειμενικά, αλλά και αντικειμενικά: άλλη σημασία έχει π.χ. μια σύντομη αναφορά στην αρχή της εμφάνισης του λογοτέχνη και άλλη όταν έχει πλέον καταξιωθεί.

Αντιθέτως, η ΒΚ συμπεριλαμβάνει πολλά λήμματα μηδαμινής σημασίας αλλά και άλλα άσχετα με τον Κάλβο, με συνέπεια να δυσχεραίνεται η επισήμανση των χρήσιμων αναφορών. Αυτή η ευρυτάτη αποδελτίωση, δυστυχώς, δεν βρίσκει έρεισμα μήτε σε όσα λέγει ο Συκουτρής. Η παρατήρηση του τελευταίου («το πολύ δεν βλέπεται...») δεν έχει καθόλου αυτό το νόημα: απλούστατα, ο Συκουτρής κρίνοντας την *Παλαμική Βιβλιογραφία* (1932), επιδοκιμάζει αυτό που έκανε ο Κατσιμπαλής, δηλαδή το ότι κατέγραψε, χωρίς επιλογή, όλες τις κύριες αναφορές και ελάχιστες δευτερεύουσες. Αλλά ο πατέρας της ελληνικής βιβλιογραφίας δεν συμπεριέλαβε καμία από τις πολυάριθμες ασήμαντες αναφορές στον Παλαμά, μήτε βέβαια τις άπειρες χρήσεις στίχων του και τις απλές μνείες του ονόματός του. Για του λόγου το αληθές, αρκούμε να σημειώσω ότι, στο 1926, όταν το όνομα του Παλαμά απαντάται σε κάθε έντυπο, ο Κατσιμπαλής εγγράφει πενήντα, όλες κι όλες, παραπομπές, εκ των οποίων οι 44-45 κύριες και μόνο 5-6 δευτερεύουσες.

Η ΒΚ, σε αντίθεση με ό,τι εφαρμόζει ο Κατσιμπαλής και επιδοκιμάζει ο Συκουτρής, δεν προβαίνει σε καμιά επιλογή, με συνέπεια να περιλαμβάνει πολλά λήμματα

όπως τα παρακάτω:

Μετά το σεισμό στη Ζάκυνθο, το 1893, το περ. *Εστία* δημοσιεύει επίκαιρα άρθρα, μεταξύ των οποίων του Α. Διομήδη Κυριακού, «Ζάκυνθος, έχε θάρρος!» (λ. 225) και του Θ. Βελιανίτη, «Μετά τον σεισμό» (λ. 226), όπου παρεπιπτόντως αναφέρεται και το όνομα του Κάλβου. Τα λήμματα αυτά επαναλαμβάνονται και στην ενότητα XI, όπου καταχωρίζονται «διαλέξεις, επίσημοι λόγοι και ευκαιριακά γεγονότα γύρω από τον Κάλβο». Είναι προφανές όμως ότι τα άρθρα αυτά δεν αναφέρονται σε γεγονότα «γύρω από τον Κάλβο». Το πράγμα δεν σταματά εδώ.

Η διεύθυνση της *Εστίας* θεώρησε καλό να εικονογραφήσει το επίκαιρο τεύχος της: έξι από τις εικόνες τυχαίνει να βρίσκονται στις ίδιες σελίδες με τα δύο προηγούμενα άρθρα και δεν έχουν καμιά σχέση με τον Κάλβο, αλλά είναι: τέσσερις της Ζακύνθου, μία της οικίας του Σολωμού και μία του Φωσκολού. Ωστόσο, καταχωρίζονται και αυτές (λ. 3306 - 3311). Ο χρήστης της βιβλιογραφίας ως διατρέξει τα 440 λήμματα αυτής της ενότητας, για να διαπιστώσει πόσα αφορούν πράγματι τον Κάλβο. Σημειώνεται στην Εισαγωγή (σ. vi): «έχει γίνει εξαντλητική καταγραφή όλων των σχεδίων, εικόνων και φωτογραφιών που βρίσκονται δημοσιευμένες σε κείμενα για τον Κάλβο». Θα μπορούσε κανείς να συμφωνήσει με αυτή τη φράση, αν όντως εννοούσε «κείμενα για τον Κάλβο», δηλαδή όσα έχουν θέμα τους τον Κάλβο: αιφνιδίως όμως, στην πράξη, περιλαμβάνονται διακριτως και εικόνες σε κείμενα με άσχετα θέματα.

Ως χρήσιμα λήμματα θεωρήθηκαν ακόμη και βιβλιογραφικές εργασίες, όπου καταχωρίζονται, απλώς, εκδόσεις του Κάλβου: έτσι, καταγράφονται: η *Ελληνική Βιβλιογραφία* των Γκίνη - Μέξα, σε δύο μάλιστα ενότητες (I και II): η *Βιβλιογραφία μεταφράσεων νεοελληνικής λογοτεχνίας* της Ε. Σταυροπούλου, επίσης σε δύο ενότητες (II και VIII) – αλλά παραλείπεται η *Ελληνική Βιβλιογραφία* του Ν.Γ. Πολίτη, η οποία μας δίνει τρεις αθησαύριστες στη ΒΚ δημοσιεύσεις ποιημάτων. Είναι όμως προφανές ότι τέτοια λήμματα, επειδή δεν προσφέρουν τίποτε στις καλδικές μελέτες, δεν έχουν θέση στη βιβλιογραφία του ποιητή: άλλως, θα έπρεπε να καταγραφούν και όλες οι αναγγελίες των εκδόσεών του σε εφημερίδες και περιοδικά. Τελικά, πόσο ακόμη μπορεί να διογκωθεί η ΒΚ, αν γί-

νει συστηματική αποδελτίωση των εντύπων και συμπληρωθεί με όσες (εκατοντάδες;) απλές μνείες και μηδαμινές αναφορές δεν έχουν θησαυριστεί;

2. Πολλές φορές, είναι απαραίτητο να δοθούν, σε υπόμνημα, πρόσθετες πληροφορίες και διευκρινίσεις για το περιεχόμενο ενός λήμματος. Η επίτονη και χρονοβόρα εργασία που απαιτείται εξισορροπείται από τη σημαντική αύξηση της χρησιμότητας της βιβλιογραφίας. Αυτό γίνεται και στη ΒΚ. Συχνά όμως τα υπομνήματα δεν υπηρετούν κατά τον καλύτερο τρόπο το σκοπό τους, διότι π.χ.:

α) περιέχουν περιττές πληροφορίες, όπως στο λήμμα 1260, όπου το υπόμνημα αρχίζει με τα εξής περιττά για τη βιβλιογραφία Κάλβου: «[Ο Πλάκας] επισημαίνει την κριτική οξυδέρκεια του Γ. Δάλλα, αναφερόμενος και στην πρόσληψη δοκιμίων του από κριτικούς και προχωρά σε μια κριτική αποτίμηση του δοκιμιογράφου Δάλλα (και πολύ λιγότερο του ποιητή)».

β) γίνεται εκτεταμένη χρήση αποσπασμάτων, όπως από το άρθρο του Στεργιόπουλου για τον Παπατσώνη (λ. 1251). Παραθέτω το υπόμνημα (10 αράδες): «[...] Αποτραβηγμένος όμως [ο Παπατσώνης] από τον πάταγο και την καθημερινή συναλλαγή της πνευματικής μας ζωής, δυσκολοπλησίαστος εξαιτίας της ιδιοτυπίας του, ιδιοτυπίας ανάλογης με το προηγούμενο του Κάλβου και του Καβάφη, αφήθηκε αδιαμαρτύρητα να παραμεριστεί και να αποσιωπηθεί, χωρίς να βάλει να χτυπήσουν τα τύμπανα της δημοσιότητας και χωρίς να φροντίσει ποτέ για τη μεγαλύτερη προβολή του [...]». [...] «Η μυστική αυτή αίσθηση της φύσης, τότε μέσα στο σκοτάδι και το μυστήριο της νύχτας και τότε μέσα στο φως της μέρας και τη λάμψη του ήλιου, αποτελεί μια από τις πιο πλούσιες πλευρές της ποίησης του Παπατσώνη – κι ίσως σε τούτη τη μυστική και ζωντανή μαζί αίσθηση να οφείλεται και η μακρινή του συγγένεια με τον Σικελιανό, απίθανη βέβαια και ασυμβίβαστη στο πρώτο κοίταγμα, κι ωστόσο πραγματική όσο και η άλλη, η φανερότερη συγγένειά του με τον Καβάφη κι η πιο δυσκολοδιάκριτη με τον Κάλβο [...]».

Η άποψή μου είναι ότι η έκταση του υπομνήματος είναι δυσανάλογη προς την αξία του λήμματος και επομένως θα έπρεπε να περιοριστεί στη φράση «μονολεκτική σύνδεση και σύγκριση του Παπατσώνη με τον Κάλβο», ή σε κάτι ακριβέστερο, αν αυτό δεν θεωρείται

απολύτως ακριβές, αλλά πάντως σύντομο. Βέβαια, αν δούμε το πράγμα μεμονωμένα, είναι προφανές ότι ο αναγνώστης προτιμά να έχει στη διάθεσή του το ίδιο το χωρίο. Όμως, η αγαθή πρόθεσή μας να τον διευκολύνουμε δεν μπορεί να οδηγήσει σε λύσεις που δημιουργούν πρόβλημα οικονομίας στην εργασία και το οποίο, εν τέλει, επηρεάζει αρνητικά την ευχρηστία της και βέβαια επιβαρύνει το κόστος της έκδοσής της. Αυτή ακριβώς η εκτεταμένη χρήση παραθεμάτων είναι ο δεύτερος σοβαρός λόγος που δημιουργεί το πρόβλημα οικονομίας στη ΒΚ. Ενδεικτικό είναι ακόμη το ότι στην ενότητα «ποιήματα για τον Κάλβο» περιλαμβάνονται και τα ίδια τα ποιήματα.

3. Το τρίτο πρόβλημα για το συντάκτη μιας βιβλιογραφίας είναι η διάρθρωσή της. Σε γενικές γραμμές, οι βιβλιογράφοι ακολουθούν τη χρονολογική ή την ειδολογική κατάταξη του υλικού. Ωστόσο, υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές σε πολλά επιμέρους ζητήματα, οι οποίες δεν γίνεται να συζητηθούν εδώ. Οποσδήποτε όμως κάθε κατάταξη έχει τη δική της χρησιμότητα. Αυτό ακριβώς συμβαίνει και με τη ΒΚ. Από τον τίτλο της διατριβής του κ. Ανδρειωμένου (*The Reception of Kalvos by Modern Greek Criticism*), υποθέτω ότι η διάρθρωση της ΒΚ υπαγορεύτηκε, κατ' αρχήν, από τις δικές του ερευνητικές ανάγκες και ασφαλώς είναι απολύτως νόμιμο να την επιλέξει. Σήμερα, διευκολύνει τις αναζητήσεις και των άλλων μελετητών που διερευνούν θέματα σχετικά με αυτές τις θεματικές περιοχές. Από την άλλη πλευρά, τα ερωτήματα που απασχολούν έναν μελετητή δεν είναι πάντοτε της ίδιας φύσεως: αυτό σημαίνει πως μια βιβλιογραφία δεν μπορεί ν' ανταποκριθεί με την ίδια ευκολία σε όλες τις αναζητήσεις. Έτσι, από τη ΒΚ προκύπτουν δύσκολα, π.χ. τα στοιχεία που αφορούν την εργογραφία του ποιητή, διότι αφενός είναι διασπασμένη σε δύο ενότητες και αφετέρου συνυπάρχει και με κείμενα άλλων. Είναι προφανές ότι μια ενιαία εργογραφία καταταγμένη ειδολογικά απαντά ευκολότερα σε ερωτήματα του τύπου πότε πυκνώνει η εκδοτική παρουσία του συγγραφέα, τι κείμενα έγραψε, ποιες οι μεταφράσεις έργων του κ.ά.π.

Η διάρθρωση της ΒΚ οδήγησε και στην επανάληψη όσων λημμάτων θεωρήθηκε ότι ανήκουν σε περισσότερες από μια θεματικές ενότητες: εξαιρώντας τις περιπτώσεις

λανθασμένης επανάληψης, αυτό αναμφισβήτητα κατ' αρχάς διευκολύνει το χρήστη. Πόσο όμως εκτεταμένη είναι αυτή η επανάληψη; Στο σημείωμά μου στο *Βήμα* είχα υπολογίσει ότι τα λήμματα υπερδιπλασιάζονται. Η εκτίμηση αυτή προέκυπτε αφενός από το ότι πολλές ενότητες αποτελούνται, εξ ολοκλήρου ή κατά μέγιστο μέρος, από επαναλαμβανόμενα λήμματα και αφετέρου από ένα τυχαίο δείγμα 100 λημμάτων, όπου το ποσοστό των επαναλήψεων ήταν πάνω από 150%. Μια νέα μέτρηση, σε μεγαλύτερο δείγμα, έδειξε ότι το ποσοστό είναι μεν μικρότερο, αλλά πάντως πάνω από 100%. Συγκεκριμένα, αν μετρώ σωστά, τα 542 λήμματα (174 - 304, 2131 - 2228 και 3023 - 3293) επαναλαμβάνονται άλλες 574 φορές. Ασφαλώς, τους ακριβείς αριθμούς μπορεί να τους ξέρει μόνον ο συντάκτης της ΒΚ, σύμφωνα με τον οποίο, συνολικά, τα μη επαναλαμβανόμενα λήμματα είναι 3.179 και τα επαναλαμβανόμενα 959, δηλαδή ποσοστό 30,16%. Το ποσοστό είναι πολύ μικρότερο από αυτό που μου έδιναν οι ενδείξεις, αλλά συνάμα όχι και τόσο μικρό, ώστε να εκτιμάται ότι «αυξάνει λίγο τον αριθμό των σελίδων» (σ. vi). Έτσι, η νέα επιδάρυνση της βιβλιογραφίας ήρθε να προστεθεί στις δύο προηγούμενες, τη συμπερίληψη περιττών λημμάτων και τα εκτενή υπομνήματα.

Το μέγεθος που απέκτησε τελικά η εργασία δεν επέτρεπε να γίνει μια έκδοση εύχρηστη και τυπογραφικά, ακόμη και αν δεν υπήρχε το πρόβλημα του κόστους. Όσοι έχουν στοιχειώδεις γνώσεις περί τυπογραφίας (και ο βιβλιογράφος πρέπει να έχει) γνωρίζουν ότι κανονική έκδοση σε χαρτί Α4, δηλ. 21X29,7 εκ., δεν γίνεται, διότι τα σχήματα του τυπογραφικού χαρτιού είναι τυποποιημένα. Επομένως, οι επιλογές ήταν τρεις - και όλες οδηγούσαν στο ίδιο αποτέλεσμα, τη δύσχρηστη έκδοση: Αν τυπωνόταν στο σημερινό της σχήμα, 17X25 εκ. και με κανονικά στοιχεία, δηλαδή των 10 στιγμών για το λήμμα και των 8 για το υπόμνημα, τότε η έκδοση θα γινόταν μάλλον δίτομη, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το χρήστη. Από την άλλη, τα μεγαλύτερα σχήματα είναι επίσης δύσχρηστα. Έτσι, έμενε η τρίτη επιλογή που εφαρμόστηκε: σωστό σχήμα, αλλά εκτύπωση με πολύ μικρά τυπογραφικά στοιχεία. Βεβαίως, θα κατανοούσαμε οποιανδήποτε επιλογή, αν την επέδιδαν λόγοι αντικειμενικοί.

4. Στο σημείωμά μου στο *Βήμα*

είχα επισημάνει ότι οι τίτλοι μερικών ενότητων είναι αναντίστοιχοι προς τα λήμματα που στεγάζουν και είχα φέρει ως παράδειγμα τον τίτλο «Ο Κάλβος στις ανθολογίες - Ανθολογήσεις ποιημάτων του Κάλβου», όπου περιλαμβάνονται και δημοσιεύσεις ποιημάτων σε περιοδικά. Όσο γνωρίζω, ο όρος δημοσίευση δεν έχει τη σημασία της ανθολόγησης. Ο ίδιος όρος συγγέεται και με τον όρο έκδοση: στην ενότητα «Εκδόσεις και εκδοτικά ζητήματα (...)» καταχωρίζονται και δημοσιεύματα του Κάλβου στον περιοδικό Τύπο. Μερικές φορές λέμε «η δημοσίευση του βιβλίου», αλλά ποτέ το ανάποδο («η έκδοση του άρθρου»), και, εν πάση περιπτώσει, πρόκειται για δύο όρους σαφώς διακεκριμένους στη βιβλιογραφική ορολογία. Επίσης, ο τίτλος «Οι ξένοι μελετητές και ο Κάλβος» δεν είναι ακριβής, διότι εδώ περιλαμβάνονται και Έλληνες (Δημαράς, Πολίτης, κ.ά., με κείμενά τους σε ξένη γλώσσα). Αλλά αν η ενότητα είχε τίτλο «ξενόγλωσσα μελετήματα», τότε δεν θα είχε θέση η Σόνια Ιλίνσκαγια που ζει από χρόνια στην Ελλάδα και γράφει ελληνικά και είναι παντρεμένη με Έλληνα.

5. Τέλος, η Εισαγωγή της ΒΚ δημιουργεί ένα θέμα δεοντολογίας. Ο κ. Ανδρειωμένος, στην απάντησή του, δεν φαίνεται να κατανοεί ότι άλλο είναι να μιλάμε εμείς για τη δουλειά μας και άλλο να την επαινούν τρίτοι. Είμαι από αυτούς που πιστεύουν ότι συστατικό του επιστημονικού ήθους είναι και η μετριοφροσύνη: οι επαινετικοί αυτοχαρακτηρισμοί κ.ά.π. δεν αρμόζουν σε επιστημονικές εργασίες. Δυστυχώς, η Εισαγωγή έχει αρκετές τέτοιες ατυχείς φράσεις: «μοναδική (...) στο είδος της» (σ. i), «[η κατάταξη] καθιστά τη βιβλιογραφική αυτή δοκιμή εύχρηστη σε βαθμό μέγιστο (σ. v), «μη φειδόμενος και πάλι χρόνου και χώρου» (σ. iv): «[η επανάληψη] συντελεί τα μέγιστα στην σαφήνεια των λημμάτων και το εύχρηστο της βιβλιογραφίας» (σ. vi): και προηγουμένως (σ. iv), ως να μην όφειλε να το κάμει, επισημαίνει: «έδωσα μεγάλη σημασία στον παράγοντα αυτόν [την ακρίβεια], όχι μόνο κάνοντας ο ίδιος αυτοψία σε όσα περισσότερα λήμματα μου ήταν δυνατό, μα και αναλαμβάνοντας προσωπικά την επίπονη διαδικασία της δακτυλογράφησης και των αλληπάλληλων ελέγχων των παραπομπών».

Χ. Α. Καραόγλου
Θεσσαλονίκη,
20 Δεκεμβρίου 1993

Η ΨΗΦΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

● Ένα θέμα που απασχολεί την ελληνική πολιτική ζωή θίγει ο τακτικός μας επιστολογράφος:

Αγαπητό ANTI,

Γράφω σε σένα την επιστολή, στοχεύοντας στην ευαισθητοποίηση κυβέρνησης και αντιπολίτευσης, γιατί η υπόθεση είναι πραγματικά αστεία και μόνο από τις σχετικές συγκρίσεις! Στις 12.12.93 έγιναν εκλογές στη Ρωσία, όπου και ψήφισε το λεγόμενο εκλογικό σώμα. Συγκεκριμένα, χωρίς υποχρεωτική προσέλευση στις κάλπες και παράλληλα με το δικαίωμα για τους Ρώσους που κατοικούν στη Γερμανία να ρίψουν την ψήφο τους σε ειδικά διαρρυθμισμένα προξενεία και την πρεσβεία!

Πράγματα που εφαρμόστηκαν αστραπιαία από την πρώτη Μέκκα του κομμουνισμού, προς βέλτιστη εξυπηρέτηση του ρώσου πολίτη, όπου κι αν κατοικεί!

Εδώ στην Ελλάδα υφίσταται πάντα αναγκαστική σχεδόν προσέλευση στα εκλογικά τμήματα που σε αντίθετη περίπτωση μη παραστάσεως επιβάλλεται...

απαγόρευση έκδοσης διαβατηρίου! Από συστάσεως του κράτους ετούτου, δεν προβλέπεται ψηφοφορία των ελλήνων της διασποράς στα προξενεία και την πρεσβεία. Θα ήθελα επίσης να αναφέρω πως το εκλογικό δικαίωμα μπορεί όποιος θέλει να το μεταφέρει απροβλημάτιστα στον τόπο της μόνιμής του κατοικίας, γεγονός που φρόντισα από πολλών ετών χωρίς κώλυμα.

Έτσι δεν φέρει την ευθύνη ο νομοθέτης για το πρόβλημα των ετεροδημοτών, αν ορισμένοι επιστρέφουν διαστικά με τα πόδια στο κεφάλι στην ιδιαίτερη πατρίδα τους για να εκλέξουν.

Απορώ για τον άνευ αντικειμένου μεγάλο θόρυβο. Για τους αριστερούς και προς τα αριστερά όλοι τους έχουν δύο μάτια αλλά προς τα δεξιά τυγχάνουν τυφλοί ή μήπως ισχύει το όποιο δεν θέλει έχει πάρει;

Φιλικότατα
Τάσος Γούλας
Ντύσσελντορφ

Οι «σατανιστές» και η έκρηξη της ηθικολογίας που ακολούθησε, εκτός από λογής οιμωγές και τις συσκέψεις υπουργού Τύπου και διευθυντών των media που προκάλεσαν –για το θεαθήναι– είχαν κι άλλο ένα αποτέλεσμα: την (δηλούμενη, προς το παρόν) επιθυμία του κ. Παπαθεμελή να πατάξει τα προπαγανδιστικά των... σατανάδων βιβλία, που παρασύρουν τους νέους μας.

Η νέα εξαγγελία του επί της Δημοσίας Τάξεως ιδιόρρυθμου μακεδονομάχου, αν πάρει σάρκα και οστά, όλοι καταλαβαίνουμε πού μπορεί να οδηγήσει. Ο διωγμός των βιβλίων, όπου επιχειρήθηκε, έγινε πάντα με κάποιο πρόσχημα. Τα αποτελέσματά του, όμως, υπήρξαν ανεξέλεγκτα.

Μια ερώτηση: Κύριε Παπαθεμελή, ποιήματα όπως αυτό του Ουίλλιαμ Μπλαίηκ («Αλλά αν μας έδιναν μπύρα στην εκκλησιά/και μια καντή φωτιά να ζεσταθεί η ψυχή μας...») είναι εκ θεού ή εκ σατανά;

ΝΑ ΖΕΙ ΤΟ ΜΕΞΙΚΟ

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ

Από τον Ζαπάτα ως την εξέγερση των Ίντιος, αργά και αδιόρατα, παραγόταν μια υψηλή τέχνη που προετοίμαζε την έκρηξη. Γράφει ο Φίλιππος Φιλίππου.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ένα χρόνο μετά το θάνατό του, ο Χρήστος Βακαλόπουλος μας αφιερώνει ένα εξαιρετικά επίκαιρο κείμενο που λες και γράφτηκε σήμερα. Από την τελευταία σελίδα, που εκείνος εγκαινίασε.

DELIBES

Ο ισπανός συγγραφέας Miguel Delibes, που βραβεύθηκε με το βραβείο Θερβάντες, θεωρείται ένας «λογοτέχνης με δική του επικράτεια». Γράφει ο Βίκτωρ Ιβάνοβιτς.

ΠΛΑΝΟΔΙΟΝ

«Το λογοτεχνικό περιοδικό δεν είναι ιλουστρασιόν χαρτί και δημόσιες σχέσεις. Είναι μαστοριλίκι», λέει κατηγορηματικά ο Γιάννης Πατίλης, εκδότης του περιοδικού Πλανόδιον. Το 6' μέρος της έρευνας για τα λογοτεχνικά περιοδικά.

Ο Ζαπάτα κι ο πολιτισμός του Μεξικού

του Φίλιππου Φιλίππου

«...Να χτίσουμε ένα έθνος από άξιους άντρες που θ' αγαπάνε τη δουλειά τους, τη γη τους και θ' ανοίξουνε έναν πλατύ ορίζοντα προόδου για τα παιδιά τους. Αυτοί είναι οι στόχοι τούτης εδώ της μεγάλης Επανάστασης. Μιας Επανάστασης αγιασμένης με το αίμα τόσων και τόσων μαρτύρων και λατρεμένης απ' όλους όσους έχουν ακόμα μυαλό και καρδιά σ' αυτό τον τόπο...»¹

Εμιλιάνο Ζαπάτα

Στις 5 Οκτωβρίου 1910 ο **Φρανσίσκο Μαδέρο**, υποψήφιος πρόεδρος του Μεξικού στις εκλογές του Ιουλίου, δραπέτευσε από τη φυλακή και κατέφυγε στο Τέξας, όπου δημοσίευσε το «Σχέδιο του Σαν Λουίς Ποτοσί», με το οποίο κατήγγειλε τις εκλογές και το δικαίωμα της επανεκλογής του προέδρου. Ταυτόχρονα κάλεσε το λαό της χώρας να οπλιστεί και να ρίξει τον «εκλεγμένο» δικτάτορα **Πορφύριο Δίας** και το στρατό να προσχωρήσει στο επαναστατικό κίνημα. Η έκκληση του Μαδέρο βρήκε αμέσως ανταπόκριση – οι συνθήκες ήταν ώριμες – και ξεσηκώθηκε η ύπαιθρος με κυριότερους ηγέτες τον **Φρανσίσκο Βίγια**, τον **Πασκουάλ Ορόσκο** και τον **Εμιλιάνο Ζαπάτα**.

Έτσι ξεκίνησε η μεξικανική επανάσταση – μερικά χρόνια πριν από την επανάσταση των μπολσεβίκων στη Ρωσία – που οδήγησε στην εκδίωξη του Δίας, στο γκρέμισμα του καθεστώτος και στο χτίσιμο μιας νέας κοι-

νωνίας, ριζοσπαστικής ως προς τις οικονομικές και τις πολιτικές της δομές. Η νέα εποχή για το Μεξικό, που επισημοποιήθηκε με την ψήφιση του νέου Συντάγματος τον Ιανουάριο του 1917, θεμελιώθηκε στο αίμα των αγροτών που κατά τις πολύχρονες εμφύλιες συγκρούσεις πέφτανε φωνάζοντας «Γη κι ελευθερία!».

Για τη μεξικανική επανάσταση επικρατεί άγνοια στην παγκόσμια κοινή γνώμη. Ίσως κάποιοι να έχουν ακουστά τα θρυλικά ονόματα του Βίγια και του Ζαπάτα, να έχουν δει τις ταινίες που αναφέρονται σ' αυτούς ή να έχουν διαβάσει ανάλογα βιβλία. Είναι θαμμένη «κάτω από τον ορυμαγδό του Α' ιμπεριαλιστικού Παγκόσμιου Πολέμου» και δεν έτυχε της προσοχής που της άξιζε. Οι περισσότεροι έχουν μια διαστρεβλωμένη εικόνα γι' αυτήν την επανάσταση, που τη στηρίζουν «στα καραγκιοζιλίκια του Χόλλυγουντ και της Τσινεσιτά»², όπως π.χ. το *Βίβα Ζαπάτα* του Ελία Καζάν με τον Μ. Μπράντο.

Από τις 27 Απριλίου 1519, όταν ο ηγέτης των ισπανών κατακτητών **Ερνάν Κορτές** αποβιβάστηκε στην ανατολική ακτή του Μεξικού καταλύοντας την αυτοκρατορία των Αζτέκων, ως το 1821, όταν τερματίστηκε η ισπανική κυριαρχία έπειτα από 300 χρόνια κατοχής, η ιστορία του Μεξικού είναι γεμάτη από επαναστατικά κινήματα. Το 1810 εξερράγη η πρώτη επανάσταση των ιθαγενών κατά των Ισπανών με ηγέτη τον **Μιγκέλ Ιδάλγο ν Κοστιγία**, που καταπνίγηκε στο αίμα. Η προκήρυξη του «*Crieto*» (Κραυγή)

θεωρείται σημαντικό επαναστατικό κείμενο. Ο πόλεμος με τις ΗΠΑ, που άρχισε το 1846 και έληξε δύο χρόνια αργότερα με ήττα του Μεξικού, στοιχίζοντάς του την απώλεια του μισού της έκτασής του, δηλαδή όλα τα εδάφη δόρεια του ποταμού Ρίο Γκράντε, τραυμάτισε ανεπανόρθωτα τις σχέσεις με το δόρειο γείτονά του, εκτρέφοντας έκτοτε έναν έντονο αντιαμερικανισμό.

Μια αζτέκιχη χαρακιά

Ο πολιτισμός του Μεξικού αποτελεί μία σύνθεση του πολιτισμού των αυτόχthonων κατοίκων του – Μάγια, Ναχούα, Μιξτέκων, Τολτέκων, Ζαποτέκων, Αζτέκοι – και του πολιτισμού των ισπανών κατακτητών. Οι ιθαγενείς εκεί δεν εξοντώθηκαν ολοσχερώς, όπως αλλού, παρ' όλο που, όπως αφηγείται ο **Μπαρτολομέ δε Λας Κάσας**, «οι Ισπανοί σκότωσαν με μαχαίρι και ακόντιο πάνω από τέσσερα εκατομμύρια κατοίκους»³. Τον καιρό της κατάκτησης υπήρχαν στο Μεξικό προηγμένα κράτη. Σήμερα, ολόκληρη η χώρα, από τον ποταμό Ρίο Γκράντε ως τα σύνορα με τη Γουατεμάλα, είναι ένα απέραντο μουσείο με μνημεία των προ του Κορτές πολιτισμών.

Ειδικά οι Αζτέκοι ανέπτυξαν σε μεγάλο βαθμό τις επιστήμες (αστρονομία, μηχανική, ιατρική) και τις τέχνες (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, ποίηση). Ο συμπολεμιστής του Κορτές, **Μπερνάλ Δίας δε Καρίγιο**, σ' ένα βιβλίο του, συγκρίνει τους ζωγράφους των Αζτέκων με τον Μιχαήλ Άγγελο. Οι Μάγια, εξάλλου, ήταν ο μοναδικός λαός στην προκολομβιανή Αμερική που συνέλαβε την έννοια του «απόλυτου χρόνου» και επιχείρησε να βρει τρόπους για τη μέτρησή του⁴.

Ο μεγάλος ποιητής **Ραμόν Λόπεζ Βελάρδε**, ο οποίος εγκαινίασε τη σύγχρονη μεξικανική ποίηση στις αρχές του 20ού αιώνα, έχει πει πως το Μεξικό είναι μια χώρα «ισπανική και μαυριτανική, με μια αζτέκιχη χαρακιά πάνω της».

Στη διάρκεια της επανάστασης του 1910, μια ομάδα συγγραφέων που αποκλήθηκε «*Όμιλος μυθιστοριογράφων της επανάστασης*» εγκαινίασαν ένα νέο είδος μυθιστορή-

Η εξέγερση των Ινδιάνων της πολιτείας Τσιάπας του νότιου Μεξικού την 1η Ιανουαρίου συνέπεσε – ασφαλώς όχι τυχαία – με την έναρξη της ισχύος της εμπορικής συμφωνίας ανάμεσα στις ΗΠΑ, τον Καναδά και το Μεξικό, που θα επηρεάσει μοιραία και τον πολιτισμό του τελευταίου. Η αναφορά των εξεγερμένων στο λαϊκό ήρωα Εμιλιάνο Ζαπάτα, αποτελεί για μας μια πρόκληση στο να επιχειρήσουμε μια προσέγγιση στο πνεύμα εκείνου του επαναστάτη των αρχών του αιώνα, που εξακολουθεί να εμπνέει ιδεολογικά ακόμη και τα πολιτιστικά πράγματα αυτής της χώρας

μεταρρύθμιση και η επανάσταση στο Μεξικό, του Ντιέγκο Ριβέρα

ιτος, εμπνευσμένο από αυτήν ακριβώς. ανάμεσά τους ήταν ο **Μαριάνο Ασουέλα**, ο οποίος, με το μυθιστόρημα *Οι αποκάτω*, κυκλοφορούμενο το 1916, περιγράφει το αυθόρμητο επαναστατικό κίνημα του Ζαπάτα. Ο κεντρικός του ήρωας βρίσκεται μέσα στη δίνη των συγκρούσεων, πολεμάει και σκοτώνει, χωρίς να έχει συνειδητοποιήσει για ποιο λόγο. Την ίδια εποχή αναπτύσσεται και η επαναστατική ποίηση, η οποία, στη συνέχεια, στρέφεται προς την κοινωνική κριτική. Εκτός απ' αυτήν δημιουργείται και μια εμπορική ποίηση, άτεχνη μεν αλλά ουσιαστική. Οι επαναστάτες πηγαίνουν στη μάχη με κιθάρες, βιολιά και φουσαρμόνικες, τραγουδώντας αυτοσχέδιες ερωτικές ή ηρωικές αλάντες.

Η άνθηση

Η άνθηση της μεξικανικής λογοτεχνίας στα μέσα του εικοστού αιώνα έφερε στο προσκήνιο σημαντικούς συγγραφείς (γεννημένου ή διαρκείας της επανάστασης ή προς το τέλος της), οι οποίοι σύντομα απέκτησαν παγκόσμια απήχηση. Ο Χουάν Ρούλφο στο μυθιστόρημά του *Πέδρο Πάραμο* (ο Χ.Λ. πρόχες το συγκαταλέγει στα 100 πρώτα

έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας) αναφέρεται στη βία, το θάνατο και την αποτυχία της επανάστασης. Ο **Κάρλος Φουνέντες** στο μυθιστόρημά του *Ο θάνατος του Αρτέμιο Κρους* επιχειρεί να παρουσιάσει τόσο την επανάσταση με τις αντιφάσεις της όσο και την εξέλιξη της νεότερης μεξικανικής κοινωνίας.

«Για τον φιλελευθερισμό η κοινωνία έχει μορφή πυραμίδας: Στην κορυφή βρίσκονται μερικοί πλούσιοι, στο μέσον πολύ περισσότεροι που δεν είναι πλούσιοι, αλλά ούτε φτωχοί και στη βάση της, που κατ' ανάγκη είναι ευρεία, βρίσκεται η τεράστια μάζα των φτωχών [...]. Ο φιλελευθερισμός υποστήριζε ότι η γονιμοποιητική βροχή που πέφτει στην κορυφή κυλάει προς τα κάτω μέχρι την κοιλάδα των φτωχών [...]. Αντίθετα απ' ό,τι συνέβη στις άλλες χώρες, στο Μεξικό η βάση ήταν πολύ πλατιά και η βροχή που έπεφτε λίμναζε στην κορυφή κυλώντας ελάχιστα ή καθόλου προς τα κατώτερα στρώματα της πυραμίδας».

από το βιβλίο «Συνοπτική ιστορία του Μεξικού». Έκδοση της προεδρίας του Μεξικού στην Αθήνα, σελ. 142.

Ο **Οκτάβιο Πας** με τα ποιήματα και δοκίμιά του πραγματεύεται την καρποφόρα ένωση του προκολομβιανού πολιτισμού, μ' εκείνον των ισπανών κατακτητών κι εκείνον της επανάστασης. Πιο παραστατικός απ' όλους, ο Φουνέντες αποκαλύπτει το πρόσωπο ενός λαού που βλέπει τα όνειρά του να τσακίζονται από πολέμους και αιματοχυσίες, που καταπιέζεται μα δεν σκύβει το κεφάλι, που διχάζεται επειδή είναι προϊόν της επιμεξίας ισπανών και γάλλων στρατιωτών, οι οποίοι «διασκέδαζαν τα βράδια με τις ινδιάνες και τις μιγάδες, γεμίζοντας τον κόσμο με παιδιά που είχαν ξανθωπό κεφάλι και ρόδινο δέρμα»⁵.

Ο **Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες** είχε πει πως το πρώτο επαναστατικό καθήκον του συγγραφέα είναι να γράφει καλά και να δημιουργεί μια λογοτεχνία «που συμβάλλει στην αναζήτηση της ταυτότητάς μας»⁶. Αυτό συμβαίνει κατεξοχήν στο Μεξικό με τις πλούσιες επαναστατικές παραδόσεις και τους αγώνες για εθνική ανεξαρτησία, όπου «η κουλτούρα και η τέχνη, δηλαδή οι ανθρωπίνες αξίες, επηρεάζονται ανέκαθεν από την αριστερά»⁷. Οι πνευματικοί ηγέτες της μεξικανικής επανάστασης ανέλαβαν το δυσχερές έργο να αποκαταστήσουν την εθνική συνείδηση και να διαμορφώσουν μία κουλτούρα καθαρά μεξικανική. Αυτό φαίνεται καθαρότερα στις εικαστικές τέχνες και, ιδιαίτερα, στη ζωγραφική.

Η μεξικανική επανάσταση (και η ρωσική, που ακολούθησε) επηρέασε μια ομάδα ζωγράφων που απευθυνόταν στις πλατιές μάζες και χρησιμοποιούσε την τεχνική της προϊσπανικής περιόδου, ενώ «στους καλλιτεχνικούς κύκλους διαμορφώθηκε ένα νέο είδος, εκείνο που θεωρεί το έργο του ως όπλο στον πολιτικό αγώνα»⁸. Την ομάδα αποτελούσαν ο **Διέγο Ριβιέρα**, που είχε αφομοιώσει τις παραδόσεις της ιταλικής αναγέννησης και επηρεάστηκε από την αρχαία τέχνη των Ινδιάνων, ο **Δαβίδ Αλφάρο Σικιέρος**, που χρησιμοποίησε δραματικότητα και στοιχεία από το σοσιαλιστικό ρεαλισμό και ο **Χοσέ Κλεμέντε Ορόσκο**, που είχε ροπές προς τις αφηρημένες και συμβολικές μορφές. Νεότερός τους ήταν ο **Ρουφίνο Ταμάγιο**, που ξεχώρισε για τις ποιητικές του αναζητήσεις.

Ζωγραφική

Χάρη στο Ριβιέρα, η μεξικανική ζωγραφική επιβλήθηκε ως ένα από τα πιο δυναμικά κινήματα στον 20ό αιώνα. Ο κομμουνιστής ζωγράφος (φιλοξένησε τον Τρότσκι όταν εκδιώχθηκε από την ΕΣΣΔ) επιδίωξε να διηγηθεί την ιστορία της ανθρωπότητας με όρους επαναστατικούς και στις τεράστιες τοιχογραφίες του απεικόνισε τα σπουδαιότερα πρόσωπα της μεξικανικής και της ρωσικής επανάστασης. Ένα από τα σημαντικότερα έργα του είναι η διακόσμηση των τοίχων των Εθνικών Ανακτόρων της Πόλης του Με-

Γιατί ο Harjit Singh δεν πέθανε σε τροχαίο;

Στις 29 Απριλίου '92 το πρωί, αξιωματικοί της ασφάλειας συνέλαβαν τον Harjit Singh στη στάση του λεωφορείου. Δεν είχαν ένταλμα. Ήταν 22 ετών και ζούσε στην Ινδία.

Η αστυνομία αρνείται τη σύλληψη αυτή και ισχυρίζεται πως συνελήφθη μαζί με έναν άλλο Ινδό, 10 μέρες αργότερα και μετά από συμπλοκή. Καθ' οδόν, σύμφωνα πάντα με την ασφάλεια, τους επιτέθηκαν ένοπλα μέλη της θρησκοεθνικής μειονότητας Sikh· εκεί, σκοτώθηκαν και οι δύο.

Από τότε, όμως, τον Harjit Singh τον είδε ο πατέρας του δύο φορές στις φυλακές· μέσωσως απευθύνθηκε στις δικαστικές αρχές και ζήτησε να τον βοηθήσουν να βρεί το γιο του. Πράγματι το Ανώτατο Δικαστήριο ανέθεσε σε υπαξιωματικό του Ναυτικού να ψάξει για τον Harjit Singh. Αρχίσαν την αναζήτηση από την Κεντρική Ερευνητική Υπηρεσία στο Mal Mandi, όπου πίστευαν πως κρατείται. Είδαν τον Harjit Singh στο παρόντρο του κλάτου ορόφου. Έκαναν απεγνωσμένα νοήματα για να τραβήξει την προσοχή τους. Ήταν μόνος και φορούσε χειροπέδες. 30 λεπτά αργότερα η αστυνομία τους επέτρεψε να μπουν στο κτίριο. Το δωμάτιο που είχαν δει τον Harjit Singh ήταν άδειο· βρήκαν μόνο τις χειροπέδες. Ο διευθυντής της ασφάλειας αρνήθηκε πως στο κτίριο υπήρχαν κρατούμενοι.

Διεθνής Αμνηστία ζητεί από τη διεθνή κοινότητα να επέμβει. Μπορείτε να κατοχυρώσετε την εκστρατεία της, αφού μάθετε περισσότερα για τη δράση της·

ΟΝΟΜΑ.....ΤΗΛΕΦΩΝΟ.....
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ.....ΠΟΛΗ, Τ.Κ.....

Επείτε αυτό το απόκομμα στην Ελληνική Επιτροπή, Σίνα 30, 106 72 Αθήνα, τηλ. 36.00.628.

διεθνής αμνηστία

ξικού. Τα τρία τμήματα της τοιχογραφίας παριστάνουν συμβολικά το μεξικανικό έπος: τον αρχαίο πολιτισμό, τον πολιτισμό της επανάστασης του 1910 και τα κοινωνικά και ιστορικά στοιχεία που συγκροτούν το Μεξικό.

Η δύναμη της μεξικανικής αναγέννησης επέδρασε σημαντική στην τέχνη των άλλων χωρών της Λατινικής Αμερικής, αλλά και των ΗΠΑ. Τα τρία τέκνα της -Ριόρα, Σικέρρο, Ορόσκο- υπήρξαν «από τις ρωμαλαιότερες προσωπικότητες της τέχνης του πρώτου μισού του αιώνα μας».

Η πλειοψηφία των σημερινών κατοίκων του Μεξικού αισθάνεται υπερηφάνεια για την ινδιάνικη καταγωγή τους, κάτι που τους προσφέρει μια ταυτότητα και τους οδηγεί στην αυτογνωσία. Ο νομπελίστας ποιητής Οκτάβιο Πας, με ισπανικό και ινδιάνικο αίμα στις φλέβες του, συχνά αναφέρεται σ' αυτή την καταγωγή, θεωρώντας ότι ο πολιτισμός της πατρίδας του οφείλει πολλά στα επιτεύγματα των Αζτέκων, έστω κι αν αυτά καταστράφηκαν από τους κονκισταδόρες του Ερνάν Κορτές. «Το προκολομβιανό Μεξικό», λέει, «με τους ναούς του και τους θεούς του, δεν είναι παρά ένας σωρός ερειπίων, το πνεύμα όμως που εμψύχωσε τον κόσμο εκείνο δεν έχει πεθάνει»¹⁰.

Η επανάσταση του Εμιλιάνο Ζαπάτα και του Πάνσο Βίγια, αντίθετα από τις υπόλοιπες επαναστάσεις του εικοστού αιώνα, δεν εξέφραζε μια πολιτική θεωρία ούτε μια οντοπική ιδεολογία. Ήταν μια έκρηξη που προήλθε από την καταπιεσμένη ιστορική πραγματικότητα. «Δεν ήταν έργο μιας ομάδας ιδεολόγων», παρατηρεί ο Πας, «αποφασισμένων να επιβάλουν κάποιες αρχές, ήταν μια παλλαϊκή δύναμη που έφερε στο φως αυτό που έμεινε κρυμμένο».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Προκήρυξη του Εμιλιάνο Ζαπάτα προς το μεξικανικό λαό στις 29 Μαΐου 1916. Στο βιβλίο του Τζων Ρηντ *Επαναστατημένο Μεξικό*, GUTENBERG 1976.
2. Από την εισαγωγή του μεταφραστή Ωρίωνα Αρκομάνη στο προηγούμενο βιβλίο.
3. Από το βιβλίο του Η καταστροφή των Ινδιάνων, ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ 1989.
4. Διέγο δε Λάντα: *Ο πολιτισμός των Μάγια, εξιστόρηση των πραγμάτων του Γιουκατάν*. Εισαγωγή - μετάφραση Νίκου Πρατοΐνη, ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ 1989.
5. Ο θάνατος του Αρτέμιο Κρους, εκδ. Ζάφθανος, 1983.
6. Περιοδικό *Διαδάζω*, Νο 59, 29.12.82.
7. Συνέντευξη του καθηγητή Λουίς δε Ιδάγλα. *Λατινική Αμερική*, Νο 10, Απρίλιος '86.
8. Άρθρο στη Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια.
9. Από το περιοδικό *Ζυγός*, Φεβρουάριος 1958.
10. Από την ομιλία του στην απονομή του βραβείου Νόμπελ στις 8-1-90. Στο περιοδικό *Παρατηρητής* Νο 17, χειμώνας 1990.

Ο πρωινός χυλός είναι μεταδοτικός

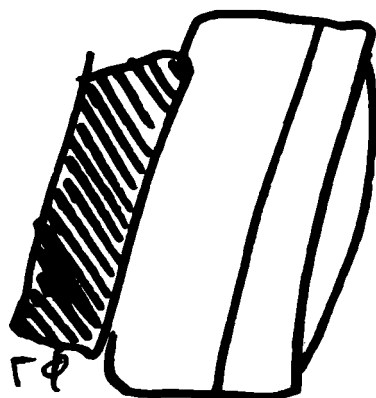
Χίλιες φορές να διάβαζα τα κόμιξ μου ή να πήγαινα για κανένα καπουτσίνο στην πρωινή
λιακάδα...

Ακόμα να σηκωθείτε από το κρεβάτι; Δυσθυμία, μουρτζουφλιά, κομμένα μάτια; Γιατί, μήπως κάνετε παρέα αργά με τον Νίκο Μασταράκη και φαντασιωνόσασταν με τις υγρές εκμυστηρεύσεις των διαφόρων διάσημων για - πέντε - λεπτά - τι και με ποιους και πώς και κάθε πότε το κάνουν - ή μήπως πέσατε σε χάνωση από τις καλλίγραμμες που γύμναζαν, μέσ' στα μαύρα μεσάνυχτα, τους δι-κεφάλους τους και τον αμφίβληστροειδή σας;

Άντε λίγο νεύρο, άντε, πετάξτε το πά-πλωμα γιατί ο πρωινός χυλός που σας ετοίμασαν το Mega και ο Αντέννα είναι ζεστός και σας περιμένει: «Χαμογελάτε, είναι μεταδοτικό» με τον Αντρέα Μικρούτσικο από τη μια, «Πρωινός καφές» με τη Ρούλα Κορομηλά από την άλλη.

Εάν δέβαια δεν σας κυνηγούν υπο-χρεώσεις έξω, στο μεγάλο και σκληρό κό-σμο, για να τιναχτείτε από το κρεβάτι, μπορείτε κάλλιστα να σερβιριστείτε τον τηλεοπτικό σας χυλό ξαπλωμένοι ή μπο-ρείτε, ακόμα καλύτερα, να κλείσετε την τηλεόραση, να βάλετε μουσική και να πε-ράσετε μια δεύτερη ανάγνωση τα αγαπη-μένα σας κόμιξ απολαμβάνοντας τον αλη-θινό πρωινό σας καφέ αληθινά χαμογελα-στοί. Εσείς αποφασίζετε: προσωπικά πρόκρινα την πρώτη εκδοχή (της ανοι-χτής τηλεόρασης) μόνο και μόνο για τις ανάγκες αυτού του σημειώματος.

Λοιπόν, οι δύο εκπομπές είναι ταυτό-χρονες, ταυτόσημες και ταυτόλογες. Δια-θέτουν από ένα ενθουσιώδες, νεανικό, στην πλειοψηφία του, κοινό, το οποίο ανταποκρίνεται στα καλαμπούρια των παρουσιαστών κατά παβλωφικό τρόπο, ομοθυμώς και αυτομάτως, διαθέτουν επί-σης από μια μαγειρική εστία, στην οποία παρασκευάζονται διάφορα λιτά καθημε-ρινά φαγητά, όπως συκωτάκια πουλιών με μανιτάρια από τη μια και ελάφι από την άλλη, και εν τέλει είναι εξοπλισμένες (οι εκπομπές) με άνετα καθιστικά τοπο-

Λοιπόν, με πιάνει ένα
κολασμένο εξιταρισμά το προί

θετημένα στρατηγικά μέσα στα ευρύχωμα πλατώ, για να δέχονται οι τηλεοπτικοί οικοδεσπότες τους μουσαφिरαίους τους.

Είναι προφανής η πρόθεση των παρα-γωγών των δύο εκπομπών να δημιουργή-σουν μια, κατά κυριολεξίαν, οικεία ατμό-σφαιρα, ένα «σπιτικό» της οθόνης. Το εκπαιδευμένο κοινό είναι οι βολικοί συγ-γενείς, οι χειροκροτητές: υπάρχουν, ακούγονται και φαίνονται κατ' οικονο-μίαν, μόνο ως πλαίσιο του οικοδεσπότη και της οικοδέσποινας. Η κουζίνα δεν χωρά ιδιαίτερες ερμηνείες, ούτε και τα καθιστικά, όμως η συμβολική των εκπο-μπών διευρύνεται με τους μόνιμους και περιοδικούς προσκεκλημένους.

Σαν «καλά» τηλεοπτικά σπίτια που εί-ναι, έχουν την ευχέρεια να διαθέτουν από ένα ολόκληρο μπαλέτο ή μπουκέτο όμορ-φων κοριτσιών, μόνο και μόνο για την πρωινή γυμναστική. Σφιχτά κορμιά μέσα σε τεζαρισμένα κορμάκια, γλυκά χαμόγε-λα και πλούσια ελξη: και στις δύο εκπο-μπές, ο φακός εστιάζει κυρίως στους μνώδεις γλουτούς των κοριτσιών ή τις παίρνει από το δάπεδο, δείχνοντάς τις πανύψηλες, θεές, να πυργώνουν τα θέλ-γητρά τους πάνω από το κεφάλι των θεα-τών. Και δέβαια αυτό δεν είναι πρωινή γυμναστική, έτσι όπως παρουσιάζεται, είναι μάλλον ένα soft, light πορνό δι' οι-κογενείας.

Από κει και πέρα, κι όσον αφορά στους περιοδικούς μουσαφίρηδες, τα προγράμ-ματα των εκπομπών είναι ένα οπτικο-ποιημένο λαϊκίστικο περιοδικό ποικίλης ύλης. Όπως ξεφυλλίζετε στο σπίτι σας τη

φυλλάδα, ρίχνοντας μια ματιά στα ζώδια, στην εκλαϊκευμένη επιστημονική ανακά-λυψη για τη σχέση στρες - φαλάκρας στο κουίζ ή στη συνέντευξη με τη δείνα ανερ-χόμενη τραγουδίστρια που «σαρώνει» όπου εμφανίζεται, έτσι ακριβώς και στις δύο πρωινές εκπομπές: οι μουσαφίρηδες είναι συγκεκριμένοι, καμιά πενηνταριά διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι εναλλάσσονται με μια σταθερή περιοδι-κότητα. Μόνο που στην τηλεόραση, εν αντιθέσει προς τη φυλλάδα, τα θέματα είναι «ζωντανά» και ως εκ τούτου πε-ρισσότερο κραυγαλέα και απελπιστικά: αυτή η Βερούλη, λόγου χάρη, πώς μετε-στράφη από αθλήτρια σε entertainer με καννιβαλικό χαμόγελο, είναι λυπηρό να το βλέπει κανείς.

Όπως και με τα περιοδικά, έτσι και με τις πρωινές εκπομπές είναι αδύνατον να θυμηθεί μετά ο αναγνώστης ή ο θεατής τι διάβασε ή τι είδε: απλώς σκότωσε το χρό-νο του σε ένα «ζεστό οικογενειακό περι-βάλλον» και γέμισε το νοητικό του στομά-χι μ' έναν πολύχρωμο χυλό, μια σούπα από πισινούς, συνταγές και αστρολόγου-ς. Κι όσο κι αν διαρρυνγνούν τα ιμάτιά τους οι παρουσιαστές πως το προϊόν του ενός διαφέρει από αυτό της άλλης, το ζουμί είναι το ίδιο: χυλός στον Αντέννα από τη Ρούλα Μικρούτσικου, χυλός στο Mega από τον Αντρέα Κορομηλά... (κι αν τους μπέρδεψα δεν έχει σημασία).

Χίλιες φορές να διάβαζα τα κόμιξ μου ή να πήγαινα για κανένα καπουτσίνο έξω, στη χειμέρια λιακάδα...

Παύλος Μεθενίτης

«Το λογοτεχνικό περιοδικό δεν είναι ιλουστρασιόν χαρτί και δημόσιες σχέσεις. Είναι μαστοριλίκι!»

• Ο ποιητής Γιάννης Πατίλης, εκδότης του περιοδικού Πλανόδιον, μιλάει στο ΑΝΤΙ

Με το Πλανόδιον, το μικρό σε σχήμα αλλά διακριτό για την παρεμβατικότητά του στο χώρο της λογοτεχνίας, περιοδικό, αισθανόμαστε εξαιρετικά οικείοι. Διότι, ένα έντυπο στο οποίο κυριαρχούν η αυστηρότητα των επιλογών, η μαχητικότητα απέναντι σε φαινόμενα έκπτωσης και μαζικής ισοπέδωσης που ευνοεί ο «μεταμοντέρνος» κόσμος και η «δουλειά του μυρμηγκιού» είναι σπάνιο να επιδιώκει – και πιο σπάνιο ακόμη να επιδιώκει χωρίς ούτε μια στιγμή να εκπίπτει από τους απαρέγκλιτους στόχους του. Στη συνέχεια της έρευνάς μας για τα λογοτεχνικά περιοδικά, μιλάμε σήμερα με τον Γιάννη Πατίλη, τον εμπνευστή και βασικό υπεύθυνο για το Πλανόδιον – κι έχουμε πολλά να θίξουμε:

ΑΝΤΙ: Πότε και πώς ξεκίνησε το Πλανόδιον;

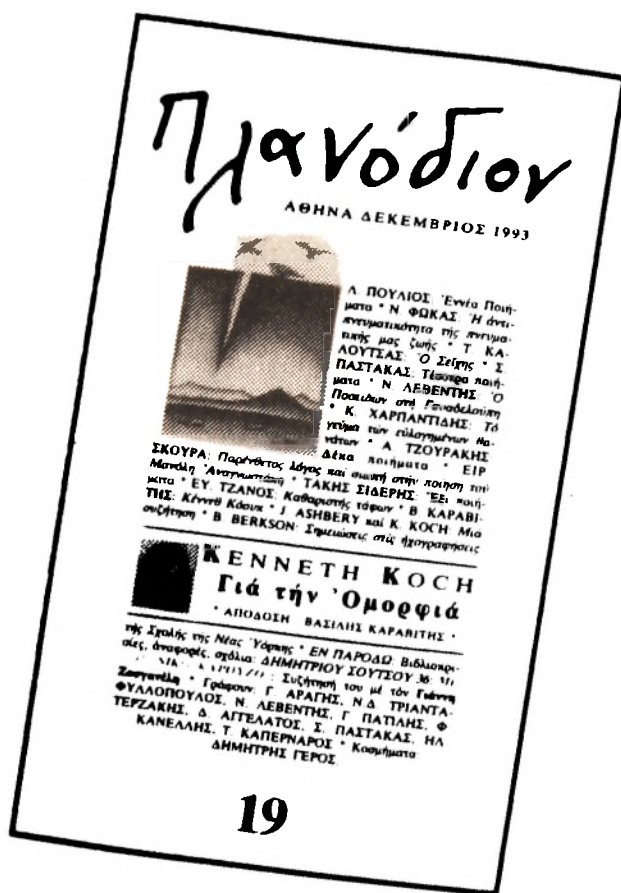
ΑΠ.: Το Πλανόδιον ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 1986. Είχε προηγηθεί η δοκιμασία μου, από τα τέλη της δεκαετίας του '70, σε προηγούμενα εκδοτικά σχήματα, του Δέντρου συγκεκριμένα, το 1978, και αργότερα της Νήσου και του Κριτική και Κείμενα, το 1983 - 85. Ήθελα να συνδυάσω την επιθυμία μου για την ίδρυση ενός αυτόνομου εκδοτικού λογοτεχνικού χώρου με την εμπειρία μου από ανάλογες ομαδικές προσπάθειες, δυστυχώς δίχως διάρκεια...

ΑΝΤΙ: Δεν πιστεύεις, δηλαδή, στη δυνατότητα μιας ομαδικής παρέμβασης στο χώρο του λογοτεχνικού περιοδικού;

ΑΠ.: Το αντίθετο, θα έλεγα. Αν και δύσκολο στην πράξη, πιστεύω πως είναι το ιδανικό. Το λογοτεχνικό περιοδικό είναι η ιδανική έκφραση για μια εφηβική – στην ουσία της – παρέα ανήσυχων ανθρώπων, καλλιτεχνών του λόγου, που θέλουν να εκφράσουν, σε πλήρη πνευματική ανεξαρτησία, τους προβληματισμούς, τις αισθητικές απόψεις, τις μικρές ή μεγαλύτερες πραγματώσεις τους στο χώρο τους. Το λογοτεχνικό περιοδικό είναι μια έντυπη κοινωνία που ipso iure καλλιεργεί θύλακες αντίστασης στην τερατώδη ενσωμάτωση του γραπτού και προφορικού λόγου, η οποία επιχειρείται από τα μεγάλα Μ.Μ.Ε. Γι' αυτό θαύμαζα πάντα την εκδοτική ομάδα των Σημειώσεων (τους σημειωσάκηδες, όπως τους λένε οι φίλοι τους) που καρποφορεί, από την εποχή κιόλας των Μαρτυριών, με τον δικό της λόγο και σε πλήρη ανεξαρτησία, τριάντα χρόνια τώρα!...

ΑΝΤΙ: Αλλά και στο Πλανόδιον δεν είσαι μόνος...

ΑΠ.: Μόνος είμαι στην ευθύνη του τελικού αποτελέσματος και στο 70% της... χαμαλίκας. Από 'κει και πέρα ευτύχησα από τα πρώτα κιόλας τεύχη και σταδιακά να πετύχω τη σύγκλιση προς το έντυπο ενός μικρού αριθμού ανεξάρτητων και δημιουργικών προσώπων που ως τακτικοί συνεργάτες συμμερίζονται σε

ικανό βαθμό τη διαμορφωμένη πια φυσιολογία του περιοδικού, με την τυπογραφική αισθητική του, τους προσανατολισμούς του, τις ανησυχίες του...

Μαστοριλίκι...

ΑΝΤΙ: Λειτουργεί κάποια παράδοση στα λογοτεχνικά περιοδικά ή ξεκινά ο καθένας όπως λιάζει;...

ΑΠ.: Είναι ωραίο να δουλεύεις πάνω σε μια παράδοση. Το λογοτεχνικό περιοδικό δεν είναι ιλουστρασιόν χαρτί και δημόσιες σχέσεις. Είναι μαστοριλίκι. Κι είναι από τα λίγα μαστοριλίκια που επιδιώκουν σ' αυτή τη μεταβιομηχανική κοινωνία. Εμένα με συγκινούσαν περιοδι-

κά όπως Τα Νέα Ελληνικά του 1952, η Διαγώνιος του Χριστιανόπουλου, το Εκ Παραδόσεως των Λεχαινών, το αξιοζήλευτο Ερουμεν και η Ανακύκληση της προηγούμενης δεκαετίας, ο μικροσκοπικός και αισθητικός Σπαρμός του Μάκη Λαχανά μέχρι τις μέρες μας... Φτάνει στα χέρια μου Το Παραμλητό, που βγήκε αργά μετά το Πλανόδιον κι η ύπαρξή του μου δίνει χαρά να συνεχίσω... Υπάρχει, λοιπόν, μια ζωντανή παράδοση, μόνο δυσδιάκριτη και σχεδόν εξολοκλήρου θαμμένη μέσα στον ορυμαγδό των Μέσων... Ο χρόνος μηδενίζεται, καθώς τα ξεφυλλίζω ώρες ατέλειωτες στη βιβλιοθήκη μου ή όταν τα συναντώ «ξέμπαρκα» στα παλαιόβιβλιοπωλεία (κι είναι τότε ακόμη πιο ωραία...). Γι' αυτό κάνει άριστα το Ε.Λ.Ι.Α. του Μάνου Χαριτάτου που ανατυπώνει παλιά περιοδικά, όπως ο Διώνυσος ή Η Τέχνη και άλλα. Αισθητοποιεί, ακριβώς, κάνοντάς την πλέον ορατή και επιδεκτική συνέχειας, αυτή την παράδοση που τόσο κινδυνεύει σ' αυτές τις άθλιες μέρες...

ΑΝΤΙ: Αλήθεια, ποιος είναι ο σοβαρότερος κίνδυνος για ένα λογοτεχνικό περιοδικό;...

ΑΠ.: Ο σοβαρότερος κίνδυνος για ένα λογοτεχνικό περιοδικό (αλλά και για όλη την παράδοση του είδους) δεν είναι το να μην πουλά ή να μη βγάξει τα έξοδά του (όπως κακώς νομίζουν μερικοί), αλλά να μην έχει «φυσιολογική» ταυτότητα. Όσο κι αν σας φανεί παράδοξο, το λογοτεχνικό περιοδικό το βλέπω σαν μια «μεταφορά» της καλλιτεχνικής φυσιολογίας του προσώπου («μεταφορά» με την υφολογική σημασία του όρου) στον χώρο του εντύπου. Γι' αυτό με συγκινούσαν ή με ενδιέφεραν πάντα τα περιοδικά που τα βγάζανε λογοτέχνες ή διανοούμενοι και όχι επιχειρηματίες εκδότες...

Ανώνυμες εταιρείες, ιδανικοί... σπόνσορες

ΑΝΤΙ: Αλλά και σήμερα, αν δεν κάνω λάθος, τα περισσότερα λογοτεχνικά περιοδικά τα βγάζουν

Λογοτέχνες της γενιάς σου...

Π.: Εγώ, νομίζω, πως τη Λέξη τη δγάζει η νώνυμος Εταιρεία της Υπαρκτής Λογοτεχνίας και τα Ρεύματα οι Ιδανικοί Σπόνσορες σε συνεργασία με το *Harper's* και τινά άλλα της ανατολικής των Η.Π.Α. ακτής!... Σκέφτομαι πως αν κάποια στιγμή μάς «πέθαιναν» οι Σπόνσορες και οι Διαφημίσεις, κάποια λογοτεχνικά περιοδικά δεν θα είχαν λόγο ύπαρξης... Είδα λύπη μου, οφείλω να πω, τις προάλλες πως τα *Γράμματα* και *Τέχνες* δεν το δγάζει πια ο απαγωγργίου (που παραμένει ως διευθυντής), αλλά οι... εκδόσεις Σοκόλη! Το ασφαλέστερο κριτήριο της ταυτότητας ενός λογοτεχνικού περιοδικού, όπως το φαντάζομαι εγώ, είναι να μην μπορεί από τη «φύση» του να παραείνει το ίδιο όταν αλλάξει εκδότη. Κι όμως, υπάρχουν περιοδικά των οποίων δεν πρόκειται να μετακινηθεί κεραία αν την έκδοσή τους ανεμόβανε κάποια στιγμή ο Καστανιώτης ή ο Ιδάνης...

ΝΠ: Γι' αυτό κι εσύ δεν βάζεις διαφημίσεις;...

Π.: Όχι! Δεν είμαι εναντίον των διαφημιέων, ούτε και των χορηγιών (μολονότι αυτός ο εσμός είναι πολύ πρόσφατος στη χώρα μας κι καλλιτεχνική «λίμα» μεγάλη για να αποφεύγονται κακοτοπιές). Ούτε συνιστά «ηρωισμό» η καταχώρισή τους. Απλώς δεν «φαντάστηκα» το περιοδικό με διαφημίσεις. Όπως δεν το έχω φανταστεί με φωτογραφικό υλικό – μολονότι χρησιμοποίησα, με σύνεση ελπίζω, αργότερα... Το ζήτημα δεν είναι αν θα βάλει ένα περιοδικό κάποιες διαφημίσεις (του οικείου προς το έντυπο χώρου) ή αν θα δεχτεί μια χορηγία. Το ζήτημα είναι αν όλα αυτά δεν θα αλλοιώσουν τη φυσιογνωμία του και δεν θα απηρεάσουν τις αρχές του, και επίσης –το κυριότερο– αν μπορεί το έντυπο να ζήσει και να συνεχίσει και δίχως αυτά. Υπήρξαν περιοδικά που το απέδειξαν αυτό, είτε έβαλαν διαφημίσεις είτε όχι. Και το *Πλανόδιον* επτά χρόνιατσι πορεύεται. Σε καμιά περίπτωση, όμως, δεν μπορεί ένα λογοτεχνικό περιοδικό να διατηρήσει τη φυσιογνωμία του (αν έχει) προσομοιάζοντας διαφημιστικώς προς το εμπορικό σουπερμάρκετ του υπόλοιπου περιοδικού τύπου των Η.Μ.Ε. προς το οποίο υποτίθεται ότι αντιδιατίθεται!...

ΑΝΤ: Για να συνεχίσει, όμως, θα πρέπει να επιδιώκει οικονομικά...

ΑΠ.: Η σοφία στο λογοτεχνικό έντυπο, αντίθετα από αυτό που συμβαίνει συνήθως στον μεγάλο Τύπο, είναι να εξαρτάται αυτό από σένα κι όχι εσύ από αυτό. Γι' αυτό μακαρίζω κατά κάποιο τρόπο την τύχη μου που είμαι ένας περιορισμένος, έστω, δημόσιος υπάλληλος και δεν μπαίνω στον πειρασμό να «βιοποριστώ» από το περιοδικό... Καλύτερα να το «ταϊζώ» εγώ, και το λίγο άγνωστό μου κοινό του, και να βάνω ελεύθερα αυτό που κρίνω σωστό. Αυτό μπορεί να εγγυηθεί καλύτερα την ταυτότητα του περιοδικού. Ως πολίτη, όμως, με προβληματίζει σοβαρά το γεγονός ότι όλος σχεδόν ο πολιτισμός, αυτός που δεν θα τον ονομάζαμε εύκολα «μαζικό», έχει καταντήσει να στέκει στα πόδια του μόνο «επιχορηγούμενος»...

Με ποιον πολιτισμό;

ΑΝΤ: Αυτό σημαίνει πως τελικά δεν έχει ανάγκη

η κοινωνία αυτόν τον πολιτισμό.

ΑΠ.: Ακριδώς. Η κοινωνία, όχι γιατί η ίδια είναι φτωχή, αλλά επειδή διαμορφώνεται έτσι από τα Μ.Μ.Ε., δαπανά εισοδήματα για τον πολιτισμό του *Κλικ* ή του *Αντέννα* και όχι για τον πολιτισμό του *Αντί*, του *Εντευκτηρίου* ή του *Πλανόδιου*. Κι αυτό ακριδώς υποχρεώνει (και ηθικά) τα λογοτεχνικά περιοδικά, στο βαθμό που θέλουν να κρατήσουν την ιδιομορφία τους, να οργανώσουν και «υλικά» –δηλαδή σε επίπεδο μορφής και πρακτικής– τον πολιτισμό τους σε αντιπαράθεση προς τον μαζικό πολιτισμό και τις πρακτικές του.

ΑΝΤ: Εδώ ίσως να χωρούσε μια συμβατική ερώτηση – που, ως δικηγόρος του διαβόλου, οφείλω να την κάνω: Δεν θα πρέπει να παρέμβει η Πολιτεία; Το υπουργείο Πολιτισμού, λόγω χάριν;...

ΑΠ.: Δεν είναι το ουσιώδες ο πολιτισμός να χορηγείται από τα υπουργεία. Ο πραγματικός χορηγός του πολιτισμού είναι η ελεύθερη κοινωνία. Κι αυτός που νικά στην καθημερινή πράξη είναι ο πολιτισμός της κοινωνίας, όποιος κι αν είναι αυτός, και όχι ο πολιτισμός των μουσείων. Γι' αυτό θα πρέπει η Πολιτεία να βοηθήσει στην ανάπτυξη της κρίσης και της αυτενέργειας των νέων πολιτών, οι οποίοι θα γίνουν αργότερα οι πραγματικοί «χορηγοί» του πολιτισμού. Κι αυτό πρωτίστως είναι έργο της Σχολικής Παιδείας, όλων των βαθμίδων. Από εκεί και πέρα μιλάμε για μπαλώματα. Βεβαίως, το υπουργείο Πολιτισμού θα πρέπει, σ' ένα έργο τέτοιας προοπτικής, να υποβοηθήσει να επιδιώσουν κάποιοι πυρήνες πολιτισμού που αντιστέκονται ήδη από μόνοι τους σ' αυτή τη λαίλαπα του μαζισμού. Δεν μπορεί, όμως, με κανένα τρόπο το εν λόγω υπουργείο (με τις αλλοπρόσαλλες και εξαρτημένες από τον κομματικό ή τον ιδιωτικό παράγοντα πρακτικές του) να λειτουργεί ως άλλοθι για την τελική επικράτηση του πολιτισμού του σουπερμάρκετ και των ιδιωτικών καναλιών.

ΑΝΤ: Ας γυρίσουμε στο ίδιο το περιοδικό. Πώς οργανώνει την ύλη του το *Πλανόδιον*; Ποιοι είναι οι στόχοι του ως λογοτεχνικού περιοδικού;

ΑΠ.: Η ύλη του περιοδικού είναι κυρίως λογοτεχνική και, στην ευρύτερη έννοια, κριτική. Από το πρώτο τεύχος έδωσε έμφαση στην παρουσία των νέων λογοτεχνών, δεν κινήθηκε κατ' ανάγκη τα αριστουργήματα, αναζήτησε σίγουρα τα καλύτερα από όσα είχε στη διάθεσή του, άνοιγμα που του φόρτωσε έναν λαβύρινθο αλληλογραφίας, αφού έχει ακόμη την «κακή» συνήθεια να απαντά σε όλες τις συνεργασίες που φτάνουν σ' αυτό. Παράλληλα, συνειδητοποίησε την αξία της ολοκληρωμένης μεταφραστικής εργασίας και από το 5ο τεύχος καθιέρωσε –στον αντίποδα των πολυσυλλεκτικών αφιερωμάτων αναφοράς– την τακτική παρουσίαση εκτεταμένων (για τα όρια ενός συνηθισμένου λογοτεχνικού περιοδικού) μεταφραστικών εργασιών από το πρωτότυπο πάνω σε γνωστούς ή λιγότερο γνωστούς ξένους συγγραφείς, μια πρακτική που ήδη βρήκε θετική συνέχεια και επέκταση στο καλό περιοδικό *Ποίηση*. Με τη στήλη του «Το Μέγα Πανελλήνιον» ανοίχτηκε σε κείμενα όχι μεν καθαρώς λογοτεχνικά, αλλά κατά την κρίση του χαρακτηριστικά των ορίων αντοχής –ορίων γλωσσικών, αισθητικών, ψυχικών, ιδεολογικών– ενός κόσμου κειμένων που

μοναδικά του σύνορα έχει τα σύνορα της ελληνικής γλώσσας. Την κριτική ύλη, στην πλατύτερη έννοιά της, εκπροσωπούν κείμενα θεωρητικά, δοκιμιακά, βιβλιοκρισίες, αναφορές, σχόλια – τα περισσότερα μικρές παρεμβάσεις στα πράγματα του πολιτισμού. Η έμφαση στο κριτικό μέρος δεν ανήκε στους αρχικούς στόχους του περιοδικού, δεν προέκυψε όμως και τυχαία, αφού αποτελεί λογική ανάπτυξη της βασικής θέσης του ότι η λογοτεχνία δεν συνιστά λόγο μόνο ιδιωτικό, αλλά –πρωτίστως– κάποτε και δημόσιο. Και τώρα ακόμη πιστεύω ότι η κριτική του πολιτισμού (όχι τόσο η λογοτεχνική κριτική) δεν είναι ο κύριος ρόλος των λογοτεχνικών περιοδικών, ούτε του *Πλανόδιου* φυσικά, αλλά άλλων, ευρύτερα πολιτικών –όπως του δικού σας ή του *Πολίτη* λ.χ.– όπου και το πολιτιστικό φαινόμενο πρέπει να εξεταστεί και από την πολιτική του πλευρά. Όταν όμως τέτοια περιοδικά είναι σπάνια και δίχως την υποδοχή που τους αξίζει να έχουν από πλευράς της ώριμης κοινωνίας, και όταν από την άλλη, ο λογοτεχνικός κόσμος είναι βυθισμένος στην κοινωνική απάθεια και σιωπή, υπερδραστήριος μόνο στις συνταγές ιδιωτικών δηλητηρίων, είναι επόμενο ένα μέρος της κριτικής ευθύνης να περνά δυνητικά και στο χώρο του λογοτεχνικού εντύπου. Μόνον έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε την ύπαρξη περιοδικών σαν την *Κριτική*, λ.χ., του Μανόλη Αναγνωστάκη στο παρελθόν, του *Κριτική* και *Κείμενα*, σχεδόν χθες, ή των *Σημειώσεων*, έως και σήμερα... Είναι αδύνατον ένας λογοτέχνης στις μέρες μας να διατηρήσει στοιχειωδώς την αξιοπρέπειά του, εμμένοντας σιωπηλώς στο λογοτεχνικό του έργο, όταν οι θεσμισμένοι ομηλητές, για το ίδιο λογοτεχνικό έργο, είναι άνθρωποι ασύστολοι, βεντέτες των Μ.Μ.Ε., όπως οι κ.κ. Μαρωνίτης και Σαββίδης (διότι τα ονόματα πρέπει να λέγονται, αφού ούτως ή άλλως και λέγονται και προβάλλονται και κυριαρχούν – αν δεν θέλουμε η «παρέμβασή» μας να είναι αέρας κοπανιστός και ανώδυνες ακαδημαϊκές φλυαρίες...).

Αντιστάσεις

ΑΝΤ: Ανάμεσα, λοιπόν, στις συμπληγάδες των Μ.Μ.Ε. και της πολιτιστικής συμμόρφωσης που αυτά επιβάλλουν στο πεδίο της λογοτεχνικής έκφρασης, τι χώρος μένει για ένα λογοτεχνικό περιοδικό που θέλει να διατηρήσει την ιδιοπροσωπία του; Πώς «βλέπεις» τις δυνατότητες των λογοτεχνικών περιοδικών που θα 'ρθουν;

ΑΠ.: Δεν υπάρχει «χώρος» που μένει. Τον «χώρο» τον φτιάχνει κανείς, και αυτός μπορεί να είναι πράγματι πολύ μεγάλος, ανάλογα με τις αντιστάσεις των προσώπων, την εφευρετικότητα τους, τη δημιουργική τους φαντασία, την αντοχή τους εντέλει... Ο σύγχρονος μαζικός πολιτισμός δεν λέει σε κανέναν «απαγορεύεται» (τα βρήκαμε πιο σίγουρα τότε με τις απαγορεύσεις), το «παίζει» μάλιστα και πολύ «απελευθερωτικός», απλούστατα κοιτάζει μόνο εξ' απαλών ονύχων να καλλιεργήσει μέσα στον καθένα μας ένα ψυχοφοβικό ανθρωπάκι που φροντίζει να το ζευγαρώνει μ' έναν εκτονωτικό χωροφύλακα του φαντασιακού, τύπου Χαρδαβέλλα και Μαλβίνας Κάραλη.

Τη συνέντευξη πήρε
ο Ηλίας Κανέλλης

«ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ» ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Το περασμένο φθινόπωρο, το Μέγαρο Μουσικής πρότεινε στο αθηναϊκό κοινό μια σειρά συναυλιών με γενικό τίτλο «Μουσικές του 20ού αιώνα», ο προγραμματισμός των οποίων, αν μάλιστα εξεταστεί μαζί με το γενικό φυλλάδιο παρουσίασης, δημιουργεί πολλά ερωτηματικά

ΑΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΟΥΜΕ κατ' αρχάς το πρόγραμμα μαζί με ορισμένα αποσπάσματα του φυλλαδίου (ή με δικά μου σχόλια), έτσι ώστε να τονιστούν εξαρχής οι απορίες που πρόκειται να μας απασχολήσουν. Δόθηκαν οκτώ συναυλίες με: το συγκρότημα **Irakere** ως «λαϊκές μουσικές του κόσμου»· τον **Κηθ Τζάρετ** ως συνθέτη στον οποίο «τα όρια μεταξύ κλασικής, τζαζ και σύγχρονης μουσικής καταρρέουν για χάρη όχι κάποιου εγκεφαλικού νεωτερισμού αλλά μιας εκφραστικότητας γεμάτης λυρισμό και θέρμη»· την **Ιστορία του στρατιώτη του Στραβίνσκυ**· ένα «*Big evening*» με **Μπάρτοκ** και έργα τζαζ της κλασικής και της σύγχρονης περιόδου ως «πολυ - μουσική βραδιά»· το **Κοσμικό ανατομείο** (μουσική **Στέφανου Βασιλειάδη** και **Δημήτρη Παπαγγελίδη**)· συναυλία τραγουδιού με **Στραβίνσκυ**, τα **Επτά νεανικά τραγούδια του Μπεργκ**· τα **Λαϊκά τραγούδια του Μπέρνι** και μελωδίες των **Μπητλς** διασκευασμένες για συνοδεία πιάνου, προφανώς ως προσπάθεια σύμ-

μειξης έντεχνης και λαϊκής μουσικής· το ρεσιτάλ της **Δόμνας Ευνουχίδου** (Ντεμπυσσύ και Μπάρτοκ)· τέλος, το ντούο **Παντελής Σταματέλος και Δανάη Καρά** με Χίντεμτ, Στραβίνσκυ, Παπαϊωάννου, Μικρούτσικο και τα **Τρία δημοτικά τραγούδια του Σκαλκώτα**.

Θα αρκεστούμε στα δύο κύρια ερωτηματικά που θέτει αυτός ο προγραμματισμός. Εκ πρώτης όψεως, το τεράστιο εύρος του δημιουργεί θετικότατη εντύπωση, εφόσον έχουμε να κάνουμε με την ευπρόσδεκτη προσπάθεια κατάργησης των μουσικών διακρίσεων σε σχέση με τα είδη και τη χρονολογία. Πρόθεσή του σαφώς είναι να ακούσει το κοινό αδιάκριτα, ως μουσικές του αιώνα μας, (παραθέτουμε με αλφαβητική σειρά) **Μπάρτοκ, Μπέρνι, Μπητλς κ.λπ., Σκαλκώτα, κ.λπ., Τζάρετ, κ.λπ.,** πρόθεση που ενστερνιζόμαστε: καλό πράγματι θα 'ταν ο ακροατής του 21ου αιώνα να μην δέχεται πια την ιστορικο - κοινωνική πίεση που εξαναγκάζει, λόγου χάρη, τη λαϊκή μουσική να εστιάζει κυρίως στα γήπεδα και τη σύγχρονη να παίζεται κεκλεισμένων των θυρών. Μήπως, όμως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν πρόκειται για μη διάκριση, αλλά για σύγχυση. Γιατί, περιέργως, η μη διάκριση δεν εμφανίζεται εδώ ως δικαίωμα στη διαφορά, αλλά υπό τη μορφήν αμφισβητήσιμων συννοημάτων.

Ας πούμε κατ' αρχάς δύο λόγια για τις «μουσικές του κόσμου». Η τεράστια αυτή κατηγορία δοθεί φυσικά τα δισκοπωλεία στην ταξινόμησή τους. Δεν ανταποκρίνεται, όμως, σε

Η ορχήστρα του Φεστιβάλ Βουδαπέστης, στον κύκλο Μπέλα Μπάρτοκ

καμία πραγματικότητα: οφείλεται μονάχα σε έλλειψη στοιχείων ιστορικο - γεωγραφικών (για να μην πούμε μουσικών) γνώσεων. Παλιότερα μιλάγαμε, με ειλικρίνεια τουλάχιστον, για «εξω - ευρωπαϊκές μουσικές», εξομολώνοντας ότι *δεν γνωρίζαμε*. Παράδειγμα: σε ένα ξένο δισκοπωλείο συναντάμε, στο ράφι «μουσικές του κόσμου» με υποκατηγορία «Ελλάδα», ανάκατα: ρεμπέτικα τραγούδια, βυζαντινή μουσική, Ξαρχάκο, δημοτικό τραγούδι, κ.λπ... Πιστεύουμε ότι το Μέγαρο Μουσικής δεν είναι δισκοπωλείο κι ότι το κοινό του ξέρει να μην συγχέει, ιδιαίτερα σε μια χώρα σαν την Ελλάδα που τα παραδοσιακά λαϊκά στοιχεία επιδιώνουν ακόμα κι όπου τα είδη μουσικής συζούν και δεν απαιτούν γάμο πάση θυσία. Ας μην ξεχνάμε πως «μουσικές του κόσμου» σημαίνει «*World Music(s)*», πως πρόκειται δηλαδή για (αγγλο)αμερικάνικη έμπνευση. Προτείνουμε τουλάχιστον την εξελληνιστική του όρου: «*μουσική των κόσμων*»...

Τι σημαίνει επίσης η προσπάθεια σύμμειξης έντεχνης και λαϊκής μουσικής; Βέβαια, υπάρχουν τέτοιες σύμμειξεις και φυσικά ο σημερινός ακροατής δέχεται με ευχαρίστηση την πρόκληση να περνάει από το «σοβαρό» στο «ελαφρό». Δεν θα 'ταν όμως καλύτερα, πριν επιχειρή-

σουμε τη σύμμειξη, να γνωρίζουμε τα συστατικά της; Όταν διαβάσουμε με έκπληξη στο πρόγραμμα Μπάρτοκ - τζαζ - προφανώς για να ριξουμε το γάλα στη σάλτσα πριν πηξει το αλεύρι - ότι ο Μπάρτοκ ενσωμάτωσε σπιρίτουαλ, μπλουζ και τζαζ, μας έρχεται η όρεξη να γράψουμε μία ιστορία της ποπ, όπου ο Λένον θα έπασχε από βαρηκοΐα! Δεν ξέρω κατά πόσο στη σύντομη περίοδο που έζησε ο Μπάρτοκ στην Αμερική πρόλαβε να ενσωματώσει τα προαναφερθέντα στοιχεία. Είναι όμως γνωστό στο ευρύ κοινό πως το εντονότατο ενδιαφέρον του ούγγρου συνθέτη για τη λαϊκή μουσική τον οδήγησε προς τα Βαλκάνια και την Ανατολή. Το γεγονός ότι τονίζονται αποκλειστικά τα (υποθετικά) αφοαμερικάνικα (για να μην αναφερόμαστε και πάλι στα αμερικάνικα) δάνειά του, είναι τυχαίο.

Τέλος και μια ιστορική σύγχυση. Γράφει το φυλλάδιο ότι (όλος) ο αιώνας μας βρίσκεται υπό την αιγίδα «του λεγόμενου μεταμοντερνισμού - ενός αχνού και διαχρονικού "πανστυλισμού"». Μα είναι σε όλους γνωστό πως ο μεταμοντερνισμός εμφανίστηκε μόνο στα τέλη του '70...

Εδώ συναντάμε το δεύτερο ερωτηματικό, ίσως οξύτερο. Υποδείξαμε ήδη πως η κατηγο-

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

• ΑΘΗΝΑ: Θεμιστοκλέους 37,

τηλ. 36.26.319, 36.02.644, fax 36.39.930

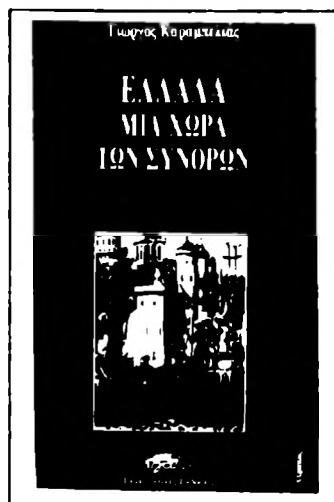
• ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Αρμενοπούλου 24, τηλ. (031) 20.23.49

• ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Έκτορος 40, τηλ. 003572 - 43.32.97, 34.75.22

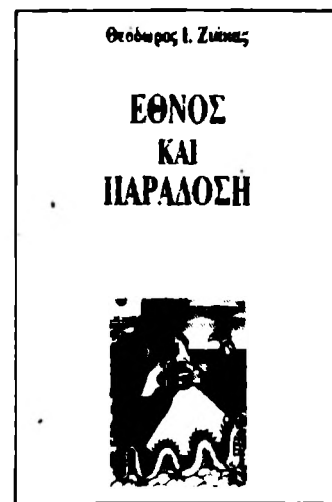
• ΛΙΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΛΘΕΣΗ:

Κοινοπρακτική Ε.Π.Ε., Ιπποκράτους 68,

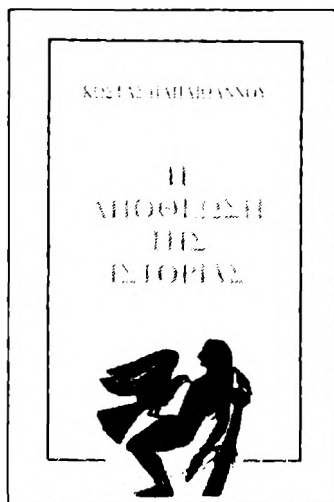
τηλ. 36.20.647, 36.46.202

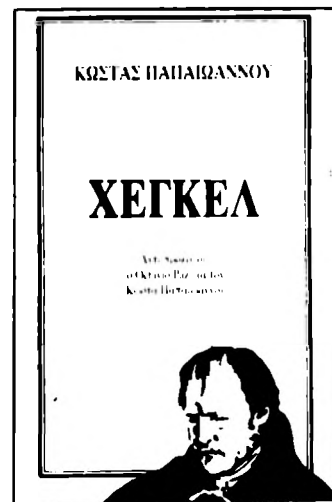
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
Ελλάδα, μια χώρα των συνόρων

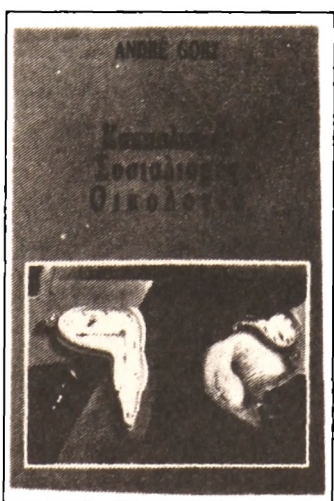
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΙΑΚΑΣ
Έθνος και παράδοση

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Η αποθέωση της ιστορίας

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Χέγκελ

ΑΝΤΡΕ ΓΚΟΡΖ
Καπιταλισμός, σοσιαλισμός,
οικολογία

ΠΙΕΡ ΣΑΜΟΥΕΛ
Το φαινόμενο του
θερμοκηπίου

«μουσικές του κόσμου» και η ασμένη σύμμετρη έντεχνης λαϊκής μουσικής αφορούν σσότερο το βορειο - αμερι- ακροατή από τον Έλληνα. θέμα βέβαια δεν είναι κά- ρς μουσικός εθνικισμός, αλ- προσπάθειά μας να αποφύ- με την επιβολή του ομοίου, αντισταθούμε στην πραγμα- οίηση της μη διάκρισης υπό μορφή της σύγχυσης, του σίματος, της διαφοράς. Τώ- τίθεται το καντό ερώτημα: ως η μη διάκριση ως σύγχυ- πονοει κάποια δεύτερη γρα- της ιστορίας;

ι δηλώσεις περί «πολυ- σικής», όπως κι ο πληθυντι- «μουσικές του 20ού αιώνα», ι μεν -ας τονιστεί και πάλι- ρόσδεκτες' θαρρώ όμως πως ν πράξη αναιρούνται. Είναι αίο πως οι Μπητλς παίζονται τυνοδεία πιάνου; Είναι γνω- πως τα στοιχεία τους που κουν στον 20ό αιώνα δεν εί- οι μελωδίες οι αρμονίες ς, αλλά οι «διασκευές» τους, ισυνήθιστοι δηλαδή ήχοι που ζαν στα τραγούδια τους και ς οποίους το πιάνο δεν μπο- να αποδώσει.

Αντίστοιχα, από τον Μπέριο ελούνται τα *Λαϊκά του Τρα- όδια*, ελάχιστα αντιπροσω- τικά της συνολικής του γρα- ς, κι όχι τα *Circles* (ένα από τα σουργήματα της ριζικής ρχής της έντεχνης δυτικής με- ιολεμικής μουσικής). Και τί από τον Σκαλκώτα ακού- ται τα τρία δημοτικά του γούδια και από τον Μπεργκ νεανικά του; Μήπως γιατί ο δεκαφθογγισμός, στον οποίο ρίζεται το μεγαλύτερο μέρος ν έργων των δύο αυτών συν- ών, εξακολουθεί να κατηγο- ται για «εγκεφαλικό νεωτερι- ό»; Πέρα λοιπόν από τις προ- ρεις του, υπάρχει στο πρό- ιμμα μια τάση να αφαιρεθούν οί στοιχεία του 20ού αιώνα που, α τη γνώμη μου, αποτελούν ποιόν του. Στις προαναφερ- ς περιπτώσεις, έχουμε να νουμε είτε με ανα - σκευές (κι διασκευές), είτε με μη αντι- σωπευτικές επιλογές.

Εδώ πρέπει να γίνει λόγος για τι δεν παίχτηκε, σε ένα συνο- ό πρόγραμμα οκτώ (και όχι ις) συναυλιών. Αν αρκεστού- στο χώρο της έντεχνης μουσι- ς, λείπουν από το πρόγραμμα

τα πιο σημαντικά έργα του 20ού αιώνα: του Σένμπεργκ, όσον αφορά την προπολεμική περίο- δο και, κυρίως, όλα τα έργα του μεταπολέμου. Μια ολόκληρη γε- νιά αγνοήθηκε (αν εξαιρέσουμε τον Μπέριο): Μπουλέζ, Στοκ- χάουζεν, Νόνο, Ξενάκης, Κέιτζ, κ.λπ... -είναι δυνατό στην Ελ- λάδα να δίνονται τόσες συναυ- λίες μουσικής του αιώνα μας χω- ρίς να ακούγεται μια ηχητικότη- τα του Ξενάκη; Και πάλι: είναι τυχαίο το γεγονός ότι η μεταπο- λεμική έντεχνη μουσική (η λεγό- μενη «σύγχρονη») δεν αντιπρο- σωπεύεται, ενώ ακούμε Τζάρετ, έργα της σύγχρονης τζαζ και Μπητλς; Μάλλον όχι, εφόσον διαβάζουμε στο φυλλάδιο πως οι «μουσικές του 20ού αιώνα» πηγαίνουν «από τον Άλμπαν Μπεργκ ως τον Φρανκ Ζάππα, από τον Μπέλα Μπάρτοκ ως τον Τσαρλς Μίνγκους, από τον Τσαρλς Άιβς ως τους Μπητλς» - και στα τρία παραδείγματα, ένας έντεχνος συνθέτης των αρ- χών του αιώνα οδηγεί σε μια έν- τεχνη μουσική. Ας αποφύγουμε την παρεξήγηση: εξαίσια η μου- σική του Τζάρετ ή των Μπητλς (με τους «θορύβους» τους και όχι στο πιάνο φυσικά), αλλά αν ένα μη κερδοσκοπικό ίδρυμα όπως είναι το Μέγαρο Μουσικής αγνοεί τον Νόνο, τα έργα του οποίου δεν θα βρει κανείς εύκο- λα σε δισκοπωλείο, πού θα τα ακούσουμε;

Ο πληθυντικός «μουσικές του 20ού αιώνα» είναι λοιπόν ασυμ- βίβαστος με την τάση να εξαλει- φθεί ό,τι ίσως ενοχλεί. Μήπως υπήρξε ποτέ εποχή χωρίς πλη- θώρα ειδών μουσικής; Σήμερα, αντιθέτως, κινδυνεύουμε να κα- τακλυστούμε από το όμοιο, από ένα γιγάντιο αποστειρωμένο μουσικό ανακάτεμα.

Πιστεύουμε ότι ο Έλληνας ακροατής δεν έχει ανάγκη από δεύτερη γραφή της ιστορίας. Ότι γνωρίζει δηλαδή, πως η τζαζ δεν αρκείται στο «λυρισμό» του Τζάρετ, λαϊκή μουσική του 20ού αιώνα δεν σημαίνει τρα- γούδια με συνοδεία πιάνου και έντεχνη μουσική του αιώνα μας συμπεριλαμβάνει και τη λεγόμε- νη «σύγχρονη», η οποία ακούγε- ται δυσάρεστη και δεν υπακούει στο σύνθημα «είμαστε όλοι δια- φορετικοί άρα όμοιοι».

Γεράσιμος Σολωμός
μουσικολόγος

Ένας λογοτέχνης με δική του επικράτεια

του Βίκτωρ Ιβάνοβιτς

Το «Νόμπελ» των ισπανικών γραμμάτων τιμά φέτος τον 73χρονο ισπανό πεζογράφο Miguel Delibes, ο οποίος κατάγεται από το Valladolid της Παλαιάς Καστίλλης, δηλαδή από το «σκληρό πυρήνα» της Ισπανίας και της ισπανικότητας. Στα διαπιστευτήρια αυτά ας προσθέσουμε ένα σημείο αναφοράς για τους φίλους του σινεμά: η ταινία *Los santos inocentes* («Μακάριοι οι άγιοι») του Mario Camus, κορυφαία επιτυχία του ισπανικού κινηματογράφου της περασμένης δεκαετίας, βασίζεται στο ομώνυμο μυθιστόρημα (1981) του φετινού βραδευθέντος.

Ο Miguel Delibes (γενν. 1920) σπούδασε Νομικές και Εμπορικές Επιστήμες, αλλά η επαγγελματική του σταδιοδρομία διαδραματίστηκε κυρίως στο χώρο της δημοσιογραφίας (διηύθυνε για πολλά χρόνια, στη γενέτειρά του, την εφημερίδα «El Norte de Castilla») και της λογοτεχνίας. Πρωτοεμφανίστηκε –επιτυχώς– στα γράμματα το 1948, με το μυθιστόρημα *La sombra del ciprés es alargada* (Ο μακρύς ίσκιος του κυπαρισσιού), το οποίο την ίδια κι όλας χρονιά διακρίθηκε με το βραβείο Nadal. Ακούραστος επαγγελματίας της πέννας, έκτοτε ο Delibes δεν έπαψε, επίμονα και σταθερά, να εμφανίζει ετησίως από ένα βιβλίο· ή δε έμπνευσή του μοιράζεται αμερόληπτα ανάμεσα στην μυθοπλασία και στην κυνηγετική θεματολογία.

Τα έργα του που ανήκουν στη δεύτερη αυτή σειρά (π.χ. *La caza de la perdiz roja* [Το κυνήγι της κόκκινης πέρδικας], *Mis amigas las truchas* [Οι φίλες μου οι πέστροφες], *El último coto* [Ο τελευταίος δρυμός] κ.ά.) περιλαμβάνουν μερικές από τις ωραιότερες σελίδες που έτυχε να γνωρίσω σε τούτο το είδος. «Ο Miguel Delibes», γράφει ένας κριτικός, «είναι από τους σπάνιους λογοτέχνες με δική τους επικράτεια» (Cesar Alonso de los Rios). Πρόκειται για την καστιλιάνικη ύπαιθρο, την περίφημη εκείνη meseta με αχανείς αραιοκατοικημένες εκτάσεις, οι οποίες θυμίζουν σε ευρωπαϊκή κλίμακα τις απέραντες ερημιές του Far West... (Άλλωστε η αναλογία «στέκει» και από ιστορικής πλευράς, εφ' όσον με τρόπο που θυμίζει την κατάκτηση της Άγριας Δύσεως, δηλαδή με τολμηρές ανιχνευτικές διεισδύσεις που άνοιγαν το δρόμο σε έναν σταδιακό εποικισμό, «κατακτήθηκε» –το Μεσαίωνα– και αυτή η χώρα, κα-

Miguel Delibes

θώς την εκκένωναν οι Άραβες μπροστά στην προέλαση των Χριστιανών). Στα κυνηγετικά συγγράμματά του, λοιπόν, το τραχύ τοπίο της Καστίλλης ζει και πάλλεται με πανθειστικούς ρυθμούς, που η ποιητική μεταδοτικότητα τους εξασφαλίζει στον ισπανό συγγραφέα μια θέση δίπλα στους μεγαλύτερους φυσιολάτρες των ευρωπαϊκών γραμμάτων (όπως ήταν, λ.χ., ο Ρώσος Τουργκένιεφ, ο Ρουμάνος Sadoveanu ή ο Βούλγαρος Αιμιλιάν Στάνεφ). Εξάλλου, η κυνηγετική θεματολογία οδήγησε λογικά τον Delibes στον οικο-

ὁ προβληματισμός, κι έτσι ο ποιητής μιας αριστοκρατικής ρς μετετράπη σε «στρατευμένο»: με το μέρος της φύσης και ἰον της ανεύθυνης και αυτοκτονικής μανίας για καταστροφή ατεχει το σύγχρονο ἄνθρωπο.

ως, το *plein air* γίνεται αισθητό επίσης στο μυθιστορηματικό του συγγραφέα. Η ατμόσφαιρα αυτή ευθύνεται π.χ. για την προτίμησιν ενασχόλησή του με τη ζωή του χωριού· με τη σειρά επιλογή του συγκεκριμένου κοινωνικού περιβάλλοντος υπα-ει στον Delibes και τις ανάλογες μεθόδους προσεγγίσεώς του, ἡ μια τεχνοτροπία κάπως παραδοσιακή, με ἔμφαση κυρίως αντιπροσωπευτικότητας της αναπαραστάσεως, και ὄχι τόσο χναζήτηση τεχνικών καινοτομιών. Τούτο δεν σημαίνει ὅτι ο ηματικός του κόσμος είναι μονοδιάστατος ἢ ανεπανόρθωτα καιωμένος. Επὶ παραδείγματι, στο ἔργο που ο Mario Camus ερε σε κινηματογραφική γλώσσα, ο θεμελιώδης ρεαλισμός δάζεται κάλλιστα με εκείνο που ο Camilo Jose Cela ονόμασε τε «tremendismo», δηλαδή με ἕναν υπερτονισμένο και δίαιο ρεαλισμό, που αποκτὰ ἐξπρεσιονιστικές αποχρώσεις. Πρό-ι για ἕνα αγροτικό δράμα, εντοπισμένο σε κάποιο «cortijo» κτημα) της Extremadura, το οποίο παίρνει –θα ἔλεγε κανείς– ἄσεις αρχαίας τραγωδίας. Το αντίστοιχο της ὕδρεως είναι το πατροπαράδοτο προνόμιο της ταπεινώσεως που ἀπὸ ἰδαρχική» αναλγησία (και ὄχι ἀπὸ πραγματική κακοήθεια) ο «senorito» (το αφεντικό) ἐπὶ ορισμένων ανυπεράσπιστων ξεων· ἡ δε ἔκδαση συνίσταται στη φρικιαστική ἐκτέλεσή του, ταπεινότερος των υποτελών του –ο ἡλίθιος Azarias– φέρει εἰς ἡ χωρίς οργή και μίσος, ἀλλὰ μάλλον ως εἴν ἦταν ἀπλῶς το ἰο μιας καθαρτικής δικαιοσύνης. Πέραν, ὅμως, μιας τέτοιας ἡς (την ὁποῖαν μπορούσε να την εἶχε ἐπινοήσει λ.χ. και ο ὁς Giovanni Verga ἢ ο Πολωνός Wladislaw Reymont) και της τερης σκληρότητάς της, το χαρακτηριστικό του Delibes ἐγκει-τη σκοπιὰ του ἐλέους ἀπὸ την ὁποῖαν παρουσιάζονται στο πόρημά του και ἡ νοσηρότητα και το τερατώδες (χωρίς ἄλλω-α υφίστανται τον παραμικρό μετριασμό). Τούτο μας θυμίζει ῥόπο με τον ὁποῖον ἐξέλαβαν το νατουραλισμό ορισμένοι ὀλικοευρωπαῖοι συγγραφείς (ο Ἕλλην Ἀλέξανδρος Παπαδια-ης), οι Ρουμάνοι Ion Agarbiceanu και Pavel Dan, ἀκόμη και ο τοί, σίγουρα ο Ντοστογιέφσκι), δηλαδή ἀποδίδοντας στον γοντα του παθολογικού ἀποχρώσεις ἔντονα υπερβατικές, ὄν φέρνουν πολὺ κοντὰ στην ἀγιότητα. Εἴν ἡ ἐντύπωσή μου ἀληθεύει και στην περίπτωση του Delibes, τότε ο τίτλος ἄριοι και ἄγιοι, που φέρει το μυθιστόρημά του, πρέπει να ῥθεῖ κυριολεκτικά, δίχως την ἀπειροελάχιστη εἰρωνική χροιά.

Miguel Delibes θεωρεῖται δάσκαλος γραφῆς στη σύγχρο-νη ισπανική, ἡ ὁποῖα δυστυχῶς διανύει σῆμερα –ὅπως οἰ περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες– μια φάση πτωχεύ-σεως και «εκδαρβαρισμού», συνεπεία των πιέσεων της μαζικής υποκουλτούρας. Ἀλλὰ, ὅπως ὅλοι οἱ μεγάλοι ραφείς, ο Ισπανός ἔμαθε να μεταβάλλει τις ἀντιξοότητες σε ἰσμοατα. Η προτίμησή του λ.χ. για τη θεματολογία της υπαί-προσφέρεται για ἐπιχειρήσεις «υφολογικής οικολογίας», μέ-πὸ τις ὁποῖες σώζονται οἱ λέξεις ἐκείνες που ἀπειλοῦνται, με ἐκλείψη της παραδοσιακής αγροτικής κοινωνίας που ἀποτε-ε γι' αὐτές ἕνα φυσικό περιβάλλον. Ἡ, ἐπίσης, ὑπὸ το κράτος φρανκικής λογοκρισίας, ο Delibes ἀνέπτυξε μια σειρά ἀπὸ ῖτηγικές υπεκφυγῆς τις ὁποῖες ονομάζει «ἔμμεσο ὕφος», (Η ἰα αὐτὴ ἡχεί πολὺ οἰκεία σε λογοτέχνες ἀπὸ χώρες του πάλαι : «υπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ»). Ἀς ἀκούσουμε τον ἴδιο –σε μια ἔντευξη– να περιγράφει τις ἐν λόγῳ μεθόδους, με ἀναφορά σε ο πολὺ γνωστό μυθιστόρημά του, τις Πέντε ὥρες με τον Μάριο (co horas con Mario): «Ναι, πιστεύω πως ἔχω την τάση να ὦω κάπως το ὕφος μου. Και τούτη ἡ ἔφεσή μου για το ἔμμεσο την ἐπιφυλακτικότητα, τώρα που το σκέφτομαι, ἀποτελοῦν το ο χαρακτηριστικό του Πέντε ὥρες με τον Μάριο. Σε τέτοιο ὁ, που βρέθηκα στην ἀνάγκη να ἀλλάξω τη δομὴ της ἀφηγή-

σεῶς μου. Ὅπως εἶχα συλλάβει ἀρχικά την πλοκή –με τον Μάριο ζωντανό–, ἡ λογοκρισία θα μου την πετσόκοβε ἀμείλικτα. Ὅπότε ἀνασύνταξα το μυθιστόρημα: τον σκότωσα, κι ἔπειτα ἀποκάλυψα τον ἐσῶτερο κόσμο του ἐνοχλητικοῦ αὐτοῦ χαρακτήρα μέσα ἀπὸ το μονόλογο της χήρας μπροστὰ στο πτώμα του συζύγου της. Η ἀντιστροφή της δομῆς δεν ἔκανε μόνο το μυθιστόρημα να “περά-σει” στη λογοκρισία, ἀλλὰ ἀποτέλεσε κι ὅλας ἀσκήση ἔμμεσου ὕφους».

Ὡστόσο, ο ισπανός συγγραφέας δεν ἐπαίρεται διόλου για παρό-μοια ἐπιτεῦγματα: «Εἶναι οδυνηρό να παραδέχεται κανείς ὅτι ἡ λογοκρισία ἐπιφέρει κάποιον ἐμπλουτισμό του ὕφους. Ὅσο για μένα, προτιμῶ να ἀναζητῶ τρόπους να το ἐμπλουτίζω ὑπὸ συνθή-κες ἐλευθερίας».

Ἰδού ἕνα μάθημα μετριοφροσύνης που καλὰ θα ἔκαναν να το λάβουν ὑπ' ὄψιν και ὅσοι ἀπὸ τους λογοτέχνες των πρώην Ἀνατο-λικών Χωρῶν δαυκαλίζονται ἀκόμη νοσταλγικά με το βολικό ἄλλοθι ὅτι «ἀντιστάθηκαν» στον ολοκληρωτισμό «διὰ της δημιουρ-γίας».

□

Βιβλία για νέους

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ Μικρομέγας
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ Ο τρελαντώνης
ΑΝΤΟΥΑΝ ΝΤΕ ΣΑΙΝΤ ΕΞΥΠΕΡΥ Ο μικρός πρίγκιπας
ΤΖΕΗΜΣ ΘΕΡΜΠΕΡ Μύθοι για την εποχή μας
Το ἄσπρο ελάφι
ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ Η Ἀλίκη στη χώρα των θαυμάτων
ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ Μέσα ἀπ' τον καθρέφτη
ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ Το δακράκι
ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ Ἐντάξει, Ἐλευθερίτσα;... Και ὅπως
εἶπαμε...
ΒΟΥΛΑ ΜΑΣΤΟΡΗ Η ψυλλοελένη
ΦΙΛΙΠ ΜΠΑΡΜΠΩ Ο τυφλοπόντικας
ΕΒΕΛΥΝ ΜΠΡΙΖΟΥ-ΠΕΛΕΝ Ο θησαυρός των Ἀζτέκων
ΠΙΕΡ ΜΑΚ ΟΡΛΑΝ Η ἄγκυρα της σωτηρίας
ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑΝΤ Το σπίτι με τις ροδιές
ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΑΜΠΟΥΔΗ Ο σιγανός που μιλάει με τα
πράγματα
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Τα ψηλά βουνά
ΣΑΝΤΡΙΝ ΠΕΡΝΥΣ Τα μελένια λόγια
ΡΟΜΠΕΡΤ ΛΟΥΙΣ ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ Το νησί του θησαυροῦ
ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ Οι περιπέτειες του Χάκλμπερι Φιν Α'
ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ Οι περιπέτειες του Χάκλμπερι Φιν Β'
ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΣΠΑΘΑΡΗΣ Ο Καραγκιόζης των
Σπαθάρηδων
Ρ. ΚΙΠΛΙΝΓΚ Το βιβλίο της ζούγκλας
Μόλις κυκλοφόρησε
Λ. ΦΡΑΝΚ ΜΠΑΟΥΜ
Ο θαυμάσιος μάγος του Οζ
ΜΕΤΑΦΡ. ΣΩΤΗΡΗΣ ΚΑΚΙΣΗΣ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΕΛΛΗ ΚΕΛΕΜΕΝΔΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744 - FAX: 3639962

ΑΚΟΥ, ΒΕΕΛΖΕΒΟΥΛ!

• «Σατανιστική συνωμοσία» και ψυχοθεραπεία

«Αν ο διάβολος δεν υπάρχει και είναι δημιούργημα του ανθρώπου, τότε σίγουρα τον δημιούργησε κατ' εικόνα και ομοίωσή του».

Με αυτά τα λόγια του Ντοστογιέφσκι έκλεινε το ιδιαίτερα ενδιαφέρον ντοκυμαντέρ που προβλήθηκε από τον τηλεοπτικό σταθμό του Sky μετά τα μεσάνυχτα της Τρίτης 11/1, με τίτλο *Στο όνομα του Σατανά*. Το ενδιαφέρον στοιχείο αυτού του αμερικανικού ντοκυμαντέρ, όμως, δεν βρισκόταν στη διατύπωση ενός ακόμη σατανολογικού λόγου, από αυτούς που κατακλύζουν πρόσφατα και τα ελληνικά ΜΜΕ, μετά τις φριχτές αποκαλύψεις των εν Ελλάδι «σατανιστών». Τέτοιες μαρτυρίες υπήρχαν και σίγουρα βρίσκουν την εξήγησή τους είτε στις διαταραγμένες προσωπικότητες των καλούμενων «σατανιστών» είτε στις κοινωνικές αιτίες που προκαλούν τέτοιου είδους «φυγές», νέων κυρίως ατόμων. Η κοινωνία μας, με τη διάχυση των αξιών που τη χαρακτηρίζει και τη ρευστότητα των κοινωνικών της κανόνων, είναι επόμενο να παρουσιάζει πλείστα όσα «ανομικά» (με την κοινωνιολογική/ντυρκαϊμική έννοια) φαινόμενα. Εξάλλου, εκείνο που απεκάλυπτε το συγκεκριμένο ντοκυμαντέρ ξέφευγε από την τρέχουσα σατανολογία, ρίχνοντας φως σε ένα λόγο που, όντας αντισατανικός, είναι ο ίδιος πολύ πιο επικίνδυνος: εκείνος που προσκαλεί για ένα σύγχρονο κυνήγι «μαγισσών», επαναφέροντας τα πνεύματα σε ένα νέο Μεσαίωνα.

Δεν πρόκειται μόνο για κάποιους θρησκευτικούς λειτουργούς που, στην Αμερική, ήδη εκμεταλλεύονται τη σατανολογία για να ελέγξουν και να καθυποτάξουν την ψυχή των οπαδών τους: είναι γνωστό ότι πάντοτε τα θεσμικά αιτήματα εκμεταλλεύονται ή και δημιουργούν τον τρόπο για το διαφορετικό ώστε να συσπειρώσουν τα άτομα-μέλη τους. Ακόμη περισσότερο, όταν πρόκειται για συστήματα που στηρίζονται στη μεταφυσική: το μεταφυσικό αντίπαλον δέος (εν προκειμένω ο Σατανάς προσωπικώς) αποτελεί το καλύτερο άλλοθι για την άσκηση των επίσημα αναγνωρισμένων τελετουργιών μαγείας, όπως οι εξορκισμοί. Τους είδαμε σε ελαφρά μορφή τους να γίνονται πρόσφατα σε σπήλαια της Παιανίας, τους έδειξε το εν λόγω ντοκυμαντέρ στην τερατώδη τους άνθηση στις ΗΠΑ, σε μια κοινωνία εξοικειωμένη προ πολλού με τέτοια φαινόμενα.

Το συγκλονιστικό, επομένως, δεν βρίσκεται από την πλευρά του αναμενόμενου. Βρίσκεται, αντίθετα, εκεί όπου μια «επιστήμη» (αν και ο τίτλος της αμφισβητείται) τίθεται στην υπηρεσία της αντι-σατανικής εκστρατείας, δημιουργώντας, μέσω των ιδίων της των λειτουργιών, τις προϋποθέσεις επαύξησης ενός σατανιστικού συνδρόμου. Πράγματι, στο παραπάνω ντοκυμαντέρ, οι μαρτυρίες σατανιστικών τελετών με βρεφοκτονίες, διασμούς και άλλα τέτοια ανατριχιαστικά, προέρχονταν από ασθενείς που βρίσκονταν υπό την παρακολούθηση κάποιων ψυχολόγων ή ψυχοθεραπευτών. Η απόδειξη, επομένως, αυτού που ευρέως πλέον αποκαλείται «σατανιστική συνωμοσία» και η οποία για τους υποστηρικτές της ύπαρξής της απλώνεται

όχι μόνο σε όλα τα κοινωνικά στρώματα (φθάνοντας μέχρι και σε μέλη της βασιλικής οικογένειας της Βρετανίας αλλά και σε διεθνές επίπεδο, δεν βρίσκεται αλλού παρά στο λόγο των ασθενών αυτών των κάποιων ψυχολόγων. Με άλλα λόγια, στηρίζεται σε έναν διπλά διαμεσολαβημένο λόγο: εκείνον που εκφέρει το ασυνείδητο του ασθενούς (μέσω κατάλληλης «εξορκιστικής» αγωγής) και επικυρώνει μέσω της αναπαράστασης/αναμετάδοσής του ο ψυχολόγος.

Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι εμφανίστηκαν ψυχοθεραπευτές οι οποίοι διατείνονταν πως έχουν πειστεί για την ύπαρξη αυτής της «σατανιστικής συνωμοσίας» από τις εξομολογήσεις των ασθενών τους που, μετά την κατάλληλη θεραπεία, μπόρεσαν να αγγίξουν τα ενδότερα του ασυνείδητου τους και να ανασύρουν τελικά στη μνήμη τους αυτά που είχαν απωθήσει: την αναγκαστική συμμετοχή τους σε σατανιστικές τελετές, όπου είτε διάστηκαν είτε σκότωσαν είτε επιδόθηκαν σε καννιβαλισμούς κ.λπ. Απέδωσαν αυτές τις αποκαλύψεις στο γεγονός ύπαρξης πολλαπλών προσωπικοτήτων των ατόμων αυτών, οι οποίες συνήθως ζουν να συνυπάρχουν, εμποδίζοντάς τα να βιώσουν μια φυσιολογική ζωή, αφού προβάλλουν διαρκώς μπροστά τους και που, ούτε λίγο ούτε πολύ, οφείλονται στη συμμετοχή τους, σε κάποια παιδική ηλικία, σε σατανιστικές τελετές ή, ακόμη, απλούστερα, στο βασανισμό που υπέστησαν σε σατανιστικές τελετές από γονείς σατανιστές.

Ένας καθηγητής ψυχολογίας στον οποίο υποβλήθηκαν οι παραπάνω πεποιθήσεις συναδέλφων του ψυχολόγων ψυχοθεραπευτών εν γένει απάντησε, κατηγορώντας τους ψυχοθεραπευτές, ότι είναι οι ίδιοι που κατασκευάζουν τις «πολλαπλές προσωπικότητες» των ασθενών τους, προβάλλοντας πάνω τους αυτό που οι ίδιοι φαντασιώνονται. Το πιο φριχτό, όμως, είναι αυτό που όλοι πλέον υποψιάζομαστε αλλά σπανίως ομολογούμε: ο κ. καθηγητής τόνισε ότι είναι πολύ εύκολο για έναν ψυχοθεραπευτή να επιβάλει στον ασθενή του να πιστέψει αυτό που εκείνος θέλει καταστρέφοντας μ' αυτόν τον τρόπο πολύ κόσμο. Έτσι, αν ο περί σατανισμού λόγος εκκινεί φαινομενικά από το αποκαλυπτόμενο ασυνείδητο, στην ουσία επιστρέφει και εκφέρεται από αυτόν που πρώτος τον εκφώνησε: στον ψυχοθεραπευτή. Ή, αλλιώς, για να θυμηθούμε τον Λακάν, αν το ασυνείδητο είναι πράγματι δομημένο ως γλώσσα, τότε φαίνεται πως έχει τη δομή της γλώσσας του ψυχοθεραπευτή.

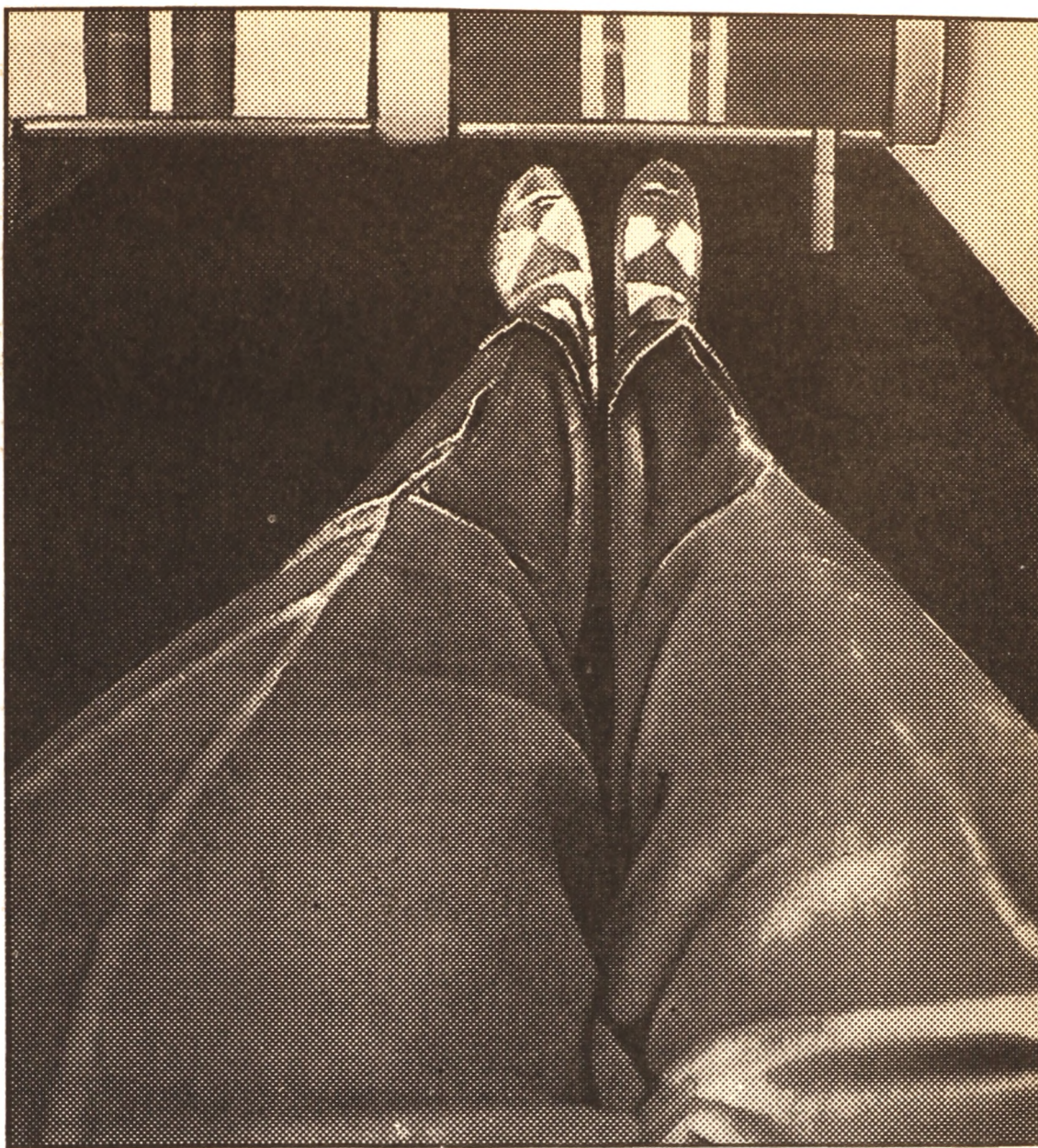
Έχοντας πλήρη συνείδηση των διαφορών που χωρίζουν την ψυχολογία από την ψυχανάλυση, αλλά γνωρίζοντας επίσης πολύ καλά ότι εφορμούν από κοινή θεωρητική κατασκευή που διαφέρει μόνο στη μεθοδολογία υλοποίησής της αλλά και ότι στην πράξη είναι πολλοί εκείνοι οι ψυχοθεραπευτές που δεν διαχωρίζουν αυτό που στην ουσία κάνουν, δεν μπορώ παρά να θυμηθώ εδώ το γαλλόβιολόγο Ζακ Ρυφιέ, που στο διβλίο του *Η σεξουαλικότητα και ο θάνατος* που κυκλοφόρησε πρόσφατα στα ελληνικά θα μιλήσει για θρησκευτική –και μάλιστα μαγική– πλευρά του φροϋδισμού, επισημαίνοντας ότι ο ψυχχαναλύτης αντικατέστησε στις σύγχρονες κοινωνίες μας τον εξομολογητή (σελ. 257). Θα επισημάνει μάλιστα ότι οι ψυχχαναλύτες δίνουν απάντηση για το κάθε τι, βρίσκουν εξήγηση για όλα, συμπληρώνοντας ότι «στην ψυχχανάλυση προσχωρούν όπως προσχωρούν σε μια θρησκεία».

Αυτός ο παραλληλισμός ψυχοθεραπείας και θρησκείας αποβαίνει αποκαλυπτικός σε ό,τι αφορά το θέμα του σατανισμού: δύο θεσμικά πλαίσια, φαινομενικά τόσο διαφορετικά, αρέσκονται, με ίδια ζέση, στο να προβάλλουν τον εκ του Σατανά κίνδυνο, υιοθετώντας τον ίδιο μεταφυσικό λόγο. Στη μια περίπτωση είναι ο Λόγος των Αποστόλων που προβλέπει, μέσω της Αποκάλυψης, την έλευση

Αντίχριστου, ενώ στη δεύτερη περίπτωση είναι ο υιός του ασυνειδήτου που εκφέρεται από τους ασθενείς. Στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για έναν λόγο που δεν κείται ούτε θα μπορούσε, άλλωστε, ποτέ, σε ορθολογιστική παλήθευση, επικαλύπτοντας έτσι το πραγματικό υποκείμενο του λόγου και τους στόχους στους οποίους αυτό βλέπει.

Χωρίζοντας ότι θα ενοχλήσω κάποιους από τους ψυχολόγους, αλλά έχοντας επίσης υπόψη μου, όπως άλλωστε και μας, ότι αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα υπάρχει ένας ελεγκτός αριθμός ασκούντων κλινική ψυχολογία ή τός είδους ψυχοθεραπείες σε κέντρα ή ατομικά, τη στιγμή μάλιστα που δεν υπάρχει ακόμη νομική κατοχύρωση άσκησης τους επαγγέλματος, θα ήθελα να αφήσω το ενστικτώδες, που δεν υπήρξε παρά η αφορμή, και να καλέσουμε τους ψυχολόγους να αναλογιστούμε για μια στιγμή αυτό που πρέπει να συμβεί όταν τούτο το λειτουργήμα ασκείται. Ξεφεύγοντας από ανθρώπους με περιορισμένη ευρύτερη γνώση, από ανθρώπους προσκολλημένους σε κάποια στερεότυπα σχήματα που διδάχτηκαν από κάποιο σύστημα που διάβασαν για να περάσουν κάποιες εξετάσεις, από ανθρώπους, τέλος, που κουβαλούν οι ίδιοι μέσα τους τα ίδια προβλήματα που προβάλλουν πάνω στους υποκείμενους ασθενείς τους. Αλήθεια, ποιον δεν ενοχλεί, να πούμε, η επονομασία του «ασθενούς» για όποιον τολμήσει να διαβεί τη θύρα παντός είδους ψυχοθεραπεύοντος; Αλλά κι αν ακόμη παραβλέψουμε ότι η πρώτη διδάξασα ανάλυση στην ουσία δεν επιλύει παρά προβλήματα, η ίδια δημιουργεί από τη στιγμή που έγινε κυρίαρχος τρόπος των δυτικών κοινωνιών, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τις διαπιστώσεις του Henry Baruk όταν υποστηρίζει ότι «βρεθήκαμε πολλές φορές στην ανάγκη να "αποαναλύσουμε" ορισμένους ασθενείς για να μπορέσουν αποσπαστούν από την επιρροή της και να δελτιωθεί η κατάσταση τους». Αλλωστε, αν δεν γίνει έγκαιρα αυτό, ο ασθενής μπορεί να καταλήξει στην αυτοκτονία, όπως έχει κι αν επανάληψη, κατά τη διάρκεια, μάλιστα, της θεραπείας.

Η άλλη πλευρά της αντισατανικής υστερίας (θρησκευτικές λειτουργιών και ψυχοθεραπευτών) είναι, όπως έγινε εύκολα ορατό από το ντοκυμαντέρ, η προσπάθεια πλήρους αποσπασμού, του υποτιθέμενου κάτω από σατανική επίρροή ατόμου, από το στενό συγγενικό του περιβάλλον, το οποίο και κατηγορείται άμεσα ως ενεχόμενο σε σατανιστικές τελετές. Τα παραδείγματα αφθονούν: ένα νεαρό αγόρι είδε ξαφνικά την αστυνομία να ορμά στο σπίτι του να τους παίρνει διά της βίας τα δύο του παιδιά και να τα κλείνει στο ίδρυμα και στη συνέχεια να τα δίνει για υιοθεσία, διότι κατηγορήθηκε ότι σκόπευε να θυσιάσει το πρώτο γιό του στο Σατανά. Η κατηγορία έγινε από μία ψυχολόγο, η οποία παρακολουθούσε θεραπευτικά την εξέλιξη της συζύγου, η οποία και της αποκάλυψε τις θέσεις αυτές του γαμπρού της, της αδερφής της αλλά και του πατέρα της, τον οποίο και χαρακτήρισε ως τον αρχηγό των σατανιστικών τελετών, αφού διέθετε σκάφο με το όνομα «Στο δρόμο της μάγισσας»!!! Ο Henry Baruk, στην δική του πλευρά, επισημαίνει: «Εξάλλου, σχεδόν όλα στη διάρκεια της ψυχανάλυσης ο πάσχων ωθείται να κατηγορήσει τους στενούς συγγενείς του, οπότε προκαλούνται ατέρμονες οικογενειακές συγκρούσεις, που το αποτέλεσμα που κάνουν είναι να χειροτερεύουν την κατάσταση του ασθενούς. Τίποτε δεν είναι πιο επικίνδυνο και ολέθριο από το να φορτώνεις πάνω σε θύματα τις δικές σου προκαταλήψεις για να τις δικαιολογήσεις. Συχνά ο πάσχων από τον αναγκασμό, υπό την επήρεια της πάθησής του χωρίζει την οικογένειά του –που υποφέρει γι' αυτό– και κλείνει, σε κατάσταση απελπιστικής, κλείνεται σε κάποια

κλινική (*La psychanalyse devant la medecine et l' idolatrie. Παρίσι, εκδ. Zikarone, 1978, σελ. 34*).

Στο κρεβάτι του σατανά – ή μήπως στο ψυχαναλυτικό κρεβάτι;

Νομίζω πως όλοι γύρω μας έχουμε παραδείγματα μιας τέτοιας δίαιτης απόσπασης ατόμων από το οικογενειακό τους περιβάλλον, έπειτα από μια επαφή τους με ψυχοθεραπευτικές αγωγές. Η παντός είδους ατομική ψυχοθεραπεία (που αγνοεί όχι μόνο τον κοινωνικό περίγυρο αλλά τις σχέσεις διαντίδρασης των ατόμων), όντας κατεξοχήν λόγος των αστικών κοινωνιών και άρα του άκρατου υποκειμενισμού, καταλήγει να είναι μια μορφή εκμετάλλευσης του ανθρώπου από τον άνθρωπο με ένα σίγουρο καταφύγιο: το ασυνείδητο.

Από την ύπαρξη του Σατανά ως διάχυτης δύναμης, που δημιουργεί από σεξουαλικά μέχρι προβλήματα διατροφής, έως την προσωποποίηση της σατανικής δύναμης σε συγκεκριμένο άτομο, συνήθως του οικογενειακού περιβάλλοντος, στο οποίο επιρρίπτονται όλα τα προβλήματα του θεραπευόμενου, ο δρόμος είναι πολύ μικρός. Η ουσία είναι, και στις δύο περιπτώσεις, να βρεθεί ο αποδιοπομπαίος τράγος όλων των κακών, ώστε το άτομο να αποδώσει σε κάτι πέρα από τις συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες την αιτία αυτών που προσλαμβάνει ως εσωτερική του σύγκρουση και να απαλλαγεί από αυτήν. Έστω κι αν αυτό σημαίνει μια νέα, μεγαλύτερη δυστυχία. Με λίγα λόγια, ακόμη, όπερ σημαίνει κάμποσες επιπλέον επισκέψεις στον ψυχοθεραπευτή, το κακό θα νηκιθεί. Και το καλό θα νικήσει, με λίγο, ίσως, μεγαλύτερη οικονομική δαπάνη. Το είπαμε, άλλωστε, από την αρχή: ο διάβολος είναι κατ' εικόνα και ομοίωση του ανθρώπου. Μένει να βρούμε τα «ομοιώματά» του που κυκλοφορούν ανάμεσά μας. Το ασυνείδητο ξέρει. Ρωτήστε το.

Δημήτρης Τσατσούλης

Η «ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ» ΚΑΙ ΟΙ ΛΥΚΟΙ

• Mega-λα σήριαλ, ροζ επιτυχίες

Η «Αναστασία», το σήριαλ του «Mega» που μόλις μας «τελείωσε», είχε όλα τα φόντα για να πετύχει: αρκετά επιτυχημένο σενάριο, πάθος, εύστοχα πλάνα, καλούς ηθοποιούς. Το κανάλι μυρίστηκε αμέσως την επιτυχία – γιατί μπορεί να είναι εμπορικό, αλλά δεν είναι ανόητο. Πρόδωσε, λοιπόν, αμέσως στα διαφημιστικά του σποτάκια τη σειρά, δίνοντας έμφαση στις ροζ σκηνές του. Ο Τύπος είδε τα πρώτα επεισόδια και ανακάλυψε εκεί το λανθάνον πάθος, που συνήθως λείπει από τη νεοελληνική καθημερινή ζωή, εκτός και αν παίρνει κάποια διαφορετική μορφή, όπως αυτή της πολιτικής σε περίοδο εκλογών, του μπάσκετ ή του ποδοσφαίρου, όσο πλησιάζει η συμμετοχή των ομάδων μας στα τελικά διαφόρων διοργανώσεων. Οι διαφημιστές πήραν και αυτοί σχετικά έγκαιρα το μήνυμα: οι λαντζέρηδες της Βιλαρίμπα και του Βιλαμπάχο χρειάζονταν μια δόση Αναστασίας για να αποκτήσει κάτι το πιο σεξουαλικό το ξέπλυμα των τεντζερέδων της παέλιας. Οι δισκογραφικές εταιρείες μυρίστηκαν το χρυσό δίσκο και το ομώνυμο τραγούδι ηχούσε ταυτόχρονα από το κανάλι και τα ερτζιανά. Μέσα στον όλο σάλο ήταν φυσικό να ξεσαλώσει κι η Αναστασία. Πέταξε, λοιπόν, τα ρούχα της κι αναπλήρωσε κάθε ερωτική φαντασίωση που κοιμόταν βαθιά μέσα μας, υπνωτισμένη από τις ασυναρτησίες ή τις κοινοτοπίες των *talk show*.

Προσωπικά, η Αναστασία μου θύμιζε την «Πολυάννα» που διάβαζα με πάθος όταν ήμουν στο δημοτικό. Η Πολυάννα είναι ένα μικρό, ορφανό κορίτσι που ζει με την ανστηρή θεία της (βλ. φίλη στο σήριαλ) και αποφασίζει να παίξει το παιχνίδι της χαράς, δηλαδή να την ευχαριστούν όλα τα πράγματα γιατί θα μπορούσαν να είναι και χειρότερα. Το ίδιο κάνει, λίγο, πολύ, και η Αναστασία: χαίρεται τη ζωή της γιατί θα μπορούσε να είναι και χειρότερη, δηλαδή χωρίς λεφτά, βόλτες, μπανάκια και πλούσιους γκόμενους. Η Πολυάννα φορά ένα ψάθινο καπελάκι για να προφυλαχτεί από τον ήλιο που επιδεινώνει τις πανάδες της, αλλά λειτουργεί και ως σήμα κατατεθέν της αγνότητας της ψυχής και της ανεμελιάς της νεότητας. Το ίδιο καπελάι φορά και η Αναστασία – αν και δεν έχει πανάδες. Η Πολυάννα μεγαλώνει και συναντά το φίλο της τον Τζιμ. Η

Αναστασία μεγαλώνει –λίγο αντισυμβατικά είναι αλήθεια– με παρέα τον εραστή της, τον Παύλο (ο μπαμπάς), και κάποτε συναντά το δικό της Τζιμ –μόνο που τον λένε Αλέξανδρο (ο γιος). Οι εποχές έχουν, επίσης, αλλάξει κι έτσι το χριστιανικό λίγο πολύ μήνυμα της Πολυάννας που παντρεύεται (τον Τζιμ φυσικά) μετατρέπεται στο σημερινό φιλελεύθερο και αποδεκτό – τουλάχιστον στα αστικά κέντρα. Η Αναστασία αντιλαμβάνεται ότι και τα δύο πάθη της ήταν παγίδα και, ως φτωχή και μόνη κομπόισσα, παίρνει τους δρόμους και αλλάζει σκηνοθετική συντροφευμένη μόνο από το αρκουδάκι (το λένε Ντόλι είναι το αρκουδάκι του Cajolin; Μάλλον χρειάζεται ένα ακόμη σήριαλ για να ξεκαθαριστούν αυτά τα σκοτεινά σημεία). Ας σημειώσουμε μόνο ότι η Πολυάννα πήγε και στο Χόλλυγουντ και το Φαρ Ουέστ, ενώ η εγχώρια Αναστασία, αφού μιλοαλώνισε την Ελλάδα, πήγε στο Χονγκ Κονγκ και τη Ρώμη. Τι Χόλλυγουντ, τι Τσινετσιτά, τι Φαρ Ουέστ, τι Χονγκ Κονγκ.

Η ιστορία, όμως, της Αναστασίας –που με τη βοήθεια διαφόρων μέσων «συγκλόνισε» το πανελλήνιο– πήρε «εθνικές» διαστάσεις λίγο προ του τέλους της σειράς, όταν διέκρινε (:) ότι ο σκηνοθέτης είχε δώσει εντολή στους συντελεστές του σήριαλ να μην αποκαλύψουν το τέλος. Το τελευταίο επεισόδιο παίχτηκε από τους οιωνούς των δραματικών ή χιουμοριστικών προβλέψεων των εφημερίδων και έτσι, μαζί με την προβολή του, αναγκαστήκαμε να υπομείνουμε 47 (!) διαφημίσεις, λες και το κανάλι χρεοκοπούσε μετά το τέλος της σειράς. Δεν έφτανε όμως μόνο αυτό. Το Μεγάλο κανάλι αποφάσισε ότι δεν πρέπει να αφήσει όλη αυτή την ακροαματικότητα ανεκμετάλλευτη και έτσι κατέστρωσε το *Αναστασίας Εγκώμιον*. Κάλει, λοιπόν, τον πλέον διαπρεπή από τους παρουσιαστές να αναλάβει «ενώπιος ενωπίω», να αποκαλύψει τα μυστήρια της Αναστασίας, όπως καλείται συνήθως να κάνει με άλλα... σκοτεινά θέματα, π.χ. εκλογές, υποκλοπές, δικαστικό αιώνα κ.λπ. Ο ευσυνείδητος παρουσιαστής, ακολουθώντας τα σχόλια του Τύπου, ανήγαγε κι αυτός την Αναστασία σε μείζον «εθνικό θέμα» και άρχισε να δλογαίει τα γένια του καναλιού:

Εθνικό θέμα: Το δημιούργησε το δικό μας κανάλι.

Σενάριο: Το προώθησε το δικό μας κανάλι. Χρησιμοποιήσαμε την ίδια σεναριογράφο που είχαν και οι δικές μας «Γυναίκες».

Πρωταγωνιστές: Σας πήραμε, σας πήραμε τον Μηνά Χατζησάββα. (Βέβαια, ο κύριος Χατζησάββας –πέραν του θεάτρου και του κινηματογράφου– έχει ξαναεμφανιστεί στην τηλεόραση, αλλά ο παρουσιαστής φάνηκε να το αγνοεί και για να το μπαλώσει μας δήλωσε: «Ναι, αλλά αυτό είναι το πρώτο σήριαλ που εμφανίζεστε ως πρωταγωνιστής!»).

Τύπος: Όλες οι εφημερίδες γράψανε για το σήριαλ (μας), η καλή εφημερίδα *Απογευματινή* και ο καλός συνάδελφος Θέμος Αναστασιάδης, για να μη μιλήσουμε για το *Έθνος*, που φιλοξένησε τον καλό ηθοποιό κύριο Χατζησάββα και το καλό περιοδικό *Ταχυδρόμος* –που μας χαίρετισε, μαζί με το σήριαλ– το οποίο φιλοξένησε συνέντευξη της πρωταγωνίστριας κυρίας Αλικάκη. (Κι εδώ η περιλάλητη έρευνα ήταν μάλλον ελλιπής, μια και πολλά άλλα έντυπα [*Σινεμά*, *Γυναίκα*, 1000] φιλοξένησαν συνεντεύξεις των πρωταγωνιστών της σειράς).

Η ανάκριση: Οι πρωταγωνιστές «ανακρίνονται» άνευ λόγου και αιτίας. Ακόμη και οι γάτες γνωρίζουν ότι οι ηθοποιοί παίζουν σε έργα γιατί τα πιστεύουν ή, εν πάση περιπτώσει, επειδή τους αποδίδουν χρήματα. Επιπλέον, ως ηθοποιοί –και όχι πολιτικοί– έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα να αλλάζουν και απόψεις και κανάλια.

Η κυρία Αλικάκη –κατά κόσμον Αναστασία. Εφήμερη η δόξα που της προσπόρισε η τηλεόραση, στο μάταιο τούτο κόσμο.

Ήθος και πραγματικότητα: Εδώ συζητήθηκαν τα με-
α ερωτήματα: είναι η κυρία Αλικάκη η Αναστασία,
ν η Αναστασία καλό ή κακό κορίτσι, έχει ο κύριος
όρκουλος βίαιες αντιδράσεις όπως ο Αλέξανδρος; *Εάν
πραγματικότητα δεν ανταποκρίνεται στη μυθοπλασία,
ο το χειρότερο για την πραγματικότητα. Η σύγχυση
αξύ των δύο πουλάει, η διασαφήνιση, στους καιρούς
, απογοητεύει.*

Ι προδοσία (κάποιος μορφής προδοσία δεν μπορεί να
ει από κανένα σενάριο): Θορυβημένος ο παρουσια-
ς μαθαίνει το αποτρόπαιο: η κυρία Παπαοικονόμου
αψε σενάριο και για την κρατική τηλεόραση.

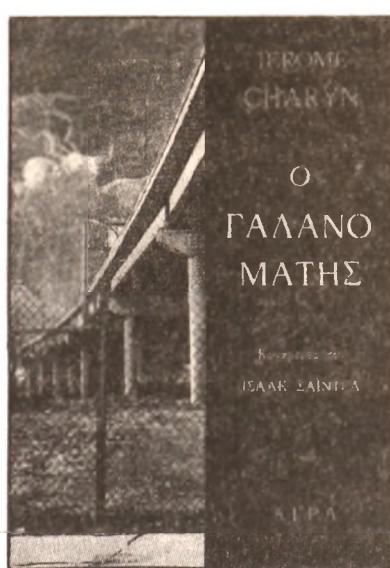
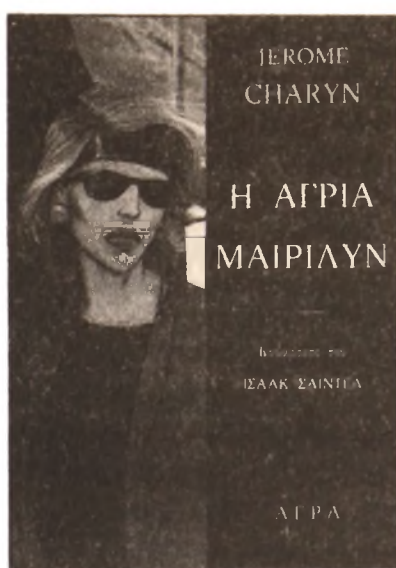
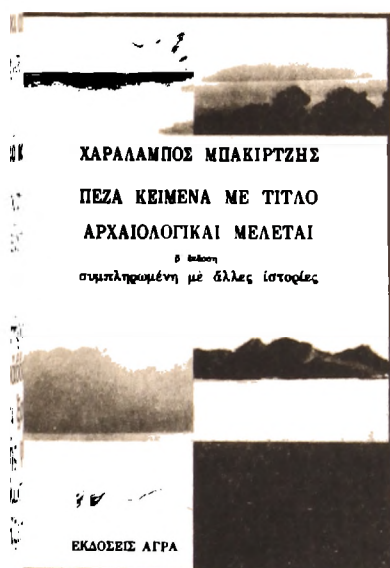
Ι κάθαρση: Μπροστά στη φρίκη του παρουσιαστή, η
ριογράφος υπόσχεται ότι θα ξανασυνεργαστεί με το
za την επόμενη σεζόν. Happy end δηλαδή και έτσι το
ελληνιον μπορεί να κοιμάται ήσυχο. Δεν θα χρειαζέ-
να κάνει ζάπινγκ και να χαλάει και την μπαταρία του
εκοντρόλ.

υτό που έλειπε, τελικά, από το επιμύθιο της «Αναστα-
ς» ήταν το «διά ταύτα», για το οποίο δεν μπορεί, κάτι
είχαν να πουν και παρουσιαστής και προσκεκλημένοι:
ωραία και καλή η «Αναστασία», αλλά ποιος μπορού-
να αντέξει να δει ένα ολόκληρο επεισόδιο χωρίς να
ανακτήσει; Οι διαφημίσεις είχαν συχνά τον ίδιο χρόνο
το επεισόδιο. *Η «Αναστασία» ήταν σαν την κότα που
νά το χρυσό αυγό ή το χρυσό δίσκο, το κίτρινο στην
ά των αεροπλάνων της Λουφτχάνσα ή το χρυσοκίτρινο
πιτάμενων δελφινιών. Το πρόβλημα, τελικά, ίσως να
αι ότι τα ελληνικά επιχειρηματικά μυαλά δεν είναι
μη τόσο προωθημένα όσο τα αμερικανικά, γιατί δια-*

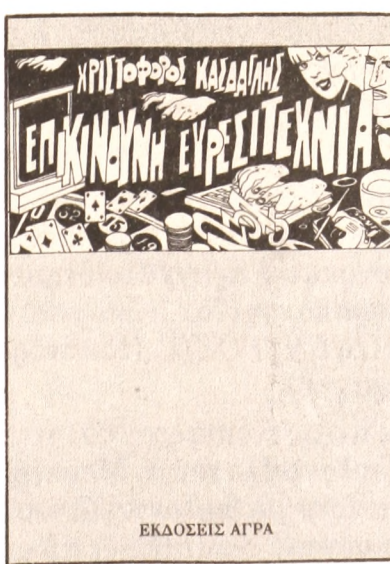
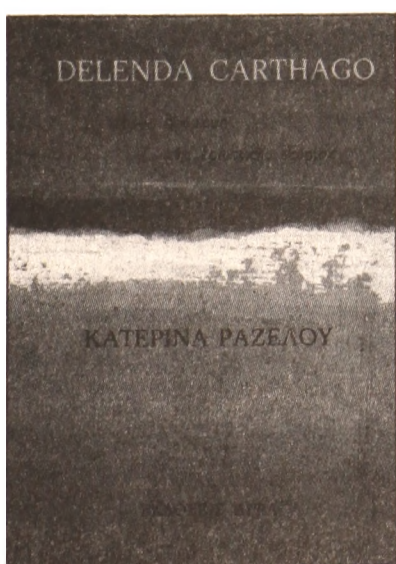
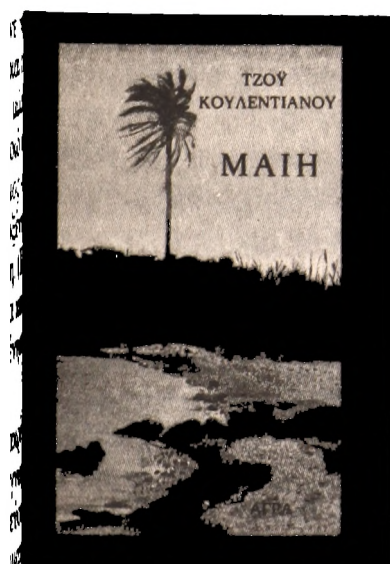
φορετικά θα έβγαζαν αμέσως και μπλουζάκια με σήμα
Αναστασία, πορτκλέ για τα κλειδιά της μηχανής με τη
φωτογραφία –αναλόγως του φύλου του αποδέκτη– της
Αναστασίας ή του Αλέξανδρου, πορτκλέ για το αυτοκίνη-
το με τη φωτογραφία του Παύλου. Εν παραλλήλω, και οι
τοπικές αρχές της Μονεμβασίας θα μπορούσαν με την ίδια
ευκολία να κυκλοφορήσουν μια διαφήμιση για χειμερινές
διακοπές στη Μονεμβασία. Το σλόγκαν θα μπορούσε να
είναι: «Στη Μονεμβασία με την Αναστασία», οποία ομοιο-
καταληξία! Κομψό, πρακτικό και χωράει και σε μακρό-
στενο αυτοκόλλητο για το πίσω παρμπρίζ κάθε τύπου
αυτοκινήτου.

Η «Αναστασία» θύμιζε κάτι από Ναστάζια Κίνσκι κι
εφηβικούς έρωτες, κάτι από την πριγκίπισσα Αναστασία
–την πολυθρύλητη μικρότερη κόρη του τελευταίου
τσάρου– και τις διάφορες που οικειοποιήθηκαν το όνομά
της, τους διάφορους που έκαναν τη ζωή της σήριαλ και
best seller. *Η «Αναστασία» είχε κάτι για όλους μας: αγάπη
για το ρομαντικό, πάθος για τον εραστή, σεξ για τον
ηδονοβλεψία που κρύβουμε μέσα μας. Προσέφερε άλλοθι
απελευθέρωσης για τις γυναίκες και σπορ αμάξια, μηχαν-
νές, ιστιοπλοϊκά και στολές καταδύσεως για τους άντρες.
Ταξίδια στην ενδοχώρα για τα φτωχότερα θαλάντια, στην
Ευρώπη για τους μικρομεσαίους, στην Άπω Ανατολή για
τους νεόπλουτους. Προπαντός, όμως, θησαύρισε το κανά-
λι που πρόβαλλε τη σειρά και τους διαφημιζόμενους μέσω
αυτής. Ας μη στενοχωριόμαστε λοιπόν: είναι σίγουρο ότι
θα έχει και συνέχεια – παρ' ότι μπορεί να εμφανιστεί με
άλλο τίτλο, σεναριογράφο, σκηνοθέτη, πρωταγωνιστές.*

Λίλυ Εξαρχοπούλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ 1979 - 1993

ΤΟ ΡΟΔΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗΣ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο Μίροσλαβ Μάντιτς είναι συγγραφέας, ζωγράφος και performer, ο οποίος ήδη πάνω από δύο χρόνια ΠΕΡΙΠΛΑΝΑΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ, περπατώντας κάθε μέρα είκοσι χιλιόμετρα, δημιουργώντας έτσι με τα ίχνη του το αόρατο γαλάζιο ρόδο στο σώμα της Ευρώπης.

Αυτό το σχέδιο, με την ονομασία «Ρόδο της περιπλάνησης», ο Μίροσλαβ Μάντιτς ξεκίνησε στις 9/11/1991 από τον τάφο του Ουίλιαμ Μπλέικ στο Λονδίνο και πρέπει να διαρκέσει ως τις 8/11/2001. Μ' αυτό τον τρόπο το «Ρόδο της περιπλάνησης» αποτελεί μια γέφυρα ανάμεσα στη χιλιετία που φεύγει και τη χιλιετία που βρίσκεται μπροστά μας. Γέφυρα του Ρόδου. Γέφυρα του γαλάζιου ρόδου.

Ο Μίροσλαβ Μάντιτς ξεκίνησε την καλλιτεχνική του δραστηριότητα στα είκοσι του χρόνια, στο τέλος της δεκαετίας του '60 και τις αρχές της δεκαετίας του '70, συμμετέχοντας από τότε με λιγοστούς καλλιτέχνες στην οικοδόμηση μιας νέας ευαισθησίας στην τέχνη.

Την άνοιξη του 1971 στο Βελιγράδι διακόπτει ριζικά τις σπουδές του και τις καλλιτεχνικές του δραστηριότητες, ακολουθώντας τα ίχνη του Ρεμπώ και του Βιντγκενστάιν.

Το φθινόπωρο του 1971, στο Νόβι Σαντ, καταδικάστηκε σ' ένα χρόνο φυλάκιση, εξαιτίας ενός κειμένου του για ένα κινηματογραφικό έργο. Δέκα χρόνια απομόνωσης και το 1981 ο Μίροσλαβ Μάντιτς επιστρέφει στην τέχνη και τη δημοσιότητα.

Εμπλουτισμένος με δεκαετή ασκητισμό ο Μ. Μάντιτς συνεχίζει τη δημιουργική του περιπέτεια σε τρία επίπεδα: λογοτεχνία (Η ΛΕΞΗ), οπτικές καλλιτεχνικές δραστηριότητες (ΕΙΚΟΝΑ), performance (ΣΩΜΑ).

Ο Μίροσλαβ Μάντιτς θα βρίσκεται στην Ελλάδα στις 28-1-1994, όπου θα μιλήσει για το «Ρόδο της περιπλάνησης» στο χώρο του περιοδικού Ο ΠΟΛΙΤΗΣ, Κέκροπος 2, τηλ. 3239645, ώρα 7.30 μ.μ.

Αιθεροβάμονες στο κεφάλι, αλλά γήινοι στα πόδια. Λογική και συναίσθημα αλληλοδιαπλέκονται και «μετουσιώνονται» σε έργα τέχνης, μέσα από τις ιδιαίτερες δυνατότητες έκφρασης της ζωγραφικής.

– Οι φωτορεαλιστικές τάσεις της ελληνικής τέχνης αποτυπώνονται με μοναδικό τρόπο στα έργα χαρακτηριστικής και ζωγραφικής του **Αχ. Δρούγκα**, που θα εκτίθενται στην **Πινακοθήκη Πιερίδη** (Λεωφ. Βασιλέως Γεωργίου 29, Γλυφάδα) από τις 2 Φεβρουαρίου.

– Στο **ΑΕΝΑΟΝ** (Άντερσεν 18, Κατεχάκη) ήδη, οι κατασκευές της **Λ. Μουσιδου** δένουν το μνημειώδες με το φθαρτό, το αιώνιο με το εφήμερο, στις «**Προ-ιστορίες**», ενώ από τις 31/1 η επιθυμία και το όνειρο θα συνυπάρχουν στα **ΣΧΕΔΙΟΧΡΩΜΑΤΑ** του **Μάρκελλου Γαλανού**.

– Η ομαδική έκθεση καλλιτεχνών «**Απέναντι**» στην **Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων** (Πειραιώς 51) συνεχίζεται, καθώς και η έκθεση της **Χ. Καλαϊτζίδου** στην **GALEIE 3** (Φωκυλίδου 3, Κολωνάκι).

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Συνεχίζεται η έκθεση - αφιέρωμα της Εθνικής Πινακοθήκης στο παιδί, απ' όπου και η χαλκογραφία του Δημήτρη Γιαννουκάκη «ο μικρός ψαράς»

– Μία άλλη ομαδική έκθεση ζωγραφικής, «**ΝΥΧΤΑ**», λειτουργεί από χθες στην **γκαλερί ASTRA** (Καρυάτιδων 8, Αθήνα).

– Αν δεν καταφέρατε χθες να παραβρεθείτε στα εγκαίνια της έκθεσης «**La chambre claire**» της **Βύλλης Μακού** στην **Αίθουσα Τέχνης Κρεωνίδης** (Κανάρη 4, Κολωνάκι), προλαβαίνετε (!) σήμερα το απόγευμα τα εγκαίνια της έκθεσης **Μικρά έργα του ART STUDIO «EST»** στην «**Πινελιά**». (Μεσογείων 419, Αγ. Παρασκευή).

– Αξιόλογα έργα χαρακτηριστικής έχει να παρουσιάσει και η νεότερη γενιά «**Δώδεκα χρόνια δουλειάς, 1982-1994**» στο κτίριο **Κ. Παλαμά** (Ακαδημίας 48), (3-17/2), είναι αρκετά για να σηματοδοτήσουν την εξέλιξη της προσπάθειας του **Β' Εργαστηρίου Χαρακτικής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών**.

★

Η ζωή μας όμως δεν είναι μόνο εικόνες, αλλά και ήχοι.

– Ο **Ζολέ βαν Νταμ** ανοίγει τον **Κύκλο Μουσικής Δωματίου**, που φέτος είναι αφιερωμένος στον **Φρ. Σούμπερτ**, με ένα ρεσιτάλ τραγουδιού στις 29/1 στο **Μέγαρο Μουσικής Αθηνών** και ακολουθούν (1-2/2) τα δύο ρεσιτάλ του **Κουαρτέτο Χάγκεν**.

★

– Την αναζήτηση αισθητικού αποτελέσματος μέσα από πολλαπλές επεμβάσεις στη φωτογραφική πραγματικότητα παρουσιάζει η **Ρ. Καραπάνου** (26/1-5/2) στο **Μπαρ ΦΥΓΟΚΕΝΤΡΟΣ** (Γ. Παπανδρέου 31, Ζωγράφου).

– Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα έχει το **Κοντσέρτο για βιολοντσέλο του Λ. Μποκερίνι** και το **Κοντσέρτο για βιολοντσέλο του Στ. Κουκουναρά**, που επέλεξε η **Καμεράτα, Ορχήστρα Φύλων της Μουσικής** για τις 30 και

31/1 υπό τη διεύθυνση του **Τζων Γεωργιάδη**.

– Έργα του **Φρ. Σούμπερτ** θα ερμηνεύσει και το **Νέο Ελληνικό Κουαρτέτο** στο **Ινστιτούτο Goethe** (24/1). (Ομήρου 14-16).

● Κάποτε η εικόνα και ο ήχος συναντήθηκαν με την κίνηση.

– Η σκηνοθέτις **Αγγ. Αντωνίου** θα παρουσιάσει αντιπροσωπευτικά δείγματα του έργου της στο **Ινστιτούτο Goethe** στις 31/1.

– Λίγες μέρες πριν (26-28/1) στο **Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών** (Σίνα 31), θα τεθεί το θέμα της έκφρασης μέσα από ταινίες μικρής διάρκειας στην τηλεόραση, στο πλαίσιο του **Φεστιβάλ: Οι τέχνες σε κλιπ**.

– Στο **Θέατρο Κολλεγίου Αθηνών** θα εκτίθενται έργα της **LENA DIMOVA** από τις 24/1, ενώ έχει προγραμματιστεί βραδιά **Όπερας (Verdi, Mozart,...)** για τις 29/1. Όσο για την προβολή της ταινίας «**Τα απομεινάρια μιας μέρας**», θα γίνει στις 7/2 και όχι στις 14/2.

● Αλλά η Αθήνα δεν είναι το... κέντρο της γης

– Στη Θεσσαλονίκη συνεχίζεται η έκθεση με **Γλώσσα του Άγγ. Σκούρτη** στην **Αίθουσα Τέχνης Μύλος** (Ανδρ. Γεωργίου 56, Θεσσαλονίκη).

★

Η **Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς** εξακολουθεί να αγωνίζεται –ενάντια στην κρατική καταστροφική μανία– για την προστασία του ιστορικού κτιρίου στη γωνία των οδών **Κοραή και Πανεπιστημίου**. Όσο για την απόφαση φωταγώγησης των **Μετέωρων**, προτείνει την αναθεώρησή της. Τα Μετέωρα ακτινοβολούν από μόνα τους. Αλίμονο σ' αυτούς που αποφασίζουν στο «σκοτάδι»... για το φωτισμό των Μετέωρων.

υο - τρία πράγματα που ξέρω...

nent Moisan, Η λογοτεχνική ρία, μετάφραση Αριστέα Ίση, Ινστιτούτο του Βιβλίου Ιερσαμίτσα (1922).

ηστική σημασία ενός εγχειρι-
που αναφέρεται στον τομέα
λογοτεχνικής ιστορίας είναι
ετή και επιβάλλεται να κριθεί
χέση με την πληρότητα και την
ρότητα της προσφοράς του.

ράγματι, η εργασία του C.
san, που κυκλοφόρησε από τη
τή γαλλική σειρά *Τι ξέρω*;
ει στην κατηγορία των σύγ-
ων θεωρητικών συγγραμμά-
που απευθύνονται τόσο στο
τερο φιλομαθές κοινό όσο και
ς άμεσα ενδιαφερόμενους
υδαστές και ερευνητές των
όρων επιστημονικών κλάδων.
λογες υπηρεσίες πιστεύουμε
προσφέρει και η επιμελημένη
νική έκδοσή του σε μετάφρα-
της Α. Παρίση.

ο εγχειρίδιο για το οποίο θα
ι λόγος παρουσιάζει πρόσθετο
νητικό και φιλολογικό ενδια-
ον γιατί ασχολείται με προβλή-
α πάντα επίκαιρα στην ιστορία
λογοτεχνίας, που συνδέονται
κότερα με τις έννοιες της πε-
ολόγησης, της λογοτεχνικής
ξής και της ιστορικής ποιητι-
Πρόκειται ουσιαστικά για ζη-
ματα που έχουν απασχολήσει ελ-
ς την ελληνική θεωρητική
ψη, με αποτέλεσμα να είναι
μη επίκαιρη η παλιά ρήση του
γνιανον: «Η λογοτεχνική ιστο-
ανάμεσα σε όλες τις διδασκα-
του πνευματικού πολιτισμού,
ηρεί το θεσμό αποικιακής πε-
ής».

τίτλος της εργασίας του C.
san, που αποδίδεται στα ελλη-
ως *Η λογοτεχνική ιστορία*,
ίνει, άλλοτε σε συνδυασμό και
τε σε αντιδιαστολή με τον κα-
ωμένο όρο «ιστορία της λογο-
ίας», την ιδιαιτερότητα του
τημονικού κλάδου έναντι της
ρίας και της λογοτεχνίας, των
ών αποτελεί ένα «αμάλγαμα»,
ς δηλώνεται στην «Εισαγωγή»
βιβλίου: «Μία ιστορία που την
γούνται και μία ιστορία που
γείται, μία ιστορία που αντα-

νακλάται και μία ιστορία που
αντανακλά». Στην ιστορία της λο-
γοτεχνίας πραγματοποιείται δη-
λαδή μια ιστορική αφήγηση των
γεγονότων και των έργων που συν-
θέτουν την εθνική πολιτισμική ζωή
σε συγχρονικό ή σε διαχρονικό
επίπεδο. Ο τύπος της αφήγησης
που επιλέγεται κάθε φορά στην
ιστορία της λογοτεχνίας εξαρτάται
από τη μεθοδολογία που ακολου-
θεί η λογοτεχνική κριτική. Ανάμε-
σα στις ποικίλες μεθοδολογικές
αρχές του σύγχρονου ερευνητικού
πεδίου ο Moisan επιλέγει τον πα-
ραδοσιακό τρόπο της ιστορικής
τοποθέτησης σε σχέση με την εξελι-
κτική πορεία που σημειώνει η λο-
γοτεχνική ιστορία. Έτσι, στο διε-
ξοδικότερο Α' μέρος του βιβλίου
(σσ. 13-75) που χωρίζεται σε τρία
κεφάλαια: 1) «Για τη λογοτεχνική
ιστορία», 2) «Αντικείμενα και λει-
τουργίες», 3) «Θεωρίες και μέθο-
δοι», επιχειρείται ο καθορισμός
της ερευνητικής περιοχής (Ιστορία
/Λογοτεχνία/Κριτική/Θεωρία της
Λογοτεχνίας). Ακολουθεί η συγκε-
ντρωτική αναφορά στις αρχές που
διέπουν την επιστήμη της λογοτε-
χνικής ιστορίας, σε σχέση με το
συγγραφέα, το κείμενο, τον ανα-
γνώστη, και τέλος η ανάλυση των
μεθόδων συγκεφαλαιώνεται με την
παράθεση εξειδικευμένων θεω-
ριών από την παράδοση ως τις
ανανεώσεις του λανσονικού μοντέ-
λου. Στο Β' μέρος (σσ. 83-121) ο
συγγραφέας διαπραγματεύεται
θέματα γενικότερου ενδιαφέρο-
ντος γύρω από τη «Λογοτεχνική
ιστοριογραφία» και αφιερώνει ένα
κεφάλαιο στην «Ιστορία της λογο-
τεχνικής ιστορίας» αναφερόμενος
ειδικά στο γαλλικό πρότυπο, τη
μελέτη του οποίου πλαισιώνει με
ένα δεύτερο κεφάλαιο που διευρύνει
τόσο τα εθνικά όσο και τα επι-
στημονικά όρια, εξετάζοντας σε
διεπιστημονική βάση τη σχέση της
λογοτεχνικής ιστορίας με τις άλλες
ιστορίες (της τέχνης, της γλώσσας,
της διδακτικής της λογοτεχνίας
κ.ά.). Στο Γ' μέρος της εργασίας
«Η λογοτεχνική ιστορία σήμερα»
(σσ. 123-146), που χωρίζεται επί-
σης σε δύο κεφάλαια, γίνεται λό-
γος: α) για τις σύγχρονες αναζητή-
σεις που αποσκοπούν στη διερεύ-

νηση του πεδίου της λογοτεχνικής
ιστορίας (θεωρία του πολυσυστή-
ματος) και β) για την προσπάθεια
που γίνεται, σε εκπαιδευτική κυ-
ρίως βάση, για την επέκταση του
κοινού και των προτύπων της λο-
γοτεχνικής ιστορίας. Η όλη προ-
σέγγιση συμπληρώνεται με το «Συ-
μπέρασμα» (σσ. 150-156), όπου, με
αφετηρία τη διαπίστωση ότι «η λο-
γοτεχνική ιστορία ξανάρχεται στη
μόδα», τίθεται το αίτημα για τη
συλλογική εργασία μεταξύ των
ερευνητών με σκοπό τη σύνταξη
μιας πολυδιάστατης λογοτεχνικής
ιστορίας, η οποία επιπλέον να δη-
μιουργήσει ένα κείμενο «συγγρά-
ψιμο» αλλά και «αναγνώσιμο»,
σύμφωνα με τις διακρίσεις του R.
Barthes. Με την προσθήκη τρισέλι-
δης χρηστικής βιβλιογραφίας ολο-
κληρώνεται, τέλος, το περιεχόμενο
του βιβλίου.

Η κριτική αποτίμηση αυτού του
κατατοπιστικού εγχειριδίου είναι
αναμφίβολα θετική, από πλευράς
τόσο του ερευνητή, που αντιμετω-
πίζει το πρόβλημα της ακαταστα-
σίας και της έλλειψης ανάλογου
θεωρητικού προβληματισμού στον
ελληνικό χώρο όσο και του επαρ-
κούς αναγνώστη, που ενδιαφέρε-
ται να ενημερωθεί γενικότερα για
τη μεθοδολογία στην ιστορία της
λογοτεχνίας*. Άλλωστε η οργά-
νωση του εγχειριδίου πετυχαίνει

* Έχουμε ελάχιστες μεταφρασμένες
εργασίες, όπως π.χ. το αυτοτελές
βιβλίο *Για τον φορμαλισμό*, Έρασμος
(1979), που περιέχει μελέτες των V.
Chklovski και B. Eikhenbaum, σε
μετάφραση Β. Λαμπρόπουλου και Ν.
Καλαμπάνου, αρκετά μεταφρασμένα
άρθρα και σχετικές συζητήσεις στο
λογοτεχνικό *Πολίτη*, όπως π.χ.: Ρ.
Orecchioni «Το πρόβλημα της
περιοδολόγησης στην ιστορία της
λογοτεχνίας», μτφ. Μ. Δήτσα, τχ. 20
(1978), «Πώς να μιλήσουμε για τη
λογοτεχνία;» (συζήτηση ανάμεσα στον
G. Genette και τον M. Fumaroli) μτφ.
Α. Τσιριμώκου, τχ. 69-70 (1985).
Περισσότερο συστηματικά με το θέμα
έχει ασχοληθεί η Α. Τσιριμώκου, η
οποία μετέφρασε ακόμη τη μελέτη του
R. Barthes, «Ιστορία ή λογοτεχνία;»
και έγραψε τη σημαντική εργασία
«Ιστορία λογοτεχνίας και ιστορική
ποιητική», *Ο Πολίτης*, τχ. 47-48 (1982).

Ξαφνική έφοδος από
μία νέα σειρά: «Η
Νεοελληνική
λογοτεχνία
εικονογραφημένη», με
επιλογή κειμένων από
τον Βαγγέλη
Ραπτόπουλο και
ζωγραφίες του Μανώλη
Σ.Α. Ζαχαριουδάκη
(εκδ. Κέδρος, 1993):
Εμμανουήλ Ροΐδης,
*Ψυχολογία Συριανού
συζύγου*· Γεώργιος
Βιζυηνός, *Το αμάρτημα
της μητρός μου*·
Ανδρέας Καρκαβίτσας,
Η θάλασσα·
Αλέξανδρος
Παπαδιαμάντης,
Όνειρο στο κύμα·
Διονύσιος Σολωμός, *Η
γυναίκα της Ζάκυνθος*·
Κωνσταντίνος
Καβάφης, *Εισ το φως
της ημέρας*. Απορεί
κάνεις κοιτάζοντας
όλες αυτές τις κλασικές
και σημαντικές
επιλογές να
μετατρέπονται σε
αναγνώσματα που
χρειάζονται ελάχιστα
σχόλια (και
αποκλειστικά από
βασικά βοηθήματα)
αλλά εικονογραφική
εκλαϊκευτική
υποστήριξη.

Οι επαναστατημένοι
είναι επτά
αδημοσίευτα, ως
σήμερα, νεανικά
διηγήματα του
Άγγελου Τερζάκη
(εκδ. Βιβλιοπωλείο της
«Εστίας», 1993) που
έχουν γραφτεί από το
1925 ως το 1935 και
προσφέρουν όχι μόνο
μια καλύτερη γνώση
του έργου του, αλλά και
μια αυτοδύναμη
αναγνωστική
απόλαυση. Η έκδοση
αυτή—που είναι ο 311ος
τόμος της πολύτιμης και
μακρόπνοης σειράς της
«Νεοελληνικής
Λογοτεχνίας»—
συμπληρώνεται και με
ένα εκτενές εισαγωγικό
σημείωμα του Βάιου
Παγκουρέλη.

Περί Βιβλιοθηκών (εκδ. Άγρα, 1993) είναι ο τίτλος μιας έξοχης συναγωγής κειμένων από την παγκόσμια γραμματεία περί του θέματος. Ποικίλες εκδοχές βιβλιοθηκών, όπως, λ.χ., η διάταξη των βιβλίων αλλά και το κάπνισμα πούρου από φίκια στη «Βιβλιοθήκη του Ναυτίλου» του Βερν τα «ερεθιστικά» συμβάντα στη βιβλιοθήκη του «Μεγάλου Ανατολικού»· «Η Βιβλιοθήκη της Βαβέλ» και «Ο φύλακας των βιβλίων» του Jorge Luis Borges· το «De Bibliotheca» του Umberto Eco· ο «Φόνος στο Πέντεκοστ» της Dorothy L. Sayers· «Η Βιβλιοθήκη του Jaques Roubaud» οι «Μικρές σημειώσεις για την τέχνη και τον τρόπο να τακτοποιούμε τα βιβλία μας» του Georges Perec· το κείμενο για τη συλλεκτική μανία του Walter Benjamin, «Αποσυνσκευάζω τη βιβλιοθήκη μου»· «Η ατέρμονη βιβλιοθήκη» του Henri Meschonnic «Φαρενάιτ 451» του Ray Bradbury· «Η Εθνική Βιβλιοθήκη εν έτει 1880» του Εμμανουήλ Ροΐδη· αλλά και ένας εκπληκτικός τριπλός επίλογος: «Ο ποντικός των Αθηνών» του Gerard de Nerval, τα «Γαλλικά και Φλαμανδικά» του Δημήτρη Καλοκύρη και... η επίσκεψη «στη βιβλιοθήκη του Σκρουτζ» του Walt Disney, όπου -προσέξτε- ως και τίτλους ιδιοκτησίας νησιών μπορούμε να βρούμε σε βιβλία. Όλα, πάντως, τα κείμενα είναι θαυμάσια· και οι επιλογές του Σταύρου Πετσόπουλου αλλά και οι μεταφράσεις των:

να συνδυάσει τον ερευνητικό με τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα, εκθέτοντας ιστορικά το σχετικό προβληματισμό και υποδεικνύοντας σε ορισμένα σημεία την άποψη του συγγραφέα για τη μελλοντική εξέλιξη του επιστημονικού κλάδου: την αυτονόμηση αλλά και το διεπιστημονικό και συγκριτικό ρόλο που επιτελεί η λογοτεχνική ιστορία μέσα στη μακρά διάρκεια. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένες υποενότητες που β' κεφαλαίου στις οποίες γίνεται λόγος για την «τακτοποίηση των λογοτεχνικών γεγονότων» σε αιώνες (σύμφωνα με το παλιότερο πρότυπο του Βολταίρου) ή για το διαχωρισμό σε «λογοτεχνικές γενιές» (Α. Thibaudet, *Ιστορία της γαλλικής λογοτεχνίας από το 1789 ως τις μέρες μας*, Paris, Stock, 1936, και Η. Peyre, *Οι λογοτεχνικές γενιές*, Paris, Boivin, 1948), που σταδιοδρομήσε εν πολλοίς με αρνητικό τρόπο, στα ελληνικά γράμματα. Παρατίθεται ακόμη η κριτική άποψη του Ρ. Orecchioni σχετικά με το επίμαχο πρόβλημα της περιοδολόγησης, το οποίο, κατά τον Ρ. Orecchioni, προσδιορίζεται εγγενώς από ιδεολογικούς παράγοντες που επηρεάζουν τόσο την ίδια τη λογοτεχνία όσο και τη λογοτεχνική ιστορία της.

Σε επόμενη υποενότητα του βιβλίου με τον τίτλο: «Κατασκευή της λογοτεχνικής ιστορίας» γίνεται επί μέρους αναφορά σε τρία δεδομένα που προσδιορίζουν αποφασιστικά τις αρχές της λογοτεχνικής ιστορίας: το συγγραφέα, το κείμενο και τον αναγνώστη που οικειοποιείται σε κάποια στιγμή το κείμενο, λαμβάνοντας εν μέρει γνώση των διεργασιών που προηγήθηκαν της συγγραφής.

Γενικού ενδιαφέροντος αλλά ιδιαίτερα κατατοπιστικό είναι το Γ' κεφάλαιο του πρώτου μέρους, στο οποίο καταγράφονται οι θεωρίες που έχουν αναπτύξει διάφοροι ιστορικοί της λογοτεχνίας, στην προσπάθειά τους να διεισδύσουν βαθύτερα στην ιδιαιτερότητα του λογοτεχνικού φαινομένου, υπερβαίνοντας το ιστορικιστικό πρόσωπο του G. Lanson. Η καταγραφή αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί περισσότερο περιγραφική των τάσεων που κατά διαστήματα επικράτησαν στη μελέτη της ιστορίας της λογοτεχνίας. Έτσι δεν γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις θεωρητικές διαμάχες ανάμεσα στην «παλιά» και τη «νέα κριτική», αλλά το όλο ζήτημα παρουσιάζεται μέσα

από το πρίσμα των ανανεώσεων της λανσονικής μεθόδου.

1. Οι ρώσοι φορμαλιστές καταγγέλλουν την παραδοσιακή αντίληψη του G. Lanson για την ιστορία της λογοτεχνίας και αντιτάσσουν την ιδέα της *ιστορικής ποιητικής* (R. Jakobson, *Δοκίμια γενικής γλωσσολογίας*, Paris, Seuil, 1963). Παράλληλα οι φορμαλιστές επικρίνουν τη θεωρία του Brunetiere για την αλλαγή των γενών στο λογοτεχνικό σύστημα (γέννηση - ακμή - θάνατος)· αμφισβητούν τον ορισμό της *παράδοσης* και υποστηρίζουν ότι η λογοτεχνική εξέλιξη καθορίζεται από την αλλαγή λειτουργιών και μορφικών στοιχείων στη «δυναμική δομή» του λογοτεχνικού συστήματος. Με την ειδικότερη αναφορά στις εργασίες του J. Lotman για τις μετρικές νόρμες στη ρωσική ποίηση του 20ού αιώνα και του M. Riffaterre *Για μια μορφική προσέγγιση της λογοτεχνικής λειτουργίας* δείχνεται αντιπροσωπευτικά η στροφή των φορμαλιστών από την αναζήτηση της λογοτεχνικότητας στη διερεύνηση της ιστορικότητας των λογοτεχνικών μορφών.

2. Οι κοινωνιολογικές θεωρίες που διατύπωσε ο L. Goldmann για τη λογοτεχνική ιστορία εκθέτονται με συντομία στη συνέχεια. Η αποδόμηση των παλιών δομών του λογοτεχνικών συστήματος, καθώς και η υπαγωγή της λογοτεχνίας στην πολιτιστική υπερδομή αποτελούν τις βασικές παραμέτρους του γενετικού δομισμού του L. Goldmann, ενώ η ενασχόληση του R. Escarpit με κοινωνιολογικά προβλήματα που συνδέονται με τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης θίγει πρακτικά προβλήματα διακίνησης της λογοτεχνικής παραγωγής.

3. Οι έρευνες του J. Dubois και του Ρ. Bourdieu, που αναλύουν το θεσμό της λογοτεχνίας, αντιμετωπίζονται κριτικά από τον Moisan. Συγκεκριμένα ασκείται κριτική στον τρόπο που οι θεωρητικοί αυτοί επιχειρούν να συναρθρώσουν τη λογοτεχνική δραστηριότητα με το θεσμικό πλαίσιο της πολιτισμικής συγχρονίας. Και ειδικότερα, γίνεται αναφορά στην προσπάθεια ορισμένων από αυτούς να ερμηνεύσουν τη γένεση των έργων με κοινωνιολογικά κριτήρια που συνάγουν από τους θεσμούς της εποχής, όπως π.χ. η εργασία του Α. Viala *Γέννηση του συγγραφέα. Κοινωνιολογία της λογοτεχνίας στον κλασικό αιώνα* Paris, Editions

de Minuit (1985).

4. Οι θεωρίες της πρόσληψης των λογοτεχνικών κειμένων (H. R. Jauss, A. Wilser, M. Naumann) αποτελούν τη βάση για τη δημιουργία μιας νέας οπτικής γωνίας για τη συγγραφή της λογοτεχνικής ιστορίας. Θέτοντας στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος την «αισθητική της πρόσληψης» και τον «ορίζοντα προσδοκίας του αναγνώστη», διαμορφώνουν μια θεωρία της αντίληψης και, μέσω αυτής, της κοινωνίας, η οποία βασίζεται σε μια πλήρη ακολουθία: πραγματικότητα - συγγραφέας - αναγνώστης - πραγματικότητα.

Συμπληρωματικά προς τις θεωρητικές ανανεώσεις ο Moisan αναφέρεται και στα μεθοδολογικά προβλήματα που προκύπτουν απ' αυτές. Δίνει γενικότερες πληροφορίες για τα επιστημονικά πεδία που αναπτύσσουν αντίστοιχους προβληματισμούς και διατυπώνει την άποψη ότι το θέμα της περιοδολογίας στη λογοτεχνική ιστορία πρέπει να συσχετιστεί με τη διακρίση του F. Braudel σε μικρή διάρκεια (γεγονός) και σε μακρά διάρκεια (δομή), που υιοθετείται «νέα ιστορία».

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου «Η λογοτεχνική ιστοριογραφία» ο Moisan επιχειρεί μια ευθύγραμμη ανάλυση του γαλλικού προτύπου της λογοτεχνικής ιστορίας, με βασικό άξονα έξι «σταθμούς» σταθεροποιημένες προσεγγίσεις που έχουν ως σήμερα πραγματοποιηθεί. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει εδώ η μετάβαση από την «ιστορία των βιβλίων» στην επινόηση της λογοτεχνίας (τη σύνδεση δηλαδή της αρχαίας με τη νεότερη λογοτεχνία, καθώς και τη πολιτικής με τη σύγχρονή της λογοτεχνική δραστηριότητα), η οποία συντελείται κυρίως τον 19ο αιώνα και προετοιμάζει το έδαφος για την αντίρροπη κίνηση, από τη «περιρρέουσα ατμόσφαιρα» (H. Taine) και τις ιστορικές πληροφορίες για το έργο στην απευθείας μελέτη των αντικειμένων, που επιπροσωπεί ο G. Lanson. Οι πανεπιστημιακές εργασίες και τα σχολικά εγχειρίδια που έχουν γραφτεί για τη γαλλική λογοτεχνία αποτελούν τον έκτο «σταθμό» της καταγραφής, ειδικά για τον οποίο συντίθεται ένας αναλυτικός πίνακας της σχετικής βιβλιογραφίας που προορίζεται για την «πελατεία» της δευτεροβάθμιας και της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (σσ. 104-106) και αντίστοιχα παρατίθεται

χεδιάγραμμα (σ. 109) που ρίξει τις τάσεις, στις οποίες οι παραπάνω εργασίες. υφίσταται ακόμη μια σύζευξη επιστημονικού πεδίου της λογικής ιστορίας με συγγενείς της κοινωνικής και της φυσικής ιστορίας, η οποία ως αφετηρίες της σε σχετικές με τον R. Barthes τον καιρό αμάχης του με τον R. Picard «... ή λογοτεχνία;» *Sur Racine* (53), που επαναδιατυπώνονται από τους νεότερους, με τη μετατροπή της λογοτεχνικής ιστορίας σε «ιστορική ανάλυση».

Ο συσχετισμός με την παραπάνω μεθόδευση της λογοτεχνικής ιστορίας διαρθρώνεται το τρίτο μέρος της εργασίας. Γίνεται ειδική αναφορά στη «θεωρία του πολυσυστήματος», η οποία, ξεκινώντας από τις έξεις των φορμαλιστών, αντιτίθεται το λογοτεχνικό φαινόμενο στην ιστορία του σαν ένα σύνθετο και αφομοιωμένο σύνολο στοιχείων που, παρά τη διακριτότητά τους, παρουσιάζουν υψηλό βαθμό συντονισμού, εντανακλάται στην πραγματικότητα του λογοτεχνικού έργου. Ο συσχετισμός με τη θεωρία του «πολυσυστήματος» του P. Bourdieu αποκαλύπτει μάλιστα την πολυπλοκότητα των ιστορικοκοινωνικών σχέσεων που επηρεάζουν τη σύνθεση του λογοτεχνικού συστήματος. Εκτός όμως της συνεκτικής θεώρησης του συστήματος, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνουν και οι μικρότερης σημασίας εμβέλειας ομαδοποιήσεις κέντρων δυνάμεων που εντάσσονται στο πολυσύστημα, ενώ συγχρόνως διατηρούν την ιδιαιτερότητα του περιφερειακού ή λαϊκού χαρακτήρα και αποκαλούνται «συναφείς (συνημμένες) ή κεντρικές λογοτεχνίες».

Εν τη στιγμή λοιπόν που γίνεται γενικά παραδεκτή η διεύρυνση της λογοτεχνικής ιστορίας, εκφράζεται η άποψη ότι η ιστορία αυτή πρέπει να ενταχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία, ή ακόμη να διατεταχθεί, χάρη στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, με απώτερο σκοπό τη σύζευξη πληροφωρίας και ενημέρωσης σε ένα είδος γραμμής κατά το πρότυπο του Levi-Strauss. Με βάση αυτή τη θετική αντιμετώπιση των δυνατοτήτων που υπάρχουν για τη λογοτεχνική ιστορία ο Moisan οδηγείται σε μια θεώρηση που λαμβάνει υπό-

ψη της τα τρία πεδία «κατασκευής» του λογοτεχνικού φαινομένου: το σημειολογικό, το σημασιολογικό και το φαινομενολογικό πεδίο, βάσει των οποίων καταρτίζεται και η κοσμοθεωρία της κατασκευής. Όμως, παρά το γεγονός του ενιαίου θεωρητικού προσανατολισμού στον οποίο τείνει η ερευνητική τοποθέτηση, θα πρέπει απαραίτητα να υλοποιηθεί η ανάγνωση διεπιστημονικής και συλλογι-

κής εργασίας για τη συγγραφή λογοτεχνικής ιστορίας. Απαιτείται δηλαδή όχι μόνο η εξειδίκευση των ερευνητών, αλλά και η δημιουργική γραφή της ιστορίας με τρόπο τέτοιο, ώστε να αποδίδει την απόλαυση των κειμένων στο πλαίσιο της επιστημονικά προδιαγεγραμμένης, λογοτεχνικής ιστορίας τους.

Δώρα Μέντη

Ο μύθος της ανάπτυξης

Μιχάλης Μοδινός. Το παιχνίδι της ανάπτυξης. Οικογεωγραφία. Εκδ. Τροχαλία, Αθήνα 1993.

Το παιχνίδι της ανάπτυξης, μέσα από ένα ταξιδιωτικό οδοιπορικό στις τέσσερις ηπείρους, ένα ταξίδι που κάποιες στιγμές γίνεται επιφυλακτικό για τη στοιχειώδη οικολογική συνείδηση, επιχειρεί ο Μιχάλης Μοδινός, γνωστός για την οικολογική του ευαισθητοποίηση τόσο από άλλες εκδόσεις του όσο και από τα άρθρα του στο περιοδικό *Νέα Οικολογία*, του οποίου είναι διευθυντής. Με στάσεις στην Παραγουάη, και την Αργεντινή, το Καμερούν, την Τανζανία, την Μπουτσουάνα και την Ακτή του Ελεφαντοστούν, το σύμπλεγμα του Αρχιπελάγους που συνθέτει την Ινδονησία και το Νεπάλ, τη δική μας Κύπρο τέλος, ο συγγραφέας εξετάζει τις σχέσεις φύσης - πολιτισμού μέσα από το πρίσμα μιας οικογεωγραφίας που στην ουσία δεν είναι άλλο από μια σφαιρική αντίληψη της χωροχρονικής διάστασης αυτού που συνιστά «ζωή» στις παραπάνω περιοχές. Χώρες υπανάπτυκτες ή υπο - ανάπτυξιν, αποτελούν όλες τους, λίγο - πολύ, μοντέλα όπου τα αναπτυξιακά προγράμματα, επιβεβλημένα ή σχεδιασμένα από δυτικοτρόπες αντιλήψεις, όλα τους μη - συμβατά με τη διαφύλαξη της οικολογικής ισορροπίας, αποδεικνύονται καταστρεπτικά των οικοσυστημάτων του πλανήτη. Και όχι μόνο. Η ασυμβατότητα οδηγεί αναγκαστικά στην μακροπρόθεσμη ανατροπή των προγραμματισμών, μαρτυρεί το μάταιο των ενεργειών που τείνουν στην άλογη αναπτυξιακή πολιτική χωρίς να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο η γλωρίδα και η πανίδα της κάθε περιοχής αλλά και οι πολιτισμικές συνθήκες και παραδόσεις των γηγενών. Θέματα που στο παρελθόν τέθηκαν στα επίσημα όργανα του ΟΗΕ, όταν στο πλαίσιο μιας Νέας Οικονομικής Τάξης Πραγμάτων της δεκαετίας του '70, η Δύση εξαναγκάστηκε να ευαισθητοποιηθεί μετά την πετρελαϊκή κρίση του '73 για προβλήματα του Τρίτου Κόσμου, όπως το πληθυσμιακό, της κατοικίας, της οικολογίας κ.ά. Είκοσι σχεδόν χρόνια μετά, τα διεθνή αναπτυξιακά κέντρα εξακολουθούν να επιβάλλουν την παράλογη ανάπτυξη, ενώ οι αναπτυσσόμενες χώρες να τρέφονται από το όραμα μιας εξελικτικής πορείας που, σε κάποιες από αυτές, έφθασε κοντά στην πραγματοποίηση, αφήνοντας, όμως, πίσω της την πικρή γεύση της αποτυχίας. Ακόμη κι αν πολλά από τα προβλήματα που τίγονται στις αναφερόμενες χώρες είναι σε κάποιους γνωστά, το βιβλίο παραμένει μια υπενθύμιση αυτού που, αφομοιωμένο σήμερα από διαφορετικούς πολιτικούς λόγους, χάνοντας την πραγματική του, έτσι, ουσία, παραμένει η πραγματική οικολογική ευαισθησία, πέρα από ουτοπίες του παρελθόντος αλλά με βάση τα αριθμητικά δεδομένα οικολογικών, χωρίς πιθανότητες επανόρθωσης, καταστροφών. Τα όρια της ανάπτυξης που άγγιξαν τους τόπους αυτούς είναι η μια πλευρά του προβλήματος. Μένει η συνειδητοποίηση της ύπαρξης των ορίων από τα κέντρα αποφάσεων.

Δημήτρης Τσατσούλης

Αλ. Σκαλίδου, Αχ. Κυριακίδη, Δ. Καλοκύρη, Α. Σιδέρη, Αν. Αποστολίδη, Λ. Τσιριμώκου, Β. Μπιτσώρη.

Ρίγος διαπερνά την ανάγνωση του βιβλίου της Φραγκίσκης Αμπατζοπούλου, *Το ολοκαύτωμα στις μαρτυρίες των Ελλήνων Εβραίων* (εκδ. Παρατηρητής, 1993): ένα ρίγος που σχετίζεται με το συνταρακτικό θέμα, επικυρώνεται από τις μαρτυρίες των θεατών / θυμάτων που επέζησαν της φυλετικής εξόντωσης που σφράγισε με τη βαρβαρότητά της τον 20ό αιώνα και κάνει σαφέστερο (πώς να γράψω τη λέξη «κατανοητό»;) τον τρόπο και τις περιστάσεις μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε η ναζιστική γενοκτονία. Ένα βιβλίο γραμμένο με φανερό τον ερευνητικό του μόχθο, που όμως δεν υπολείπεται σε συγκίνηση. Μια συμβολή στην κατανόηση της προσωπικής ιστορίας με τη χρήση μαρτυριών γραπτών, δημοσιευμένων αλλά και ανέκδοτων, που συμβάλλουν στη διεύρυνση των ιστορικών πηγών αλλά και στην ιστορία των συνειδήσεων και νοοτροπιών.

Χαρτοκόπτης

Κανένα φάντασμα...

Έχω σχηματίσει την εντύπωση ότι το πρόβλημα είναι ο ίδιος μας ο εαυτός, η οργανωμένη καχυποψία που δείχνουμε σ' αυτό που είμαστε, η έλλειψη αυτογνωσίας. Όλα τα άλλα προβλήματα έρχονται σε δεύτερη μοίρα. Εκατόν εβδομήντα χρόνια «ελεύθερου» ελληνικού κράτους μάς έχουν κάνει συμπλεγματικούς, άναυδους και θαμπωμένους από ξένα φώτα. Κάθε τι το πραγματικά ελληνικό συκοφαντείται, περιφρονείται και λοιδορείται από ξένους υποτρόφους. Όσοι μαθαίνουν πέντε αγγλικούλια ή δέκα γαλλικούλια θεωρούν αυτομάτως ότι αυτός ο τόπος δεν τους ταιριάζει, ονειρεύονται Σουηδέζες με απόκοσμα βλέμματα και σορτς, αγωνίζονται με νύχια και με δόντια για την προάσπιση της δορυφορικής σκέψης, δίνουν τα ρέστα τους με σκοπό να γίνει αυτός ο τόπος ένα μεγάλο λούνα παρκ που θα το διοικούν καλοντυμένοι νεαροί, νοσταλγοί του Μάη του '68, αποχαυνωμένοι μπροστά στα δίντεο και τα στερεοφωνικά τους.

Το «ελεύθερο» αυτό κράτος, το οποίο ανήκει –μέσω των ψευτοσοσιαλιστών– όσο ποτέ άλλοτε «εις την Δύσιν», στενάζει σήμερα κατω από το ζυγό του μοντερνισμού και απολαμβάνει με άγχος τις ψεύτικες ελευθερίες που το κατακλύζουν από παντού, αδιαφορώντας παντελώς για την πραγματική του ταυτότητα.

Πάλι καλά που υπάρχουν ακόμη οι βουβοί επαρχιώτες, που τριγυρνάνε ντροπαλοί και σκυφτοί στην Ομόνοια, φλερτάροντας με τους διάφορους πειρασμούς. Τους έχουν ζώσει βέβαια οι εφημερίδες, οι άνετοι ραδιοσταθμοί, τα πενταετή προγράμματα και όλοι αυτοί οι ημιμαθείς διανοούμενοι, που τους λένε ότι δεν αξίζουν τίποτα, ότι είναι άξεστοι, αμόρφωτοι, βάρβαροι. Ναι, οι μέρες είναι πολύ δύσκολες για τους πραγματικούς Έλληνες.

Σ' αυτή την εφιαλτική δεκαετία, στη διάρκεια της οποίας χάσαμε τον Βασίλη Τσιτσάνη, τον Γιώργο Ιωάννου και τον Σταύρο Τορνέ, επιβίωσαν ένα σωρό «προχωρημένα άτομα» καλοντυμένα και κυνικά, δεξιά και αριστερά, προοδευτικά και νεοσυντηρητικά. Φαίνεται ότι το νέφος τους ταιριάζει, η ομίχλη, και τα κάθε λογής τοπία της, τους θρέφει, η Ευρώπη τους χειροκροτεί και τους χαϊδεύει το κεφάλι. Οι υπόλοιποι πορεύονται όπως μπορούν, νευρικοί και ανασφαλείς, συχνά σπασμωδικοί και χούλιγκαν, ανυπόφορα πραγματικοί, χωρίς φωνή, χωρίς κανένα πραγματικό δήμα.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα, τι έχουν να πουν αυτά τα θολά φαντάσματα που αποτελούν τα κόμματα, οι οργανώσεις, οι συνδικαλιστές, οι φορείς, τα σωματεία, οι πολιτιστικές κινήσεις; Όλα αυτά τα κακοχωνεμένα σχήματα, που μας δομβαρδίζουν με την ξύλινη γλώσσα τους και μας λένε συνέχεια τι πρέπει να κάνουμε, μάχονται τη ζωή, τις αυθόρμητες εκδηλώσεις της, τις προσωπικές σχέσεις. Κανένα φάντασμα ανανεωμένης Δεξιάς ή μεγάλης Αριστεράς δεν πρόκειται να μας σώσει. Εμείς οι ίδιοι πρέπει να συμφιλιωθούμε με τον εαυτό μας, να πάψουμε να τον περιφρονούμε και να συνεχίσουμε να ζούμε ελπίζοντας, όπως έκαναν πάντα οι Έλληνες, κάτω από όλες τις κατοχές.

Σ.σ.: Το κείμενο του Χρήστου Βακαλόπουλου, που εγκαινίασε τούτη τη σελίδα και ήδη λείπει ένα χρόνο από κοντά μας, πρωτοδημοσιεύθηκε στην *Ελευθεροτυπία*, στο πλαίσιο μιας έρευνας για την ταυτότητα του Νεοέλληνα (δεν είχαμε την πρόνοια, στο σχετικό απόκομμα να κρατήσουμε και ημερομηνία, πρέπει νά 'ναι σε κάποιο φύλλο του '90). Για μας, που το ξαναδημοσιεύουμε, φαίνεται πολύ φρέσκο, τρομακτικά επίκαιρο – σαν ο Χρήστος μας να συνεχίζει τη συνεργασία του με το ΑΝΤΙ, σαν τίποτε να μη μεσολάβησε...

ΑΠΟ ΤΟΝ

**ΧΡΗΣΤΟ
ΒΑΚΑΛΟ-
ΠΟΥΛΟ**

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Η Ελένη και ο Δημήτρης Καλοκύρης παρουσιάζουν
το έπος του

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΔΙΓΕΝΗ ΑΚΡΙΤΑ

Το περίφημο μεσαιωνικό-ποιητικό μυθιστόρημα που περιγράφει τη ζωή και τα κατορθώματα ενός θρυλικού ήρωα. Ένα κείμενο διασκευασμένο ειδικά για παιδιά, που κρατάει όλο το πνεύμα των πρωτοτύπων παραλλαγών. Εικονογραφημένο με κολάζ που συνδυάζουν σύγχρονη ζωγραφική με βυζαντινές αγιογραφίες.

ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Η Σοφία Ζαραμπούκα παρουσιάζει το
ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

Ένα ιστορικό παιδικό βιβλίο που ζυγιάζεται ανάμεσα στο μύθο και στην πραγματικότητα. Ένα κείμενο που πετυχαίνει να δώσει με ξεχωριστή ευστοχία τη μυθική, πέρα από το μέτρο, προσωπικότητα του Μεγαλέξανδρου. Η εικονογράφηση, αναπόσπαστο μέρος του κειμένου, κατακλύζεται από χρώμα και φως.

ΚΕΔΡΟΣ
το παιδικό βιβλίο

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

ENGLISH EDITION
Τώρα κυκλοφορεί
και σε αγγλική γλώσσα
ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:

Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουρίδης, Λ. Κηλαηδόνης, Α. Κολτσιδο-Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.
Προλογίζει η Μελίνα Μερκούρη.

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΜΗΤΕ

Δεινοκρατους 131, Αθήνα 115 21

Τηλ. 7249300

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχαιολογικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυροασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ
Ωραίο βιβλίο!

